

Treball de Fi de Grau

Títol

Hasta aquí: ser madre en prisión
Creació d'un llibre de cròniques periodístiques amb perspectiva de gènere

Autoria

Paola Badia González, Andrea Cuerva Bonich, Marina León González, Laura Mateu Miñarro, Judit Montón Sanmartí i Paula Tolosa Rosero

Professorat tutor

Nicolás Lorite Garcia

Grau

Comunicació Audiovisual	
Periodisme	X
Publicitat i Relacions Públiques	

Tipus de TFG

Projecte	X
Recerca	

Data

1 de juny de 2022	X
29 de juliol de 2022	

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	<i>Fins Aquí: ser mare a la presó</i> Creació d'un llibre de cròniques periodístiques amb perspectiva de gènere			
Castellà:	<i>Hasta aquí: ser madre en prisión</i> Creación del libro de crónicas periodísticas con perspectiva de género			
Anglès:	<i>Up till here: being a mother in prison</i> Creation of a book of journalistic chronicles with a gender perspective			
Autoria:	Paola Badia González, Andrea Cuerva Bonich, Marina León González, Laura Mateu Miñarro, Judit Montón Sanmartí i Paula Tolosa Rosero			
Professorat tutor:	Nicolás Lorite Garcia			
Curs:	2021/22	Grau:	Comunicació Audiovisual	
			Periodisme	X
			Publicitat i Relacions Públiques	

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Dones; Maternitat; Infants; Wad-Ras; Presó; Llibre; Feminisme; Cròniques
Castellà:	Mujeres; Maternidad; Niños; Wad-Ras; Cárcel; Libro; Feminsimo; Crónicas
Anglès:	Women; Maternity; Children; Wad-Ras; Prison; Book; Feminism; Chronicles

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	<i>Fins aquí: ser mare a la presó</i> és un llibre de cròniques periodístiques amb perspectiva feminista que relaten l'experiència personal de cinc internes que han viscut aquesta situació. A partir de les entrevistes realitzades, en aquest llibre es recullen les seves vivències en relació amb la maternitat al departament de mares de Wad-Ras.
Castellà:	<i>Hasta aquí: ser madre en prisión</i> es un libro de crónicas periodísticas con perspectiva feminista que relatan la experiencia personal de cinco internas que han vivido esta situación. A partir de las entrevistas realizadas, en este libro se recogen sus vivencias en relación con la maternidad en el departamento de madres de Wad-Ras.
Anglès:	<i>Up till here: being a mother in prison</i> is a book of feminist journalistic stories that recounts the personal experiences of five inmates who have experienced this situation. Based on the interviews, this book covers her experiences in relation to motherhood in the mothers' department of Wad-Ras.

HASTA AQUÍ

SER MADRE EN PRISIÓN

ANDREA CUERVA, JUDIT MONTÓN, LAURA MATEU,
MARINA LEÓN, PAOLA BADIA Y PAULA TOLOSA

*Per arribar fins aquí, i creuar juntes el passadís
després de quatre anys.*

*A Carmen, Sandra, Valery, Danna, Manuela i Isabella
per obrir-nos les seves maletes.*

*A l'entorn, pel suport i suportar-nos,
que no és fàcil.*

*A Nicolás Lorite i a Joan Riedweg
per acompanyar-nos en el procés.*

ÍNDEX

1. Introducció	10
2. Objectius	12
3. Justificació	13
3.1. Justificació de l'equip	13
3.2. Justificació del tema	13
3.3. Justificació de la pertinència professional	15
3.4. Justificació del llibre	16
3.5. Justificació de la perspectiva feminista	17
3.6. Justificació de les fonts d'informació	17
4. Criteris metodològics	19
4.1. Memòria	19
4.2. Llibre	22
4.2.1. Manual d'estil del llibre	24
4.2.1.1. Principis	24
4.2.1.1.1. Responsabilitat professional	24
4.2.1.1.2. Tractament de la informació	24
4.2.1.1.3. Entrevistes	24
4.2.1.1.4. Expressions irrespectuoses	24
4.2.1.2. Gèneres periodístics	25
4.2.1.2.1. Normes generals	25
4.2.1.2.2. Documentació	25
4.2.1.3. Elements de titulació	25
4.2.1.3.1. Nom dels capítols	25
4.2.1.4. Tipografia	25
4.2.1.4.1. Normes comunes	25
4.2.1.4.2. Cursiva	25
	5

4.2.1.4.3. Negreta	26
4.3.1.4.4. Sigles	26
4.3.1.4.5. Sagnat i lletra capital	26
4.3.1.4.6. Divisió sil·làbica	26
4.2.1.5. Noms	26
4.2.1.5.1. Personatges anònims	26
4.2.1.5.2. Càrrecs	26
4.2.1.6. Abreviacions	26
4.2.1.6.1. Símbols	26
4.2.1.7. Nombres	27
4.2.1.7.1. Xifres	27
4.2.1.7.2. Hores	27
4.2.1.7.3. Mesures	27
4.2.1.7.4. Moneda	27
4.2.1.8. Signes ortogràfics	27
4.2.1.8.1. Real Academia Española (RAE)	27
4.2.1.8.2. Localitzacions	28
4.2.1.9. Normes gramaticals	28
4.2.1.9.1. Real Academia Española (RAE)	28
5. Marc Teòric	29
5.1. Conceptes periodístics	29
5.2. Conceptes del sistema judicial i penitenciari	30
5.3. Conceptes antropològics	31
6. Legislació	33
6.1. Àmbit internacional	33
6.1.1. Declaració Universal dels Drets Humans	33
6.1.2. Regles Mímines pel Tractament de Reclusos	34
6.1.3. Regles de Bangkok	35
	6

6.2. Àmbit europeu	38
6.2.1. Recomanació R (87) 3 del Consell d'Europa	38
6.2.2. Recomanació REC (2006)2 del Consell d'Europa	38
6.2.3. Resolució (2007/2116 (INI)) del Parlament Europeu	38
6.2.4. Resolució (2015/2062 (INI)) del Parlament Europeu	39
6.3. Àmbit estatal	39
6.3.1. Llei Orgànica 1/1979	39
6.3.2. Reial decret 190/1996	41
6.3.3. Llei Orgànica 10/1995	43
6.3.4. Llei Orgànica 1/2004	44
6.4. Àmbit català	45
6.4.1. Llei 23/2009	45
7. Context	46
7.1. Història	46
7.2. Diferències entre presons d'homes i de dones	49
7.3. Les dones a la presó	54
7.3.1. Desigualtat institucional	54
7.3.2. Violència contra les dones i exclusió social	57
7.4. Les mares a presó	60
7.4.1. Relació materno-filial	60
7.4.2. Relació familiar dins la presó	64
7.4.3. Salut mental de les dones	65
7.4.4. Violència contra les mares	72
7.5. Centre penitenciari de dones de Wad-Ras	73
7.5.1. Característiques generals	73
7.5.2. Departament de mares	75
7.6. El futur de les presons: Zona Franca	76

8. Pla d'empresa	78
8.1. Pla de màrqueting	78
8.1.1. Resum executiu	78
8.1.2. Anàlisi de mercat	79
8.1.2.1. Demanda	79
8.1.2.1.2. Consumidors: públic potencial	79
8.1.2.2. Competència	81
8.1.2.2.1. Anàlisi de la competència directa	83
8.1.3. Públic Objectiu	84
8.1.4. Objectius comercials i vendes	86
8.1.5. Proveïdors	87
8.1.5.1. Proveïdors d'informació	87
8.1.5.2. Editorial	88
8.1.5.2.1. Autopublicació amb editorial	89
8.1.5.2.1.1. Distribució i comunicació	90
8.1.5.2.2. Publicació mitjançant coedició	92
8.1.5.2.2.1. Distribució i comunicació	94
8.1.5.2.3. Autopublicació mitjançant Amazon	94
8.1.5.2.3.1. Distribució i comunicació	95
8.1.5.2.4. Editorial seleccionada	96
8.1.6. Altres components del mercat	97
8.1.6.1. Corba d'estacionalitat	97
8.1.6.2. Intervencions administratives	97
8.1.7. Anàlisi DAFO	98
8.1.8. Estratègies de màrqueting	99
8.1.8.1. Producte	99
8.1.8.1.1. Contingut	99
8.1.8.1.2. Característiques del llibre	102

8.1.8.1.3. Objectius del producte	102
8.2.8.1.4. Tangibles	103
8.1.8.1.5. Intangibles	104
8.1.8.2. Preu	104
8.1.8.3. Distribució	106
8.1.8.4. Comunicació	107
8.1.8.4.1. Campanya de llançament	107
8.1.4.1.1. Disseny de plantilles per xarxes socials	108
8.1.8.4.2. Campanya de comunicació	108
8.1.8.4.2.1. Disseny de punts de llibre	113
8.1.8.4.3. Campanya de comunicació de la traducció al català	114
8.1.8.4.3.1. Disseny de plantilles per xarxes socials	114
8.1.8.4.4. Pressupost campanya de comunicació	115
8.2. Pla de producció	115
8.2.1. Cicle productiu	115
8.2.1.1. Segon cicle productiu	119
8.2.2. Factors de producció	120
8.2.2.1 Terra	120
8.2.2.2 Capital	120
8.2.2.2.1 Cost de capital fix	121
8.2.2.2.2 Costos de capital circulant	121
8.2.2.3 Treball	121
8.2.2.3 Tecnologia	122
8.2.3. Estructura organitzativa i perfils laborals	122
8.2.3.1 Organigrama	123
8.3 Pla financer	124
8.3.1 Pressupost de capital	124
8.3.2 Pressupost d'exploració	124

9. Llibre	125
10. Conclusió	127
10.1. Dificultats	127
10.2. Aprenentatges	130
10.3. Valoració final	131
11. Bibliografia	133
12. Annex	143
12.1. Entrevistes	143
12.1.1. Ignasi Garcia	143
12.1.2. Amand Calderó	153
12.1.3. Paula Montero	168
12.1.4. Carles Solé	181
12.1.5. Soledad Prieto i Xavier Aranda	185
12.1.6. Interna 1: Manuela	205
12.1.7. Interna 2: Isabella	214
12.1.8. Interna 3: Valery	224
12.1.9. Interna 4: Danna	239
12.1.10. Interna 5: Sandra	248
12.1.11. Interna 6: Carmen	262
12.1.12. Marta Moreno	269

1. Introducció

Les presons estan pensades des d'una mirada androcèntrica, fet que la representació femenina dins dels centres penitenciaris és mínima. A Catalunya, un 93,47% de les persones internes són homes, envers un 6,53% de dones (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, 2022). Així doncs, com apunta Carmen Navarro (2017, p.90), “les dones són invisibles en el sistema penitenciari a causa de l'ínfim nombre que representen pel que fa als homes privats de llibertat”.

A Catalunya, les dones no disposen d'un centre exclusiu per a elles. El Centre Penitenciari de Dones de Barcelona, també conegut com a presó de Wad-Ras, actualment és un centre de règim obert que també acull homes. La reduïda representació femenina en l'àmbit penitenciari té clars aspectes positius. L'exdirector general de serveis penitenciaris i secretari de Mesures Penals Reinserció i Atenció a la Víctima, Amand Calderó¹, explica que hi ha un menor índex de delinqüència per part de les dones i que un 74% no reincideix. La minoria de dones internes facilita la personalització del tractament, pel que fa a la reinserció, a partir del Programa Individualitzat de Tractament.

Tot i això, la desigualtat entre homes i dones internes és notable en relació amb els recursos destinats, la gestió i el tractament dins dels centres penitenciaris. Les dones són un col·lectiu vulnerable dins el sistema penitenciari, no tenen prou espais adaptats a les seves necessitats per al compliment de la condemna o estada preventiva. La catedràtica Elisabet Alameda afirmava en una entrevista que “són dones del món de l'exclusió i la presó les torna a excloure. No és el que hauria de fer, perquè les hauria d'ajudar, formar-les, enfortir el vincle amb les seves famílies, capacitar-les, millorar les seves condicions pel mercat laboral...” (Catarsi, 2020). Aquest fet és encara més escàs si ens referim a les internes que també són mares.

El departament de mares del Centre Penitenciari de Dones de Barcelona és l'únic de Catalunya que permet a les internes que són mares conviure amb els seus fills i

¹ Entrevista citada a l'annex.

filles. Aquesta centralització suposa, entre d'altres, trasllats de presó, fet que afecta directament a l'allunyament de persones properes que, fins i tot, poden ser altres fills o filles.

A la presó de Wad-Ras hi ha 11 habitacions dins del departament de mares. Els infants poden establir-se amb la mare fins als tres anys (BOE, 1979, p.13). A partir de llavors se'n fa càrrec un familiar en llibertat, un tutor o tutora legal i, en últim terme, passen a disposició de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA).

El projecte d'aquest Treball de Fi de Grau se centra en la realització d'un llibre de cròniques periodístiques amb perspectiva feminista que relaten l'experiència personal de sis internes que han viscut aquesta situació. En aquest llibre es recullen les seves vivències en relació amb la maternitat dins de la presó de Wad-Ras, els relats dels treballadors del centre i altres professionals relacionats per visibilitzar la situació de les dones mares privades de llibertat a Catalunya.

2. Objectius

El projecte elaborat en aquest Treball de Fi de Grau té tres objectius clars:

1. Analitzar la situació de les dones mares que es troben dins la presó, posant èmfasi en les desigualtats que pateixen respecte als homes per saber com això les vulnera i perjudica pel que fa a la maternitat.
2. Conèixer la relació de la mare interna amb els seus fills i filles, per posar el focus en la criança i en com viuen aquests infants.
3. Presentar les dades i experiències personals recollides a través de la publicació d'un llibre amb el propòsit fonamental de visibilitzar la maternitat en el context de la presó de Wad-Ras.

3. Justificació

3.1. Justificació de l'equip

Som un grup de sis alumnes amb interessos comuns dins l'àmbit periodístic, sobretot en relació amb les temàtiques o problemàtiques socials. Vam considerar que el fet de ser amigues facilitaria el treball en equip, per tal que fos més fluida la comunicació entre les integrants i la presa de decisions relacionades amb el projecte. A més, les habilitats o preferències de cadascuna de les membres es conjuguen de manera que cap de nosaltres ha de fer un esforç excessiu per dur a terme les tasques requerides.

El fet de ser sis persones treballant conjuntament es tradueix en un projecte ambiciós, que recull molts més aspectes dels que seria capaç de realitzar una sola persona. Així i tot, el suport i l'ajuda de les companyes és clau per tal d'alleugerir la càrrega de feina i emocional que suposa aquest treball. Tenint en compte les nostres preferències temàtiques, la capacitat de treball en equip i l'abast del projecte proposat, considerem adient la realització d'aquest Treball de Fi de Grau en equip.

3.2. Justificació del tema

A l'hora de plantejar el Treball de Fi de Grau, totes les membres de l'equip vam coincidir en voler tractar una temàtica social relacionada amb les dones. La temàtica escollida finalment ha estat la maternitat a la presó. El col·lectiu femení és el més invisibilitzat en molts àmbits. Sovint se'ns fa difícil enumerar una llista d'escriptores, artistes, filòsofes o científiques, entre d'altres, fet que "els processos socials i polítics s'han explicat obviant a la meitat de la població" (Borraz, 2015). Les dones estan retirades de l'espai públic, "no poden aparèixer perquè el model de gènere les exclouïa de l'exercici de poder i la presa de decisions" (Gallego, 2015, citada per Borraz, 2015).

Entre les temàtiques valorades, va sortir la violència obstètrica, que també fa referència a dones, mares i infants. Es va descartar per diversos motius. Per una

banda, no coneixíem cap font personal o institucional per poder iniciar la documentació. Per altra banda, crèiem, a més, que és un tema delicat pel que fa a l'exposició de les vivències personals de les persones afectades i també consideràvem complicat que els professionals de la salut ens parlessin de l'objecció de consciència, entre altres aspectes.

Durant la pluja d'idees es va proposar l'àmbit de les presons. A partir d'aquí, vam desenvolupar la idea centrant-nos en la presó de Dones de Barcelona, més concretament, en el departament de mares. La idea de focalitzar-nos en les mares internes va sorgir després de veure la sèrie de ficció *Vis a Vis* (Globomedia, 2015), disponible a la plataforma Netflix, en la qual una de les dones preses es queda embarassada dins el centre penitenciari. Vam constatar la poca visibilitat d'aquest tema, remarcant que tot el que sabíem d'aquesta qüestió abans d'iniciar el projecte era gràcies a la ficció audiovisual.

Per poder assegurar la viabilitat del projecte, vam valorar quines fonts teníem per poder aconseguir informació de primera mà sobre les dones mares en centres penitenciaris. Sense fer gaire recerca, ens vam adonar que comptàvem amb tres contactes que tenien relació amb el tema: Ignasi Garcia, exdirector general de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació, que serà clau per a la realització del projecte; Lorena Garrido, advocada i professora de criminologia de la UAB especialitzada en estudis de gènere; i Jesús Plaza, subdirector general de Recursos Humans i Econòmics de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima de la Generalitat de Catalunya.

Considerem escaient dedicar el nostre Treball de Fi de Grau a donar veu a un col·lectiu de dones que es troba en una situació inusual i desconeguda per a gran part de la societat, com és la maternitat a la presó. A més, sense deixar de banda el rerefons feminista del projecte, el llibre aporta informació sobre un tema social que creiem que és interessant per a la població. Les reaccions de les persones del nostre entorn a l'hora d'explicar-los el nostre Treball de Fi de Grau ha confirmat l'interès que suscita la temàtica escollida.

3.3. Justificació de la pertinència professional

La tasca periodística, tal com dicta el Codi Deontològic del Periodisme (Col·legi de Periodistes de Catalunya, 2016), recau en 12 criteris bàsics, els quals són:

1. *“Informar de manera acurada i precisa*
2. *Evitar perjudicis per informacions sense prou fonament*
3. *Rectificar les informacions incorrectes*
4. *Utilitzar mètodes lícits i dignes per obtenir informació*
5. *Citar les fonts i preservar el secret professional*
6. *Conciliar els drets individuals amb el dret del públic a saber*
7. *Evitar el conflicte d'interessos*
8. *No utilitzar en profit propi informacions privilegiades*
9. *Respectar el dret a la privacitat*
10. *Salvaguardar la presumpció d'innocència*
11. *Protegir els drets dels menors*
12. *Respectar la dignitat de les persones i la seva integritat física i moral”*

En els darrers anys, a causa de la globalització i les noves tecnologies, s'ha desenvolupat el fenomen de la 'sobreinformació'. Rebem una gran quantitat de dades provinents de diferents punts del món a una rapidesa remarcable. L'accés a la informació és un dret i un privilegi alhora, però cal filtrar. Sovint ens fem ressò de les problemàtiques de països llunyans, sense ser conscients que al costat de casa nostra passen gran quantitat de coses que desconeixem. Les notícies d'actualitat són necessàries, però n'hi ha tantes que sovint deixen en un segon pla temàtiques importants que també afecten la societat. Això justifica que el periodisme lent, definit al marc teòric, és crucial.

Creiem que la temàtica escollida és una bona manera d'exemplificar que hi ha gran quantitat d'informació que ens perdem amb la immediatesa. A més, parlar sobre dones mares a la presó visibilitza alhora tres col·lectius interseccionals que viuen problemàtiques que passen desapercibudes per a la societat.

Com a periodistes, considerem que fer d'altaveu de col·lectius invisibilitzats a la societat és clau per garantir una ciutadania informada. A través de la redacció d'un seguit de cròniques periodístiques sobre la situació i l'experiència de les mares internes en centres penitenciaris, es pretén donar una informació desconeguda per gran part de la societat.

Per poder dur a terme el projecte, s'han realitzat diferents processos relacionats amb el periodisme. En primer lloc, i potser l'aspecte més bàsic, la documentació. En segon lloc, el contacte amb fonts personals i institucionals per aportar informació de primera mà al treball. Altres punts clau són la redacció, la correcció i la maquetació de les cròniques. Cal destacar també la realització d'entrevistes, la realització del pla d'empresa i la publicació del llibre.

Aquest projecte ens acosta a una forma de periodisme lent, de temàtica social i amb perspectiva feminista que és rellevant per marcar la direcció de les nostres carreres professionals un cop llicenciades. A més, la temàtica escollida ens permet donar continuïtat al projecte en el nostre futur professional.

3.4. Justificació del llibre

El format escollit per a la compilació de les dades i la informació recollida ha estat un llibre. El motiu principal d'aquesta elecció és la impossibilitat de poder produir material audiovisual de primera mà i de qualitat per dur a terme un documental, davant la negativa de la direcció de Wad-Ras per entrar equip fotogràfic o d'enregistrament audiovisual al centre.

A més, el llibre ens permet crear una eina de divulgació adient per acostar la informació a tota la ciutadania, més enllà d'aquelles persones amb una curiositat concreta que busquin la informació a través dels articles de caràcter acadèmic ja publicats. La realització del llibre ens permet afegir tota la informació i els matisos que considerem rellevants sobre el tema que tractem.

La metodologia que s'ha fet servir per presentar la informació és el model de crònica periodística, una estructura narrativa justificada en el marc teòric d'aquest mateix

treball. La crònica permet un apropament de la persona lectora a les vivències de les dones mares protagonistes, així com completar el relat amb les dades extretes de les entrevistes amb professionals relacionats del sector i fonts documentals.

3.5. Justificació de la perspectiva feminista

La utopia de l'objectivitat en el periodisme sovint amaga la realitat del punt de partida de la tasca periodística: el punt de vista. Qualsevol treball periodístic compta amb una perspectiva concreta, no subjectiva, des de la qual el/la professional explica uns fets. Partint de la base que totes les integrants de l'equip som feministes, hem volgut centrar el punt de vista en aquest àmbit. El feminisme, entès com la lluita contra la desigualtat que pateixen les dones per la seva condició, que en cap cas té la intenció de sobreposar-les a la resta de persones. Per tant, el feminisme no és el contrari de masclisme, sinó la millor eina per erradicar-lo, fet que té com a objectiu la igualtat.

La perspectiva feminista present en tot el nostre projecte no pretén convertir-lo en un producte fet per i per a dones, ni ser un manual sobre feminisme. Segons La Federació d'Organitzacions per la Justícia Social (Lafede.cat, 2018) la perspectiva feminista es defineix com la “consideració de dones i homes com si les seves necessitats i expectatives fossin igualment valuoses”.

El nostre treball, posant el focus en les dones mares, pretén reivindicar les desigualtats de gènere que pateixen les dones respecte als homes a través de dades i estudis que s'aniran exposant durant tot el projecte. En un context concret: la presó. A més, hem volgut acotar el col·lectiu referent a les internes al departament de mares de Wad-Ras per posar l'accent en les càrregues afegides que suposen els rols de gènere per a les dones pel que fa a la criança.

3.6. Justificació de les fonts d'informació

La informació recollida al llarg de tot el projecte s'ha extret de dos vessants. Per una banda, les fonts personals, a través d'entrevistes amb persones relacionades amb l'àmbit penitenciari. Per altra banda, la recerca de documentació ha estat cabdal per

completar els relats a través de llibres, articles o altres publicacions de temàtiques relacionades amb el nostre projecte.

En referència a les fonts personals, les més destacades són les entrevistes a sis mares internes, fet que són els subjectes protagonistes del projecte. Per garantir la protecció i l'anonimat d'aquestes dones, se substituirà el seu nom real per un nom fictici. Per contextualitzar la informació del sistema penitenciari, hem parlat amb persones que han estat vinculades amb la direcció general penitenciària. No ens va ser possible contactar amb la direcció actual, però els contactes aconseguits ens han donat prou informació per entendre el context dels centres penitenciaris a Catalunya. A més, hem parlat amb diversos professionals de Wad-Ras que treballen diàriament amb les mares que ens han facilitat dades i informació per complementar les experiències de les dones internes.

Pel que fa a les fonts documentals, comptem amb més de 70 referències que ens permeten contextualitzar la situació que viuen les dones mares que es troben privades de llibertat. Aquests articles i documents² s'han recuperat en la seva majoria del Centre d'Estudis Jurídics de Catalunya i també de la bibliografia de la guia docent de l'assignatura Delicte i Dones impartida per Lorena Garrido al grau de Criminologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. També s'han consultat textos de la pàgina web del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i del Ministeri de Justícia del Govern d'Espanya. A més, s'ha fet recerca específica a la xarxa per aclarir conceptes concrets o ampliar informació.

Considerem de gran interès personal i periodístic totes les fonts consultades, sobretot les personals, per tal de dur a terme aquest projecte amb la qualitat informativa i de tractament que mereix.

² Referenciats a la bibliografia

4. Criteris metodològics

4.1. Memòria

Una de les principals particularitats del nostre Treball de Fi de Grau és que som un equip format per sis integrants. Vetllar per una bona organització del treball en equip ha estat un dels aspectes fonamentals a tenir en compte a l'hora d'executar un projecte harmònic i de qualitat.

En primer lloc, ens hem reunit per definir els objectius que volem assolir amb el nostre treball. Un cop els tutors ens han donat la seva aprovació, hem considerat primordial iniciar una tasca de contextualització i lectura de fonts documentals que ens introduïssin al tema. No només de les dones i la maternitat a la presó, sinó també sobre el funcionament del sistema penitenciari masculí, internacional i altres documents relacionats pel que fa a la perspectiva de gènere. Ens hem dividit la recerca i les lectures de manera equitativa, per tal que totes tinguéssim coneixements bàsics a l'hora de poder avançar amb les següents passes.

En segon lloc, hem començat el procés de contactar i entrevistar a fonts personals. El primer entrevistat ha sigut **Ignasi Garcia**, exdirector general de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació, amb qui ens hem trobat de manera presencial el dia 1 de desembre de manera presencial al seu despatx a la Fundació d'Escoles Parroquials. Parlem amb ell sobre el sistema penitenciari de Catalunya i la seva tasca relacionada. A més, els facilita contactes que seran rellevants pel projecte.

El 14 de desembre de 2021 ens reunim amb **Amand Calderó**, director general de serveis penitenciaris i exsecretari de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima, de manera presencial al seu despatx del Departament de Justícia. Ens parla sobre la seva implicació al sistema penitenciari i la situació de les dones en els centres a Catalunya.

Entrevistem l'exdirectora de Wad-Ras, **Paula Montero**, el 13 de gener de 2022 de manera virtual. Ens parla de la perspectiva feminista necessària als centres

penitenciaris, dels referents de gènere que hi treballen i del projecte de la nova presó de la Zona Franca.

Per tal d'aconseguir fonts documentals oficials del sector penitenciari, el 26 de gener de 2022 entrevistem de manera virtual a **Carlos Soler**, subdirector general de Programes de Rehabilitació i Sanitat. Ens facilita l'enllaç per accedir a la documentació del Centre d'Estudis Jurídics de la Generalitat de Catalunya.

Tot i que aquestes entrevistes ens han servit per entendre l'entorn en el qual treballem i contextualitzar el projecte, encara ens faltava el més important: entrar a Wad-Ras. A mitjans de gener, tornem a parlar amb Ignasi Garcia, qui ens posa en contacte amb Soledad Prieto, actual directora de la presó de Wad-Ras.

El 4 de març de 2022 tenim l'oportunitat d'entrar al Centre Penitenciari de Dones de Barcelona, on entrevistem a **Soledad Prieto**, que ens explica la seva experiència professional i la situació de les dones i mares internes a Wad-Ras. A aquesta entrevista, s'hi afegeix **Xavier Aranda**, subdirector de tractament de la presó de Wad-Ras. A més de detallar-nos el funcionament del centre i de respondre els nostres dubtes, ens permeten visitar el centre i entrevistar algunes **mares internes**. Hem acabat la visita al departament de mares, on ens hem dividit per parelles per tal de poder aprofitar el temps per parlar amb les mares, ja que només ens quedaven 45 minuts fins que els portessin el sopar. Durant aquesta primera trobada, hem parlat amb quatre dones.

El 26 de març hem pogut entrar de nou a Wad-Ras. En aquesta ocasió hem conegut mares amb les quals no havíem parlat, dues havien marxat i n'havia entrat una de nova. A més, hem pogut conversar amb més profunditat amb algunes de les mares ja entrevistades en la primera visita. En total hem parlat amb sis mares. Per tal de mantenir l'anonimat d'aquestes dones, es faran servir noms ficticis en la redacció d'aquest treball i també en l'elaboració del llibre. Els noms escollits, que són Manuela, Valery, Isabella, Carmen, Sandra i Danna, s'han triat tenint en compte els noms més comuns de les zones de procedència de les dones juntament amb el nostre propi criteri. A més, també s'ha canviat el nom dels seus fills i filles per

garantir també el seu anonimat. Els noms escollits han estat Belén, Fran, Manuel, Melanie, Anaís, Valentina, Gabriela i Flor.

Per complementar els relats de les internes, hem contactat amb la treballadora social del departament de mares de Wad-Ras, **Marta Moreno**, amb qui ens hem trobat de manera presencial l'11 d'abril de 2022 al seu despatx centre penitenciari. Ens ha parlat, no només de la perspectiva feminista del centre i de l'apoderament de les dones, sinó també de la part psicològica que afecta les mares internes.

Aquestes entrevistes s'han anat realitzant al mateix temps que hem avançat amb els aspectes teòrics de la memòria. Per tal de garantir una productivitat major, la Judit i la Paola s'han fet càrrec dels apartats més descriptius de la memòria, aquells que expliquen i justifiquen quin és l'objectiu final dels nostres esforços. La Paula i l'Andrea han treballat en el pla de màrqueting i han sigut les encarregades de posar per escrit les característiques definitives del nostre producte final, el llibre. Paral·lelament, la Laura i la Marina s'han centrat més en el pla de producció i la viabilitat financera del nostre projecte.

Pel que fa al context, la part més densa del treball, ens hem repartit de forma equitativa els diferents apartats segons les preferències personals i els documents que havíem llegit prèviament cadascuna. Així doncs, les conclusions han sigut fruit de l'experiència que totes hem adquirit després de fer aquest projecte del Treball de Fi de Grau. Tant les conclusions com la transcripció de les entrevistes ens les hem repartit en funció de la disponibilitat horària de les integrants de l'equip.

Per acabar, una vegada enllestit el contingut de la memòria, hem dut a terme de manera conjunta en diverses trobades les tasques d'unificació, integració i correcció de tots i cadascun dels apartats del treball. A més, hem procurat mantenir un mateix estil de redacció i manera d'expressar-nos, i també hem equiparat els valors estilístics d'escriptura.

Malgrat la necessitat de repartir les tasques per assolir els objectius a temps per a l'entrega, hem treballat de manera col·laborativa. Hem estat en constant contacte a través de missatges, trucades i nombroses trobades presencials per resoldre dubtes

i assegurar la concordança dels diferents apartats del projecte. Així mateix, totes les decisions han estat preses amb la conformitat unànime de l'equip. Tot i les dificultats que hem tingut per coordinar horaris i trobar-nos totes en una mateixa franja de temps, a la fi, hem aconseguit elaborar un producte unitari que integra l'essència de cadascuna de nosaltres i que aporta informació i visibilitat d'un col·lectiu tant en l'oblit com és el de les mares internes. A més, el nostre tutor Nicolás Lorite i el Joan Riedweg ens han acompanyat en tot el procés de realització d'aquest projecte.

4.2. Llibre

En consonància amb el punt anterior, la redacció de *Hasta aquí, ser madre en prisión* l'hem realitzat quan la memòria ja ha estat pràcticament enllestida. Hem considerat que era més útil definir en primer terme totes les característiques i particularitats del nostre llibre, així com comptar amb la informació necessària per a la redacció. Un cop hem tingut una idea clara sobre què volíem fer i recopilades les dades suficients, hem començat a escriure el contingut del llibre.

Com que les sis integrants del grup som estudiants de periodisme, totes hem volgut formar part de la redacció i compartir amb les lectores allò que hem vist amb els nostres ulls i el que hem experimentat estant a la presó i parlant amb les mares internes. Des del primer dia de carrera ens ensenyen a assignatures com Dret de la Comunicació i Deontologia Professional o Fonts, Tècniques i Organització del Treball Periodístic (Universitat Autònoma de Barcelona, 2021), matèries bàsiques de l'aprenentatge fonamental del periodisme general, que l'objectivitat és una utopia, ja que cadascú té la seva pròpia identitat personal, cultural i social.

Per això, un dels aspectes més positius del nostre llibre és que, malgrat que cadascuna tingués les seves idees preconcebudes, hem aconseguit arribar a unes conclusions comunes i a l'objectiu últim de donar veu a unes persones que, acostumen a ser invisibilitzades per la societat pel fet de ser dones, mares i recluses. Sovint també migrades. Segons dades de Wad-Ras, un 40% de les internes són d'origen estranger. Així doncs, plasmem al nostre llibre la interseccionalitat

d'aquestes dones, des d'una perspectiva feminista que s'entrellaça amb les dades i les experiències personals de les mares i les nostres.

Per tal d'organitzar la redacció, hem fet diverses trobades per posar sobre la taula les històries que volíem relatar. Tot i comptar amb el testimoni de sis mares, el llibre només en recull cinc, ja que una de les dones no ens va donar prou informació per poder escriure sobre ella. A banda dels cinc relats, el llibre comptarà amb una explicació de com és Wad-Ras i el departament de mares, una introducció sobre les dones a presó i un epíleg amb les reflexions i conclusions a les quals hem arribat. Cadascuna de nosaltres ha estat l'encarregada de fer una crònica per cada interna. Fet que som sis i només parlem de cinc mares, la Paula i la Paola s'han repartit la redacció d'una de les històries i el capítol de Wad-Ras.

Totes hem participat en el procés de recopilació i d'estructuració de la informació de tots els capítols. Gràcies a aquesta cohesió i seguint el manual d'estil, hem pogut enllaçar els diferents capítols de manera que el resultat sigui un relat fluid amb un fil conductor que uneix totes les experiències: una maleta.

Un cop redactats els diferents capítols, hem dut a terme una tasca d'unificació de totes les parts, revisant principalment dos aspectes. Per una banda, que l'escriptura de totes sis seguís el mateix estil. Per altra banda, que es recollís tota la informació rellevant de cada cas i també genèrica del sistema penitenciari, sense trepitjar-nos ni repetir-nos. A més, el treball en equip ens ha permès redactar el llibre en un temps rècord d'un mes, així com arribar a unes conclusions comunes que es recullen a l'epíleg amb l'objectiu de fer reflexionar a tothom qui llegeixi *Hasta aquí, ser madre en prisión*.

Fet que ja s'havia contactat amb l'editorial Círculo Rojo per poder executar el pla d'empresa recollit a la memòria, un cop enllestit el llibre, ens hem posat en contacte amb l'editorial per enviar el manuscrit del llibre i procedir a la publicació d'aquest.

4.2.1. Manual d'estil del llibre

La creació d'aquest manual d'estil s'ha fet seguint les pautes d'altres manuals ja existents, com el d'*El País* (1996), per tal de garantir un mateix estil d'escriptura de les sis redactores i facilitar-nos la correcció i cohesió del text.

4.2.1.1. Principis

4.2.1.1.1. Responsabilitat professional

Les periodistes han de seguir el codi deontològic professional i mantenir l'anonimat de les internes per garantir la seva seguretat i privacitat. Per això, se substituirà el nom real de les mares i dels seus fills o filles. A més, s'evitarà centrar la seva ciutat o barri natal per evitar la identificació d'aquestes dones.

4.2.1.1.2. Tractament de la informació

La informació ha de ser objectiva, veraç i versemblant. Les fonts han de ser variades i han d'estar contrastades. Tota la informació que apareix al llibre és de fonts primàries o oficials.

4.2.1.1.3. Entrevistes

La transcripció de les entrevistes és literal, es mantenen, per exemple, expressions com *acá* en el cas de les dones llatinoamericanes. Tot i això, en errors molt repetits es farà una transcripció natural per facilitar-ne la lectura. Les onomatopeies es mantindran, sempre que tinguin rellevància en el context.

4.2.1.1.4. Expressions irrespectuoses

El llibre no pot contenir informació ni expressions racistes, misògines o masclistes. Qualsevol expressió malsonant serà exclusivament una cita textual i només s'utilitzarà si aporta informació rellevant.

4.2.1.2. Gèneres periodístics

4.2.1.2.1. Normes generals

Es farà servir el format de crònica periodística pel seu caràcter descriptiu. Les cròniques estaran escrites en primera persona del singular. L'estil d'escriptura serà el propi del periodisme narratiu, tenint en compte que ha de ser un text comprensible per a tothom i s'ha d'ajustar a la realitat sense que el vessant poètic alteri la comprensió dels fets. El text original serà escrit completament en castellà.

4.2.1.2.2. Documentació

Per tal que la redacció sigui fluida, les dades i xifres s'inclouran de la manera més literària possible, mantenint en tot moment la veracitat de la informació. Així mateix, no s'inclourà la cita, ni entre parèntesis ni a peu de pàgina de les informacions.

4.2.1.3. Elements de titulació

4.2.1.3.1. Nom dels capítols

El nom dels capítols anirà en concordança amb el seu contingut, però no sempre de manera explícita, sinó que podran utilitzar-se expressions poètiques o narratives.

4.2.1.4. Tipografia

4.2.1.4.1. Normes comunes

La tipografia està regida per la normativa de l'editorial. En cas d'incorporar il·lustracions al llibre, no estaran necessàriament alineades amb el text, sinó que dependrà del contingut i del tipus d'il·lustració que s'inclougui.

4.2.1.4.2. Cursiva

La cursiva es farà servir per marcar els estrangerismes i anglicismes, títols de llibres, articles, pel·lícules, informes, obres i cançons.

4.2.1.4.3. Negreta

La negreta només s'usarà en els títols i els subtítols, en cas que sigui necessari, però mai dins del text.

4.3.1.4.4. Sigles

El primer cop que aparegui un nom d'una organització que té una sigla es posarà el nom complet de l'organització, seguit de la sigla entre parèntesis. I les pròximes vegades que aparegui el nom, només es posarà la sigla.

4.3.1.4.5. Sagnat i lletra capital

Al principi de cada capítol no hi haurà sagnat i no s'emprarà en cap altre moment. La lletra capital marcarà l'inici de les frases després de punt i a l'inici dels capítols.

4.3.1.4.6. Divisió sil·làbica

No hi haurà divisió sil·làbica.

4.2.1.5. Noms

4.2.1.5.1. Personatges anònims

El llibre està basat en personatges anònims, motiu pel qual els noms utilitzats són ficticis.

4.2.1.5.2. Càrrecs

Quan es mencioni a una persona amb un càrrec concret es comentarà quin és el seu càrrec i el seu nom de manera pròxima a la seva primera aparició. En funció del que demani la narració podrà ser o no la primera vegada que aparegui.

4.2.1.6. Abreviacions

4.2.1.6.1. Símbols

S'escriuen sense punt, no porten accent ni plurals. Per evitar repeticions es podrà jugar amb el símbol i la paraula

4.2.1.7. Nombres

4.2.1.7.1. Xifres

Els números de l'u al deu s'escriuran i a partir de l'11 aniran amb número. Els milers aniran amb punt (1.000) i els percentatges amb comes (15,4%).

4.2.1.7.2. Hores

Les hores es podran escriure tant en número com en lletra. En el cas de les hores molt específiques s'escriuran de la següent manera: 20:45. En el cas de ser hores exactes o aproximacions a una hora s'utilitzarà la següent fórmula: "eren pràcticament les nou de la nit".

4.2.1.7.3. Mesures

Per les mesures és millor no fer els símbols, s'haurà d'escriure la paraula completa: "90 centímetres". Així i tot, es podrà combinar per alleujar la narració.

4.2.1.7.4. Moneda

Primer apareixerà la moneda estrangera i després la conversió en euros entre parèntesis: "Li van donar 100 pesos (X euros)".

4.2.1.8. Signes ortogràfics

4.2.1.8.1. Real Academia Española (RAE)

Se segueixen les normes establertes per la RAE pel que fa a:

- | | | |
|---------------|----------------|---------------|
| - Coma | - Guió | - Asterisc |
| - Punt | - Barra | - Coixinet |
| - Punt i coma | - Interrogació | - Accents |
| - Dos punts | - Exclamació | - Majúscules |
| - Cometes | - Apòstrof | - Minúscules |
| - Parèntesi | - Punts | - Partició de |
| - Ratlla | suspensius | paraules |

4.2.1.8.2. Localitzacions

Per parlar d'una població en concret es dirà el nom de la ciutat i seguidament entre parèntesis el nom del país al qual pertany, sempre que es consideri adient: “Jo visc a Madrid (Espanya)”.

4.2.1.9. Normes gramaticals

4.2.1.9.1. Real Academia Española (RAE)

Se segueixen les normes establertes per la RAE pel que fa a:

- Adverbis
- Adjectius
- Preposicions
- Concordança
- Condicional
- Errors gramaticals
- Equivocacions més freqüents (catalanismes, barbarismes...)

5. Marc Teòric

5.1. Conceptes periodístics

En aquest apartat es definiran alguns conceptes clau en relació amb el periodisme per a la realització d'aquest Treball de Fi de Grau, en el qual s'inclou el projecte del llibre resultant.

- **Periodisme narratiu:** és l'estil periodístic que apliquem en la redacció de les diferents cròniques del llibre. Segons Roberto Herrscher (2012), els elements bàsics per aconseguir un bon periodisme narratiu són "la veu, la visió dels altres, la forma en què les veus cobren vida, els detalls reveladors i la selecció d'històries, retalls i enfocaments".
- **Periodisme lent:** entès com una forma de fer periodisme que "emergeix com a reacció a la tendència periodística dominant a la novetat, la brevetat i la instantaneïtat i que convida a repensar els temps necessaris per produir i consumir una informació rigorosa, creativa i de qualitat" (Rosique-Cedillo i Barranquero-Carretero, 2015, p.453). És el tipus de periodisme que hem dut a terme. En contraposició a una notícia, que es realitza i publica amb certa immediatesa posterior als fets, hem dedicat gairebé nou mesos a realitzar el producte final d'aquest projecte.
- **Crònica:** és el gènere periodístic escollit per a plasmar la informació al llibre, que recull "una interpretació personal i informativa d'un esdeveniment determinat, narrada per un cronista testimoni" (Gil, J.C., 2004, p.12). D'aquesta manera, podem introduir la nostra experiència a l'hora d'explicar les històries de les mares internes per tal d'aconseguir el periodisme narratiu abans esmentat.
- **Objectivitat:** és el "criteri de rigor metodològic segons el qual la descripció d'un fenomen es correspon amb la realitat" (Termcat, s.f.). El professor David Vidal (2002, p.49), assegura que "així com l'objectivitat en un sentit estricte no és garantia d'imparcialitat, tampoc la subjectivitat no ha d'implicar parcialitat".

En aquesta línia, l'objectivitat en el periodisme és una utopia a la qual totes hem de tendir, però que sempre queda a l'horitzó del punt de vista des del qual cada periodista executa el seu projecte. Per això, hem plasmat les històries de les cinc mares de la manera més objectiva possible, sense perdre l'essència dels seus testimonis.

- **Punt de vista o perspectiva:** consideració o posició des d'on es mira un fet, afavorit pels valors personals i contextuals de l'esdeveniment. En el nostre cas, la perspectiva que es fa servir és una perspectiva feminista, que posa el focus en les mares internes.
- **5 W:** criteri que es fa servir per realitzar una peça periodística amb la informació més completa possible. El nom 5 W ve de les paraules angleses: *what, who, when, where* i *why*, que corresponen a què, qui, quan, on i perquè respectivament. A més, sovint s'hi afegeix el *com*, per tal de completar el relat. Totes aquestes preguntes, excepte el qui, pel tema de la protecció de dades, s'han anat responent al llarg del Treball de Fi de Grau i també del llibre.

5.2. Conceptes del sistema judicial i penitenciari

En aquest apartat es definiran alguns dels conceptes més utilitzats en relació amb el sistema judicial i penitenciari.

- **Sentència:** “resolució o ordre ferma d'un òrgan jurisdiccional de l'Estat emissor que imposa una condemna a una persona física” (DOUE, 2008, p.3).
- **Condemna:** “qualsevol pena o mesura privativa de llibertat, de duració limitada o indeterminada, imposada per raó d'una infracció penal a conseqüència d'un procés penal” (DOUE, 2008, p.3).
- **Detenció preventiva:** internament en un centre penitenciari d'una persona imputada (preventiva) a l'espera de judici o de sentència. En cap cas aquest temps se sumarà al temps de condemna dictat per sentència, si n'hi hagués.

- **Graus penitenciaris:** tres nivells de classificació de les penes de presó als quals se'ls assigna un règim concret segons la gravetat del delicte, el temps de condemna i el comportament de la persona. Són revisables, així que una persona interna (penada) pot aconseguir augmentar de grau durant l'estada al centre penitenciari (Alarcón, 2018).
 - **Primer grau:** correspon al règim tancat, és a dir, màxima seguretat.
 - **Segon grau:** correspon al règim ordinari, el que els interns i internes passen la major part del temps dins el centre penitenciari, però poden gaudir de permisos de sortida puntualment.
 - **Tercer grau:** correspon al règim obert, això suposa que les persones penades passen la major part del temps fora del centre, en semilibertat. Només han d'anar al centre penitenciari alguns dies, a dormir o a personar-s'hi puntualment.

5.3. Conceptes antropològics

En aquest apartat es recullen les definicions dels conceptes antropològics que es fan servir.

- **Androcentrisme:** “Visió que situa l'home en el centre de totes les coses. L'androcentrisme implica que el que és bo per als homes és bo per a la humanitat. És una visió discriminatòria cap a les dones i persones trans, perquè les relega a un segon ordre i sempre supeditades” (Ajuntament de Barcelona, 2021).
- **Interseccionalitat:** “Perspectiva analítica i política que permet entendre i respondre a les maneres com el gènere es creua amb altres eixos de desigualtat i com aquests encreuaments contribueixen a experiències úniques d'opressió i privilegi” (Ajuntament de Barcelona, 2021).

- **Patriarcat:** “Forma d’organització social, política i econòmica on les dones són confinades en l’espai privat i a la funció reproductora, mentre que els homes es reserven l’espai públic” (Ajuntament de Barcelona, 2021).
- **Rols de gènere:** “comportaments apresos en una societat, comunitat o grup social determinat que fan que els seus membres estiguin condicionats per percebre com masculines o femenines certes activitats, tasques i responsabilitats i a jerarquitzar-les i valorar-les de manera diferenciada” (OIT, 2013). Un exemple clar són les tasques de cures, assignades tradicionalment a les dones, fet que es pressuposa que són elles les qui s’han de fer càrrec dels infants o persones malaltes.
- **Desigualtats de gènere:** “diferències entre homes i dones que afavoreixen sistemàticament a un dels grups. Alhora, aquestes desigualtats poden crear inequitats entre homes i dones en l’accés a recursos tals com la salut, l’educació, el treball o la participació política entre d’altres” (Asencios, 2018, p.2). En aquest cas, el sector penitenciari.
- **Discriminació de gènere:** “Tota distinció, exclusió o restricció basada en el sexe que tingui per objecte o resultat menyscabar o anul·lar el reconeixement, gaudi o exercici sobre la base de la igualtat de l’home i la dona, dels drets humans i de les llibertats fonamentals en les esferes política, econòmica, social, cultural i civil o en qualsevol altra esfera” (ONU, 1979, citat per Asencios, 2018, p.2).

6. Legislació

Pel fet que el llistat de tractats i normatives legislatives que tracten la justícia penal és molt extensa, ens focalitzem en els apartats i documents més destacats sobre el sistema penitenciari relatiu a les dones, concretament amb les mares i els infants. Tot i que en la redacció del llibre no es fa referència explícita a cap llei, el fet de conèixer el marc legislatiu de l'àmbit penitenciari ens ha permès conèixer quins són els drets de les dones recluses i si s'estan complint. Per exemple, a continuació veurem que la llei estableix atenció mèdica pels infants i les mares, un fet que destaquen algunes de les mares internes amb les quals hem parlat.

6.1. Àmbit internacional

L'Organització de les Nacions Unides és l'ens de referència per a la normativa internacional amb l'objectiu de vetllar per un correcte tractament i atenció de les persones, fonamentalment a partir de la Declaració Universal dels Drets Humans (ONU, 1948). A partir d'aquest organisme, apareixien el 1955 les Regles Mínimes pel tractament de Reclusos. Més tard, l'any 2010, es creen les Regles de Bangkok amb el propòsit de visibilitzar les necessitats específiques de les dones en el context penitenciari.

6.1.1. Declaració Universal dels Drets Humans

La Declaració Universal dels Drets Humans recull a l'article 7 que “tots són iguals davant la llei i tenen dret, sense cap distinció, a igual protecció per la llei” (ONU, 1948). A més, puntualitza a l'article 9 que “ningú no serà detingut, pres o desterrat arbitràriament” (ONU, 1948).

L'article 25 estableix que “tota persona té dret a un nivell de vida que asseguri, per a ell i la seva família, la salut i el benestar, especialment quant a alimentació, vestir, habitatge, assistència mèdica i als serveis socials necessaris” (ONU, 1948). Tot això ha de quedar cobert per les institucions penitenciàries per a tota la població interna.

Pel que fa a la maternitat i infantesa, “tenen dret a una cura i a una assistència especials” (ONU, 1948).

6.1.2. Regles Mímines pel Tractament de Reclusos

Les Regles Mímines pel Tractament de Reclusos, es van aprovar l'agost de 1955 per les Nacions Unides amb la finalitat de tenir unes pautes generals per a “una bona organització penitenciària i de la pràctica relativa al tractament dels reclusos” (UNODC, 1955, p.1).

Es contempla en la regla 8 que “els homes i les dones s’han de ser reclosos, fins on sigui possible, en centres diferents” o en espais separats en cas de ser centres mixtos (UNODC, 1955, p.2).

La regla 23, exposa que “en els centres per a dones cal que hi hagi instal·lacions especials per al tractament de les recluses embarassades, de les que acaben de donar a llum i de les convalescents. Fins on això sigui possible, s’han de prendre mesures perquè el part tingui lloc en un hospital civil. Si el nen neix al centre, no s’ha de fer constar aquest fet a la seva partida de naixement” (UNOCD, 1955, p.5). Aquesta regla afegeix que “quan es permeti a les mares recluses conservar el seu fill, cal prendre disposicions per tal d’organitzar una guarderia infantil, amb personal qualificat, on s’han d’estar els nens quan no siguin atesos per les seves mares” (UNODC, 1955, p.5).

La regla 53 puntualitza que “la vigilància de les recluses ha de ser exercida exclusivament per funcionàries femenines. Tanmateix, això no exclou que funcionaris del sexe masculí, especialment els metges i personal d’ensenyament, accomplixin les seves funcions professionals en centres o seccions reservats per a dones” (UNODC, 1955, p.11).

Aquestes regles no són d’obligat compliment, fet que s’entén que cada centre penitenciari i cada situació personal és únic i sovint resulta complexa l’aplicació de les 95 directrius. Aquesta normativa s’entén en relació amb les mesures privatives de llibertat. Per a les mesures no privatives, s’aproven les Regles de Tokio (ONU,

1990). Tot i això, en aquestes regles no es té prou en compte les diferències fonamentals en les necessitats d'homes i dones, com per exemple la menstruació o la maternitat.

6.1.3. Regles de Bangkok

Les Regles pel tractament de les recluses i mesures no privatives de llibertat per a dones delinqüents, conegudes com a Regles de Bangkok, es van establir amb la Resolució 65/229 el 2010. Aquestes setanta regles no substitueixen en cap cas les Regles mínimes pel tractament de reclusos ni les Regles de Tokio, sinó que es basen en “la necessitat d’aportar més claredat a les consideracions que han d’aplicar-se al tractament de les recluses” (UNODC, 2010, p.5). La regla 1 afirma que tenir en compte les necessitats especials de les recluses “per aconseguir en el fet substancial la igualtat entre sexes, no haurà de considerar-se discriminatori” (UNODC, 2010, p.8).

Pel que fa als infants, el segon apartat de la regla 2 recull que “abans del seu ingrés o en el moment de produir-se, s’haurà de permetre a les dones amb nens a càrrec adoptar disposicions respecte a ells, preveient-se fins i tot la possibilitat de suspendre la reclusió per un període raonable, en funció de l’interès superior dels nens” (UNODC, 2010, p.8). D’aquesta manera, en alguns casos s’atorga a la mare un temps de marge per tal de poder fer-se càrrec del seu fill o filla, o de trobar algú que se’n cuidi.

La regla 5 estableix que els centres que acullin dones “hauran de comptar amb les instal·lacions i articles necessaris per satisfer les necessitats d’higiene pròpies del seu gènere, incloses tovalloles sanitàries gratuïtes i el subministrament permanent d’aigua per la cura personal de nens i dones, en particular les que cuinin, les embarassades i les qui es trobin en període de lactància o menstruació (UNODC, 2010, p.9).

La regla 6 fa referència al reconeixement mèdic de les internes abans d’entrar a presó “a fi de determinar les seves necessitats bàsiques d’atenció de salut” UNODC, 2010, p.9), com poden ser

“a) La presència de malalties de transmissió sexual o transmissió sanguínia i, en funció dels factors de risc, es podrà oferir també a les recluses que se sotmetin a la prova del VIH, impartint-se orientació prèvia i posterior;

b) Les necessitats d’atenció de salut mental, inclosos el trastorn posttraumàtic de l’estrès i el risc de suïcidi o de lesions autoinfligides;

c) L’historial de salut reproductiva de la reclusa, inclosos un possible embaràs en curs o els embarassos anteriors, els parts i tots els aspectes connexos;

d) La presència de problemes de toxicomania;

e) Abús sexual i altres formes de violència que s’hagin sofert abans de l’ingrés.”
(UNODC, 2010, p.9)

La regla 7 afirma que “en cas de determinar-se que la reclusa ha patit abús sexual o altra forma de violència abans de la seva reclusió o duran aquesta, se la informarà del seu dret a recórrer davant les autoritats judicials” (UNODC, 2010, p.9). Així mateix, remarca que “decideixi o no la dona emprendre accions judicials, les autoritats penitenciàries s’esforçaran per brindar-li accés immediat a suport psicològic o orientació especialitzada” (UNODC, 2010, p.10).

La regla 23 puntualitza que “les sancions disciplinàries per a les recluses no comprendran la prohibició del contacte amb les seves famílies, especialment amb els nens” (UNODC, 2010, p.12).

La regla 28 exposa que les visites al centre penitenciari dels menors “es duran a terme en un entorn adequat, fins i tot pel que respecta al comportament del personal. I en aquestes s’haurà de permetre el lliure contacte de la mare amb el seu fill o fills” (UNODC, 2010, p. 13). La regla 50 considera que les mares que tinguin als seus fills o filles dins el centre penitenciari han de tenir “el màxim de possibilitats de dedicar el seu temps a ells” (UNODC, 2010, p. 17).

El segon apartat de la regla 42 apunta que “el règim penitenciari permetrà reaccionar amb flexibilitat davant les necessitats de les dones embarassades, les mares lactants i les dones amb fills. A les presons s’habilitaran serveis o s’adoptaran

disposicions per a la cura del nen, a fi que les recluses puguin participar en les activitats de la presó” (UNODC, 2010, p.15).

La regla 49 estableix que “tota decisió de permetre que els nens romanguin amb les seves mares en la presó es basarà en l'interès superior del nen. Els nens que es trobin en la presó amb les seves mares mai seran tractats com a reclusos” (UNODC, 2010, p.49).

La regla 51 considera que “els nens que visquin amb les seves mares en la presó disposaran de serveis permanents d'atenció de salut, i el seu desenvolupament serà supervisat per especialistes, en col·laboració amb els serveis de salut de la comunitat” (UNODC, 2010, p.17). Afegeix que “en la mesura que sigui possible, l'entorn previst per a la criança d'aquests nens serà el mateix que el dels nens que no viuen en centres penitenciaris” (UNODC, 2010, p.17).

La regla 52 té en compte que “les decisions respecte del moment en què s'ha de separar a un fill de la seva mare s'adoptaran en funció del cas i tenint present l'interès superior del nen conformement a la legislació nacional pertinent” (UNODC, 2010, p.17). A més, “tota decisió de retirar al nen de la presó ha d'adoptar-se amb delicadesa, únicament després de comprovar-se que s'han adoptat disposicions alternatives per a la seva cura i, en el cas de les recluses estrangeres, en consulta amb els funcionaris consulars” (UNODC, 2010, p.17). Afegeix també que “en cas que se separi als nens de les seves mares i siguin posats a cura de familiars o d'altres persones o altres serveis per a la seva cura, es brindarà a les recluses el màxim de possibilitats i serveis per a reunir-se amb els seus fills, quan això redundi en l'interès superior d'aquests i sense afectar l'ordre públic” (UNODC, 2010, p.17).

La regla 53, estableix en el segon apartat que “en cas que s'hagi de retirar de la presó a un nen que visqui amb una reclusa estrangera no resident, s'haurà de considerar la possibilitat de reubicar a aquest nen al seu país d'origen, tenint en compte el seu interès superior i en consulta amb la mare” (UNODC, 2010, p.17).

La regla 64 (UNODC, 2010, p.19) assenyala que

“quan sigui possible i apropiat es preferirà imposar sentències no privatives de la llibertat a les embarassades i les dones que tinguin nens a càrrec, i es considerarà imposar sentències privatives de la llibertat si el delictes és greu o violent o si la dona representa un perill permanent, però tenint present l'interès superior del nen o els nens i assegurant, al mateix temps, que s'adoptin disposicions apropiades per a la cura d'aquests nens”.

6.2. Àmbit europeu

6.2.1. Recomanació R (87) 3 del Consell d'Europa

La Recomanació R (87) 3 del Comitè de Ministres sobre les Regles Penitenciàries Europees (Consell d'Europa, 1987) és el “primer intent dins el pla regional per aconseguir un cos harmonitzat de normes per a l'àmbit penitenciari” (APDHA, 2020, p.10).

6.2.2. Recomanació REC (2006)2 del Consell d'Europa

La Recomanació Rec (2006)2 del Comitè de Ministres als estats membres sobre les Regles Penitenciàries Europees (Consell d'Europa, 2006) és una actualització de les recomanacions de l'any 1987. En aquest document es recullen algunes de les normatives proposades per les Nacions Unides en les regles esmentades anteriorment. Així doncs, la recomanació 34 pressuposa que “les autoritats prestaran especial atenció a les necessitats físiques, professionals, socials i psicològiques de les dones a l'hora de prendre decisions que afectin qualsevol aspecte de la seva detenció” (Consell d'Europa, 2006, p.19).

6.2.3. Resolució (2007/2116 (INI)) del Parlament Europeu

La Resolució (2007/2116 (INI)) sobre la situació especial de les dones en els centres penitenciaris i les repercussions de l'empresonament dels pares sobre la vida social i familiar es va aprovar l'any 2008 al Parlament Europeu (DOUE, 2008). Aquesta resolució insta als estats membres de la Unió Europea que “incorporin la dimensió

de gènere en les seves polítiques penitenciàries i en els seus centres penitenciaris” (DOUE, 2008, citat per APDHA, 2020, p.10). D’aquesta manera, pretén tenir en compte la salut mental de les dones, demanant que “concedeixin una major atenció a les característiques específiques lligades al gènere i al passat que freqüentment traumatitzen a les dones detingudes” (DOUE, 2008, citat per APDHA, 2020, p.10).

6.2.4. Resolució (2015/2062 (INI)) del Parlament Europeu

La Resolució (2015/2062 (INI)) sobre Condicions i sistemes penitenciaris es va aprovar l’any 2017 al Parlament Europeu (DOUE, 2017). Aquesta resolució encén les alarmes en relació amb els estereotips sobre salut mental en dones. Afirmar que “existeix una sobre representació de les malalties mentals entre les recluses i que les dones tenen propensió autolesionar-se i suïcidar-se, a tenir problemes d’addicció a drogues i alcohol i a ser objecte d’explotació sexual” (DOUE, 2017, citat per APDHA, 2020, p.11).

6.3. Àmbit estatal

6.3.1. Llei Orgànica 1/1979

La Llei Orgànica 1/1979 del 26 de setembre publicada al BOE sobre General Penitenciària, “és una reforma completa de la normativa reglamentària penitenciària de 1981” (BOE, 2011, p.5).

Pel que fa a l’establiment i els mitjans materials, recull a l’article vuitè que “quan no existeixin establiments de preventius per a dones o joves, ocuparan en els dels homes departaments que constitueixen unitats amb absoluta separació i organització i règim propis” (BOE, 1979, p.6). A l’article novè s’entén que els homes i les dones estaran separats en penes privatives de llibertat de règim ordinari i obert. L’article setzè entén que en alguns casos excepcionals que “reglamentàriament es determinin” (BOE, 1979, p.6) homes i dones podran estar junts. Un exemple és el centre penitenciar d’Aranjuez, que compta amb un mòdul mixt on la mare i el pare, en cas que ambdós estiguin condemnats, puguin complir condemna amb l’infant.

Pel que fa a les dones embarassades, l'article vint-i-novè entén que tota la població interna "té l'obligació de treballar conforme a les seves aptituds físiques i mentals" (BOE, 1979, p.11). Tot i això, les dones embarassades n'estan exemptes "durant setze setmanes ininterrompudes ampliables per part múltiple fins a divuit setmanes. El període d'excepció es distribuirà a opció de la interessada sempre que sis setmanes siguin immediatament posteriors al part" (BOE, 1979, p.11).

L'article trenta-vuitè estableix que en els departaments per dones "existirà una dependència dotada del material d'obstetrícia necessari per al tractament de les internes embarassades i de les que acabin de donar a llum i es trobin convalsents, així com per atendre aquells parts que la urgència no permeti que es realitzi en hospitals civils" (BOE, 1979, p.13). Aquest article recull també que "les internes podran tenir en la seva companyia als fills que no hagin arribat als tres anys, sempre que acreditin degudament la seva filiació. En aquells centres on estiguin ingressades internes amb fills existirà un local habilitat per a guarderia infantil" (BOE, 1979, p.13).

La Llei Orgànica 13/1995 preveia que els fills i filles de les internes poguessin estar amb elles "fins a arribar a l'edat d'escolarització obligatòria" (BOE, 1995, p.1), que era els sis anys. Malgrat tot, es considera que mantenir dins el centre als menors amb sis anys, "pot arribar a comportar greus disfuncionalitats en el seu desenvolupament emocional i psicològic, fet que es fa conscient de la privació de llibertat que afecta la seva mare i vincula la conformació de la seva personalitat inicial a tal fet" (BOE, 1995, p.1). Per aquest motiu, es va rebaixar l'edat màxima d'un/a menor dins la presó a tres anys.

L'Administració penitenciària compta amb convenis amb entitats externes, tant públiques com privades per tal de "potenciar al màxim el desenvolupament de les relacions materna-filials i de la formació de la personalitat de l'infant dins de l'especial circumstància determinada pel compliment de la mare d'una pena privativa de llibertat" (BOE, 1979, p.13). Pel que fa als fills/es que no conviuen amb la mare dins del centre, i que encara no han superat els deu anys, s'estableix un règim especial de visites que "es realitzaran sense restriccions de cap mena amb relació a

la freqüència, intimitat, duració i horari, que s'ajustarà a l'organització regimental dels establiments" (BOE, 1979, p.13).

L'article quaranta-tres exposa que la sanció de l'aïllament no s'aplicarà "a dones gestants i les dones fins sis mesos després de l'acabament de l'embaràs, a les mares lactants i a les que tinguessin els fills amb elles" (BOE, 1979, p.14).

L'article setanta-nou recull que "correspon a la Direcció General d'Institucions Penitenciàries del Ministeri de Justícia la direcció, organització i inspecció de les institucions regulades en la Llei 1/1979, excepte les comunitats autònomes que hagin assumit en els seus respectius Estatuts l'execució de la legislació penitenciària i la consegüent gestió de l'activitat penitenciària" (BOE, 1979, p.23), com és el cas de Catalunya.

6.3.2. Reial decret 190/1996

El Reial decret 190/1996, del 9 de febrer publicat al BOE aprova el Reglament Penitenciari a escala nacional d'Espanya. Aquest text es va modificar per últim cop el 26 de març de 2011. Entre els motius destacats que argumenten aquesta reforma, com l'augment de persones estrangeres recluses o les drogoaddiccions, trobem l'augment de dones en la població penitenciària.

L'article 17 sobre internes amb fills menors, recull que les mares que sol·licitin tenir amb elles els fills menors de tres anys, "haurà d'acreditar-se degudament la filiació i que aquella situació no suposa risc pels menors" (BOE, 2011, p.18). Quan l'infant entri al centre penitenciari, haurà de passar per reconeixement mèdic. A més, l'article manifesta que "en els possibles conflictes que sorgeixin entre els drets del nen i els de la mare originats per l'internament en un establiment penitenciari" prevalen els drets del menor, que "han de quedar degudament preservats en el model individualitzat de tractament que es dissenyi per a la mare" (BOE, 2011, p.18). L'article 17 (BOE, 2011, p.18) també afirma que

"l'Administració penitenciària disposarà pels menors i les seves mares d'unitats de mares, que comptaran amb local habilitat per guarderia infantil i estaran

separades arquitectònicament de la resta dels departaments, a fi de facilitar les especificitats regimentals, medico-sanitàries i de sortides que la presència dels menors en el centre fessin necessàries”

L'article 82 sobre règim obert restringit, exposa que les tasques de la llar seran considerades feina a l'exterior per a les dones en règim de tercer grau quan s'acrediti “que existeix impossibilitat de desenvolupar un treball remunerat a l'exterior, però consti, previ informe dels serveis socials, que desenvoluparà efectivament les tasques de treball domèstic al seu domicili familiar” (BOE, 2011, p.37).

L'article 178 (BOE, 2011, p.58) sobre les normes de funcionament de les unitats de mares estableix que

“1. La Junta de Tractament programarà les activitats formatives i lúdiques, així com les sortides programades a l'exterior dels menors, amb especial atenció a la seva integració social en la comunitat on estigui situat l'Establiment, i per a aquesta finalitat comptarà amb la col·laboració dels especialistes a què es refereixen les normes 2a i 3a i dels serveis socials del Centre corresponent.

2. En aquestes Unitats existirà un Especialista d'Educació Infantil que orientarà la programació educacional i lúdica de les activitats dels menors.

3. Els menors tindran coberta l'assistència mèdica en l'Establiment per un especialista en Pediatria.

4. L'Administració garantirà als menors les hores de descans i de joc que aquells precisin. A aquests fins, es dedicarà un espai suficient d'acció formativa amb elements de joc i d'entreteniment.

5. El règim de visites del menor només podrà restringir-se de manera transitòria per raons d'ordre i de seguretat de l'Establiment.

6. En el cas de mares que manquin de mitjans econòmics suficients, l'Administració proveirà el necessari per a la cura infantil dels fills amb els quals comparteixin el seu internament.”

L'article 181 (BOE, 2011, p.58) assegura que

“quan es detecti que un menor és objecte de maltractaments, físics o psíquics o és utilitzat per la seva mare o familiars per a introduir o extreure de l'Establiment substàncies o objectes no autoritzats, el Consell de Direcció, previ informe de la Junta de Tractament, ho comunicarà a l'Autoritat competent en matèria de menors perquè decideixi el que estimi procedent”

L'article 209 remarca que “els centres de dones disposaran a més, dels serveis periòdics d'un ginecòleg i, quan convisquin nens amb les seves mares, d'un pediatre” (BOE, 2011, p.65). A més, l'article 213, puntualitza que “en els departaments de dones hi haurà una dependència amb instrumental d'obstetrícia per atendre, excepcionalment, a les dones en els suposats casos de part” (BOE, 2011, p. 66).

L'article 226 repara en el fet que “es proveiran els mitjans necessaris per a l'alimentació de cada menor conforme a les seves necessitats d'acord amb les indicacions del servei mèdic” (BOE, 2011, p.69).

Pel que fa a les sancions d'aïllament, cada cop menys habituals, l'article 254 afirma que “no s'aplicarà aquesta sanció a dones gestants i a dones fins sis mesos després de la terminació de l'embaràs, a les mares lactants i a les que tinguin fills amb elles” (BOE, 2011, p.76).

6.3.3. Llei Orgànica 10/1995

La Llei Orgànica 10/1995 del 23 de novembre del Codi Penal publicada al BOE el 1995, es va modificar per últim cop el 9 de novembre de 2021.

Aquest text afirma que el Codi Penal contribueix a la igualtat “eliminant regulacions que són un obstacle per a la seva realització o introduint mesures de tutela enfront de situacions discriminatòries” (BOE, 2021, p.9). A més, es té en compte els delictes comesos sobre la dona per violència de gènere.

Segons dades facilitades pel Centre Penitenciari de Dones de Barcelona (2022)³, la majoria de dones internes compleixen condemna principalment per robatori o furt i, en segon terme, per tràfic de drogues.

Els delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic compilen els furts, els robatoris i l'extorsió. L'article 235 estableix que “el furt serà castigat amb la pena de presó d'un a tres anys” (BOE, 2021, p.90), igual que els robatoris, però en certes circumstàncies, com estableix l'article 240 “s'imposarà una pena de presó de dos a cinc anys” (BOE, 2021, p.91).

Els delictes contra la salut pública recullen tots aquells relacionats amb “substàncies nocives per a la salut o productes químics que puguin causar estralls” (BOE, 2021), és a dir, l'elaboració, el subministrament o el tràfic de drogues. En aquesta línia, l'article 371 del Codi Penal (BOE, 2021, p.137) estableix que

“el que fabriqui, transporti, distribueixi, comercii o tingui en el seu poder equips, materials o substàncies [...] sabent que s'utilitzaran en el cultiu, la producció o la fabricació il·lícites de drogues tòxiques, estupefaents o substàncies psicotròpiques, o per a aquests fins, serà castigat amb la pena de presó de tres a sis anys i multa del punt al triple del valor dels gèneres”

Aquests són els càrrecs que s'imputen a la majoria de les mares internes amb les quals hem pogut parlar. Actualment, al Centre Penitenciari de Dones de Barcelona, el 40,29% de les dones han comès delictes contra la seguretat col·lectiva, i el 32,37% contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic (Departament de Justícia, 2022).

6.3.4. Llei Orgànica 1/2004

La Llei 1/2004 de Mesures de Protecció Integral sobre la Violència de Gènere estableix a l'article quaranta-tres que “l'Administració penitenciària realitzarà programes específics per interns condemnats per delictes relacionats amb la violència de gènere” (BOE, 2004) també en referència amb “les possessions de grau, la concessió de permisos i la concessió de la llibertat condicional” (BOE, 2004).

³ Document disponible a l'annex.

6.4. Àmbit català

6.4.1. Llei 23/2009

La Llei 23/2009 del 23 de desembre sobre el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (DOGC, 2009, p.1), recull al preàmbul que

“l'article 168.1 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya atribueix a la Generalitat la competència executiva de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària, que inclou en tot cas la planificació i l'organització del treball remunerat de la població reclusa, i també l'execució de les mesures alternatives a la presó i de les activitats de reinserció”

Segons el Reial decret 3482/1983 sobre traspassos de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria d'Administració penitenciària (BOE, 1984), Catalunya té les competències per gestionar el sistema penitenciari des de 1984.

La Llei 23/2009 recull a l'article tres que entre les funcions del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, cal “promoure actuacions per a assolir la igualtat d'oportunitats per a les dones, particularment per a les dones estrangeres, responent a les necessitats reals detectades, amb l'objectiu de facilitar-ne el procés d'inserció sociolaboral i l'autonomia personal” (DOGC, 2009, p.3).

7. Context

7.1. Història

El sistema penitenciari és un reflex de la societat. A mesura que aquesta canvia, també ho fan les seves presons, una idea que es tractarà exhaustivament a través de dades formals durant tot l'apartat. Barcelona n'és un exemple. Les presons exclusives per dones no sempre han existit, sinó que han aparegut com a resposta a una necessitat social i han seguit un recorregut físic i moral al llarg de la història, on les dones van començar sent jutjades per adulteri a la Galera i han acabat sent dones treballadores amb drets i possibilitats de reinserció. Un procés que ha durat segles i que ha necessitat viure moltes injustícies per avançar i donar sentit a la tasca interna de les presons.

Els inicis d'aquest procés es remunten a l'any 1699, quan l'Audiència de Barcelona va decidir engegar un centre penitenciari de dones, també anomenat Galera. Aquesta institució, situada al carrer de Sant Pau, era un convent conegut com la Casa de les Egípcies i pretenia aïllar de la societat a les "dones perdudes i de naturalesa viciada" (Martínez, 2002). D'aquesta manera, al centre s'hi trobaven internes prostitutes, adulteres i altres joves que havien estat ingressades a petició dels seus pares. La seva vida com a recluses durant aquests primers anys s'allunyava del que avui es considera com a digne.

No obstant això, l'any 1718, la situació va començar a canviar. El rei Felip V va consentir l'evolució de l'administració. Això va comportar millores que van fer possible que l'any 1800 es pogués instal·lar a l'interior de la Galera una fàbrica de teixir cotó, fet que va aportar una remuneració econòmica a les internes. Aquests canvis van servir de precedent per la creació, el 1843, d'una junta que vetllava pel correcte funcionament del sistema penitenciari de dones. La comissió d'aquesta estava integrada per un home, el director, i una dona, la mà dreta del director i l'encarregada de qualsevol qüestió que involucres el contacte directe amb el cos de la dona.

L'objectiu d'ambdós càrrecs era introduir i mantenir els valors ètics i morals dins la presó, així com el tracte humà de les persones i aconseguir la rehabilitació i reinserció de les dones en la societat.

Les característiques que es van assolir a la Galera s'apropaven al model penitenciari actual, on les preses estaven distribuïdes en funció dels delictes pels quals complien condemna: preventives, condemnes de menys d'un any, reincidents... Totes elles, per això, havien de seguir unes normes i mantenir el centre en òptimes condicions. Cal destacar que la tercera part del seu sou es destinava al manteniment de la presó i la resta el congelava la junta fins a la llibertat de la dona. (Molina, 2010, p.35). Tot plegat constituïa un espai on es buscava modelar les males conductes a través de l'educació, la religió i l'adoctrinament. Una tasca que va trigar segles a veure la llum i que va ser apagada en qüestió de segons.

L'arribada de la desamortització, que va tenir lloc el 1835, va provocar la destrucció de la Casa de les Egípcies l'any 1837. Per omplir aquest buit, el 1839 es va inaugurar al Raval la presó Reina Amàlia. Les condicions internes d'aquest convent s'allunyaven de l'estructurat funcionament de la Galera de Sant Pau. Durant els primers anys d'activitat, hi van conviure els gèneres femení i masculí. No obstant això, a partir de la inauguració de la presó de La Model l'any 1904, Reina Amàlia va acollir exclusivament a dones (SomAtents, 2016).

L'arribada del franquisme a Espanya i l'esclat de la Guerra Civil Espanyola l'any 1936 va suposar el tancament de la vella presó, coneguda també amb el nom de Galera perquè les preses treballaven teixits, igual que a la Casa de les Egípcies. A partir del 1939 i durant la postguerra, milers de dones van ser empresonades per delictes polítics al centre penitenciari de les Corts. Es va inaugurar un dels períodes més foscos pel que fa a la repressió sobre les dones a Espanya i a Catalunya. La presó de les Corts, formada per una construcció coneguda com a Can Duran o Feló, va esforçar-se per acabar amb la identitat de les preses i refer-la a imatge del franquisme (Molina, 2010, p.50).

Aquesta presó va convertir-se en un veritable malson. Les Corts van comptar amb la presència de més de 3.267 recluses. Només l'agost de 1939 hi van coincidir 1.800

dones i 43 nens, tots aglutinats en un espai pensat per a la convivència de només 150 persones (Marrón, 2015). Els temps de guerra van fer que tant els guàrdies com les monges de l'Orden de la Hijas de la Caridad de San Vicente de Paúl, que s'encarregaven de la vigilància, deixessin el sentiment d'humanitat a l'exterior dels murs i el canviessin per abusos, violència i infinitat de crims. Una situació que Maria Salvo, testimoni directe de la situació viscuda a les Corts, ha descrit, en una entrevista publicada a El Periódico (2015), com a "devastadora". Hi havia dones que no sabien que els seus marits havien estat afusellats, nens amb ferides, sarna i tuberculosi, separats de les seves mares, i patint brutals pallisses que, segons Salvo, a ella li han impedit quedar-se embarassada (Salvo, 2015, citada per Marrón, 2015).

La institució va mantenir-se en funcionament fins a l'any 1955, quan totes les internes van ser traslladades a La Model, ubicada al carrer Entença, que fins aleshores només reclusa a homes. Centenars de dones sindicalistes i universitàries van passar per aquesta presó, encara que no va durar gaire temps com a centre penitenciari mixt (Ajuntament de Barcelona, 2020).

El 9 de juliol de 1963, es va inaugurar la presó de dones de Trinitat Vella, on van ser traslladades les internes (Ajuntament de Barcelona, 2020). Les monges anticatalanistes i antidemòcrates que controlaven el centre van intentar, mitjançant abusos i adoctrinament, acabar amb les idees de les preses polítiques, tal com es va fer a la presó de les Corts. L'any 1978, les religioses van ser substituïdes per funcionàries, que van implantar un nou reglament penitenciari (Vicente, 2021). La tasca d'aquestes treballadores, però, no va durar molt.

El 1983, tal com explica Ignasi Garcia, exdirector general de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació, la Generalitat va assumir les competències penitenciàries de Catalunya i la presó de dones de Trinitat va passar a ser un centre correccional per a joves menors de 21 anys⁴ (entrevista citada a l'annex). Fins aleshores, segons Garcia, els joves vivien amb els presos de totes les edats de La Model, la majoria penal s'assolia amb 16 anys, fet que provocava confrontacions constants.

⁴ Segons l'Ajuntament de Barcelona, el 2009 es va enderrocar parcialment i actualment, any 2022, només està actiu per a joves en règim obert.

Quan va cessar l'activitat penitenciària a Trinitat, la Generalitat de Catalunya va habilitar l'antic reformatori de Wad-Ras, que es va convertir en la nova presó de dones de Barcelona i l'única a Catalunya amb un departament de mares (Santos, 2021).

L'edifici de Wad-Ras es va construir l'any 1915. Soledad Prieto, directora del centre penitenciari des de 2018, assegura que és una presó que destaca per la seva capacitat d'adaptació (entrevista citada a l'annex). Fins al 1983, va funcionar com a centre de menors, però ara, la seva estructura principal s'ha quedat obsoleta: habitacions comunes de fins a vuit persones, departament de mares diminut, falta d'accessibilitat a les entrades... Wad-Ras, després del tancament de La Model, s'ha convertit en l'equipament més antic de Catalunya (Somoza, 2021). Un espai que la mateixa directora descriu com a "molt antic" però que s'esforça per ser el "més digne possible". Un adjectiu que des de la direcció potencien amb les tasques de rehabilitació i reinserció que cultiven amb les internes del centre a través dels especialistes i les formacions. Així i tot, Prieto i Paula Montero, exdirectora de Wad-Ras (entrevista citada a l'annex), coincideixen en el fet que aquests esforços no són suficients. La societat necessita una presó de dones pensada per a satisfer les necessitats de les dones i de la maternitat dins del sistema penitenciari. Un aspecte que la directora marca com un dels focus de treball actuals de la Generalitat, que planeja tancar el centre de Trinitat Vella i Wad-Ras abans de 2027 i traslladar-los a la Zona Franca.

7.2. Diferències entre presons d'homes i de dones

Les diferències entre les presons d'homes i de dones són un fet amb què ens hem trobat habitualment durant la recerca d'informació, ja sigui a través de les entrevistes realitzades o a través dels informes i documents consultats que s'exposaran durant aquest apartat. És important remarcar aquesta diferència per poder mostrar la situació en què es troben les dones respecte dels homes en els centres penitenciaris com a base de la recerca.

Les diferències entre dones i homes es troba en les bases d'un sistema patriarcal, que ha creat diferents estratègies de control amb la finalitat que cada sexe compleixi amb un rol determinat. Per culpa d'aquesta herència cultural, la dona sempre s'ha vist en una posició inferior en molts àmbits de la societat, així com a les presons. Informes recents sobre la situació de les presons de dones a la UE assenyalen que "les preses disposen de pitjors instal·lacions, estan ubicades més lluny dels seus nuclis familiars (per l'existència de menys centres), compten amb menys possibilitats de formació i treball i cobren menys per les mateixes tasques que fan els homes a la presó" (Ribas Mateos, Almeda i Bodelón, 2005). Aquesta afirmació, assenyala clarament quines són les problemàtiques principals de les presons actuals i, en conseqüència, posa a rel·luir els aspectes claus en els quals s'hauria de treballar per donar solució a aquesta desigualtat de gènere.

El fet que una dona entri a presó sempre s'ha considerat com una "escena accidental i anecdòtica". Això és causa de la idea preconcebuda que estableix que les dones són incapaces de delinquir. És a dir, quan una dona comet un delicte no només atempta contra les lleis penals, sinó que també ho fa contra les normes socials. Això desemboca en un tracte desigual davant del codi penal pel que fa a la tipificació del delicte i el tracte del personal dins de la "dinàmica carcerària" (Rosep, 2015, p.3). A més, aquesta concepció social es relaciona a la perfecció amb les dades obtingudes en l'estudi realitzat per la Secretaria General d'Institucions Penitenciàries (2021), en el qual afirma que el percentatge total de dones privades de llibertat a Espanya representava un 7%. Per això, en l'actualitat es poden veure dades que indiquen que a Espanya només existeixen quatre centres penitenciaris específics per dones, concretament a Barcelona (Wad-Ras), Madrid, Sevilla i Àvila, en contraposició dels 65 centres que hi ha per homes. A Cantàbria, les dones no tenen cap possibilitat de ser empresonades i per això han de ser traslladades a instal·lacions veïnes. Per altra banda, hi ha més de deu províncies en les quals tampoc és possible situar cap dona interna, que són Palència, Burgos, Zamora, Segòvia, Sòria, Osca, Terol, Toledo, Ciudad Real, Menorca, Guadalajara, Biscaia i València.

Davant d'aquesta situació, en comptes de replantejar-se un canvi en el sistema estructural i organitzacional a les presons, es busquen altres alternatives que en comptes de solucionar el problema, només el camuflen. Un exemple d'això és quan les dones són recloses en petites unitats annexes a presons per homes. Aquest fet, "pot suposar un perill per a la seguretat de les dones, a més que les instal·lacions que tinguin a la seva disposició estaran determinades per les necessitats de la població penitenciària masculina, que és majoritària" (APDHA, p.33). D'aquesta manera, queda clar que les presons s'enfronten a importants mancances amb relació a les necessitats de les dones.

Pel que fa a la formació impartida pel Servei d'Ocupació de Catalunya (SOC) i la Fundació Aret, a les internes de Wad-Ras se'ls ofereixen cursos professionals d'informàtica, perruqueria i costura. Aquest fet en si mateix és positiu, ja que els atorga un títol homologat que les permet desenvolupar un ofici un cop surtin de la presó. Ara bé, és completament discriminatori i injust decidir les temàtiques dels cursos que poden realitzar, pel fet que "les tasques penitenciàries femenines estan enfocades a l'exercici de labors tradicionalment assignades a les dones i una vegada que tornin a la societat, no tindran recursos útils per al mercat laboral" (Ballesteros Pena, p. 272).

Aquesta discriminació no és només pel que fa a les oportunitats, sinó que també les perjudica en una retribució econòmica més baixa per culpa de la desvaloració de les tasques femenines i per la bretxa salarial. Un 74,7% del treball penitenciari que efectua el col·lectiu femení forma part del sector dels serveis. La majoria d'elles fan feines de caràcter domèstic que, a més, donen menys possibilitat d'inserció laboral en sortir de la presó (Bodelón, 2012, citat per Martín, 2015, p.19). Els treballs de tintoreria, cuina o estètica, entre d'altres, "reforcen el rol tradicionalment adscrit a la dona" (Alameda, 2012, citat per Martín, 2015, p.19). A més, aquesta selecció d'oficis segons el gènere crea una situació de desigualtat en la retribució econòmica que ja es fa visible dins de la presó, perquè mentre el percentatge de presos treballadors que cobren més de 300 euros mensuals és del 30%, el percentatge de preses treballadores que cobren més d'aquesta quantitat és del 17%. És a dir, el 83 % de les dones que treballen a presó cobren menys de 300 euros al mes (Monleón,

Hernández; 2019, p.84). Malauradament, aquesta situació no només afecta les internes, sinó també a les institucions i la direcció dels centres penitenciaris, on les dones que han començat a donar un servei a la presó, sigui en càrrecs directius o com a funcionàries, s'han vist menyspreades i atacades pel fet de no tenir cabuda en un entorn completament masculí i negat a perdre l'estatus de superioritat. Paula Montero, exdirectora de Wad-Ras, ha viscut aquesta situació expressa amb total sinceritat el tracte que va rebre quan va voler instaurar la mirada feminista al centre:

“Jo m’he sentit assetjada com a dona per la meua manera de dirigir, de fer i d’expressar-me, perquè determinats àmbits masculistes de l’entorn penitenciari no suporten que hi hagi dones dirigint, no et donen l’autoritat de manar en l’àmbit de seguretat, per exemple, el meu últim càrrec. Volia fer-ho diferent i no es va entendre”⁵.

Per altra banda, l'esport és un àmbit que també delata l'estigmatització del rol femení. L'oferta esportiva per a les dones és molt més reduïda “perquè quan es dissenyen les activitats esportives es pensa en el gruix numèric de la població de la presó que són homes, i no es pensa en activitats específiques per a dones” (Bodelón, 2012). Tot i que Xavier Aranda, subdirector de tractament de Wad-Ras (entrevista citada a l'annex), assegura que “tenim algunes internes molt interessades en el tema de l'esport” i són molt persistents, hi ha d'altres a qui “no els hi convenç gens”. No obstant això, també és cert que s'han pogut dur a terme altres activitats, com per exemple ioga, que segons Moreno seria “una escena impensable de veure en un centre penitenciari d'homes”.

Aquest fenomen es pot veure també en les activitats i tallers que tenen a la seva disposició les internes. El fet que les dones comparteixen instal·lacions amb homes, fa que aquestes s'hagin d'adaptar al tipus d'activitats que han pensat que és més adient per un determinat perfil, en aquest cas masculí. No es parla que les dones hagin de tenir un tipus d'activitats pensades només per elles, sinó que aquestes responguin a les necessitats i inquietuds dels dos sexes. Per exemple, poder desenvolupar activitats amb perspectiva feminista a Wad-Ras és una gran

⁵ (Paula Montero, 2022, entrevista a l'annex).

oportunitat que segons Marta Moreno, treballadora social del Centre Penitenciari de Wad-Ras (entrevista citada a l'annex), “permet treballar molt amb elles, ja que és l'única presó de Catalunya que té cura de tot això”. Abans de la pandèmia, a Wad-Ras acostumaven a anar un grup de jubilades que explicaven contes als nens i que ensenyaven a les mares a establir un vincle amb els seus fills, fins i tot, les ensenyaven a com havien d'agafar-los. També, portaven ases perquè els més petits tinguessin sensibilitat amb els animals, la pell, el contacte... Al cap i a la fi, Moreno també insisteix que no es tracta de diferenciar per sexes i veure el que convé més a uns que d'altres, sinó que cal recordar que són persones, éssers individuals amb unes vivències i preocupacions pròpies, que han de ser escoltades per poder treballar amb elles i assolir la reinserció.

Així doncs, avui dia podem veure com encara segueixen molt latents les diferències entre dones i homes a les presons. És cert que hi ha hagut una certa evolució quant a perspectiva de gènere i una major preocupació per les necessitats de la dona, però, així i tot, molts d'aquests programes i iniciatives per la igualtat s'han quedat en un simple esborrany. Segons la Secretaria General de Centres Penitenciaris en referència a la dona, els centres van elaborar cinc accions que queden recollides en els següents programes diferenciats: Programes de recerca i coordinació entre les diferents institucions, entitats i ONG que col·laboren i treballen amb dones per avançar en les millores d'intervenció; Programes de sensibilització i difusió sobre la violència de gènere; Programes per atendre i donar suport a les dones víctimes dels maltractaments; Programes de suport social a les famílies de les dones preses; i Programes d'intervenció amb mares i menors. Malgrat semblar un gran pas cap a la igualtat, han passat més de deu anys des que es van crear i no s'han implantat.

A escala internacional, es van elaborar les Regles de Bangkok (2010). Tot i que descriuen amb detall els drets de les dones i prioritzen les seves necessitats, aquestes regles han estat fortament criticades perquè representen unes “característiques típiques d'idees proteccionistes, amb les quals no es poden realment solucionar els problemes de les preses” (APDHA, 2020, p.13). Només se centren en la repetició sistemàtica de clàssics estereotips que justifiquen la condició criminal de la dona amb la seva “feblesa” i una “passat difícil” (APDHA, 2020, p.13).

Quan el que s'ha de ser el just el contrari, "incorporar una perspectiva de gènere no discriminatòria ni reproductora dels patrons masclistes de comportament" (APDHA, 2020, p.13).

7.3. Les dones a la presó

En aquest apartat s'exposarà quina és la situació concreta de les dones preses tant a les seves vides personals com en referència a la legislació que les interpel·la. Així doncs, es tractarà aquesta temàtica a partir de dos àmbits concrets, extrets de les fonts documentals i personals que hem consultat per fonamentar aquest projecte: la desigualtat institucional, i la violència i exclusió que pateixen.

7.3.1. Desigualtat institucional

La Declaració Universal dels Drets Humans estableix que tota persona, indiferentment del seu gènere, té els mateixos drets i deures. Pel que fa al context judicial, l'article 7 afirma que "tots són iguals davant la llei i tenen dret, sense cap distinció, a igual protecció per la llei" (ONU, 1948).

Si ens centrem en l'àmbit penitenciari, les Regles Mímines pel Tractament de Reclusos asseguren que les persones internes han d'estar separades en centres o departaments diferents per raó de gènere (UNODC, 1955, p.2). Sobre el paper, aquest fet facilita que homes i dones tinguin millor cobertura de les seves necessitats. A la pràctica, veiem que aquesta divisió binària de la població penitenciària és només una manera de classificar les persones internes, i que intensifica les desigualtats de gènere. Les dones recluses són un percentatge molt reduït de la població penitenciària, com hem observat anteriorment. Ben mirat, pot suposar un avantatge en relació amb la personalització del tractament de reinserció. Ara bé, les dades i l'experiència ens mostren que la majoria d'homes interns exclou les dones internes.

"Les presons de dones estan pensades per homes i per a homes" (Coyle, 2009, citat per Navarro, 2017, p.102). En conseqüència, les dones pateixen discriminació en referència a la cobertura de necessitats o serveis.

Al Centre Penitenciari de Dones de Barcelona, hi ha més homes que dones, tot i que es troben en règim obert. En data de 4 de març de 2022, a Wad-Ras hi ha aproximadament 130 internes i 330 interns. Com ja hem esmentat anteriorment, i tal com puntualitza el Xavier Aranda, “la resta de centres tret d’aquest, són centres d’homes, on es crea un departament per dones, però no és un centre exclusivament de dones i pensat per dones. Són un centre homogeni amb un departament on s’ubiquen dones, no un departament exclusivament pensat per dones”.

A més, l’escassetat d’espais i el baix nombre de dones recluses dificulta la classificació de les internes en funció d’una sèrie de criteris com són l’edat, les circumstàncies delictives, la perillositat, la situació personal o el comportament, entre d’altres (Navarro, 2017, p.104). Aranda justifica la “creativitat” en la divisió de les internes a causa del poc espai que tenen. La presó de Wad-Ras està dividida en tres unitats: preventives, avançades i residencial, a més del departament de mares i la unitat de persones amb necessitats especials. “Per aquest motiu, a la pràctica, és freqüent que dones molt joves compleixin condemna o comparteixin cel·la amb dones d’avançada edat, que les dones preventives es barregin amb dones penades o que dones condemnades per la comissió de delictes molt greus conviuen amb dones que passaran únicament unes setmanes o mesos a la presó” (Navarro, 2017, p.104).

Això suposa que els recursos destinats a satisfer les necessitats de les dones privades de llibertat siguin escassos. “Les estructures pel que fa als espais dels Centres Penitenciaris en els quals solen estar situades les dones acostumen a ser inadequades a llurs necessitats atès que estan ideades per a acollir població reclusa masculina” (Navarro, 2017, p.103) Els centres o departaments destinats a dones internes, han de tenir instal·lacions habilitades “per al tractament de les recluses embarassades, de les que acaben de donar a llum” (UNOCD, 1955, p.5). A Catalunya, l’únic espai destinat a mares i embarassades és el departament de mares de Wad-Ras, amb una capacitat màxima d’11 habitacions.

Les dones són les grans oblidades del sistema, a tots els nivells. A l’acte *Dones republicanes al servei del poble i del país*, Carme Forcadell (2022) explicava que als

departaments o centres de dones on ella havia estat interna a Catalunya, no es tenien en compte fets que poden semblar insignificants com la necessitat de les dones d'eixugar-se els cabells després de la dutxa per no agafar fred. Forcadell assegura que, quan les dones ho van reclamar, l'equip directiu els va respondre que ni tan sols s'ho havien plantejat. Aquest fet exemplifica la invisibilitat de les dones, que va des dels detalls més rellevants fins a aspectes clau en el tractament i reinserció de les internes.

Així mateix, les mesures aplicades en el tractament de la població reclusa tampoc tenen en compte, en la seva majoria, les especificitats de les dones. Els sistemes de vigilància i càstig que s'apliquen als centres penitenciaris on hi ha dones serien "adequats per a un determinat perfil d'home empresonat, però, en general, no ho són per a la immensa majoria de la població reclusa femenina i molt menys, per als fills que acompanyen, en ocasions, a les seves mares privades de llibertat" (Síndic de Greuges, 2016, citat per Navarro, 2017, p.102). De fet, l'article quaranta-tres de la Llei general penitenciària estableix que la sanció d'aïllament no s'aplicarà "a dones gestants i les dones fins sis mesos després de l'acabament de l'embaràs, a les mares lactants i a les que tinguessin els fills amb elles" (BOE, 1979, p.14). Aranda explica que al centre s'apliquen un nombre molt reduït de mesures de càstig o sancions a les dones, fet que, en general són més pacífiques. A més, es treballa per tal que hi hagi una bona convivència entre les recluses, sobretot les que es troben al departament de mares, per tal d'evitar conflictes.

Les estadístiques demostren que els Programes Individualitzats de Tractament que s'apliquen funcionen en la seva majoria, i que el 74% de les dones que delinqueixen no són reincidents. Aquesta dada augmentaria sobre manera si s'elaborés per garantir unes condicions de vida dignes per a les internes, cobrint les seves necessitats de manera òptima. La taxa de reincidència general a Catalunya, del 30%, és molt inferior a països del nostre entorn com ara França, amb un 59% o el Regne Unit, amb un 58% de persones reincidents.

Les internes tenen dret a l'accés gratuït a articles d'higiene menstrual, així com subministrament permanent d'aigua per la cura personal dels infants i d'elles

mateixes, sigui per cuinar o per higiene (UNODC, 2010). Això és un mínim exigible, però les dones han de tenir dret a tenir espais adequats on establir-se i poder dur a terme activitats formatives, laborals o de lleure que s'allunyin dels estereotips de gènere.

7.3.2. Violència contra les dones i exclusió social

Les dones empresonades pateixen violència a diferents nivells i escales. Un estudi va concloure que a Catalunya, entre la població presa femenina,

“un 88% de les dones entrevistades, en una mostra proporcional, havien patit violència en algun moment de la seva vida. En un elevat percentatge, aquesta violència era de caràcter greu o molt greu, el que il·lustra, tot i les diferències per països i les dificultats de mesura del fenomen, que la violència és un element present a les vides de moltes de les dones que han entrat a presó” (Cruells, Torrens i Igareda, 2005 citat per De Miguel, 2004, p.82).

Tal com explica Marta Moreno, hi ha un percentatge molt petit de dones que entren a presó, en comparació amb el que hi ha d'homes. Per tant, encara que les presons estan pensades, s'interna a les dones al mateix espai sense tenir en compte les necessitats d'aquestes. “Ningú s'ha parat a pensar que una dona a presó, és una dona que té unes necessitats fisiològiques diferents i que té dret a mantenir la seva intimitat”, comenta Moreno.

Tal com es recull a les Regles de Bangkok, les internes reben exàmens mèdics en l'ingrés a la presó per determinar, en primer lloc, malalties de transmissió sexual (ETS). En segon lloc, riscos de suïcidi i autolesions. En tercer lloc, la història de la salut reproductiva de la dona, incloent-hi els actuals o anteriors embarassos, els parts i les possibles complicacions de salut reproductiva. I, per últim, els abusos sexuals i altres formes de violència de les quals podrien haver estat víctimes abans de l'admissió a la presó. En cas que el diagnòstic mèdic determini l'existència d'abusos sexuals o violència, el professional haurà d'informar a la detinguda del seu

dret a recórrer a les autoritats. Aquestes haurien d'ajudar a les dones a tenir accés a assessoria legal i garantir un suport psicològic o assessorament especialitzat de manera immediata (UNODC, 2010, p.9).

Al parlar de violència, és indispensable fer referència a aquells grups de dones que es troben en exclusió social i marginalitat, i que es presenten vulnerables en la societat. “L’anàlisi de la població penitenciària femenina dels països europeus participants (Espanya, França, Anglaterra i Gal·les, Alemanya, Itàlia i Hongria) mostra com la pena privativa de llibertat és un càstig que afecta desproporcionadament als qui ja estan exclosos” (Igareda, 2006, p.1).

A més, “la menor oferta de recursos i activitats, la falta de classificació o separació individual, les majors possibilitats d'un compliment allunyat de la família, etc. són alguns dels factors que situen a les dones com un col·lectiu especialment aïllat i vulnerable dins de presó” (APDHA, 2020, p.14).

Si es fa referència a la desigualtat de gènere, cal tenir en compte que

“el sistema d'execució penitenciària de les dones respecte al dels homes compta amb una major precarietat d'espais i, en conseqüència, pitjors condicions d'allotjament, major llunyania del seu entorn familiar i afectiu, absència de separació interior en els centres segons criteris de classificació, increment de les dificultats per a l'accés a programes de tractament o a determinats treballs en tallers” (Juanatey, 2018 citat per APDHA, 2020, p.4).

Cal afegir que “la devastació familiar que suposa que la dona, mare i principal responsable de fills, en molts casos menors d'edat, romanguí a la presó” (APDHA, 2020, p.4). Tal com ja s'ha esmentat a l'apartat anterior, a diferència dels homes, quan una dona entra a presó pateix un doble càstig.

“Se les castiga no només a causa d'haver comès un delicte, sinó també per haver-se desviat del seu rol tradicional de gènere. Aquestes dones que han trencat certes normes esdevenen intensament castigades, ja que una dona

rebel i insubmissa no està acceptada socialment de la mateixa manera que un home” (Martín, 2015, p.21).

És per això que el procés de reinserció de les dones “va més enllà de la teòrica idea d’una rehabilitació pel delictes comès, pel fet que la mirada patriarcal de forma inconscient afegeix un altre requisit indispensable que s’exigeix a les internes per a la seva reinserció; adquirir el rol tradicional de la dona que han trencat” (Martín, 2015, p.21). I la maternitat és un dels factors de major pes als sistemes penitenciaris, ja que “es considera rellevant el fet de si una dona té fills/es o no, i en cas que en tingui, es té molt en compte si ha desenvolupat el rol de mare adequadament o no, i si serà capaç de ser una bona mare quan surti” (Martín, 2015, p.22).

Qui també fa referència a aquest doble càstig és Moreno, que comenta que “el patriarcat és tal, que no tolera que la dona transgredeixi. Si la dona transgredeix, hi ha doble marginació i doble estigma. Primer, perquè la dona ha transgredit, i culturalment no s’accepta, i segon, perquè és una dona”.

Amand Calderó, exdirector general de serveis penitenciaris de Catalunya (entrevista citada a l’annex), remarca com és d’important treballar l’empoderament de les dones des de dintre dels centres, quan han patit violència o han estat discriminades. “Hi ha moltes dones a Wad-Ras que són llatinoamericanes i les han agafat entrant drogues a l’aeroport. Venen de Colòmbia, Brasil... Algunes d’elles estan extorsionades o formen part de màfies, estan dirigides per homes, a vegades per la seva pròpia parella...”. Calderó explica que es treballa amb elles “aquest apoderament i aquesta autoestima perquè quan surtin siguin molt conscients de la seva realitat i que sàpiguen dir que no. Hi ha moltes dones que acaben entrant en el món del delictes a través dels homes”.

Per això, encara s’ha d’avançar molt en termes d’interseccionalitat. “Quan parlem de la intervenció en el model de les dones la interseccionalitat ha de sortir. Hi ha unes que són dones, dones delinqüents, dones delinqüents estrangeres, il·legals, amb

fills... Són les diferents capes que sumen marginalitat i penso que no s'aborda d'una manera integral. És una tasca pendent", declara Paula Montero.

7.4. Les mares a presó

La presència de les dones a les presons catalanes és escassa, suposen un 6,54% del total de persones internes (Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, 2022). Aquest fet té com a conseqüència que en els estudis també ho siguin i que, per tant, l'abordatge que es fa sigui menys acurat del que es fa amb els homes. Quan parlem de mares, la xifra cau encara més. A Catalunya, del total de dones internes només nou ocupen el departament de maternitat.

Cada cop s'ha donat més importància al manteniment del vincle materno-filial, una importància que s'ha intentat reflectir també a la legislació. Pels infants aquest és un moment clau de la seva vida i mantenir aquesta relació amb la seva progenitora és fonamental. A Wad-Ras, s'intenta que les mares se sentin com a casa seva, però els espais segueixen sent inadequats i les condicions habitacionals recorden constantment, tant a infants com a mares, que es troben dins una presó.

La vulnerabilitat de les mares que entren a la presó es veu agreujada a causa de l'estigma i els prejudicis als quals s'enfronten per culpa de la situació que viuen. Aquests factors afecten directament a la seva salut mental, un tema de gran importància per totes les internes, però en especial per aquelles que acaben de ser mares i veuen propera la separació del seu fill o filla amb el seguit de pors i culpabilitzacions que les acompanyen.

Les mares no deixen de ser dones; tanmateix, es troben amb una càrrega emocional afegida en veure's tancades dins un centre penitenciari, una situació excepcional, i amb al seu fill o filla.

7.4.1. Relació materno-filial

"Buit, neguit, desarrelament, repugnància, i soledat; emocions de por tristesa i angoixa; sensacions d'inutilitat, desplaçament, desorientació, ansietat" (Martínez,

2014, p.3). Aquestes són algunes de les emocions que pateixen les mares internes a partir de la ruptura de la relació amb els seus fills o filles.

Històricament, la permanència dels fills i filles dins la presó era purament pràctica, i estava relacionada amb la lactància materna. Els infants necessiten aquest vincle materno-filial per crear una relació sana amb la seva progenitora, i la millor forma de no impedir-ho era mantenir a tots dos junts a la presó. A més, anys enrere era pràcticament l'única forma de garantir la supervivència del nounat (Centre Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2011, p.30).

En l'actualitat, els motius per mantenir les mares unides als seus fills i filles s'ha ampliat molt més, i la legislació penitenciària pretén facilitar aquest vincle. Tal com explica Marta Moreno, treballadora social de base i referent del departament de mares del Centre Penitenciari de Dones de Barcelona, "mantenir aquesta relació és d'extrema necessitat per poder inculcar principis morals, amor, educació i urbanitat a aquests infants". Tal com comenta l'experta, és un moment privilegiat per ells i elles, i tot el que reben va quedant a la seva memòria.

La legislació intenta vetllar perquè aquesta relació entre mare i infant quedi garantida. Segons la UNOCD (1995, p.5), les mares internes tenen dret a establir-se amb els seus fills o filles en un centre o departament habilitat fins als tres anys de l'infant. Així mateix, també s'ha de garantir un entorn de criança favorable per aquest i aquestes menors en el moment en què no puguin ser atesos per la mare. Tal com s'ha comentat a l'apartat de legislació, la regla 2 de les Regles de Bangkok (2010) remarca l'obligació de deixar decidir a les mares sobre la situació de l'infant, en tant que pugui gestionar l'entrada del seu fill o filla a la presó amb ella, l'acollida per part d'un familiar o conegut, o bé cedir la tutela del o de la menor a tercers o a la DGAIA.

Les presons adopten diferents recursos per afavorir l'exercici de la maternitat. En concret, es duen a terme dos tipus diferents: recursos intrapenitenciaris i recursos interpenitenciaris (Centre Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2011, p.52). Pel que fa als recursos intrapenitenciaris, són aquells que s'ofereixen directament l'Administració de Justícia. La gran majoria d'aquests recursos poden intervenir i, fins i tot, poden estar ubicats, dins del centre penitenciari. Dins aquest grup trobem:

- **Comunicacions:** és el recurs més important que ofereix l'Administració Penitenciària per enfortir i restablir el vincle amb l'exterior. Aquestes comunicacions s'engloben en orals, extraordinàries, escrites i telefòniques, i totes elles vetllen per mantenir el vincle de les mares internes amb el seu exterior.
- **Departament de mares i Unitat Depenent:** són infraestructures on les dones poden conviure amb els seus fills. Per accedir al departament, les mares han d'estar classificades en segon grau de tractament, i per accedir a la Unitat Depenent, en tercer grau.
- **El Programa de mares i Llars d'Infants:** és un programa organitzatiu i educatiu que s'inicia el 1991 i que engloba un doble vessant mitjançant la consecució d'objectius d'intervenció psicosocials i objectius d'organització interna.
- **Unitats Dependents:** són unitats arquitectòniques ubicades fora del recinte dels centres penitenciaris regides per una normativa d'obligacions, drets específics i horaris.
- **Hospital Penitenciari de Terrassa:** és l'espai on es dona atenció mèdica a les internes, així com l'hospital on les mares donen a llum als seus fills o filles.

El segon grup de recursos, els interpenitenciaris, són recursos comunitaris que tenen conveni amb l'Administració de Justícia o altres tipus de relació concreta. Les intervencions d'aquestes entitats es poden dur a terme al mateix centre penitenciar o a medis externs a través d'un conveni. Dins d'aquest grup trobem:

- **Voluntariat de caràcter social:** són aquelles persones o entitats que treballen per millorar la qualitat de vida de les internes sense cap contraprestació econòmica.
- **Creu Roja i Niños sin Barreras:** són dues de les entitats més importants que treballen de manera específica per facilitar i millorar la relació materno-filial de manera directa.

- **Recursos comunitaris:** són aquelles entitats que intervenen majoritàriament al medi extern amb l'objectiu d'afavorir i facilitar la reinserció social de la dona.

Soledad Prieto afirma que en el seu centre penitenciar s'intenta tractar el dia a dia de les mares internes com si estiguessin a casa seva. Així doncs, s'intenta que les mares puguin estar amb els seus fills i files més amb ells per complir amb totes les necessitats del nadó. "Fins als quatre mesos, les mares fan una vida normal com si estiguessin de baixa per maternitat, el temps concret que dura aquest tipus d'excedència", assegura Prieto. A partir d'aquest temps, els infants ja poden sortir amb l'educador o educadora infantil, així com pot assistir a la guarderia exclusiva del centre penitenciar. Durant aquest temps, les mares queden alliberades i poden dur a terme les diferents activitats que s'ofereixen des del centre.

Xavier Aranda assegura que per ells és important treballar en termes de convivència. Està clar que viure en un centre penitenciar pot tensar les relacions internes a causa d'aquesta convivència forçada. "Realitzem entrevistes mensuals amb les mares per tractar aquests temes. Només volem que tinguin una relació de respecte entre elles", explica. Aranda detalla que les internes tenen una oferta d'activitats exclusives per a mares. "Intentem crear espais que ajuden a les internes a aprendre a fer de mares amb els nens", afirma Aranda. Afegeix que, sovint, en els centres penitenciaris arriben mares molt joves que no saben com calmar al seu fill o filla, ni tan sols com jugar amb ells. "És un procés educatiu que es realitza de manera informal a través de voluntàries que encaixen molt bé amb les mares", afirma.

Un dels moments més complicats es dona quan la mare s'ha de separar del seu fill o filla en complir els tres anys. Marta Moreno detalla que aquest procés de mentalització s'inicia un any abans de la sortida de l'infant. "Es parla amb la mare, es comencen a plantejar les opcions possibles, sempre intentant que no es perdi el contacte", assegura la treballadora social.

Una de les opcions que es poden plantejar en aquest tipus de situacions és l'internament a l'Àgora, una unitat independent del centre penitenciar. "A aquest centre només hi poden assistir mares que ja tenen el tercer grau obert. Està pensat per aquelles mares que no tenen cap mena de xarxa social que pugui acollir-les",

explica Soledad Prieto. L'Àgora està construïda en format comunitari, on les dones conviuen en pisos on tenen la seva pròpia habitació que poden compartir amb els seus fills i filles. "Quan facin una presó pensada per dones la situació serà diferent. Fins al moment, si aquesta presó té un departament de mares potser no es té en compte que sigui un departament pensat per nens", sentència.

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada realitza un informe el 2011 on les mares exposen les millores que voldrien realitzar en el seu règim d'internament. Pel que fa a les trucades, les mares demanen un augment en el nombre i la durada d'aquestes. A més, es demana que es rebaixi el preu d'aquestes trucades o que, fins i tot, siguin gratuïtes. També es demana una ampliació de l'horari.

Pel que fa al vis a vis, es demana que els espais en què es duen a terme aquest tipus de trobades estiguin més condicionats per als nens i nenes, reduint així la sensació d'empresonament. A més, es requeria un augment de la quantitat de visites i de la durada d'aquestes mateixes.

Aquestes mateixes mares que van participar en l'estudi, van assegurar acceptar que la presó influeix negativament en els seus fills, comportant problemes de conducta, menys rendiment escolar i un sentiment d'abandonament. (Centre Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 2011, p. 109).

"Nosaltres intentem donar totes les facilitats a les mares, però no podem oblidar que les qui estan preses són les mares, no els seus fills", conclou Xavier Aranda.

7.4.2. Relació familiar dins la presó

Les relacions familiars dins la presó són complicades, primer, perquè els centres penitenciaris no estan pensats per a criar infants i, menys per a garantir la convivència familiar. Xavier Aranda afirma que les presons "estan pensades perquè un home pres es comuniqui amb la seva família de fora, però no amb els nens".

Pel que fa a infraestructures, opina que no es garanteix que les mares puguin gaudir de convivències familiars amb la resta de fills o familiars perquè "no són espais adequats, no deixes d'entrar a una presó, veus reixes...". I, tot i que a altres presons,

explica el subdirector, han pogut, fins i tot, crear espais semblants a ludoteques a conseqüència de la sensibilitat que està generant el tema els últims anys, a Wad-Ras, no compten amb massa espai per poder créixer en aquest sentit.

Xavier Aranda assegura que "aquí amb l'espai que tenim, tot és més condensat. Vam agafar dos vis a vis familiars i vam fer un més gran pels vis a vis de convivència. Per les mares que tenien menors a fora, que es pogués crear un espai una mica més sensible, menys agressiu, més acollidor".

Els espais de convivències van ser l'alternativa que van trobar a Wad-Ras a la falta d'espai i la necessitat de crear una habitació en què les mares es poguessin trobar amb els seus fills i familiars d'una manera menys violenta que la que suposa una comunicació per telèfon a través d'un tros de vidre. A més, segons Aranda, és una bona solució perquè les mares a les quals les han retirada la custòdia del seu fill o la seva filla, puguin trobar-se amb els infants si la DGAIA no hi posa cap inconvenient.

A conseqüència del confinament que va portar la Covid-19, a Wad-Ras, van considerar una altra manera de permetre les comunicacions entre internes i familiars o persones externes a la presó: les videotrucades. Aranda ho reconeix com "un gran avenç en l'àmbit penitenciari", donat que les mares estrangeres per fi poden veure i parlar amb els seus fills i filles que viuen al país d'origen, després de tant de temps només escoltant-los la veu.

7.4.3. Salut mental de les dones

L'afirmació que alguns dels membres entrevistats de l'equip directiu de centres penitenciaris catalans no s'han cansat de repetir és la importància de l'equip de psicologia per a les internes. Amand Calderó destaca el cas concret d'un membre de l'equip psicològic de Wad-Ras: "és extraordinari, coneix a les internes com si fossin les seves filles".

La situació actual, tal com la defineix Calderó, és positiva. Com tot, reconeix que podria millorar si la Generalitat invertís més recursos econòmics, però considera que pel volum d'internes que comprèn Wad-Ras, és "bó". El problema és el creixement

dels trastorns de salut mental que, segons Calderó, “han augmentat els últims anys” a conseqüència que “les trajectòries de toxicomania de molts anys enrere de les internes acaben provocant alteracions de salut mental importants, a fora i a dins”. Sis de cada deu internes pateixen algun tipus de problema de salut mental. Per aquest motiu, l'any 2017 va ser encarregat d'encetar un projecte per reforçar l'abordatge de la salut mental dins les presons, l'objectiu, afirma: evitar els conflictes de conducta que ocasiona per poder “treballar en la reinserció”.

La salut mental de les mares, no és més rellevant que la de la resta d'internes, això sí, les situacions que es poden donar a conseqüència del sentiment d'abandonament vers la criatura quan aquesta surt en complir els tres anys, la culpabilitat o la frustració per pensar que no està sent “la millor” versió de mare que podria ser, les perjudica greument.

Un dels primers conflictes que es plantegen per les mares quan pareixen i que afecten el seu desenvolupament mental durant els anys que l'infant creix a la presó és el fet que, per cuidar-lo dins del centre, s'han de canviar de centre en cas que el seu no es trobi adaptat per a convida amb criatures.

A Catalunya, únicament trobem mòdul de maternitat a Wad-Ras, per tant, si per exemple, la dona es troba complint condemna a Brians 1, situat a Sant Esteve de Ses Rovires s'ha de traslladar fins a Wad-Ras, al barri de Poblenou de Barcelona, si vol cuidar el seu fill o filla mentre compleix condemna. Segurament s'haurà d'allunyar dels seus familiars i el contacte es tornarà més complicat, ja que la distància que han de recórrer per visitar-la, augmenta.

Tal com afirma Maialen Martínez (2014, p.54), el trasllat “en la majoria de casos comporta un allunyament de la dona de la seva família d'origen i, per tant, augmenta el desarrelament familiar que, evidentment, influeix en l'estat mental de la dona”. Amand Calderó, però, declara que “surt més a compte fer un departament central que no pas un en cada centre penitenciari de Catalunya” i que “la distància no és tan gran” tot i que reconeix que “la vinculació familiar és molt important que no es perdi”.

És evident que el fet que la família hagi d'invertir massa temps a mantenir contacte físic amb la interna pot perjudicar a la freqüència d'aquests contactes. Actualment, però, tal com està plantejat el sistema penitenciari català, és utòpic pensar que en cada presó existeixi un mòdul de maternitat. Principalment per la manca d'interès de les institucions i la societat en promoure presons inclusives i, en segon terme, pel nombre reduït de mares privades de llibertat amb fills o filles menors de tres anys que els tenen amb elles dins el centre penitenciari.

Manuela, mare extremeña de 29 anys (entrevista citada a l'annex), és un exemple del desarrelament d'una mare de la seva família a conseqüència de voler complir condemna amb la seva criatura. Va delinquir a Extremadura, però va haver d'escollir entre un centre penitenciari de Madrid o Wad-Ras, ja que són els dos únics centres penitenciaris espanyols amb mòdul de maternitat. Va escollir Wad-Ras perquè quan ja no pugui viure amb la seva filla a presó, en complir aquesta els tres anys, una coneguda que viu a Barcelona podrà fer-se càrrec.

El desarrelament de les mares amb la família, és encara més important quan la condemna dura més de tres anys i la criatura ha de marxar en assolir aquesta edat, com també és el cas de Danna, mare colombiana de 28 anys (entrevista citada a l'annex), que espera el seu judici. Es troba en presó preventiva per un delictes contra la salut pública, pressuposa que la seva pena anirà dels sis als nou anys, i, haurà d'acomiar-se de la seva filla petita molt abans de sortir definitivament de presó. Tot i que a Wad-Ras, com saben el que suposa això per la mare i, també, per l'infant ho intenten evitar amb l'ajuda dels règims oberts. La distància de la Danna amb la seva família és encara més dolorosa pel fet que la Valentina, la seva filla de deu anys, es troba a Colòmbia.

Danna, està agraïda de poder compartir aquests anys amb la seva filla "els nadons tenen el dret d'estar amb la seva mare, és molt bonic poder compartir els seus primers anys de vida juntes i no que ho faci amb una altra persona (la criança) i perdre'ns aquesta oportunitat tan meravellosa" afirma quan recorda la por que sentia quan la van arrestar pensant que mai més tornaria a veure les seves filles.

La mare, però, creu que al cap de tres anys podrà sortir de Wad-Ras en situació de règim obert i, per tant, no s'haurà d'acomiar de la seva filla definitivament. "Ens ajuden molt amb aquest tema, quan et portes bé et donen informes positius" explica. El subdirector, Xavier Aranda, diu que el centre facilita aquestes passes sempre que el seu comportament sigui l'adequat i treballin per millorar. Normalment, un requisit essencial per optar al règim obert i poder valorar com positiu el comportament de la interna és la formació. Per això, la Danna, començarà un curs de català.

Ajudar a les mares a compartir part de la seva vida amb els seus fills quan aquests superen els tres anys també és cuidar la seva salut mental i evitar molts dels riscos que comporta aquesta separació. A Wad-Ras ho saben, i quan una interna és condemnada per un delictes contra la salut pública, Aranda comenta que:

"Sabem que serà, segurament, una càrrega de sis anys. Quan ve embarassada, et pots imaginar que hi haurà un moment en el qual el nen sortirà abans que la mare. Llavors, intentem agilitzar les sortides de manera que en el moment que pugui sortir, la mare també ho faci d'alguna manera, perquè sigui una separació el menys dramàtica possible."

Afegeix, que la motivació de les mares és claríssima, volen sortir amb el seu fill per cuidar-lo. Així, des de Wad-Ras, gràcies al primer pas que suposen els permisos de sortida, s'asseguren que, com a mínim, puguin sortir cada dia a deixar el nen amb la persona cuidadora. Després, comenta Aranda, és imprescindible continuar el camí cap a aconseguir el tercer grau.

Un altre exemple n'és Valery (entrevista citada a l'annex). Va ingressar a Brians 1 al febrer, amb 19 anys i condemnada per un delictes contra la salut pública. Quan es va posar de part va ser traslladada a l'Hospital Penitenciari de Terrassa i, després, a Wad-Ras amb la seva filla. Encara espera el judici, però sap que els delictes contra la salut pública comporten condemnes de sis a nou anys. Igual que Danna, sembla que la seva filla complirà els tres anys abans que ella surti del centre. Això sí, Valery no contempla amb optimisme obtenir el règim obert abans que l'obliguin a separar-se de la seva filla.

Quan va entrar al calabós després que la policia la parés a l'aeroport de Barcelona els sentiments de por, frustració, culpa i tristesa l'aclaparaven quan es mirava la panxa. Ara, aquests sentiments atrapen a la Valery quan pensa que s'haurà de separar de la seva filla: "allunyar-la de mi em farà molt mal, és el que més em preocupa" tot i que sap que fora, amb el pare, la seva filla estarà bé.

Aquesta separació de mares i infants és dolorosa. Genera sentiments de culpabilitat i angoixa que, de vegades, no només provenen d'allunyar-se del seu fill o filla, sinó també a conseqüència de la situació que es dona a les seves llars per la seva absència. Aquest fet pot generar desorientació per part de la família per trencar amb l'estructura d'aquesta així com amb els hàbits habitualment practicats (Martínez, 2014, p.54). Un exemple de la preocupació pels familiars que deixen fora és el cas de la Sandra, una mare interna que té quatre fills i tres filles i es troba a Wad-Ras amb la més petita (entrevista citada a l'annex). Assegura que se li fa molt difícil estar separada dels infants, i que a ells també els afecta.

La pèrdua de control de la vida de les criatures és un altre motiu de preocupació per les mares, també el fet de poder ser substituïdes per la persona que s'encarregui de criar l'infant mentre elles finalitzen la seva condemna. En aquests casos, els sentiments d'inferioritat les envaeixen i la culpa torna a aparèixer (Martínez, 2014, p.54). Des de Wad-Ras ho saben i, tot i que no poden fer miracles, si les internes col·laboren, és probable que es beneficiïn dels permisos de sortides i del tercer grau que evitin aquests sentiments tan dolorosos.

La figura d'altres membres de la família és fonamental en tots els sentits, per donar suport a la mare de manera directa i per fer-ho de manera indirecta acompanyant a la criatura a través de les convivències o cuidant dels infants durant el cap de setmana, quan acostumen a sortir. Normalment, la figura de l'altre progenitor és imprescindible, però, no en tots els casos és apropiada.

Maialen Martínez, en la seva anàlisi afirma que la majoria de dones entrevistades o no tenen "cap mena de suport per part el pare dels infants" o, si ho tenen, és "fonamentalment econòmic" (2014, p.54) i, són molt poques les dones que afirmen que compten amb el suport del pare de la manera que els agradaria.

En el cas de les dones entrevistades, Manuela, Carmen i Danna no comptaven amb el suport del pare de la criatura perquè la relació s'havia acabat. Pel que fa a suport econòmic, només l'exparella de la Manuela es feia càrrec de les despeses dels infants, ja que tant Carmen com Danna, no van parlar de cap mena de relació amb el progenitor de l'infant.

L'altra meitat de les entrevistades, Valery, Isabella i Sandra, que sí que mantenen una relació afectiva amb el pare de les criatures, gaudeixen de les convivències que els ofereixen a Wad-Ras setmanalment. Per tant, no només compten amb el suport econòmic, sinó també amb suport psicològic.

Això sí, per a moltes, internar a Wad-Ras, és un "avançament, una millora en la seva vida" explica Marta Moreno, treballadora social de Wad-Ras. La majoria de dones, venen de països deprimits en què "el rol de la dona és molt secundari", a la presó, declara Moreno, es formen, fan cursos, escolten conferències, realitzen tallers d'autoajuda i treballen la seva valia com a persones i com a dones amb educadores socials. Des de Wad-Ras, diu Moreno, "intensem que s'adonin del valor que tenen com a persones individuals i com a dones". Tant des de l'equip directiu com des del tècnic, saben que aquestes dones són les responsables "de la seva vida i d'altres vides" i, per això, en paraules de la treballadora social: "primer han de saber com són elles per poder tenir cura dels altres".

Una qüestió futura

El projecte de la presó de dones de la Zona Franca que encara continua en procés, és molt similar al que la Paula Montero va liderar a Sant Llorenç d'Hortons, un centre penitenciari per a dones que es construirà amb perspectiva feminista, però que, finalment, no es va construir malgrat tenir-lo molt estudiat. Montero declara que la salut mental, era un eix fonamental que, curiosament, va formar part del disseny arquitectònic del centre penitenciari.

La salut mental de les mares en aquell centre es volia cuidar a través dels fills i filles, intentant que els infants no sabessin que es trobessin dins d'una presó gràcies a

unes infraestructures de qualitat, obertes, sense aspecte de presó. És a dir, sense reixes, ni càmeres visibles. Les habitacions serien apartaments on les dones podien, inclús, conviure amb els fills que ja no estiguessin amb elles dins el centre. I, fins i tot, es plantejava la idea de crear una escola bressol tant pels fills i filles de les internes com els de les veïnes de Sant Llorenç d'Hortons.

Tot i que aquestes situacions estan relacionades amb garantir una vida plena de les mares al costat de les seves criatures, així com un estat de tranquil·litat mental garantit per saber que els infants estan ben cuidats.

Montero, afirma que van pensar que era important que les dones amb problemes de salut mental amb les quals ha tractat diàriament tant a la presó de Wad-Ras, com els homes al Centre Penitenciari de Lledoners, "no es passessin el dia a la infermeria" per això van pensar en "crear un mòdul més petit amb unes condicions ambientals molt més amables per a elles". Aquest cas, doncs, és un clar exemple de la importància que, durant anys, directores com Montero han donat a la salut mental de les preses, que, reconeixen, és fonamental per garantir la seva reinserció un cop acabada la seva estada dins el centre.

Aquest model és el que s'espera que s'apliqui, en la mida en què sigui possible, a la construcció del nou centre penitenciar de dones de la Zona Franca, que es preveu acabar de construir el 2025. Per Montero, en el projecte de la Zona Franca es vol garantir l'equipament amb mirada de gènere, "un model d'intervenció quant als espais i quant a les internes" i, aquest, segurament, garantirà que la salut, tant física com mental, de les dones i mares es garanteixi.

Wad-Ras, dista molt d'aquest projecte de presó amb perspectiva feminista i que té molt en compte la salut mental de les internes, senzillament, per falta d'equipament. Actualment, per tal de garantir una bona salut mental de les mares internes, es preocupen per comptar amb espais en què puguin estar soles si se senten angoixades o no poden seguir el ritme habitual de les seves companyes.

La directora, Soledad Prieto, l'anomena "sala polivalent" i concep aquest espai com el lloc on les dones "que tenen cap mena de fragilitat" o per internes que "necessiten

atenció especial” per exemple per dones embarassades a punt de donar a llum que no es veuen capaces de seguir el ritme de les seves companyes, no només per condicions físiques, sinó que també per situacions d’ansietat, entre d’altres.

El problema a Wad-Ras és la falta d’espai i, amb la Covid-19, la sala polivalent ja no pot ser utilitzada per dones que mereixen una atenció especial o un tipus d’aïllament concret per tal de cuidar la seva salut mental. Actualment, s’usa, tal com afirma Prieto, per nous ingressos, ja que han de passar tres o quatre dies aïllades fins que els fan una prova PCR, “com que tenim poc espai hem de reservar aquestes habitacions per aquestes internes” declara tot i que esperen que la situació es “normalitzi”.

7.4.4. Violència contra les mares

Les persones que entren a presó són generalment les més vulnerables, pel que fa a l’àmbit social. L’estigma i els prejudicis les perjudiquen durant tota la seva vida, i més després d’ingressar a presó, si no se’n fa un abordatge adequat. Marta Moreno explica com les mares internes arriben a patir un gran nombre de vexacions personals, i ho compara amb treballar amb homes i, conclou, que és molt diferent.

El problema és que les dones tenen menys acompanyament i, a la vegada, més responsabilitats, si més no, familiars i de criança. “Els homes habitualment mai estan sols. Sempre hi ha una dona al darrere, que és o la seva mare, la seva àvia, la seva germana (...)” afirma Moreno per reflexionar sobre el fet que les dones: “estan soles”.

La precarietat laboral dels treballs feminitzats, la falta de recursos econòmics i llars amb baixos ingressos o molt baixos, són característiques que comparteixen moltes de les dones empresonades i, moltes d’elles, exerceixen un paper fonamental en el sosteniment econòmic de la seva família (De Miguel Calvo, 2014, p.78). Quan són mares, les dificultats creixen, ja que les càrregues familiars augmenten. Per això, és crucial que des de les presons es tingui en compte aquestes situacions de vulnerabilitat social per garantir una inserció social satisfactòria de les mares un cop accedeixen al règim obert o obtenen la llibertat.

El fet de ser mares, però, no és l'únic factor que influeix en la vida d'aquestes dones quan surten tot i que, evidentment, no suposa un avantatge. A la presó, segons Moreno, se'ls proveeix de facilitats com el cotxet de l'infant, bolquers o la roba del nadó i, de fet, s'ho poden emportar, però, un cop surten, "es troben sense res".

Les mares compten amb una "càrrega" que, segons Amand Calderó, els homes no tenen: la maternitat. Tal com hem explicat al llarg del treball, els centres penitenciaris no estan pensats per dones, ni tampoc per a dones, tot i que això està canviant. Si no fos així, no tindríem exemples com el de Paula Montero, primera directora dona d'un centre penitenciar, o de Soledad Prieto, actual directora de Wad-Ras. Però clar, si no estan pensats per a dones, encara ho estan menys per a mares (Martínez, M. 2014, p.53).

És violència creure que les mares entren amb les seves criatures a Wad-Ras tot i tenir altres opcions i jutjar-les, simplement, per ser mares. Tal com detalla la treballadora social del centre penitenciar, Marta Moreno, les mares entren amb els infants perquè és necessari, "hi ha fases que no es poden saltar". I bé, sabem, que l'altra opció és no tenir fills, una altra afirmació totalment incoherent si tenim en compte el món en què vivim, les seves cultures i el context personal de cadascuna de les mares del món. Per la Sandra per exemple, la seva condició gitana no li permet avortar, ja que és vist com un "pecat".

7.5. Centre penitenciar de dones de Wad-Ras

Aquest projecte se centra en l'única presó de dones amb departament de mares que existeix a Catalunya: Wad-Ras. És primordial per a la bona comprensió del text explicar quines són les característiques generals d'aquesta presó i, en concret, com s'organitza el departament de mares, l'espai en què ens hem centrat per realitzar principalment.

7.5.1. Característiques generals

Wad-Ras és actualment la presó més antiga de Catalunya, l'única que té un departament de mares i la que disposa de més persones en règim obert. Està

situada al Poblenou i funciona des de 1983. Wad-Ras és coneguda com la presó de dones de Barcelona, però aquesta concepció no és del tot certa. El centre està format per dos edificis que es connecten. Segons Prieto en un d'ells hi ha uns 330 homes que gaudeixen d'un règim obert; mentre que a l'altre, hi trobem unes 100 dones internes.

El règim obert que predomina a Wad-Ras és el que, segons l'administració, s'anomena tercer grau. Frueixen d'aquest nivell totes aquelles internes que surten a treballar cada dia i que només van a dormir a la presó. El segon grau és el més habitual, correspon al 80% de la població penitenciària de Catalunya, i es basa en el fet que les persones internes no poden sortir del centre, però poden fer activitats fora de la cel·la. El primer grau va destinat a totes aquelles internes o interns que tenen conductes agressives o perilloses i requereixen un control major. Tota persona que ha rebut una sentència, ha de ser classificada en un màxim de dos mesos en un d'aquests graus. En funció de la seva conducta i del compliment dels objectius marcats en el PIT. Tal com explica Calderó, l'equip de tractament està format per professionals de psicologia, dret, educació i salut, que revisaran periòdicament la classificació de l'intern o interna fins que s'arribi al tercer grau i a la llibertat.

Teòricament, les preses haurien d'estar segregades en funció d'aquests graus i la conflictivitat. No obstant això, el poc espai disponible a Wad-Ras i els diferents perfils de les preses, ha provocat que al llarg dels anys la presó s'hagi hagut d'adaptar. Hi ha una unitat de "preventives" on conviuen internes de segon grau i internes que a causa del seu comportament necessiten més control. Per altra banda, hi ha una unitat més avançada, destinada a les preses que han millorat i una altra dedicada a les més autònomes, que són aquelles que tenen totes les franges del dia ocupades o les que es troben en tercer grau. A més, una unitat dedicada a persones amb necessitats socio sanitàries particulars i del departament de mares. Una divisió que fa possible, tal com explica Soledad Prieto, que Wad-Ras pugui seguir funcionant sense problemes de gran envergadura, que tenint en compte el seu estat físic i deteriorament, podria ser una possibilitat.

El centre està format per habitacions amb lliteres, lavabos compartits, sales d'informàtica, de teatres, taller de costura i de plàstica, un pati i un gimnàs, entre altres espais. Les preses freqüenten aquestes ubicacions en funció de la seva rutina diària, que segueix la següent estructura: S'aixequen al voltant de les 7:30 hores del matí, 15 minuts abans del primer recompte dels funcionaris, que entren a cada habitació per comprovar que cadascuna d'elles està bé. Entre les 7:45 i les 8:30 hores del matí, es dutxen i es vesteixen per anar al menjador a preparar-se l'esmorzar. Quan acaben, van a l'escola, als tallers o a fer la feina que tenen assignada. Aquí passaran gran part del matí, fins que siguin les 13:30 i toqui anar a dinar.

A la tarda seguiran amb les activitats que els hi correspongui, siguin classes de català o gimnàs, per exemple. A les 21:30 hores soparan i a les 23 hores, quan s'apaguin les llums, s'aniran a dormir. Al cap de setmana, l'horari es flexibilitza una mica, però la seva rutina segueix aquesta dinàmica (Prieto, 2022). Cal destacar que al centre, a més de les classes que esculli cadascuna de les internes, es realitzen tallers psicoeducatius. Aquests busquen protegir les dones i ensenyar-les les eines que tenen disponibles per millorar la seva autoestima i actuar assertivament en els diferents àmbits de la vida (Generalitat de Catalunya, 2011).

7.5.2. Departament de mares

Com ja s'ha mencionat, Wad-Ras és l'únic centre penitenciari de Catalunya que compta amb un Departament de mares. Quan una interna de qualsevol presó de Catalunya està embarassada, és acompanyada fins a l'Hospital Penitenciari de Terrassa. Allà és assistida durant el part i, un cop ha nascut el nadó, ambdós són traslladats al departament de mares de Wad-Ras. Aquí, les dones poden viure amb els seus fills dins la presó fins que compleixen els tres anys. El departament té una capacitat màxima d'11 habitacions, que conviuen en un mòdul aïllat de la resta d'internes. Les seves habitacions són individuals i algunes disposen de lavabo propi. Aranda comenta que, en algunes ocasions excepcionals, les mares han hagut de compartir habitació, fet que "no se'ls pot negar entrar amb el fill, però l'espai és reduït". El mòdul compta també amb una àrea comuna de jocs i una cuina on les

preses i els infants es troben. Prieto, és conscient de les limitacions que presenta el centre, però assegura que es realitzen exhaustius esforços per tal de fer més acollidor cada racó de la presó, des de les habitacions i els passadissos fins a les sales de vis a vis de convivència.

Des de la direcció del centre, el que es busca és normalitzar el màxim possible el pas d'aquestes criatures per la presó. Segons Ignasi Garcia, no existeix un indicador que garanteixi que l'estança de les criatures per un centre d'aquestes característiques sigui beneficiosa. No obstant això, s'intenta que els infants segueixin una vida normal: van a la guarderia i fan, en la mesura del possible, el que faria qualsevol altre nen o nena de la seva edat. És cert que, durant el seu primer any de vida, els nadons passen més temps amb les seves mares i acudeixen a la guarderia de la mateixa presó. Però quan compleixen un any, la seva rutina canvia i les voluntàries o treballadores els porten a centres externs, com per exemple Cobi, un centre educatiu situat a pocs metres de Wad-Ras amb el qual tenen conveni.

Prieto, comenta que el centre sempre dona suport a les mares que decideixen ingressar a presó amb els seus fills o filles. És l'únic centre de Catalunya que permet fer-ho així, i encara que és una gran possibilitat per a les mares, Paula Montero, exdirectora del centre, lamenta les seves condicions. "El departament de mares de Wad-Ras està per llençar-lo". Montero argumenta que la presó està pensada per a homes i que les condicions no són les adequades. És per això, que l'exdirectora remarca la necessitat d'avançar la inauguració de la nova presó de dones de la Zona Franca, construcció que seguirà una perspectiva feminista.

7.6. El futur de les presons: Zona Franca

L'edifici de Wad-Ras, va ser construït com a escola, i durant més de 100 anys ha funcionat primer com a centre de menors i després com a presó de dones. Els seus orígens no preveïen l'ús que s'ha fet de les seves instal·lacions. És per això, que la Generalitat va pactar el 2021 el tancament de Wad-Ras, un centre obsolet, i va nomenar la creació de noves instal·lacions a la Zona Franca, on també es traslladarà al 2025 la presó de Trinitat Vella.

El nou centre penitenciari de dones es construirà en un solar de la Zona Franca. Aquest ocuparà una superfície construïda de 55.000 metres quadrats i tindrà la capacitat d'acollir a 600 dones. El govern català invertirà un total de 90 milions d'euros en el nou sistema penitenciari, que segons la consellera de Justícia Lourdes Ciuró (2021), “serà adequat per a dones, dones gestants, dones que donen el pit i dones amb fills fins als tres anys”. A més, la mirada feminista del centre farà que aquest contempli espais per a les víctimes de violència de gènere i ajudi a les preses per mitjà de tallers i formacions a afavorir el seu desenvolupament com a dones i facilitar així la seva reinserció, allunyant-les de les estereotipades formacions de perruqueria i oferint-les tota classe de formacions professionals (Ciuró, 2021).

A banda de la mirada de gènere amb la qual s'està construint el nou centre penitenciari per a dones de la Zona Franca que s'ha mencionat també en punts anteriors, cal destacar la modernitat i l'espai que es guanyarà quan s'inauguri aquesta construcció el 2027. Les dones que ingressin en aquesta nova presó, assegura Montero (2022), podran gaudir d'uns equipaments dissenyats exclusivament per a elles. Un centre pensat amb perspectiva de gènere que les ajudarà en el seu procés de reinserció i les permetrà combinar la seva rehabilitació amb la maternitat. Es preveu que on actualment es troben Wad-Ras i Trinitat, l'Ajuntament de Barcelona hi construirà habitatges socials i equipaments per als veïns del barri (Ajuntament de Barcelona, 2020).

8. Pla d'empresa

8.1. Pla de màrqueting

8.1.1. Resum executiu

Hasta aquí, ser madre en prisión és un llibre realitzat per sis periodistes interessades per mostrar la realitat, les desigualtats i les històries de les dones internes al departament de mares de la presó de Wad-Ras de Barcelona.

Aquest és un llibre de cròniques periodístiques que mostra les històries més significatives que han viscut en els últims mesos les mares de Wad-Ras. Amb la sensibilitat més gran possible, s'expliquen les vivències de les dones abans d'entrar a la presó i durant els primers anys d'infància dels nens i nenes, abordant aquesta temàtica social des d'un punt de vista proper.

A través del periodisme narratiu, i des d'una perspectiva feminista, hem treballat dia rere dia perquè cada pàgina del projecte reflecteixi de manera acurada la realitat que viuen moltes mares que es veuen obligades a passar per la presó, el camí que recorren aquestes en relació amb la maternitat i la situació dels fills i filles durant els seus tres primers anys de vida als centres penitenciaris.

Amb aquest projecte oferim històries reals, però també oferim visibilitat a un col·lectiu del qual no se'n parla, però està present a moltes presons del món. L'objectiu del llibre és mostrar una realitat social invisibilitzada poc tractada als mitjans i desconeguda per la ciutadania. Relatant a través de les cròniques, basades en documentació i entrevistes, la situació de les mares i els infants en l'única presó de Catalunya que compta amb un departament específic per mares i infants.

Creiem fermament en el nostre projecte i considerem que té cabuda en l'àmbit editorial a causa del poc tractament que se li ha donat a aquesta temàtica. *Hasta aquí, ser madre en prisión* dona veu a aquelles mares que han sigut rebutjades, silenciades i menyspreades per una societat que les ha invisibilitzat.

8.1.2. Anàlisi de mercat

8.1.2.1. Demanda

Hasta aquí, ser madre en prisión es dirigeix a la població resident a l'Àrea Metropolitana de Barcelona. La zona té 3.449.279 habitants del total de 7.780.479 habitants de Catalunya (Departament d'Estadística i Difusió de Dades, 2020). L'Àrea Metropolitana de Barcelona està integrada per un total de 36 municipis, que són: Badalona, Badia del Vallès, Barberà del Vallès, Barcelona, Begues, Castellbisbal, Castelldefels, Cerdanyola del Vallès, Cervelló, Corbera de Llobregat, Cornellà de Llobregat, El Papiol, El Prat de Llobregat, Esplugues de Llobregat, Gavà, Hospitalet de Llobregat, La Palma de Cervelló, Molins de Rei, Montcada i Reixac, Montgat, Pallegà, Ripollet, Santa Coloma de Gramenet, Sant Adrià del Besòs, Sant Andreu de la Barca, Sant Boi de Llobregat, Sant Climent de Llobregat, Santa Coloma de Cervelló, Sant Cugat del Vallès, Sant Feliu de Llobregat, Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Sant Vicenç dels Horts, Tiana, Torrelles de Llobregat i Viladecans.

8.1.2.1.2. Consumidors: públic potencial

Per determinar el nostre públic potencial s'analitzarà la demanda global que hi ha a l'Àrea Metropolitana de Barcelona. Per fer-ho, s'aportaran dades sobre el perfil general dels habitants d'aquesta zona, englobant també el seu perfil socioeconòmic, nivell d'estudis, inquietuds i la seva relació amb la lectura.

Segons les últimes dades recollides pel departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona (2019), el 51,8% de la població de l'Àrea Metropolitana de Barcelona està formada per dones i el restant 48,2% són homes.

Pel que fa a l'edat dels habitants d'aquesta zona, la major part de la població es troba entre els 25 i els 64 anys, representant així el 56,2% del total dels habitants. Seguidament, trobem la població major de seixanta-cinc anys, que representa el 19%. A continuació hi ha la població de nens, entre els zero i els catorze anys, i representen el 14,9% del total. Finalment, els habitants joves, entre els 15 i els 24

anys, representen el 9,9% de la població, el percentatge més baix de població de la zona.

Per tenir una vista panoràmica i global de la població de l'Àrea Metropolitana de Barcelona és important tenir en compte la procedència dels habitants de la zona. Segons els Informes Estadístics de la població estrangera a Barcelona (Departament d'Estadística i Difusió de Dades, 2021), del total de 3.339.279 habitants de la zona, 599.685 són procedents de països estrangers, representant el 18% de la població total de l'àrea. Tal com mostra aquest mateix informe, els principals països de procedència d'aquests habitants són Itàlia, Pakistan, Xina, França, el Marroc i Colòmbia, entre d'altres.

En relació amb el nivell d'estudis, segons les últimes estadístiques publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (2021), l'Àrea Metropolitana agrupa el percentatge més gran de titulats i titulades en estudis superiors entre la població de 25 a 64 anys, representant el 34,5% dels habitants i superant la mitja de Catalunya.

Pel que fa a la situació socioeconòmica dels habitants de la zona, la renda anual neta mitjana de la zona metropolitana de Barcelona ha disminuït en l'últim any. Segons l'estudi Estimacions desigualtat social i pobresa (Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona, 2020), la renda s'ha reduït entre un 5,4% i un 6,3%. Actualment, se situa entre els 32.876,9 euros i els 32.564,4 euros, per sobre de la mitjana de Catalunya, que es troba en els 31.405,6 euros. En l'actualitat, hi ha entre 104.000 i 146.000 persones en risc de pobresa més que les que hi havia l'any 2018-2019, un grup de població que se sumaria a les 648.000 ja preexistents.

En referència als hàbits de lectura, els estudis realitzats centren la seva mostra a un nivell estatal i no contempnen les dades que necessitem. Així i tot, segons les dades obtingudes pel Baròmetre d'Hàbits de Lectura i Compra de Llibres (Federación de Gremios de Editores, 2021), Catalunya és una de les comunitats autònomes amb major percentatge de lectors de llibres en temps lliure, representant el 65,9% de la població, lleugerament per sobre de la mitja espanyola, que representa un 64%.

Per tant, es determina que el públic potencial està format per gairebé la mateixa quantitat d'homes que de dones, situats tots ells entre el 25 i els 64 anys, de procedència nacional, amb una situació econòmica estable i un nivell d'estudis superior. A més, cal destacar que ens trobarem amb un públic potencialment lector.

8.1.2.2 Competència

La competència de *Hasta aquí, ser madre en prisión* són tots aquells productes narratius o audiovisuals que tracten la temàtica de les dones a la presó, sense tenir en compte si se centren o no en l'àmbit de la maternitat, ni tampoc en si són un producte similar al nostre o no. Pel que fa a la competència indirecta, no hi ha productes actuals que tractin una temàtica similar a la nostra. Així i tot, en els darrers anys sí que s'han publicat documentals i llibres que tracten en profunditat la vida de les dones a la presó. Així doncs, són competència indirecta els següents productes:

- El documental *Aïllament: la presó dins la presó* de Sònia Calvó i João França (2019), a TV3.
- El reportatge de premsa *Las mujeres en prisión: la discriminación del sistema penitenciario en España* de Lucia Muñoz (2020).
- La sèrie de Netflix (2019), *Jailbirds*.
- El reportatge escrit *Dona i presó, una condemna de la societat* de Sònia Calvó (2019).

També podrien ser competència indirecta aquells documentals que tractin la temàtica penitenciària des del punt de vista dels interns i internes, però seran productes bastant allunyats de l'àmbit que englobem amb el nostre llibre. Així doncs, el fet de tractar temàtiques més distants pot fer que els nostres públics siguin diferents i, per tant, el nivell de competència es redueixi.

A continuació, s'ha analitzat la competència directa, és a dir, aquells productes de temàtica similar a la del nostre llibre. Actualment, hi ha molt pocs llibres sobre la maternitat a la presó, i encara menys de la maternitat a les presons catalanes. És

per això que la competència directa és bastant reduïda pel fet de tractar en el nostre llibre un tema que no se sol mostrar. Així i tot, hi ha alguns llibres que, tot i no centrar-se exactament en la temàtica que tractem nosaltres, es poden comptar com a competència directa. S'han seleccionat dos llibres que, a causa de la seva antiguitat, no es conformen com la competència directa més forta, però s'han tingut en compte en l'elaboració de *Hasta aquí, ser madre en prisión*, i són:

- El llibre *Madres en prisión* de Concepción Yagüe (2007).
- El llibre *Maternidad en prisión* de Cristina Palomar (2019).

A més, s'ha realitzat una petita selecció de llibres que, per la seva actualitat, proximitat temàtica i rellevància popular s'han configurat com una competència directa forta, i són:

- El llibre *Escrivim el futur amb tinta lila* de Carme Forcadell (2021).
- El llibre fotogràfic *Brians: Mujeres Invisibles* de la Fundació SETBA (2021).

Ja que la nostra competència directa és bastant reduïda, no es pot limitar la recerca a llibres. Tot i que hi hagi productes que difereixin al nostre en format, és cert que el contingut pot arribar a ser semblant i, per tant, la seva finalitat és similar a la que té el nostre llibre. En conseqüència, la nostra competència directa també inclou:

- El documental *Tres días en la cárcel* de Lo de Évole (2020), a Atresmedia.
- El documental *Breathe* de Sense Ficció (2022), a TV3.

Aquesta breu selecció de la nostra competència, tant indirecta com directa, permet conèixer de quina forma s'està tractant la temàtica escollida en el mercat comunicatiu narratiu i audiovisual actual. D'aquesta forma s'aconsegueix informació sobre el que ja s'ha creat per tal de poder conformar un producte amb personalitat.

8.1.2.2.1. Anàlisi de la competència directa

L'anàlisi de la competència directa és la millor manera de conèixer en profunditat quins són els productes que ja s'han creat relacionats amb la temàtica del *Hasta aquí, ser madre en prisión* per tal de saber si es pot competir amb aquests o no.

En primer lloc, trobem el llibre *Escrivim el futur amb tinta lila* de Carme Forcadell, publicat el 24 de març de 2021. En aquesta publicació, l'expresidenta del Parlament narra el seu esforç per intentar millorar la vida de les preses amb les quals va compartir el seu dia a dia durant la seva estada a la presó. Forcadell reflexiona a través d'una perspectiva feminista sobre la situació doblement estigmatitzant que pateixen les dones empresonades, moltes d'elles marcades per la violència i l'engany.

El segon llibre que forma part de la competència directa és el fotollibre *Brians: Mujeres Invisibles* de la Fundació SETBA, publicat el 9 de març de 2022. La publicació és el resultat del projecte *Traspasando el Objetivo*, dirigit per l'artista i activista feminista Marta Fàbregas. Durant dos anys, més de 60 dones preses a Brians han participat en tallers de fotografia per millorar la seva autoestima i imatge. El fotollibre consisteix en un recull d'imatges realitzades per les mateixes internes assistents als tallers. A més, es recopilen instants dels moments que viuen aquestes dones dins de Brians. És un projecte que, actualment, s'està intentant portar a altres presons catalanes, com Wad-Ras, o fins i tot centres penitenciaris nacionals. És un llibre dut a terme amb perspectiva feminista i molt actual, tot i que no tracta la maternitat. El fet que hi hagi tan pocs llibres publicats sobre el nostre tema fa que aquesta obra es converteixi en una competència molt més directa. Alhora que permet cobrir un nínxol d'informació que no s'ha tractat abans.

Pel que fa als documentals seleccionats com a competència directa, primer s'ha analitzat *Tres días en la cárcel* de Lo de Évole, emès a La Sexta i publicat a Atresmedia el 8 de març de 2020. Aquest documental pretén mostrar quina és la situació de les dones preses. Per fer-ho, l'equip de Jordi Évole s'introdueix a la presó de Wad-Ras durant tres dies amb la intenció d'explicar la història de moltes de les dones que hi viuen allà. El documental se centra, a més, en la història d'algunes de

les mares internes en el mòdul de maternitat. El documental va aconseguir un total d'1.427.000 espectadors i un 8% de *share*.

Per acabar, s'analitzarà el documental *Breathe* de Sense Ficció, emès a TV3 el 29 de març de 2022. En aquest documental es pot veure la història de diverses dones que han vist interrompudes les seves vides per la seva entrada a presó. Unes vides que, a causa de les seves circumstàncies personals, ja s'havien trencat molt abans de convertir-se en internes. Les set dones que intervenen en el documental viuen a Brians 1. Durant l'emissió, les testimonis detallen com és el seu dia a dia entre reixes i les circumstàncies que les han portat a estar on es troben. Un cop més, el documental intenta posar llum sobre un col·lectiu totalment invisibilitzat i doblement estigmatitzat: el de les dones empresonades. El documental el van seguir un total de 265.000 espectadors en directe, i va tenir l'11,7% del *share*.

8.1.3. Públic Objectiu

Un cop analitzada la demanda i la competència, el públic objectiu és el concepte més important a tenir en compte perquè el nostre producte aconseguixi encaixar en el mercat. El públic objectiu de *Hasta aquí, ser madre en prisión* es troba en la població jove i jove adulta, tot i que el seu contingut pot interessar a qualsevol sector de la població. La temàtica que tracta el llibre és concreta, però engloba diversos temes, entre ells feminisme, dones, maternitat, nens, educació i la presó com a element de reclusió. A més, el fet de no existir gaires productes que tractin aquest tema pot fer que qualsevol persona pugui sentir curiositat per saber què s'explica.

Així i tot, el nostre públic se centrarà en els joves i joves adults. Segons la seu d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona citades anteriorment, els joves serien aquell grup comprès entre els 15 i els 24 anys. És un grup poblacional amb interessos i curiositats, molt centrat en l'activisme social i, per tant, creiem que és un públic que pot sentir-se bastant atret per la temàtica del llibre. Els joves adults se situen entre 25 i 39 anys, un segment poblacional que es pot sentir més proper a la temàtica que tractem pel fet de trobar-se en la franja d'edat en què la població sol tenir fills, la qual cosa pot despertar la seva curiositat. A més, és un

segment de població amb més estabilitat econòmica que pot arribar a comprar el nostre producte amb més facilitat.

Com s'ha comentat abans, destaquem també els adults grans, el grup poblacional que es troba entre els 40 i 64 anys. Així com els joves adults, també poden tenir certes inquietuds per la temàtica que tractem en el llibre i, per tant, és un segment poblacional que també s'haurà de tenir en compte.

Pel que fa al gènere, és cert que el fet que sigui un llibre amb perspectiva feminista centrat en maternitat pot cridar més l'atenció a la població femenina. Així tot, no és una dada remarcable perquè aquest llibre es dirigeix a qualsevol persona que estigui interessada, sigui del gènere que sigui. A més, el suport a la lluita feminista és un tema cada cop més estès entre la població masculina.

Pel que fa a la situació socioeconòmica d'aquest públic objectiu, a l'última edició de l'Enquesta a la Joventut de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2020) es va destacar que el 67,3% els i les joves d'entre 15 a 34 anys tenen un contracte indefinit, el 27,2% tenen un contracte temporal i un 5,5% treballa sense contracte. Els i les joves ocupades treballen 35,8 hores de mitjana, i amb l'edat aquestes hores augmenten. A més, és destacable el fet que 11,8% dels i les joves tenen més d'una feina.

Aquest mateix estudi remarca els ingressos personals que rep aquest grup poblacional. Segons aquesta enquesta, la mitjana d'ingressos mensuals propis dels i les joves és de 888 euros, nombre que varia segons l'edat o el barri on resideixen. L'estudi destaca que el 32,5% dels i les joves emancipats reben habitualment ajudes econòmiques d'altres persones per pagar les seves despeses, normalment els pares o la parella.

Pel que fa als gustos i interessos d'aquest segment poblacional, l'estudi de l'ajuntament remarca que el 60,3% dels i les joves llegeixen mínim un cop a la setmana, destacant una major freqüència de lectura en les dones.

A més, cal destacar el fet que el 81,7% de la joventut considera que, actualment, vivim en una societat masclista, un dels principals punts de vista que es tracten al llibre.

8.1.4. Objectius comercials i vendes

Tal com s'ha comentat anteriorment, l'Àrea Metropolitana de Barcelona té 3.449.279 habitants. Si es focalitza l'atenció en els habitants que conformen el públic objectiu, ens trobem davant d'una xifra d'entre 1.500.000 i 2.000.000 persones aproximadament, és a dir, entre el 55% i el 60% de la població total de la zona.

El fet que no existeixin llibres que tractin la mateixa temàtica suposa que *Hasta aquí, ser madre en prisión* no tingui gaire competència i que, per tant, sigui únic en el mercat. És un factor que pot afavorir-nos en la venda d'exemplars.

Pel que fa a l'edició de llibre, les últimes dades recollides per l'Institut Nacional d'Estadística (2021), Catalunya és una de les comunitats autònomes amb més producció editorial, registrant el 2019 una xifra de 19.043 llibres editats, la qual cosa suposa el 29,7% de la producció de llibres total d'Espanya.

Així doncs, tenint en compte aquests factors, és a dir, el poc tractament temàtic i la gran tradició narrativa a Catalunya, creiem que el llibre assolirà unes vendes relativament bones, sent conscients de la base de què partim. La tirada inicial de llibres serà de 200 exemplars, dels quals es preveu vendre la seva totalitat. Creiem que es podrà aconseguir una segona edició de la publicació traduïda al català més endavant. Els ingressos que es preveuen assolir són els següents:

- **Cost total edició:** 785 €
- **Nombre total de vendes:** 200 exemplars
- **Ingressos totals per vendes:** 1.900 €
- **Ingressos propis:** 990 €
- **Marge de benefici propi total:** 151,6 €

Aquests beneficis són una xifra anecdòtica, ja que aquesta quantitat no es repartirà entre les persones involucrades en el projecte, sinó que s'invertirà en un projecte futur: l'edició en català de *Hasta aquí, ser madre en prisión*. És per això que aquests ingressos que s'obtidran de la publicació de l'edició en castellà no seran beneficis personals, sinó que es tornaran a invertir en un altre cicle productiu.

El cost laboral de les periodistes que realitzem aquest llibre no es contempla, ja que és un cost de 0 euros. Aquest és un projecte personal en el qual ens trobem implicades íntegrament. Personalment, hem dut a terme una inversió per poder crear aquest producte i, per tant, no tenim cap mena de contracte formalitzat.

8.1.5 Proveïdors

8.1.5.1. Proveïdors d'informació

Per recollir tota la informació necessària per documentar el llibre hem requerit dues tipologies de fonts bàsiques, tal com s'ha comentat a metodologia, que es divideixen en: entrevistes i fonts documentals.

Pel que fa a les entrevistes, s'han dut a terme tres tipus d'entrevistes diferents que han permès abordar el tema des de totes les perspectives possibles. Primer es van fer entrevistes a l'equip directiu de Wad-Ras, tant l'administració dels anys previs com l'administració actual. Aquesta era una de les fonts primordials per entendre com funciona ha funcionat la presó anteriorment i com funciona actualment. A més, a través d'aquestes entrevistes es va poder obtenir informació formal sobre la presó en què se centra el llibre, una informació que no es podria haver aconseguit a través d'altres fonts.

En segon terme s'ha parlat amb treballadores de la mateixa presó, així com treballadores de Wad-Ras. Tot i que l'equip directiu pot oferir una visió objectiva de la situació, són els treballadors els qui viuen dia a dia amb les internes i els qui poden oferir més informació sobre quina és la situació a peu de presó, com es relacionen les preses i com viuen el seu internament.

Finalment, es van realitzar entrevistes a les protagonistes del llibre, les internes. Anar de les fonts més externes a les principals permet obtenir una visió molt general i documentada de quina és la situació per poder abordar el tema de la millor manera possible en el moment de parlar amb alguna de les internes. Elles eren les úniques que podien oferir una explicació de com és la seva experiència sent mares dins la presó, la temàtica principal en què se centra el llibre.

Pel que fa al segon tipus de fonts, les documentals, s'han utilitzat tres tipologies diferents. En primer terme s'han consultat documents i estadístiques de pàgines oficials. Són les fonts que permeten verificar les dades que donen les fonts personals, així com complementar i enriquir el text d'informació oficial i verídica.

En segon lloc, s'han fet servir textos legislatius. Conjuntament amb els documents i estadístiques oficials, són fonts emprades per complementar la informació que s'ofereix des de les fonts personals. És una bona forma de comparar aquests testimonis amb les dades oficials i saber si realment es compleix amb la llei. A més, han estat fonts molt útils per complementar la informació usada a les entrevistes.

Finalment, s'han fet servir textos d'altres autors. Aquest tipus de fonts documentals han servit d'inspiració, tant a l'hora d'escriure la memòria com en el redactat del llibre. La lectura d'aquests textos permet saber què és el que ja s'ha escrit i analitzat sobre el tema així com conèixer quins altres punts de vista hi ha.

8.1.5.2. Editorial

Pel que fa a l'elecció d'editorial s'han valorat tres opcions: l'autopublicació mitjançant una editorial, la publicació per coedició i l'autopublicació a través d'Amazon. Els criteris per la selecció, han estat, bàsicament, el nivell d'accés que s'ha tingut a aquestes editorials i la seva voluntat d'aquestes de donar informació sobre el mètode de publicació sense la lectura prèvia de l'obra.

Per a escriptores joves, sense experiència professional en el sector i sense cap altra obra publicada, és complicat trobar una editorial que publiqui el llibre evitant les opcions d'autopublicació o de coedició, és per això que totes les opcions valorades

ens impliquen en el procés d'edició de l'obra d'una manera o una altra. Les diferents opcions tenen característiques molt diverses, per exemple, en algunes s'ha de maquetar l'obra, corregir-la i dissenyar la portada per compte propi, en d'altres no. També, cal tenir en compte els aspectes relacionats amb la distribució i la comunicació del producte, que varia segons l'opció de publicació.

Per tant, els principals aspectes que s'han tingut en compte a l'hora d'analitzar les possibles editorials a escollir són: preu i beneficis propis, correcció, maquetació, disseny de la portada, distribució i comunicació.

8.1.5.2.1. Autopublicació amb editorial

Com opció d'autoedició a través d'una empresa editora s'ha trobat l'editorial Círculo Rojo, que s'autodefineix com "l'empresa líder de l'autopublicació" i com l'opció escollida per aquelles autores cansades "de la forma de treballar de les editorials tradicionals" (Círculo Rojo, 2022). Actualment, han confiat en ella, segons expliquen des de Círculo Rojo, més de 12.000 escriptors i escriptores. I, tot i que des del departament de comunicació ens expliquen que no poden donar un pressupost exacte fins que no llegeixin la peça periodística al complet, el pressupost aproximat proporcionat ha estat el següent:

Ofereixen la publicació de 200 llibres de 15 cm x 21 cm amb 100 pàgines per 785 euros. El pagament pot fer-se de manera fraccionada en tres terminis. El primer, quan se signa el contracte perquè l'obra sigui corregida, un cop revisada, es farà el segon pagament per maquetar-la. Finalment, s'haurà de fer el tercer pagament quan s'envii a impremta. És cert que donen flexibilitat per pagar, però, com més aviat es tramiti el pagament, més ràpid serà el procés d'edició de l'obra, el qual habitualment té una durada de fins a tres mesos.

Dins d'aquest preu, ens proporcionen les següents especificacions relacionades amb l'enquadernació i el gruix de les pàgines entre altres aspectes tècnics que aglutina el procés d'impressió del llibre.

- **Mida:** 210 x 150 mm
- **Pàgines:** 100 pàgines aprox.
- **Interior:** Blanc i negre. Paper asossat de 90 grams
- **Lletra:** Adobe Garamond Pro 12
- **Enquadernació:** fresada.
- **Exemplars:** 200 unitats
- **Marges:** 2 cm tots els marges, excepte l'interior que serà de 2,30 cm

En relació amb la coberta, és possible escollir una imatge pròpia, accedir a un banc d'imatges de l'editorial o contractar a un dissenyador de cobertes de l'editorial per elaborar una coberta personalitzada amb un cost de 80 euros. Cal destacar que el preu de la impressió inclou la maquetació del llibre, també, la correcció.

Si l'obra ha de ser reimpressa, el cost continua sent responsabilitat nostra, el que ofereixen és un descompte. També, la reimpressió es pot fer sota demanda i no tornant a produir una tirada de 200 llibres.

Des de Círculo Rojo, no s'emporten cap mena de benefici de les vendes del llibre, es defineixen com "intermediaris". Com autores, obtindrem el 40% del PVP per cada exemplar venut un cop descomptat l'IVA i la retenció corresponent. El 60% és repartit entre la llibreria i el distribuïdor, l'empresa Logista.

8.1.5.2.1.1. Distribució i comunicació

Des de Círculo Rojo, maqueten el llibre, dissenyen la coberta i envien els llibres a casa i, si ho desitges, en fan el que anomenem "distribució física". Reconeixen que treballen amb llibreries com Cegal, Amazon, El Corte Inglés, FNAC o La Casa del Libro, però ¿en què ens beneficien els vincles entre l'editorial i les llibreries més famoses d'Espanya? Doncs des de Círculo Rojo s'encarreguen que els lectors puguin demanar el llibre a través d'aquestes llibreries i que el rebim, per la qual cosa el llibre és bastant accessible per a tota mena de lectors.

El procés de "distribució física" que ofereixen des de Círculo Rojo consisteix en el fet que la distribuïdora Logista compti amb els exemplars físics i els ofereix al catàleg de novetats de les llibreries del país durant tres mesos. Passat aquest termini, la distribuïdora retornarà els exemplars no venuts a l'editorial, qui ens informarà per a recuperar-los.

A partir d'aquest moment, el que proposen no és que el llibre es distribueixi sota demanda. És a dir, que si a alguna de les botigues que treballen amb la distribuïdora Logista, algú demana el llibre aquestes podran accedir a ell mitjançant un catàleg *online* i encarregar-ho, perquè, en uns dies, la lectora l'adquireixi. Això sí, si la llibreria demana tenir el llibre de manera física, ho podran fer, tot i que això és complicat per a escriptors *amateurs*. Aquest tipus de "venda sota demanda" com l'anomenen des de Círculo Rojo, pot demanar-se sense necessitat d'haver fet el pas de la distribució física.

Logista, treballa amb més de 4.000 establiments, entre els quals trobem alguns de molt populars com: El Corte Inglés, La Casa del Libro o FNAC. Si la llibreria no treballa amb Logista, però, el podrà demanar a través de la distribuïdora Libros.CC.

Aquest procés de distribució amb les llibreries més prestigioses d'Espanya s'inclou en el preu mencionat anteriorment. Per tant, no té cap cost extra que l'editorial s'encarregui de distribuir el llibre mitjançant aquest mètode. Això sí, el procés, informen des de Círculo Rojo, pot trigar més de tres mesos, ja que no depèn de l'editorial.

S'ha de tenir en compte, avisen des de l'editorial, que les llibreries poden negar-se a tenir el llibre de manera física a les seves botigues o, simplement, demanar-ho online mitjançant el catàleg. Ni Círculo Rojo ni la distribuïdora Logista poden obligar-los a fer-ho.

Pel que fa a la comunicació, tenen experiència fent presentació de llibres en establiments com El Corte Inglés, FNAC o La Casa del Libro i molts dels autors de l'editorial han participat en diverses fires del llibre del país.

Una eina bastant innovadora que incorporen des de l'editorial pels autors és una àrea privada de l'autor, la plataforma Lantia. De manera telemàtica, és possible consultar les vendes que està tenint el llibre i on s'estan efectuant mitjançant mapes i gràfic. Sense Lantia, no és possible cobrar els beneficis del llibre

L'objectiu és que com autores es valori quina rebuda està tenint el llibre i s'analitzi per què està sent així, seria útil si es pretén fer futures edicions o, simplement, per enfocar la campanya de comunicació en un sentit o un altre. El cost és gratuït o, més ben dit, queda incorporat al cost d'edició del llibre.

Per acabar, és important destacar que Círculo Rojo no accepta l'edició de tots els llibres que els arriben, per això, per donar un pressupost el més acurat possible necessiten llegir l'obra. És per això que des de l'editorial sol·liciten l'enviament de l'obra escrita en format Word per donar-nos un pressupost d'edició ajustat de manera gratuïta.

8.1.5.2.2. Publicació mitjançant coedició

La coedició és una manera de publicar el llibre que pretén ser més econòmica que l'edició completa per part d'una empresa especialitzada. Cal dir que aquesta opció la vam valorar a partir dels consells d'un professor del grau de Periodisme de la Universitat Autònoma de Barcelona, Jesús Martínez, i treballador de l'editorial que, encantat per l'objectiu del llibre, va voler ajudar en aquest procés que, normalment, és complicat per a escriptores novel·les.

L'editorial és Ediciones Carena, una editorial nascuda a Catalunya amb el fi "d'apropar el pensament a la societat i servir de pont entre diferents maneres d'entendre la vida i la cultura" (Ediciones Carena, 2022). A més, a Ediciones Carena (2022), treballen persones de diferents generacions i orígens, és una editorial amb experiència publicant assaigs de tipus social.

Ediciones Carena, ens ha fet un pressupost ajustat a les característiques del llibre, molt més detallat que el de Círculo Rojo, tot i que amb algunes variacions pròpies del format que utilitzen a l'editorial per publicar. Per 200 còpies del llibre i complint

els detalls tècnics d'impressió següents, l'edició del llibre té un preu de 1.893,24 euros més IVA.

Detalls tècnics impressió d'acord amb els quals han fet el pressupost:

- **Mida:** 210 x 148 mm
- **Pàgines:** 200 pàgines aprox.
- **Interior:** Blanc i negre. Paper asossat de 90 grams
- **Llom:** 100 mm aprox.
- **Lletra:** Garamond 12,5.
- **Coberta:** Color plastificat mate - cartolina estucada 1 cara de 240 grams. Amb solapes.
- **Enquadernació:** fresada

Detallen, a més, que l'autor només paga la primera llançada, si hi ha reimpressions i pròximes edicions ho paga l'editorial. El pagament es pot fer fraccionat en 3 parts de 631,08 euros més IVA.

Amb Ediciones Carena, l'autor obté el 10% dels beneficis de venda del llibre físic, pel que fa a *ebooks*, un 25%.

Dins del pressupost inclouen la maquetació del llibre, les despeses d'enviament, el disseny i la promoció d'aquest. A més de la correcció de la mà de Jesús Martínez.

Per tant, encara que, aparentment, optar per la coedició seria una opció més barata, ha acabat resultant més car que el mètode l'edició que proposen des de Círculo Rojo.

El primer pressupost que ens va fer arribar Ediciones Carena era d'un llibre de 200 pàgines. Es va observar que el pressupost era molt més elevat que el de Círculo Rojo, i com ja ens havíem decantat per aquesta segona editorial no es va demanar un segon pressupost a Ediciones Carena ajustat a 100 pàgines.

8.1.5.2.2.1. Distribució i comunicació

Des d'Ediciones Carena no ens ofereixen cap mena de distribució. Per tant, només editarien l'obra, és a dir, s'encarregarien de maquetar, corregir, dissenyar la portada i imprimir per tal de fer-nos arribar els exemplars a casa, des d'on nosaltres mateixes hauríem de fer la venda i el procés de distribució pertinent.

Quant a la comunicació, tampoc s'inclou en el pressupost. Per tant, com passa amb la resta de processos editorials, corre per compte propi donar a conèixer el llibre.

8.1.5.2.3. Autopublicació mitjançant Amazon

Amazon va començar com una llibreria *online*. Actualment, ven tota mena de productes, però aquesta àrea de negoci no l'ha oblidat i no deixa de créixer, sobretot amb la venda d'*eBooks*. La plataforma no només compta amb llibres publicats mitjançant altres editorials, sinó que permet a les escriptores *amateurs* autopublicar a través de la seva botiga. La secció encarregada de l'empresa de publicar llibres tant en format paper com en format eBook és KDP (Kindle Direct Publishing) i permet fer-ho de manera gratuïta.

KDP ofereix, diuen una manera “clara, fàcil i gratis” (Kindle Direct Publishing, 2022) de publicar el teu llibre fent poques passes relacionades amb alguns requisits bàsics perquè els usuaris puguin veure i comprar l'obra a través d'Amazon.

Una de les particularitats que es troben amb Amazon i no amb la resta de llibres, és que és necessari, per compte propi, adquirir l'ISBN per publicar el llibre. Amazon dona dues opcions, un ISBN gratuït de KDP o, un de propi. Cal tenir en compte que si s'escull el KDP d'Amazon, només és possible vendre el llibre a través de la seva plataforma o els seus distribuïdors.

Pel que fa a la impressió, des d'Amazon no es proporciona gaire informació de les característiques tècniques que tindrà el llibre un cop imprès, es pot escollir la mida, que serà de 15,24 x 22,86. També, la coberta, en aquest cas, tova, i, el tipus de tinta, que serà negra.

La qüestió plantejada en el cas de l'autopublicació mitjançant Amazon és que el procés tècnic de producció de llibre, com ara maquetació, correcció i disseny de la portada, haurien d'efectuar-se per compte propi. Per aquest motiu, s'ha elaborat una petita recerca sobre les eines que es podrien utilitzar per maquetar la nostra obra i s'ha seleccionat InDesign, un programa de maquetació que ha estat protagonista a utilitzar al llarg del grau.

En referència a la correcció, Amazon no se'n fa càrrec. Tenint en compte que és un llibre escrit per sis persones, creiem que és important que hi hagi una coherència entre tots els fragments, de forma que la llegibilitat sigui correcte. Pel que fa a les faltes ortogràfiques, serem nosaltres mateixes, amb l'ajuda de les eines *SoftCatalà* i *LanguageTool*, les qui ens encarreguem de corregir-les.

8.1.5.2.3.1 Distribució i comunicació

La plataforma ofereix dues opcions de venda, només distribució en línia per la web d'Amazon Espanya o la distribució ampliada, amb la qual les lectores podran aconseguir el llibre a través de les llibreries. Amazon, a diferència de les altres editorials, fa que els beneficis obtinguts de l'obra depenguin de la distribució escollida, per exemple, en el cas de la distribució ampliada el benefici per llibre venut és més baix, però arribem a un públic més ampli.

Si s'escull la distribució exclusivament en línia, per imprimir 200 llibres pagaríem 380 euros per la impressió. Si es venen tots els llibres, aconseguiríem 5,6 euros de benefici per llibre, el que serien 1.121 euros, per tant, recuperariem la inversió i ens sobrarien 740 euros de benefici. En el cas de la distribució ampliada, el benefici seria de 3,1 euros per llibre venut, doncs, recuperariem la inversió inicial i ens quedaria un benefici de 240 euros.

El problema que planteja la distribució ampliada és que Amazon treballa exclusivament amb distribuïdores del Regne Unit i dels Estats Units, tot i que afirmen que qualsevol "llibreria o biblioteca del món pot comprar llibres a aquestes distribuïdores" (Kindle Direct Publishing, 2022). L'avantatge és que és gratuït encara que els beneficis per cada llibre venut caiguin.

Pel que fa a la comunicació, l'oferta d'Amazon és la publicitat mitjançant *Amazon Ads Sponsored Products*. Una manera d'anunciar que es basa a estipular un pressupost diari per la campanya i en seleccionar la duració d'aquesta, que pot ser que estigui activa des d'avui sense data de fi, o amb data d'inici i fi.

Amazon permet seleccionar el públic objectiu al qual el producte s'enfoca de manera manual o de manera automàtica (ho fa l'algoritme partint de la informació del producte). Seguidament, és necessari establir el Cost Per Clic (CPC), la quantitat que estem disposades a invertir per un clic, suggerides per la mateixa plataforma que van de 0,34 dòlars a 1,89 dòlars i, entre els quals Amazon escull un cost determinat segons les campanyes de productes similars al nostre.

Aquesta opció s'ha acabat descartant, malgrat que és l'opció més econòmica, perquè requereix assumir les tasques de maquetació, correcció i gestió de les vendes i la manca de temps i experiència ens dificulta dur a terme aquestes tasques.

8.1.5.2.4. Editorial seleccionada

Després de valorar totes tres opcions, el llibre es publicarà amb Círculo Rojo, optant per l'autoedició. Els preus que ofereix aquesta editorial són dels més assequibles i el benefici que s'emporta l'escriptor és més elevat que en altres editorials.

Pel que fa a la correcció, és totalment gratuïta i la realitzen els mateixos professionals de Círculo Rojo. Succeeix el mateix amb la maquetació. L'únic aspecte que suposa un cost addicional és el disseny de la portada. Però l'editorial dona llibertat al mateix escriptor de dur a terme la seva pròpia portada de forma gratuïta.

Si ens centrem en la distribució i la comunicació és l'opció que més s'ajusta a les preferències requerides. Publicar amb Círculo Rojo et permet distribuir el llibre per la gran majoria de llibreries i plataformes de gran rellevància com El Corte Inglés. A més, l'editorial s'encarrega de fer tots els tràmits i sense cap cost addicional.

8.1.6. Altres components del mercat

8.1.6.1. Corba d'estacionalitat

El llibre és un producte periodístic, per la qual cosa si analitzem l'estacionalitat d'aquest tipus de productes, s'observa com l'estiu és època de baixes audiències. Setembre, en canvi, suposa l'inici d'un nou curs empresarial pels mitjans de comunicació. A l'estiu moltes persones estan de vacances i trenquen amb les rutines diàries que conclouen informar-se de què està passant diàriament, de fet, molts productes com ara podcast, paren durant mesos d'estiu (juny i agost) les seves emissions. Segons un article de la Finacoteca (s.f.), "les botigues de llibres incrementen les seves vendes al final de l'estiu, per la campanya de tornada a l'escola, per Nadal i en dies puntuals com Sant Jordi a Catalunya". Per aquest motiu, *Hasta aquí, ser madre en prisión* es publicarà de cara al setembre i la seva traducció, està prevista perquè surti abans de Sant Jordi.

Des de l'editorial Círculo Rojo, recomanen publicar el llibre durant l'últim mes d'estiu, al setembre, per dos motius: "el retorn dels hàbits després de l'estiu" i "la proximitat a Nadal". A més, les festes nadalenques són un bon moment per promocionar el nostre llibre i fomentar-ne la lectura, ja que està condicionat pel consumisme que envolta aquestes dates i cert ambient solidari que ens pot ajudar en la venda.

8.1.6.2. Intervencions administratives

Els tres aspectes més rellevants a tenir en compte abans de publicar un llibre són els següents: el registre de la Propietat Intel·lectual, l'ISBN i el Dipòsit Legal.

La primera cosa a fer per poder publicar el llibre és registrar la propietat intel·lectual de l'obra. Per poder fer el registre no cal tenir el llibre publicat ni publicar-lo en un futur. Aquest tràmit permet reconèixer l'autoria de l'obra i es duu a terme a l'oficina del Registre de la Propietat Intel·lectual. Aquest tràmit és molt important, ja que evitarà que el text pugui ser utilitzat per altres persones. A més, amb el registre fet, es podran reclamar els usos indeguts del text i els plagis. D'aquest registre ens en fem càrrec nosaltres, com autores del llibre.

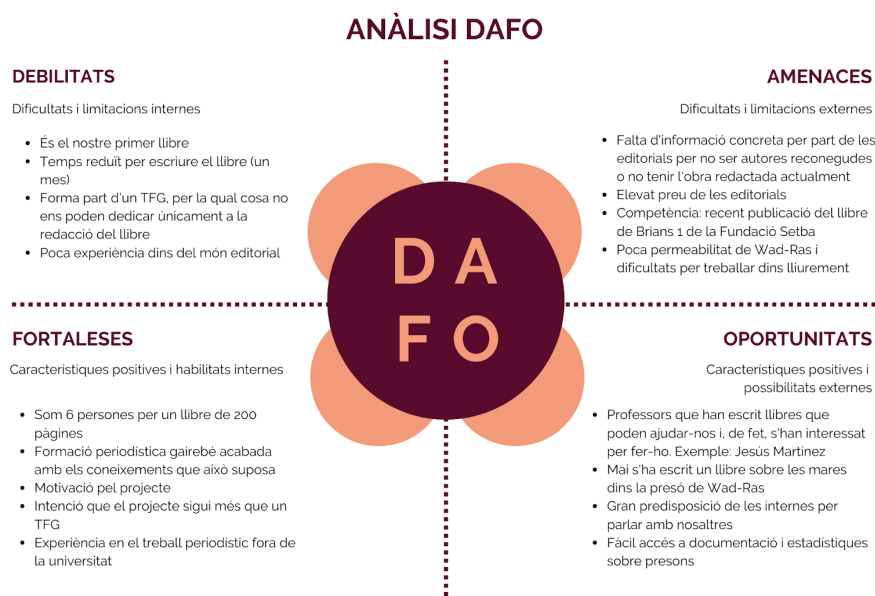
Els següents dos aspectes a tenir en compte són l'ISBN i el Dipòsit Legal. D'aquests se'n fa càrrec l'editorial, en el cas d'aquest projecte, Círculo Rojo.

L'*International Standard Book Number* o ISBN és un identificador únic i necessari perquè un llibre es pugui vendre. Tal com ja s'ha comentat, aquest tràmit l'ha de fer l'editorial davant l'oficina de registre de l'ISBN que depèn del Govern de cada país.

El Dipòsit Legal depèn de les biblioteques i consisteix en l'entrega de 4 exemplars de cada llibre publicat per tal que quedi constància de la publicació i pugui ser utilitzat en l'estudi i investigació en cas que fos necessari. També ho duu a terme l'editorial.

8.1.7. Anàlisi DAFO

L'anàlisi DAFO recull, tal com el seu nom indica, les debilitats, amenaces, fortaleeses i oportunitats d'una empresa o projecte. En aquest cas, l'elaboració del llibre *Hasta aquí, ser madre en prisión*. Amb la realització d'aquest quadre hem pogut reafirmar quins són els aspectes que dificulten la nostra tasca, com són la manca de temps per escriure el llibre o les limitacions per treballar dins de Wad-Ras. Tot i això, aquest anàlisi ens ha permès valorar els aspectes positius, com la predisposició de les internes per explicar-nos la seva història o la nostra experiència professional.



Font: Elaboració pròpia

8.1.8. Estratègies de màrqueting

8.1.8.1. Producte

Hasta aquí, ser madre en prisión és un llibre en paper de cròniques periodístiques en castellà dirigit a joves i joves adults. L'objectiu principal del projecte és donar a conèixer i visibilitzar les dones que viuen la maternitat a la presó. Mitjançant el llibre volem explicar aquelles històries més significatives de les mares que han passat en els últims mesos pel departament de mares de la presó de Wad-Ras.

Tal com ja s'ha comentat, el llibre compta amb una perspectiva feminista i és de caràcter narratiu. Aborda diferents temes relacionats amb la maternitat a la presó i té unes característiques molt marcades que el converteixen en un treball rigorós i professional. El projecte té la intenció de publicar la traducció al català durant finals de l'any 2022 i inicis del 2023, per promocionar el llibre per Sant Jordi 2023 a Barcelona.

A continuació, es parla més detalladament del contingut del llibre, de les seves característiques i de tots els seus propòsits.

8.1.8.1.1. Contingut

El llibre es publicarà sota el gènere de no-ficció o periodisme narratiu. Com ja s'ha comentat anteriorment, el contingut s'exposarà en forma de crònica periodística, narrat moments concrets, descrivint espais i explicant històries de les mares que viuen a la presó.

Un dels aspectes més destacats per poder tirar endavant la narració és la descripció dels espais, de **Wad-Ras** i el **departament de mares**. Per contextualitzar les històries és important conèixer dades sobre les **dones a la presó**, per tal de saber quins són els perfils de les dones empresonades i quines són les desigualtats que sofreixen. El següent tema que es presenta al llibre és **l'embaràs dins de la presó** on s'aprofundirà en els aspectes relacionats amb la mobilitat entre el centre penitenciari i l'hospital, els seguiments prenatals i els possibles trasllats de presó. Endinsant-nos en el punt clau del projecte, les **mares a la presó**, parlarem dels drets

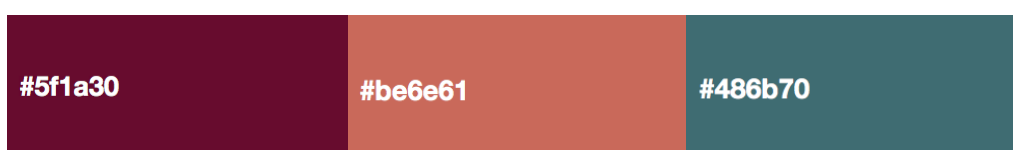
d'aquestes, com viuen, les dificultats que tenen, el tracte que reben i la criança dels seus fills o filles. Per tant, un dels temes principals és els **infants a la presó**, els seus drets, l'educació que reben, com viuen i el que passarà quan hagin de sortir del centre en cas que ho hagin de fer abans que la mare.

Finalment, és indispensable tractar totes aquestes qüestions en l'àmbit institucional i parlar, per tant, de la **regulació del sistema penitenciari**, parlant de les lleis, de l'abolicionisme, dels canvis necessaris i de les propostes de futur o les millores. Aquest tema es tracta des d'una perspectiva reflexiva, és a dir, no es fa una explicació teòrica dels conceptes, sinó que es deixa que la persona lectora arribi a les seves pròpies conclusions sobre algunes d'aquestes qüestions.

Tot i això, un dels aspectes que també afecten directament a la narració del llibre és la perspectiva que s'ha utilitzat a l'hora de narrar les històries. Que, tal com s'ha justificat anteriorment, serà feminista.

Un dels factors més rellevants per tal que el llibre cridi l'atenció del client és la portada. Una dissenyadora, i amiga, es va encarregar de fer la portada del llibre. La idea que se li va transmetre per dur-la a terme van ser els colors que volíem fer servir i la idea de fer una il·lustració digital on se simuli el passadís del mòdul de mares. Deixant plena llibertat a la dissenyadora, per escollir el tipus d'il·lustració, la tipografia i les proporcions.

Pel que fa als colors escollits, són aquells que ens recorden a la presó de Wad-Ras. El primer dia que vam anar a la presó, la primera cosa que ens va cridar l'atenció van ser les reixes de color granat, que ressaltaven sobre el color salmó de la façana. A més, el color verd de les parets del passadís del departament de mares va ser un dels aspectes que totes vam comentar després de la primera visita a la presó. Des d'aquell dia, sempre veiem aquests colors quan pensem en Wad-Ras i és per això que han estat els escollits per la portada i la línia gràfica del llibre. Les tonalitats utilitzades són les següents:

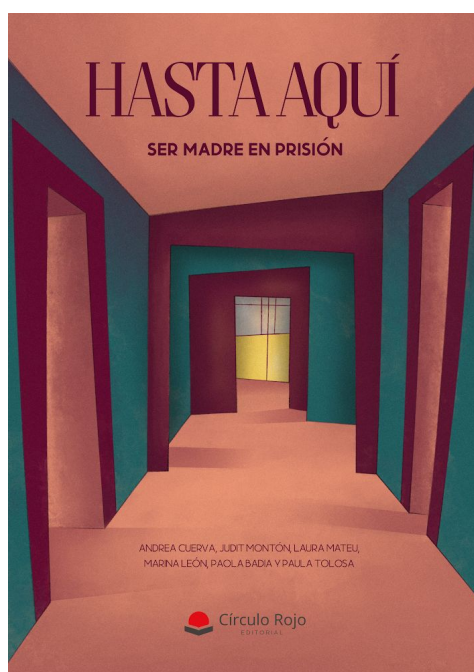


Pel que fa a la il·lustració que es mostra a la portada, fa referència al passadís que conforma el departament de mares. Es volia il·lustrar, a més, la gran quantitat de portes que s'ha de travessar per arribar a aquest espai i mostrar així la sensació de tancament que se sent estant dins d'una presó. A continuació es mostren les diferents opcions de portada que va proposar la dissenyadora Eva Grau.



Font: Eva Grau

Finalment, el resultat final i portada definitiva és la següent:



Font: Eva Grau

8.1.8.1.2. Característiques del llibre

Hasta aquí, ser madre en prisión compta amb cinc característiques bàsiques que defineixen el producte, i són les següents:

- **Inclusiu:** al llibre es dona veu a diferents col·lectius de dones amb trajectòries vitals diverses. Totes elles condicionades per unes característiques socials, econòmiques, culturals i religioses.
- **Llenguatge distès:** el llibre està narrat amb un llenguatge entenedor però ric en lèxic. És una lectura fàcil a través de la qual assolir tots els conceptes que s'exposen.
- **Descriptiu:** les descripcions són una de les parts més importants de les cròniques i, per tant, també del llibre. S'inclouen els detalls i tota la informació que ajuda al lector a crear una imatge mental de les situacions, els espais i les converses que s'expliquen.
- **Proper:** un dels factors més rellevants és aconseguir que el lector senti de manera propera les històries que es detallen al llibre. Per tant, a través de les descripcions i les explicacions, s'aconsegueix que el lector s'apropi a la història i empatitzi amb les víctimes i els perfils que apareixen al llibre.

8.1.8.1.3. Objectius del producte

Un dels objectius principals del llibre és donar veu a persones que no la tenen. A través de les històries que es detallen al llibre, apareixen els testimonis de persones que han estat invisibilitzades moltes vegades. La meta principal és, per tant, donar a conèixer històries reals i interessants, de persones que les han viscut durant anys i que mai s'han pogut expressar obertament.

A més, el llibre posa el focus en les mares preses. Destacant a aquelles dones que han passat l'embaràs a la presó i que han estat de part durant el seu règim penitenciari. També, posant èmfasi en les figures de les nenes i els nens que creixen en una situació com aquesta durant tres anys de la seva vida.

Finalment, un dels propòsits que també se'ns plantegen és el fet d'aconseguir que el llibre suposi un punt d'inflexió en el tractament d'aquesta temàtica, sent el detonant perquè el tema comenci a ser rellevant en l'agenda pública. Som conscients que aquest àmbit és molt ampli i que en el llibre només podem tractar una part, però considerem que fer un llibre que parli d'aquesta realitat pot servir com a impuls perquè altres persones comencin a interessar-se, informar-se i conèixer més sobre aquest col·lectiu. Encara que el nostre abast no sigui molt gran, volem aconseguir que es coneguin algunes històries i que més gent parli de les mares a la presó.

8.2.8.1.4. Tangibles

És indispensable definir les característiques tangibles del llibre per tal de portar a terme el projecte. En primer lloc, parlarem de les característiques que tindrà el llibre per fora. Les dimensions del llibre són de 21 per 14,8 centímetres. El llibre compta amb una portada a color amb una fotografia o il·lustració que reflecteix la temàtica de la lectura. És de coberta tova i va amb enquadernat rústic i cosit fresat.

Pel que fa a les pàgines del llibre, són de 90 grams de gruix. La font utilitzada és Adobe Garamond Pro amb 12 punts pel text dels capítols i 14 punts pels títols dels capítols. A més, les línies de text es troben separades per 1,45 punts d'interlineat. Els marges són de 2 cm per cada costat, a excepció de l'interior que són de 2,30 cm. El llibre compta amb il·lustracions en blanc i negre. Hi ha una marca visual identificadora que acompanya als títols dels capítols. El llibre disposa d'algunes pàgines en blanc al final perquè el lector pugui prendre apunts en cas de necessitar-ho. S'estima que el llibre comptarà amb unes 100 pàgines de text.

L'editorial dona total llibertat per a escollir les característiques tangibles del llibre. Sí que és cert que tenen establerts uns estàndards que poden seguir-se o no. En el nostre cas coincideixen.

8.1.8.1.5. Intangibles

El llibre no disposa únicament de característiques físiques, sinó que també compta amb elements intangibles. Els intangibles són aquells elements que no es poden tocar, però que es perceben. Nosaltres hem basat els intangibles del llibre en la nostra missió, visió i valors.

La **missió** del llibre és visibilitzar el què és ser mare dins d'una presó. En especial, el que suposa ser-ho a Catalunya. Volem donar veu a aquelles dones que s'han vist en aquesta situació.

La **visió** que tenim, un cop el llibre estigui publicat, és que el producte es converteixi en un llibre referent de la maternitat a la presó. Ja que, tal com s'ha mencionat en apartats anteriors, no hi ha gaires projectes que tractin aquesta temàtica, ni que centrin l'atenció en aquest col·lectiu. A més, considerem que aquest projecte pot donar peu a què altres persones comencin a parlar d'aquest tema.

Finalment, els **valors** que reflecteixen a la perfecció el nostre producte són la perspectiva feminista, l'empatia, la sensibilitat, l'honestedat, i la delicadesa. La perspectiva feminista és indispensable per poder explicar aquestes històries, tal com ja s'ha comentat en apartats anteriors. L'empatia és important per poder connectar amb les persones que apareixen a les històries i ser capaços de posar-nos en les seves pells. La sensibilitat ha de ser-hi, perquè la temàtica és tan delicada que no podria tractar-se d'una altra manera. I per últim, l'honestedat, un dels valors més rellevants a l'hora de parlar sobre altres persones.

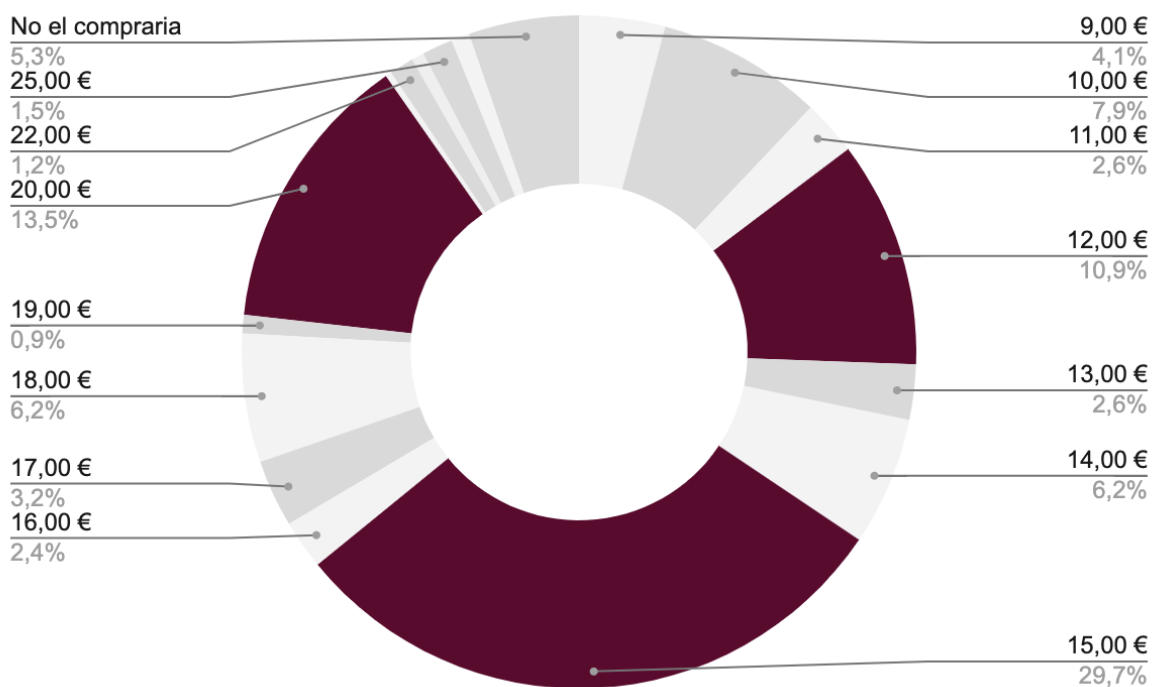
8.1.8.2. Preu

El preu del llibre, fixat a 12,50 euros, s'ha establert en funció de diversos factors. Primer de tot es van seguir els consells de l'editorial escollida, Círculo Rojo. Segons el seu criteri, la millor opció per un llibre de les característiques de *Hasta aquí, ser madre en prisión* era vendre el producte a un preu mínim de 12,50 euros.

El següent factor determinant per establir el preu final per al consumidor va ser fixar-se en els preus que establia la competència pels seus llibres. Així doncs, per fer

aquest breu estudi de mercat es van recuperar els llibres esmentats com a competència directa. Es pot observar que aquests llibres tenen un preu que va dels 13 euros als 35 euros. Sent el de 35 euros un llibre fotogràfic imprès a color, un format molt més car que un llibre de text.

En tercer lloc, un cop analitzats els preus de la nostra competència i tenint en compte els consells dels professionals de Círculo Rojo, es va estudiar quin era el preu que establia la demanda. És important saber quants diners està disposat a pagar el públic per poder establir un preu realista. Així doncs, es va realitzar una enquesta a un total de 340 persones. En aquesta enquesta s'establia un barem de preus que englobava dels 9 euros als 25 euros, amb opció de vot en blanc i de no compra. Aquells qui van contestar, seleccionaven quin era el preu que ells pagarien per un llibre de les característiques i de la temàtica que *Hasta aquí, ser madre en prisión*. Els resultats d'aquesta enquesta van ser els següents:



Font: Elaboració pròpia

Com es pot observar al gràfic, les tres opcions més votades van ser:

- 101 persones van votar 15 euros (29,7%).
- 46 persones van votar 20 euros (13,5%).
- 37 persones van votar 12 euros (10,9%).

Així doncs, amb aquests resultats sobre la taula, tenint en compte el preu que ofereix la competència i seguint els consells de Círculo Rojo, s'ha decidit que el preu establert per *Hasta aquí, ser madre en prisión* són 12,5 euros. D'aquesta manera, ens ajustem al preu proposat per l'editorial i a l'hora posem a la venda un producte més econòmic que la competència i més barat que el que estableix el públic enquestat. Així doncs, considerem que 12,5 euros és un preu just pel nostre llibre.

Finalment, s'ha de tenir en compte els costos que suposa produir aquest llibre. Tenint en compte totes les dades que s'han exposat a l'apartat "Editorial", publicar una tirada de 200 exemplars amb Círculo Rojo té un cost de 785 euros. Per tant, el cost de producció de cada llibre són 3,92 euros.

8.1.8.3. Distribució

El procés de distribució depèn de l'editorial amb la qual contactem. En el nostre cas, a través l'autoedició amb Círculo Rojo, serà la mateixa editorial la que gestioni aquest procés, tot i que atenent les nostres peticions i, permetent-nos distribuir el producte, també, pel nostre compte.

La nostra intenció és que el llibre es pugui distribuir per tota Espanya, uns dels motius perquè aquest sigui en castellà. Per això, hem escollit una editorial que determina que el llibre pot ser accessible per qualsevol llibreria que el demani, encara que aquest no es trobi en cap prestatgeria i les lectores només puguin comprar-lo sota demanda. La decisió que el llibre no es trobi en cap llibreria popular és, simplement, perquè no podem assumir el cost elevat que té llogar una prestatgeria per fer-ho i cap editorial que tingui comprat un espai ha accedit a editar-nos el llibre.

8.1.8.4. Comunicació

La publicació de *Hasta aquí, ser madre en prisión* persegueix dos objectius bàsics. Per una banda, volem que aquest llibre sigui referent per a les persones que estan relacionades amb el sector penitenciari o interessades en el feminisme, també en la maternitat. Creiem que és d'extrema importància que el llibre arribi a tothom, per donar una visibilitat global a la problemàtica i que aquest llibre no es quedi en el nostre entorn, sinó que pugui interessar o servir a qualsevol.

Per altra banda, busquem despertar la curiositat de les persones que no coneixen aquesta problemàtica i que s'hi poden sentir interessades. Les dones són un col·lectiu invisibilitzat socialment, un aspecte molt vigent en l'àmbit penitenciari. No tothom coneix el problema que envolta les presons de dones, així com els respectius departaments de mares. Una de les causes que això sigui així és perquè no hi ha suficients publicacions sobre aquesta temàtica. És per aquest motiu que volem aconseguir que les persones que llegeixin aquest llibre reflexionin sobre aquesta qüestió i puguin arribar a desenvolupar un pensament crític sobre la situació de les mares internes i els seus fills i filles.

8.1.8.4.1. Campanya de llançament

Pel que fa a la campanya de llançament del producte, començarà dues setmanes abans de la publicació del llibre. En aquesta campanya es duran a terme accions per tal de donar a conèixer el llibre al públic i avisar que la publicació del producte és imminent. Entre aquestes accions destaquen les xarxes socials. Mitjançant les xarxes de cadascuna de nosaltres es farà publicitat del llibre i es posarà en preavís de la publicació del producte. Aquesta estratègia es realitzarà a través de dues accions diferents.

En primer terme, es faran diversos *stories* d'Instagram amb un compte enrere per desvetllar característiques del llibre. D'aquesta manera es pot mantenir a les usuàries en alerta per rebre novetats durant les setmanes prèvies a la publicació del llibre i guanyar *engagement*. Aquesta tècnica s'utilitzarà fins al moment en què es publiqui el llibre.

En segon lloc, es farà promoció en el moment en què es publiqui el llibre a través de xarxes. Es mostrarà la portada i les plataformes o localitzacions on els usuaris podran adquirir la publicació.

8.1.4.1.1. Disseny de plantilles per xarxes socials



Font: elaboració pròpia

8.1.8.4.2. Campanya de comunicació

Pel que fa a la campanya de comunicació, és a dir, les estratègies que es duen a terme un cop ja s'hagi publicat el llibre, cal destacar-ne tres en concret.

En un primer moment es duren a terme presentacions informatives a escoles i instituts sobre la maternitat a la presó. Farem xerrades als centres de més fàcil accés i que es troben a les localitats de procedència de cadascuna de nosaltres. Tal com hem definit el públic objectiu, aquest col·lectiu és un dels principals centres d'atenció a l'hora de mostrar el tema que tractem en aquest llibre. És per aquest motiu que creiem adient dirigir-nos directament a ells a través d'aquest tipus de jornades. A més, considerem que pot ser una bona forma d'apropar la lectura als més joves i poder despertar la seva curiositat. S'ha realitzat una primera selecció d'escoles i instituts als quals assistir. Entre aquests instituts trobem:

- Centre d'Estudis Joan XXIII, a Bellvitge
- Col·legi Pare Enric d'Ossó, a Bellvitge
- Col·legi Tecla Sala, a l'Hospitalet de Llobregat
- Escola Mare de Déu del Carme, al Prat del Llobregat
- Institut Miramar, a Viladecans
- Escola Teide, a Viladecans
- Escola Sagrada Família, a Viladecans
- Institut de Sales, a Viladecans
- Salesians, Sant Boi de Llobregat
- Fundació Llor, Sant Boi de Llobregat
- IES Rubió i Ors, Sant Boi de Llobregat

Tots ells formen part del nostre cercle proper, per això hi tenim un accés més ràpid i fàcil. Això és degut als contactes que hi tenim dins l'administració d'aquests centres. Així i tot, un cop contactada aquesta primera llista, no es descarta seguir fent xerrades per altres escoles d'arreu de Catalunya.

La segona estratègia que seguirem serà la presentació formal del nostre llibre a centres i llibreries. És una forma d'aconseguir arribar a un públic més ampli, englobant tota la població de la localitat on es realitzi la presentació. Tothom que estigui interessat a saber de què tracta el nostre llibre podrà assistir a aquestes xerrades. Pel que fa als centres seleccionats, les presentacions es realitzaran a:

- Centre Cívic Palmira Domènech, al Prat de Llobregat
- Centre de Joves Can Xic, a Viladecans
- Cal Ninyo, Sant Boi de Llobregat
- Universitat Autònoma de Barcelona, Cerdanyola del Vallès

El motiu pel qual aquests són alguns dels centres seleccionats radica en el fet que són espais on ens han assegurat que es podria realitzar la presentació, o bé espais on, gràcies al fàcil accés i als contactes directes, pensem que serà més senzill poder accedir-hi. Així i tot, i tal com hem explicat anteriorment, no es descarta seguir buscant altres centres on dur a terme xerrades i presentacions més endavant.

Tot i que les llibreries són de més difícil accés, nosaltres realitzarem la presentació del llibre a:

- Servei Secretaria, al Prat del Llobregat
- La Casa del Llibre, a Viladecans
- Llibreria Nou Rals, a Viladecans
- Llibreria Finestres, Barcelona

En aquestes presentacions s'oferiran punts de llibre personalitzats com a obsequi. És una bona estratègia per promocionar el llibre d'una forma barata i massiva. No tothom que assisteixi a les presentacions s'emportarà un llibre, però si poden endur-se un punt de llibre cridaner i visual.

En tercer lloc, es promocionarà el llibre a través dels mitjans de comunicació. L'objectiu d'aquesta estratègia de comunicació és intentar contactar amb diversos mitjans, tant premsa, com ràdio o televisió, per intentar fer entrevistes o publicar algun tipus de contingut en referència al llibre. Per aconseguir-ho, es buscaran primer de tot mitjans de més fàcil accés que estiguin a l'abast de les nostres possibilitats.

Entre aquestes opcions es trobarien mitjans com els següents:

- Ràdio El Prat
- Ràdio Sant Boi
- Revista Mirall
- Ràdio Sants

- La Marina
- Canal SET
- ETV

Seguint l'explicació exposada anteriorment, aquests mitjans són de fàcil accés per nosaltres i, fins i tot, alguns d'ells han pogut confirmar que es podria realitzar algun tipus de contingut relacionat amb el nostre projecte. Així i tot, més endavant se seguirà contactant amb altres mitjans per no tallar el pla de comunicació i evitar així que es deixi de parlar del nostre llibre.

A més, també es contactarà amb mitjans de més tirada, tot i que les possibilitats de publicació es redueixin. Un exemple és el Diari ARA, un diari digital en català que publica en altres idiomes i que, a més, compta amb la seva pròpia editorial. És un mitjà interessat en la cultura i les noves generacions, motiu pel qual es pot convertir en un bon altaveu. Altres mitjans de més envergadura que es plantejaran són Ràdio Nacional Espanyola o Betevé.

L'última estratègia que es durà a terme és la promoció del llibre a través de persones influents de les xarxes socials. Per escollir correctament les persones que podien promocionar la publicació s'ha fet un breu estudi sobre el nombre de seguidors d'aquestes persones influents, el seu contingut i el públic a què es dirigeixen. Així doncs, s'ha extret un llistat amb les següents integrants:

- **A las olvidadas (Proyecto Teta & Teta)**: iniciativa que es dedica a recollir llibres sobre les recluses a la presó. Tenen xarxes socials amb un gran nombre de seguidors i el nostre projecte encaixa a la perfecció amb els seus requisits. És un molt bon altaveu.
- **Ana Requena**: periodista espanyola. Actualment, escriu a Diario.es, i és redactora en cap de gènere, feminismes. A més de dedicar-se al món del periodisme, ha escrit diversos llibres amb perspectiva de gènere sobre feminisme i les problemàtiques que envolten el col·lectiu de les dones.

- **Ana Riera**: filòloga llicenciada, dedica la seva vida laboral a traduir llibres i escriure sobre feminisme.
- **Anna Pacheco**: periodista i activista feminista. El seu públic està interessat en els problemes de la societat actual i busca la bona informació. És una bona opció per aconseguir arribar a un públic més seriós.
- **Berta Aroca**: *influencer* catalana a TikTok. Està molt conscienciada amb les causes socials i intenta fer del seu canal un altaveu per lluitar contra aquestes injustícies a través de l'humor.
- **Carla Junyent**: es dirigeix a un públic jove. Està molt conscienciada amb les problemàtiques socials i dedica algunes de les seves publicacions a parlar sobre aquests temes.
- **Devora Libros (Jen)**: escriptora, periodista i youtuber especialitzada en llibres (*booktuber*). Compta amb un gran nombre de seguidors a les xarxes i, a part de publicar llibres, també fa recomanacions d'aquells que li semblen més interessants. El seu públic és lector en la seva pràctica totalitat.
- **Judit Tiral**: *influencer* a TikTok. Utilitza el seu compte per mostrar curiositats sobre els llocs que visita als seus seguidors, així com dades d'interès i desconegudes. Acaba d'estrenar el seu podcast "No te lo habías preguntado".
- **Juliana Canet**: estudiant de filologia catalana i molt centrada en el sector literari. Té publicacions on recomana llibres i es dirigeix a un públic àmpliament jove, interessat en la lectura i la cultura catalanes.
- **Lalibredrea (Andrea)**: filòsofa i *influencer* a *bookstagram*. Al seu compte d'Instagram recomana llibres de gèneres molt variats i fa ressenyes sobre les lectures que llegeix. El seu públic és plenament lector.
- **Laura Escanes**: *influencer* a les xarxes socials, en concret a Instagram. És una gran amant de la lectura i l'escriptura. Durant la seva vida ha escrit de forma aficionada diversos textos, fins a arribar a publicar el seu propi llibre, "Piel de letra".

- **Maryam Assakat:** llibretera i *influencer a booktok*. És una gran amant de la lectura i fa servir les seves xarxes socials per recomanar llibres i fer ressenyes de les seves lectures.
- **Noemí Casquet:** periodista i escriptora amb gran nombre de seguidors a Instagram. Tot i que està especialitzada en l'àmbit de la sexualitat, també se centra en el feminisme i les injustícies socials que viuen les dones i intenta visibilitzar-les a través de les seves xarxes socials.

Aquesta no és una llista tancada, ja que a mesura que es contacti amb aquest conjunt de persones i s'obtingui resposta es podrà concretar si és necessari o no continuar ampliant la llista de contactes.

Cal destacar que és una llista que encara no hem pogut contactar per culpa de que el llibre encara no s'ha publicat. En el moment en què el llibre ja estigui disponible en físic s'iniciarà la campanya de comunicació i, per tant, es començarà a contactar amb totes aquestes persones influents en el món de la comunicació i la literatura.

La durada de la campanya de comunicació serà de quatre mesos, tot i que és susceptible a canvis.

8.1.8.4.2.1. Disseny de punts de llibre



Font: elaboració pròpia

8.1.8.4.3. Campanya de comunicació de la traducció al català

Quan s'imprimeixi la traducció del llibre en català, *Fins aquí: ser mare a la presó*, començarà una segona campanya de comunicació. Aquesta serà molt similar a l'anterior, ja que es promocionarà l'edició per les xarxes socials de cadascuna de nosaltres i es concertaran entrevistes amb mitjans catalans com ara Nació Digital, El Pou de la Gallina i Canal Taronja. També es tornarà a contactar amb els mitjans que hagin fet difusió de la primera versió del llibre.

El que es pretén amb aquesta edició és, primordialment, arribar al públic català. A més, per fer-ne difusió, s'aprofitarà la setmana de Sant Jordi del 2023 i es col·locarà una paradeta a Barcelona, gratuïtes a través d'una sol·licitud al portal web de l'Ajuntament de Barcelona al mes d'abril del 2023.

8.1.8.4.3.1. Disseny de plantilles per xarxes socials



Font: elaboració pròpia

Aquestes plantilles estan fetes amb la portada en castellà. Quan comenci el segon cicle productiu del llibre, i es faci la traducció, s'editaran per publicar-les amb la portada en català. En la tercera plantilla anirà una fotografia de la paradeta de Sant Jordi on es vendran els llibres i la direcció exacta d'aquesta.

8.1.8.4.4. Pressupost campanya de comunicació

La campanya de llançament que es farà per promocionar el llibre abans de ser publicat no suposarà cap cost addicional. La campanya de comunicació anual sí que suposarà un petit cost, que inclou els llibres que s'enviaran als creadors de contingut o *influencers* perquè promocionin la lectura.

A més, també es destinarà una part del pressupost a la impressió dels punts de llibre que s'oferiran a la presentació del llibre i les xerrades posteriors a la publicació. Els punts de llibre tindran les següents característiques:

- **Mida:** 210 x 55 mm
- **Material:** Cartulina CLA 315 g
- **Impressió:** en color, anvers i revers
- **Disseny:** personalitzat
- **Quantitat:** 500 unitats
- La impressió es realitzarà a través de la pàgina web 360imprimir.es, que ens costarà al voltant de 25 euros.

8.2. Pla de producció

Les sis estudiants de periodisme que hem participat en la creació del llibre hem assumit funcions concretes en relació amb el projecte. Totes hem participat com a redactores, però també hem assumit rols concrets de gerència i comunicació. Aquesta organització i divisió de les tasques s'ha integrat en el pla de producció, que recull els detalls que fan possible materialitzar un projecte com aquest i aconseguir els objectius pilotats en el pla de màrqueting.

8.2.1. Cicle productiu

Si es desglossa el pla de producció, s'hi troba el que es coneix com a cicle productiu, que va des de la primera pluja d'idees a la cafeteria esmentada en apartats

anterior, fins a la futura impressió, venda i comercialització de l'obra. Des de la decisió de tirar endavant amb la idea del llibre, s'ha generat més d'1 GB d'informació que inclou una exhaustiva recerca documental, entrevistes amb experts, descripcions de les visites a Wad-Ras i converses amb les mares del mòdul de maternitat. Un conjunt de matèries primeres que s'han de transformar i processar per obtenir el producte final: el llibre de 100 pàgines de 15 cm x 21 cm que es publicarà amb l'editorial Círculo Rojo. Això serà possible gràcies a les matèries primeres mencionades, els recursos humans (les periodistes) i l'equipament (ordinadors i dispositius propis).

La producció del llibre està motivada pel Treball de Final de Grau. És un projecte acadèmic pel qual no s'ha constituït cap empresa i que, per tant, no busca la viabilitat econòmica o altres característiques pròpies de l'entorn laboral. Seguint això, cadascuna haurà d'invertir un mínim de 100 hores en la creació de primeres matèries i 100 hores en la redacció del llibre⁶. Un total de 200 hores de treball que invertirem sense horaris preestablerts i segons les nostres necessitats acadèmiques i laborals. Malgrat la llibertat, coincidirem en les entrevistes, tant en línia com presencials, i en les visites a Wad-Ras.

El cicle de producció de l'edició en castellà del llibre va iniciar-se l'octubre de 2021 i finalitzarà el setembre de 2022 quan Círculo Rojo publiqui l'obra periodística i aquesta arribi al client final. Es tracta d'una producció simple, que estarà disponible en format paper i digital, i intermitent, és a dir, una producció única no seriada que, en aquestes característiques, només es distribuirà i vendrà un cop.

Cal destacar que el llibre és autofinançat. Com ja s'ha fet referència, no es crearà una empresa sinó que tots els costos del projecte estaran a càrrec nostre, ja que estem disposades a invertir un màxim de 165 euros cadascuna. Això limita l'ambició del projecte a la producció de 200 unitats per un cost total de 785 euros. Els diners restants, que s'especifiquen en el pla financer, s'invertiran en publicitat, en la

⁶ Hores estimades de treball tenint en compte que les bases del TFG estableixen que cada alumne ha d'invertir un total de 300 hores de treball autònom i que nosaltres hem dividit en: 100 h per a la recerca i producció de les matèries primeres, 100 h per a la redacció de la memòria i 100 h destinades al llibre. En aquest apartat només es tenen en compte les 200 h dedicades al llibre.

propietat intel·lectual i el format digital del llibre. Al cap i a la fi, el projecte es podrà materialitzar gràcies a la decisió del grup d'invertir exclusivament en la publicació del llibre. Si s'hagués decidit comptabilitzar totes les despeses de desplaçament, sous i derivats, no s'hauria pogut assolir el preu de la coedició, maquetació i impressió, la nostra principal motivació durant la gestació de l'obra.

Per altra banda, cal mencionar que la temàtica del llibre podria tractar-se en un reportatge, però el nostre l'objectiu ha estat, des del primer minut, mostrar, a través de diferents cròniques recopilades en un llibre, la realitat de la maternitat a la presó. És un tema atemporal que no va lligat a cap esdeveniment clau que obligui a agilitzar la seva publicació, encara que la feina ha estat constant durant els vuit mesos de treball per publicar en el període previst.

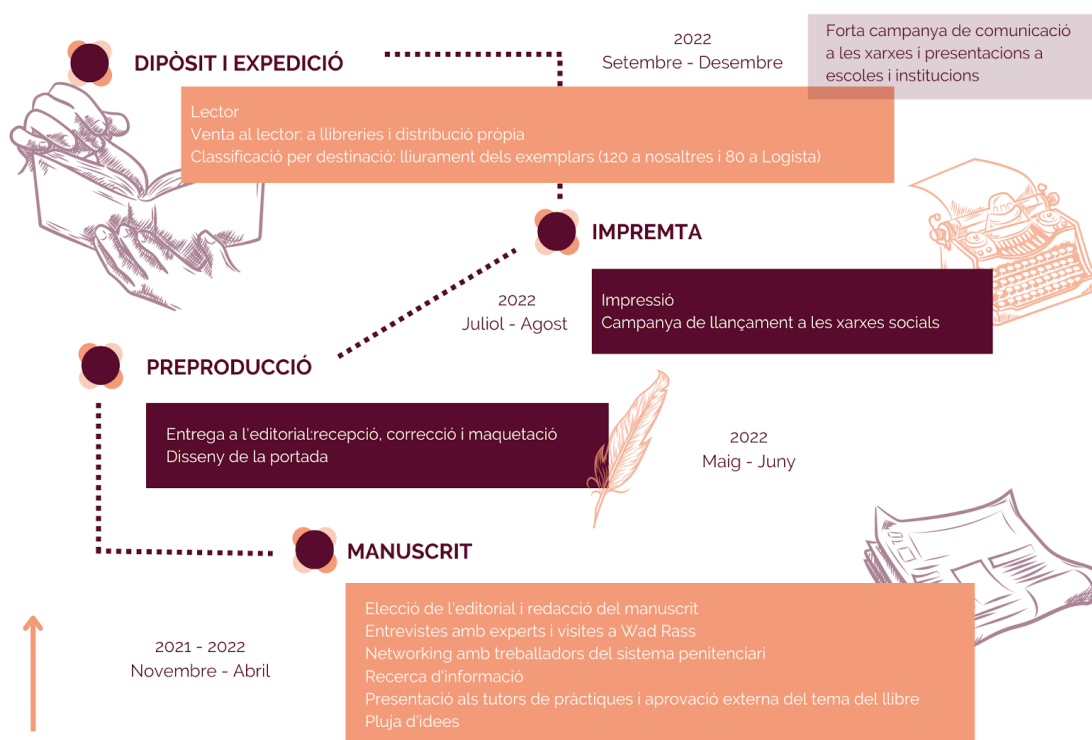
És una iniciativa acadèmica limitada en el temps (període acadèmic), fet que altera el cicle de producció normal pel que fa a la publicació d'un llibre. No obstant això, el propòsit és aprofitar l'obra com a impuls professional. D'aquesta manera, encara que el Treball de Final de Grau i el cicle de producció hagin finalitzat i ja hi hagi lectores amb el llibre a les mans, se seguirà amb la campanya publicitària fins a arribar a vendre totes les unitats impreses que, segons les expectatives, es vendran entre els mesos de setembre i desembre.

A més, fet que no s'ha constituït una empresa, no ha suposat un problema esbrinar la localització més estratègica per a situar-la. El factor clau han estat les distàncies i l'accessibilitat a les fonts d'informació i les primeres matèries. Al cap i a la fi, encara que Wad-Ras és l'únic mòdul de maternitat de Catalunya, s'ha pogut tractar gràcies a la nostra proximitat al centre i, com ja s'ha justificat a l'inici del treball, els contactes amb persones relacionades amb el sistema penitenciari. També es podrà vendre i publicar gràcies a l'interès dels joves i adults joves, el nostre públic objectiu, de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

Universo Abierto, el blog de la biblioteca de Traducció i Documentació de la Universitat de Salamanca (s.f.), explica en una de les seves publicacions els passos a seguir en la fabricació d'un llibre. Tal com s'especifica en aquesta entrada, el primer que ha de fer l'autor és redactar el manuscrit i entregar-lo a una o diverses

editorials per aconseguir l'aprovació del llibre i signar un contracte amb l'editorial. Un cop establert l'acord, i l'autor i l'editor han comentat les correccions, s'inicia la preproducció. En aquesta etapa, s'escull la tipografia i el disseny intern i extern del llibre. Després es maquetava segons l'establert i s'envia a la impremta per imprimir i enquadernar el llibre. En aquest punt té lloc l'última fase del cicle de producció abans que el producte arribi al lector: el procés de distribució. La distribuïdora de l'editorial trameta l'obra final a les llibreries i en guarda algunes al seu dipòsit (Gigena, 2017). És un procés llarg que varia en funció de l'editorial i les condicions de publicació, però pot trigar de dos a sis mesos.

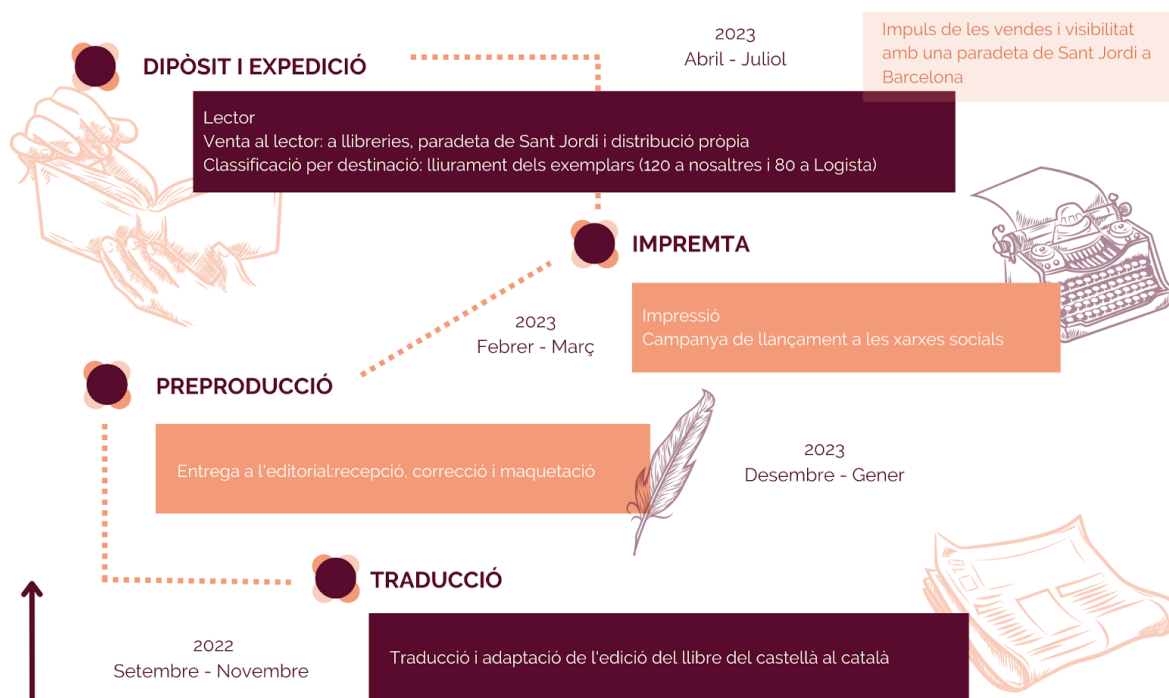
Aleshores, a causa de la limitació temporal del període acadèmic i la necessitat de publicar *Hasta aquí, ser madre en prisión* no s'ha seguit el cicle de producció habitual. No hem entregat el manuscrit a diverses editorials amb l'objectiu d'aconseguir un contracte, sinó que hem buscat la manera de publicar de forma ràpida i assequible, i hem contactat amb l'editorial abans de tenir el manuscrit. Malgrat això, s'ha intentat seguir l'estructura més acurada de la producció d'un llibre, sent aquesta la següent:



Font: Elaboració pròpia

8.2.1.1. Segon cicle productiu

Un cop finalitzat el cicle de producció del llibre en castellà, s'iniciarà el cicle de producció de la versió en català. Abans d'engegar la part que necessita recursos econòmics, és a dir, la preproducció, s'hauran de vendre tots els exemplars en castellà per poder recuperar la inversió i disposar del capital inicial necessari per a la producció de la nova edició, que es presentarà a l'editorial entre desembre i gener. La intenció és publicar aquesta edició abans del mes d'abril de 2023, per poder impulsar les vendes a través d'una paradeta de Sant Jordi a Barcelona. A més, d'aquesta manera també ens donarem visibilitat a nosaltres mateixes com a autores.



Font: Elaboració pròpia

8.2.2. Factors de producció

Els factors de producció són aquells recursos que fan possible la creació de béns o serveis, en aquest cas un llibre. Adam Smith, un dels economistes més rellevants de la història, va publicar l'any 1776 una obra titulada *La Riqueza de las Naciones* en la que deia que “en una societat evolucionada, per a produir béns es requereixen tres factors: el treball, la terra i el capital” (Smith, 1776, p.77). Els avenços en els processos de producció han afegit a aquesta llista la tecnologia. La combinació d'aquests quatre factors fa possible la creació dels productes que demana el mercat.

Segons Smith (1776, p.77), cada factor té un valor que es cobra en funció dels salaris, els beneficis i la renda. En el nostre cas, la vàlua del llibre no es calcularà segons la teoria del valor que va establir Smith. Des d'un principi hem estat conscients que aquest no és un projecte rendible. Les motivacions que l'impulsen no són pas econòmiques, sinó acadèmiques i professionals. És per això que les integrants del grup assumeixen a crèdit personal tots els costos derivats dels factors de producció. El valor és personal i emocional i només s'aconseguirà aquest “valor” econòmic si es venen tots els exemplars.

8.2.2.1 Terra

Aquest factor fa referència, com diu el seu nom, als recursos físics que pot oferir la terra. Energia, aigua, petroli, etc. Per a la producció i impressió d'un llibre és imprescindible l'energia, l'aigua, el paper, la tinta i tots els recursos naturals que Círculo Rojo utilitza per a fer funcionar les màquines de l'empresa.

8.2.2.2 Capital

És el factor de producció que transformarà les matèries primeres a través de béns i serveis, en aquest cas els diners i l'equipament propi que s'usarà en el procés de producció per a l'elaboració del llibre. Hi ha dos tipus:

8.2.2.2.1 Cost de capital fix

El capital fix inclou tots aquells factors de producció que es poden fer servir en més d'un cicle productiu i no es gasten, com els mòbils i els ordinadors. Com a estudiants universitàries, ja disposem d'aquest capital fix i no hem fet cap inversió específica (ni compra, ni lloguer ni lísing) per elaborar el llibre. A més, és un projecte a curt termini, amb només dos cicles productius.

El temps limitat d'ús que es farà dels dispositius electrònics, que s'empraran per accedir a Google i les seves prestacions, impedeix que els equipaments emprats pateixin un envelliment físic o funcional fins al punt de quedar obsolets. Fet que no hi haurà una inversió de capital fix, no es podrà calcular l'amortització i, com ja s'ha mencionat, qualsevol renovació o problema es gestionarà de manera personal. Els beneficis s'usaran per recuperar les despeses el capital inicial i imprimir més llibres, no per amortitzar la despesa de la depreciació dels equipaments que ja disposàvem.

8.2.2.2.2 Costos de capital circulant

El capital circulant correspon als béns que es consumeixen en cada cicle de producció. En aquest cas, els costos del projecte són tots circulants. Els 990 euros del capital inicial només serviran per a la primera tanda d'impressió. Per una banda, s'invertiran 785 euros pels costos industrials, que són tots aquells diners que es pagaran a l'editorial per a l'edició i impressió del llibre. El cost de producció de cada llibre serà de 3,92 euros. Després, es destinaran 91 euros per a obtenir la versió EPUB, 80 euros per a la dissenyadora de la portada, 25 euros per a la publicitat i 8,26 euros per als drets de propietat intel·lectual⁷. No s'inclouran les despeses de transport, que assumirem nosaltres i no es pretenen recuperar a curt termini.

8.2.2.3 Treball

Perquè tot cobri sentit són imprescindibles els recursos humans, és a dir, nosaltres com a periodistes. Durant les 200 hores de treball ja esmentades, aquests han de transformar les matèries primeres en un manuscrit. El treball sempre serà més

⁷ És la llicència que ens han recomanat des de Círculo Rojo i que, segons la pàgina web de Cultura y Deporte del Gobierno de España, aquest 2022 costa 8,26€.

profitós si va acompanyat d'una bona organització del temps i les tasques. En aquest apartat, també s'inclouen aquelles persones de l'editorial i la impremta que fan possible la producció i impressió del llibre.

8.2.2.3 Tecnologia

És important mencionar les particularitats amb les quals s'enfronten els periodistes durant l'elaboració de continguts informatius en l'era digital. Internet proporciona tones d'informació sobre milions de temàtiques cada dia. És per això que, malgrat que els avenços tecnològics han facilitat la producció, els creadors de contingut han de ser responsables i creatius, adaptar-se a les demandes del públic però sense abandonar els principis professionals i deontològics. A més de moure's i buscar històries rellevants, com hem fet nosaltres desplaçant-nos al mòdul de maternitat de la presó de dones de Wad-Ras.

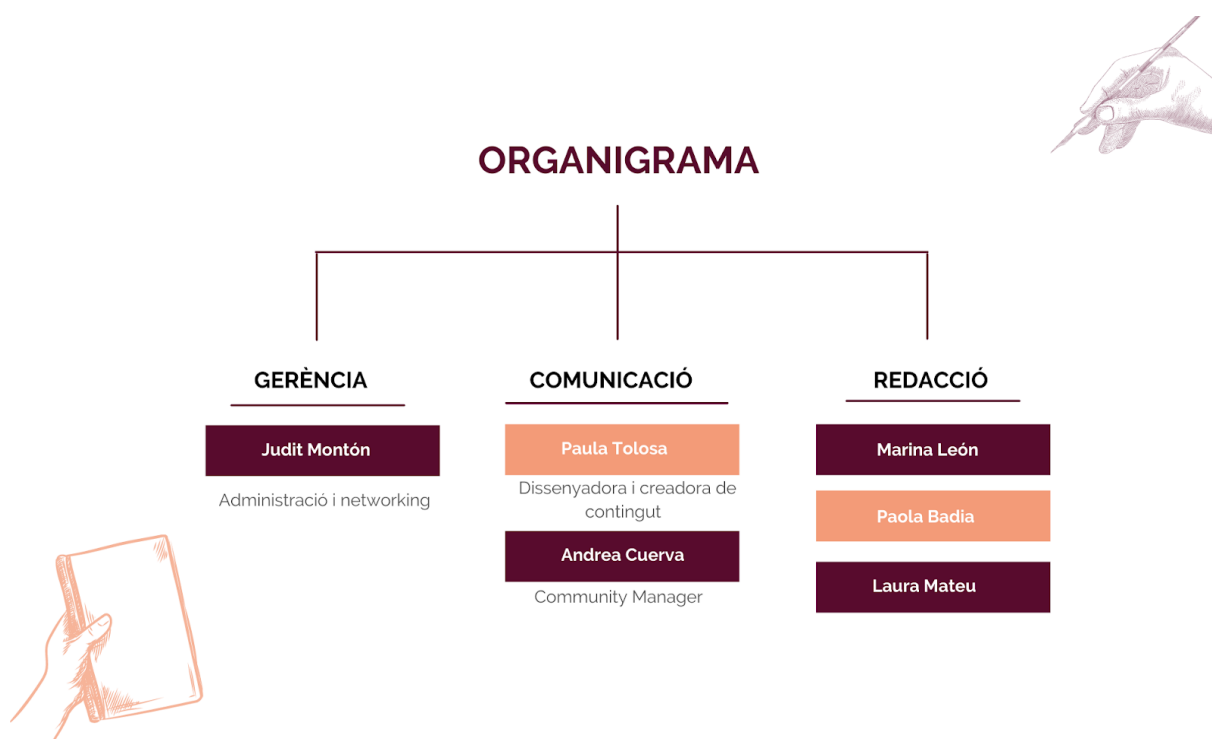
8.2.3. Estructura organitzativa i perfils laborals

Com ja s'ha mencionat anteriorment, per la realització d'aquest projecte periodístic no s'ha considerat necessària la creació d'una empresa. Al final és un projecte a curt termini, autofinançat i realitzat amb mitjans propis que no comporta la contractació de cap treballador, sinó la nostra col·laboració voluntària i esforç. És per això que l'estructura organitzativa no segueix un model organitzatiu amb línies jeràrquiques marcades.

Tanmateix, l'estructura seguida s'apropa al model de direcció col·legiada, on les decisions es prenen entre totes les treballadores. De la mateixa manera, com que no hem conformat una empresa, tampoc hem tingut responsabilitats jurídiques. Seguir aquest criteri ha fet estalviar el capital mínim imprescindible per constituir una societat. El funcionament, per això, s'apropa també al d'una cooperativa, ja que totes les autores faran una aportació voluntària que es destinarà íntegrament a la impressió i difusió del llibre.

8.2.3.1 Organigrama

Com ja s'ha esmentat a l'apartat de metodologia, la nostra organització jeràrquica i democràtica en l'elaboració del llibre ha estat possible gràcies a la nostra divisió en diferents perfils laborals. Cada una ha assolit un rol en funció de les seves característiques i les necessitats del projecte. D'aquesta manera, i tenint en compte que totes som redactores, cadascuna ha assumit certa responsabilitat i lideratge dins de la seva funció en la producció. Així doncs, l'organigrama resultant és el següent:



Font: Elaboració pròpia

Tanmateix, és important destacar que aquest organigrama recull els rols assumits per les diferents integrants de l'equip, encarregades de gestionar i coordinar les tasques relacionades amb la seva funció assignada. Així doncs, i com ja s'ha mencionat, totes les periodistes hem realitzat de manera conjunta i col·laborativa tasques com documentació, entrevistes, redacció i correcció de *Hasta aquí, ser madre en prisión*.

8.3 Pla financer

Encara que el pressupost de capital mostri correspondència entre l'actiu i el passiu i en el pressupost d'explotació es vegin guanys, la creació del llibre només és rendible a llarg termini i si es venen totes les unitats impreses. El finançament prové íntegrament de les autores, sense cap préstec o inversió externa. L'objectiu del pla financer d'aquest projecte no és mostrar la seva rendibilitat sinó plasmar els recursos invertits i la seva utilització en un cicle de producció (pressupost de capital) i més a més fins a la suposada venda de tots els exemplars (pressupost d'explotació).

8.3.1 Pressupost de capital

FINANCIACIÓ = PASSIU		INVERSIÓ = ACTIU	
Concepte	Import	Concepte	Import
Recursos propis	990	Despeses d'impressió i distribució	785
CrowDfunding	0	Immobilitzat immaterial	
Préstecs	0	Drets d'autor	8,26
		Disseny portada	80
		Immobilitzat material	
		Terrenys i construccions	0
		Maquinaria	0
		Mobiliari	0
		Hardware	0
		Elements de transport	0
		Altres	116
		Campanya de llançament	25
		Versió digital	91
TOTAL RECURSOS	990,00 €	TOTAL INVERSIONS	990,00 €

Font: Elaboració pròpia

8.3.2 Pressupost d'explotació

En el pressupost d'explotació s'observen els ingressos i les despeses de la producció de l'edició en castellà i l'edició en català. El juny de 2022 es faria el primer pagament a l'editorial per a l'edició, correcció, maquetació i impressió de l'edició castellana. Les primeres 120 unitats les vendríem entre setembre i desembre a familiars, amics, persones que acudeixin a les presentacions i altres interessats, de

les que obtindríem el 100% dels guanys. A més de les 80 unitats que estarien disponibles a llibreries i per les quals només guanyaríem el 40%. Amb aquests 1.900 euros d'ingressos presentariem a l'editorial la traducció i imprimiríem una segona edició en català. Aquesta es vendrà principalment per Sant Jordi i els mesos posteriors. Al final, si el llibre té èxit i s'aconsegueix vendre totes les unitats disponibles, podríem recuperar la inversió inicial de 165 euros per cap i guanyaríem 151,8 euros cadascuna (un total de 911 euros). Diners que podríem utilitzar per a imprimir més unitats d'una de les dues edicions o per a futurs projectes.

Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Tot
0€	0€	0€	550€	400€	250€	300€	0€	0€	0€	1.000€	200€	300€	3.000€
0€	0€	0€	150€	100€	50€	100€	0€	0€	0€	200€	150€	50€	800€
0€	0€	0€	700€	500€	300€	400€	0€	0€	0€	1.200€	350€	350€	3.800€
785€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	785€	0€	0€	0€	0€	0€	1.570€
80€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	80€
25€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	25€	0€	0€	0€	0€	50€
8,26€	0€	0€	0€	0€	0€	0€	8,26€	0€	0€	0€	0€	0€	17€
0€	0€	0€	91€	0€	0€	0€	0€	0€	91€	0€	0€	0€	182€
898€	0€	0€	91€	0€	0€	0€	793€	25€	91€	0€	0€	0€	1.899€
													1.901€

Font: Elaboració pròpia

9. Llibre

Hasta aquí, ser madre en prisión és un llibre en castellà de 100 pàgines que narren les històries de cinc mares internes a Wad-Ras. Tot i que el llibre ha estat escrit per sis periodistes, les cròniques estan escrites en primera persona del singular. És a dir, única narradora observadora que explica els fets que viu i que li expliquen.

El llibre compta amb nou apartats diferents. El primer d'ells és el pròleg, un capítol en què s'exposen de manera molt resumida algunes de les dades formals que hem tractat durant el treball de fi de grau i que creiem interessants afegir al llibre. És un capítol que funciona com a context per tal que les lectores puguin situar-se abans d'iniciar la lectura del llibre i entendre millor les històries de les testimonis.

El segon capítol, anomenat “Wad-Ras”, és un capítol purament descriptiu en què es detalla com és el Centre Penitenciari de dones de Barcelona, Wad-Ras, de forma general. En aquest capítol comença la narració de les escriptores, es comença a introduir aquesta visió de la narradora com a subjecte actiu que s’endinsa dins la presó i explica les seves sensacions.

Se segueix una estructura similar en el tercer capítol, anomenat *El pasillo*, en què es fa una presentació i descripció del departament de mares en concret. Després de passar de l’aspecte més general, la presó, passem a l’espai més concret en què es centra la narració del llibre, l’espai on es troben les mares que protagonitzen les històries que els i les lectores llegiran a continuació.

Les cinc històries de les testimonis protagonistes es divideixen en cinc apartats diferents. El títol de cadascun d’aquests capítols està constituït per una de les emocions més representatives de la mare protagonista. D’aquesta forma, els capítols han quedat titulats de la següent manera:

1. *Coraje*, per explicar el testimoni de la Carmen.
2. *Angustia*, per explicar el testimoni de la Sandra.
3. *Gratitud*, per explicar el testimoni de la Valery.
4. *Salvación*, per explicar el testimoni de la Danna.
5. *Rabia*, per explicar el testimoni de la Manuela.

A partir de les particularitats de cada història, els diferents capítols se centren en allò que més pes té en la relació de les mares amb la presó. En el cas de la Carmen, l’entrada a la presó; per a la Sandra, el part i la relació amb els seus fills; per a la Valery, la seva situació familiar i l’estada a la presó; per a la Danna, poder estar amb la seva filla; per a la Manuela, la seva experiència amb les institucions.

L’últim capítol del llibre és l’epíleg. En aquest apartat la narradora torna a agafar el protagonisme de la història per detallar com és la seva sortida del centre penitenciari, les seves sensacions i quin aprenentatge s’emporta. Acaba, un cop més, fent referència a aquestes cinc històries que en tot moment pretenen ser el centre de la narració.

10. Conclusió

10.1. Dificultats

Al llarg del treball s'han presentat diverses dificultats i limitacions relacionades, en general, amb la nostra obra final: el llibre. Cal dir que totes s'han intentat resoldre de la manera més eficaç possible per a complir el nostre objectiu.

La primera dificultat amb què ens vam trobar va aparèixer a l'hora de cercar una editorial on publicar la nostra obra, un pas fonamental, però també complicat i lent. Per una banda, les editorials més populars com Random Penguin House o Anagrama, han obviat els nostres intents per posar-nos en contacte amb elles, segurament, perquè ni som persones conegudes ni hem escrit mai un llibre que hagi tingut èxit. Per altra banda, tot i que sembli més fàcil contactar i arribar a un acord amb editorials més petites, sense tenir l'obra redactada és complicat fer-ho, per desconfiança o, perquè, simplement, és política d'empresa que sense l'obra no es pot oferir pressupost (ni tan sols aproximat).

A més, és important puntualitzar que els nostres recursos econòmics són limitats. És per això que algunes editorials, com ara Ediciones Carena, ens oferien pressupostos elevats que no podíem assumir i, per tant, van quedar directament descartades. Trobar una editorial que ens proporcionés un pressupost ajustat va ser complicat, finalment, Círculo Rojo s'ha adaptat a les nostres necessitats de tenir un pressupost per avançat i que no fos gaire elevat.

El gruix de les dificultats ens el vam trobar amb l'entrada a Wad-Ras. Realitzar els tràmits per poder entrar a la presó va ser una tasca difícil en primera instància. Posar-se en contacte amb l'administració no va ser senzill, i s'havien de seguir uns protocols que requerien massa temps. Un temps de què no disposàvem a causa de la data límit d'entrega del treball en qüestió.

En primer lloc, contactar amb la direcció de l'administració penitenciària actual ens ha estat impossible, tot i provar-ho de diferents maneres, fins i tot enviant correus

electrònics als membres de l'equip directiu. Finalment, vam aconseguir entrar a Wad-Ras, gràcies a l'ajuda d'Ignasi Garcia i a la predisposició de Soledad Prieto. La segona dificultat va ser la negativa de poder entrar càmeres per poder il·lustrar el llibre.

La tercera dificultat, i la més rellevant de totes és el temps. En les dues visites que hem realitzat a la presó, la restricció horària ha sigut un factor important. Durant la primera entrada, se'ns va fer una visita guiada per tota la presó que va ocupar gairebé tot el temps que se'ns havia ofert de visita, motiu pel qual les entrevistes van haver de ser de menys de 40 minuts. Durant la segona visita, en què ens vam poder centrar íntegrament en les entrevistes a les internes, se'ns va oferir una hora i mitja en total.

En quart lloc, l'espai, va ser complicat poder estar amb les mares en el seu ambient, a les zones comunes on elles se solen moure en el seu dia a dia. Els treballadors del centre ens van habilitar unes sales de reunió per poder dur a terme aquestes entrevistes, un espai molt més fred que no pas si hagués estat possible realitzar-les a les habitacions respectives. Pensem que l'ambient i el temps són dos factors claus perquè una entrevista sigui productiva.

Cal destacar, en cinquè lloc, que des del centre no ens van deixar fer cap mena d'imatge ni gravació de vídeo. En un primer moment tampoc se'ns va donar la possibilitat d'entrar mòbils per poder fer una gravació de veu, un aspecte que vam poder negociar i, finalment, se'ns va deixar utilitzar un per parella. Per nosaltres era un factor molt important per poder documentar el màxim d'informació per poder escriure el llibre en un futur.

Centrant-nos de nou en les dificultats personals amb què ens hem trobat durant la realització del Treball de Fi de Grau, la gestió d'un treball d'aquesta magnitud no ha estat fàcil de conciliar amb les nostres respectives vides personals, laborals i acadèmiques. Com a estudiants de final de grau, ens trobem en un moment en què hem de combinar els nostres estudis amb treballs independents a la universitat que també ens ocupen força hores.

La poca competència que tenia el nostre producte ha estat una altra limitació a tenir en compte. Si bé és cert que és un aspecte del qual se'n pot extreure un benefici (ja que això ens permet posicionar-nos millor en el mercat i no tenir tants productes amb qui competir), el fet de no tenir amb qui comparar-nos ens ha dificultat la trobada d'estudis i estadístiques que ens ajudessin a determinar quin era el nostre públic objectiu concret. A més, també ens ha costat fixar quina és aquesta competència. Nosaltres ens acabem d'endinsar en aquest món i poder-nos reflectir en un altre producte ens hauria ajudat a guiar-nos i saber si el camí que estàvem escollint era el correcte. Malgrat tot, l'interès que ha suscitat aquest tema en el nostre entorn ens ha ajudat a tirar endavant amb el projecte.

Per acabar, creiem convenient destacar que ha sigut pràcticament impossible aconseguir una persona que ens pogués redactar un pròleg pel llibre. La nostra intenció en tot moment va ser trobar una persona amb certa rellevància en els sectors implicats en aquest projecte, fos el periodisme, el feminisme o la literatura, que estigués disposada a fer aquesta tasca. A través del periodista Xavier Aldekoa, vam aconseguir posar-nos en contacte amb Anna Surinyach i Marta Arias, fotoperiodista i reportera de la revista *5W* respectivament, i creadores del projecte *Parteras*, sobre com es viu el part en diferents parts del món. Ambdues han declinat la nostra proposta per motius diversos. Anna Surinyach es troba immersa en uns mesos de molta feina. A més, preferiria llegir el llibre amb temps d'antelació abans d'escriure el pròleg, una condició que no podíem oferir-li en aquesta primera entrega. Així i tot, es va mostrar interessada en el projecte i va assegurar que, per la pròxima edició, estaria encantada de poder ajudar-nos en aquesta tasca. Pel que fa a Marta Arias, es troba en la recta final del seu embaràs, a casa. Tal com ens va explicar en el seu missatge, la por a deixar-nos penjades era major que la motivació per participar en aquest projecte i, per aquest motiu, també va preferir no comprometre's amb aquesta tasca.

Per aquest motiu, hem fet coincidir el pròleg amb el capítol de contextualització del llibre, però tenim pendent per a l'edició en català poder comptar amb alguna personalitat destacada que escrigui el pròleg per l'edició en català *Fins aquí, ser mare a la presó*.

10.2. Aprenentatges

Fer aquest Treball de Fi de Grau ha sigut una experiència molt gratificant, al mateix temps que desafiant, com s'ha afirmat a l'anterior apartat. Tot i que hem hagut de superar nombrosos obstacles, sempre hem tingut present l'objectiu final, redactar el llibre per donar visibilitat a la situació que viuen les mares a la presó. La principal motivació que ens ha portat a continuar treballant dia rere dia.

En l'àmbit personal, primer de tot, ens ha servit per millorar les nostres capacitats per treballar en equip. A vegades, una carrera com periodisme pot portar a voler destacar individualment, perquè és un sector on hi ha molta competència i perquè, des de ben petits, sempre ens han ensenyat que per triomfar has de ser la millor i diferenciar-te dels altres.

En el nostre cas, hem aconseguit deixar a un costat aquesta mirada individualista per buscar un benefici comú. Sempre hi ha hagut un ambient de treball de comprensió i cooperació. Quan alguna companya no ha estat bé físicament o anímicament, la resta hem assumit la seva part de treball i hem entès que no sempre es pot estar a peu de canó, ni molt menys es pot exigir, perquè un dia pot ser una, però un altre dia pot ser una altra. Com diu el refrany popular: "qui fa el que pot, no està obligat a més". Tot i això, hem donat el millor de cadascuna per tal de crear un projecte del qual ens sentíssim orgullosos.

En l'àmbit professional, hem assolit fites que no ens havíem imaginat. Des d'un principi, hem sigut conscients que escriure un llibre no seria una tasca fàcil, molt menys sent sis persones, i optimistes en la repercussió que aquest tindria. A mesura que hem anat avançant, ens hem adonat que hem abordat la situació, no com a estudiants, sinó com a futures periodistes de professió. Per això, per nosaltres ha sigut molt important el fet d'haver profunditzat en un tema com són els centres penitenciaris i les lleis, ja que era un sector que desconeixíem.

No només hem après amb totes les fonts documentals utilitzades per fer aquest treball, sinó que cada entrevista que hem realitzat ens ha servit per obrir la nostra ment i ampliar el nostre ventall de mirades i coneixement. Per un costat, hem tingut

l'oportunitat d'entrevistar a persones que han exercit i exerceixen rellevants càrrecs en el sector penitenciari. Aquestes, ens han parlat amb total sinceritat de la seva experiència i, a més, sempre s'han mostrat disposades a ajudar-nos i a donar-nos contactes d'altres fonts útils pel nostre llibre. Així, també hem après la importància dels contactes en el periodisme.

Per l'altre costat, poder entrar a la presó i conèixer a les mares també ha suposat un factor crucial per nosaltres. Veure la presó des de dins, les internes jugant al pati, els nens passejant pel departament de mares... Es van barrejar un conjunt de sensacions que quan vam sortir, gairebé cap de nosaltres sabia com descriure-ho. I parlar amb les mares ens va fer entendre que eren persones que no estaven tan lluny de nosaltres, que per molt que ens separin uns murs i unes reixes, són dones com nosaltres, però que es troben en una situació d'extrema vulnerabilitat. Aprendre a gestionar les emocions després d'entrevistar a les mares i transformar-ho en un projecte com aquest no ha estat fàcil, però hem après una de les claus del periodisme: explicar històries. Per fer-ho, cal remoure emocions.

A més, cal destacar que hem après tot el que comporta el procés de creació d'un llibre, un fet que a primer de carrera no hauríem imaginat mai. Redactar un llibre no és només seure davant d'un ordinador i escriure allò que et passa pel cap. Redactar un llibre és documentar-se, informar-se, parlar amb persones immerses en aquest sector i comparar, dur a terme un pla empresarial que sostingui els diners que s'inverteixen en aquest projecte... És un procés que requereix paciència, dedicació i confiança, però que ara, un cop s'ha dut a terme, creiem que el resultat final val tot l'esforç dedicat, que no ha estat poc.

10.3. Valoració final

Després de vuit mesos de feina, arribem fins aquí. La publicació del nostre primer llibre, *Hasta aquí, ser madre en prisión*, ha estat un procés intens, amb el qual hem après molt, tant en l'àmbit teòric, com professional i també personal. Abans de començar sabíem que no seria fàcil, és un projecte ambiciós que considerem que hem assolit de la millor manera possible.

Ens sentim afortunades de poder comptar amb un equip, i unes amigues, que ens permetin créixer plegades personalment i professionalment. També estem molt agraïdes de les persones amb les quals ens hem trobat al llarg d'aquest camí, sobretot a l'Ignasi Garcia, que va ser la primera persona que va apostar pel projecte i a les sis mares que van confiar en nosaltres per explicar-nos les seves històries. A totes aquelles persones del nostre entorn que ens han donat suport durant el procés, gràcies. Aquest projecte pot agradar o no, però per a nosaltres és un punt d'inflexió en les nostres vides i carreres professionals i n'estem molt orgulloses.

En definitiva, esperem que *Hasta aquí, ser madre en prisión* sigui una finestra al passadís del departament de mares, i que tothom que hi vulgui treure el cap es trobi una lectura lleugera, però plena d'intensitat i d'intenció: visibilitzar la situació de les mares a la presó de Wad-Ras.

11. Bibliografía

Ajuntament de Barcelona. (2018). *Glossari. Dones i feminismes*.
<https://ajuntament.barcelona.cat/dones/ca/recursos/glossari>

Ajuntament de Barcelona. (2020). *Enquesta a la Joventut de Barcelona* (5ª edició).

https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wp-content/uploads/2021/08/Enquesta-a-Joventut_-RdP-PPT-premsa-V6.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2022). *Permiso de ocupación del espacio público para la Diada de Sant Jordi: Espacios libres*. Oficina Virtual.

<https://seuelectronica.ajuntament.barcelona.cat/oficinavirtual/es/tramit/20190001358>

Alarcón, J. (2018). *Los 3 “grados penitenciarios” en España*. Ius Cogens.

https://ius-cogens.com/penitenecario/grados-penitenciarios/#Primer_grado_penitenciario

APDHA. (2020). *Informe sobre la situación de las mujeres presas. Tratamiento y derechos de las mujeres privadas de libertad en los centros penitenciarios de España y Andalucía*. Asociación Pro Derechos Humanos de Andalucía.

<https://apdha.org/media/Informe-APDHA-situacion-mujer-presa-web.pdf>

Arévalo, J. A. (2017, 23 febrero). *¿Cómo se fabrica un libro?* Universo Abierto.

<https://universoabierto.org/2017/02/23/como-se-fabrica-un-libro/>

Amazon Kindle Direct Publishing. (s. f.). Amazon Kindle Direct Publishing.

https://kdp.amazon.com/es_ES

Asencios, R. (2018). *Glosario de términos relacionados al enfoque de igualdad de género*. Save The Children. <https://www.refworld.org/es/pdfid/5af1c8114.pdf>

Ballesteros, A.(2017) *Redomesticidad y encarcelamiento femenino en el sistema penitenciario español. Los Módulos de respeto*. Uiversitat de Barceloa,

Departament Sociologia.

<https://papers.uab.cat/article/view/v102-n2-ballesteros/2338-pdf-es>

Barlovento, A. (2020, 9 marzo). *Audiencias domingo 08 de marzo de 2020*.

Barlovento Comunicaci3n.

<https://www.barloventocomunicacion.es/audiencias-diarias/audiencias-domingo-08-marzo-2020/>

Bodel3n, E. (2012). *La Violencia Contra las Mujeres en Situaci3n de Prisi3n*.

Revista EMERJ.

https://ddd.uab.cat/pub/artpub/2012/197183/emerj_a2012v15n57p111iSPA.pdf

BOE. (1979). *Ley Org3nica 1/1979, de 26 de septiembre, General penitenciaria*. Bolet3n Oficial del Estado, n3m. 239.

<https://www.boe.es/boe/dias/1979/10/05/pdfs/A23180-23186.pdf>

BOE. (1984). Real Decreto 3482/1983, de 28 de diciembre, sobre traspasos de servicios del Estado a la Generalidad de Catalu1a en materia de Administraci3n penitenciaria. Bolet3n Oficial del Estado, n3m. 43.

<https://www.boe.es/boe/dias/1984/02/20/pdfs/A04521-04535.pdf>

BOE. (1995). *Ley 13/1995, de 18 de mayo, de Contratos de las Administraciones P3blicas*. Bolet3n Oficial del Estado, n3m. 119.

<https://www.boe.es/boe/dias/1995/05/19/pdfs/A14601-14644.pdf>

BOE. (2004). *Ley Org3nica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protecci3n Integral contra la Violencia de G3nero*. Bolet3n Oficial del Estado, n3m. 313.

<https://www.boe.es/buscar/pdf/2004/BOE-A-2004-21760-consolidado.pdf>

BOE. (2011). *Real Decreto 190/1996, de 9 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Penitenciario* [Modificaci3n 26 de març del 2011]. Bolet3n Oficial del Estado, n3m. 40.

<https://www.boe.es/buscar/pdf/1996/BOE-A-1996-3307-consolidado.pdf>

BOE. (2021). *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal* [Modificació 9 de novembre del 2021]. Boletín Oficial del Estado, núm. 281. <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>

Borraz, M. (2015). *Monjas y reinas són las únicas mujeres visibles para la historia oficial*. Eldiario.es. https://www.eldiario.es/sociedad/mujer-invisible-historia_1_4348302.html

Calvo, S. (2019). *Dona i presó, una condemna de la societat*. Media.cat <https://www.media.cat/2019/02/11/dona-presos/>

Calvo, S.; França, J. (2019). *Aïllament: la presó dins la presó*. 30 minuts <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/30-minuts/aillament-la-presos-dins-la-presos/video/5840098/>

Catarsi. (2020). *Elisabet Almeda: «el feminisme no ha parat prou atenció a les dones privades de llibertat»*. Catarsi Magazín. <https://catarsimagazin.cat/elisabet-almeda-el-feminisme-no-ha-parat-prou-atencio-a-les-dones-privades-de-llibertat/>

CCMA. (2022, 31 marzo). *TV3, líder de dimarts, amb un 14,4% de quota, amb les tres edicions dels telenotícies en els primers llocs*. CCMA. <https://www.ccma.cat/premsa/tv3-lider-de-dimarts-amb-un-14-4-de-quota-amb-les-tres-edicions-dels-telenoticias-en-els-primers-llocs/nota-de-premsa/3155257/>

Círculo Rojo. (2022, 5 abril). *Publicar un libro*. Editorial Círculo Rojo. <https://editorialcirculo rojo.com/>

Col·legi de Periodistes de Catalunya. (2016, noviembre). *Codi Deontològic. Declaració de principis de la professió periodística a Catalunya*. <https://www.periodistes.cat/sites/default/files/public/continguts/basic/codi-deontologic/documents/codi-deontologic-novembre-2016-3.pdf>

Concepción Yagüe. (2007). *Madres en prisión*. Alianza Editorial. <https://www.marcialpons.es/libros/madres-en-prision/9788498361803/>

Consell d'Europa. (1987). *Recommendation No. R (87) 3 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules*. Consell d'Europa. <https://rm.coe.int/16804f856c>

Consell d'Europa. (2006). *Recomanació Rec(2006)2 del Comitè de Ministres als estats membres sobre les Normes Penitenciàries Europees*. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. <https://rm.coe.int/16804cc2f1>

De Compañón Díaz, M. M. (2014). *La salud mental en mujeres presas embarazadas y/o con hijas/os menores*. Norte de Salud Mental, 12(48), 53-56. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4830208>

De Miguel, E. (2014). *Encarcelamiento de mujeres. El castigo penitenciario de la exclusión social y la desigualdad de género*. Universidad de Deusto. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4854040>

Departament d'Estadística i Difusió de Dades. (2019). *Edat de la població per àmbits territorials*. Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/castella/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Poblacio/Xifres_oficials_poblacio/a2019/edat/edatg14.htm

Departament d'Estadística i Difusió de Dades. (2019). *Xifres oficials de la població*. Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/castella/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Poblacio/Xifres_oficials_poblacio/a2019/sexe/cam.htm

Departament d'Estadística i Difusió de Dades. (2020). *Evolució del total de la població. 1970 - 2020*. Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/castella/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Poblacio/Xifres_oficials_poblacio/evo/t01.htm

Departament d'Estadística i Difusió de Dades. (2021). *La població estrangera a Barcelona. La població de Barcelona nascuda a l'estranger. Gener 2021*. Ajuntament de Barcelona.

https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/castella/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Documents_relacionats/pobest/a2021/pdf/pobest21.pdf

Departament de Justícia. (2022). *Dades estadístiques setmanals d'execució penal* [Última visita 20/05/2022]. Generalitat de Catalunya. <http://justicia.gencat.cat/ca/departament/Estadistiques/dades-setmanals-execucio-penal>

DOGC. (2009). *Llei 23/2009, del 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció*. Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya núm. 5536. https://dibaaps.diba.cat/vnis/temp/CIDO_dogc_2009_12_20091230_09356042.pdf

DOUE. (2008). *Decisión Marco 2008/909/JAI del Consejo de 27 de noviembre de 2008 relativa a la aplicación del principio de reconocimiento mutuo de sentencias en materia penal por las que se imponen penas u otras medidas privativas de libertad a efectos de su ejecución en la Unión Europea*. Diari Oficial de la Unió Europea. <https://www.boe.es/doue/2008/327/L00027-00046.pdf>

DOUE. (2008). *Resolución del Parlamento Europeo, de 13 de marzo de 2008, sobre la situación especial de las mujeres en los centros penitenciarios y las repercusiones de la encarcelación de los padres sobre la vida social y familiar (2007/2116(INI))*. Diari Oficial de la Unió Europea. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008IP0102&from=ES>

DOUE. (2017). *Resolución del Parlamento Europeo, de 5 de octubre de 2017, sobre condiciones y sistemas penitenciarios (2015/2062(INI))*. Diari Oficial de la Unió Europea. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017IP0385&from=ES>

Ediciones Carena. (2019, 21 enero). *Autores: Jesús Martínez*. <https://edicionscarena.com/autores/autor/jesus-martinez/>

- Ediciones Carena. (2022, 21 abril). *Inicio*. <https://edicionescarena.com/>
- EL PAÍS (1996). *Manual de estilo del diario "EL PAÍS" de España*. <https://www.parlament.cat/document/nom/manual-de-estilo-de-el-pais.pdf>
- Federación de Gremios de Editores de España. (2021). *Hábitos de Lectura y Compra de Libros en España*. Conecta. <https://www.federacioneditores.org/img/documentos/260221-notaspre-nsa.pdf>
- Finacoteca (s.f.). *La estacionalidad de la venta*. <https://finacoteca.com/la-estacionalidad-de-la-venta/>
- Forcadell, C. (2022). *Dones republicanes al servei del poble i del país*. Xerrada d'Esquerra Republicana del Bages a Sant Fruitós de Bages. <https://locals.esquerra.cat/bages/article/110435/dones-republicanes-al-servei-d-el-poble-i-del-pais-a-sant-fruitos-de-bages>
- Forcadell, C. (2021). *Escrivim el futur amb tint lila*. Ediciones Destino. <https://www.grup62.cat/livre-escrivim-el-futur-amb-tinta-lila/328186>
- Gil, J.C (2004). *La crónica periodística. Evolución, desarrollo y nueva perspectiva: viaje desde la historia al periodismo interpretativo*. Global Media Journal México. <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=68710103>
- Globomedia. (2015). *Vis a Vis*. Netflix. <https://www.netflix.com/title/80059465>
- Gobierno de España. (s. f.). *Propiedad Intelectual*. Cultura y Deporte. <https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/propiedadintelectual/mc/rpi/que-es/pi.html>
- Hersscher, R. (2012). *Periodismo narrativo. Cómo contar la realidad con las armas de la literatura*. Barcelona: Publicacions i Edicions, Universitat de Barcelona. <http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/147057/1/PeriodismeNarr-GuiaLectura-DDUB.pdf>

Igareda, N, (2006). *Mujeres, integración y prisión*. Instituto andaluz interuniversitario de Criminología.

<http://www.boletincriminologico.uma.es/boletines/86.pdf>

Institut d'Estadística de Catalunya. (2021). *Estadística dels estudis de la població 2019*. Generalitat de Catalunya.

<https://govern.cat/govern/docs/2021/10/25/09/23/18306c59-cc33-45b6-ab74-6e00f8bdc1b2.pdf>

Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. (2020). *Estimacions desigualtat social i pobresa*. IERMB.

https://institutinfancia.cat/iermb/Simulacio_rendes_AMB_%202020_IERMB.pdf

Instituto Nacional de Estadística. (2021). *Estadística de la Producción Editorial de Libros*. INE. https://www.ine.es/prensa/epel_2019.pdf

Juliano, D. (2008). *Delito y pecado. La transgresión en femenino*. Barcelona.

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3141625>

Lafede.cat. (2018). *Perspectiva feminista*. Glossari.

<https://lafede.cat/eticadelacura/glossari/?cat=9>

Lo de Évole (2020). *Tres días en la cárcel* [documental]. Producciones del barrio.

https://www.atresplayer.com/lasexta/programas/lo-de-evole/temporada-1/tres-dias-en-la-carcel_5e6243cb7ed1a8efb3dd923f/

Martin, G. (2015). *Dones i Presó: Descobrint els programes de reinserció des d'una mirada feminista*. Materials CiP, Informes, n.11.

<https://www.icps.cat/archivos/CiPdigital/cip-i11martinfortunato.pdf?noga=1>

Mill, G. S. (2020, 18 febrero). *ISBN. Requisitos legales para publicar un libro*. Culbuks. Tu talento en un libro.

<https://www.culbuks.com/isbn-requisitos-legales-para-publicar-un-libro/>

Monleón, P.; Hernández, P. (2019) “*Trabajo en prisión y derechos laborales: entrevista a Patricia Moreno Arraras*” en Libre Pensamiento. https://librepensamiento.org/wp-content/uploads/2019/10/LP-N%C2%BA-98-w eb.pdf#new_tab

Muñoz, L. (2020). *Las mujeres en prisión: la discriminación del sistema penitenciario en España*. Público.es <https://www.publico.es/sociedad/mujeres-presas-mujeres-prision-discriminacion-sistema-penitenciario-espana.html>

Navarro, C. (2017). *L'execució de la pena de presó. Peculiaritats de l'execució penal femenina*. Universitat Autònoma de Barcelona. <https://www.cicac.cat/wp-content/uploads/2018/03/Informe-execucio%CC%81-penal-femenina.pdf>

Netflix (2019-2021). *Jailbirds*. Netflix. <https://www.netflix.com/search?q=JAILBIRD&jbv=80216756>

OIT. (2013). *¿Qué son los roles de género?*. International Labour Organization. <https://www.oitcenterfor.org/en/p%C3%A1gina-libro/%C2%BFqu%C3%A9-son-roles-g%C3%A9nero>

ONU. (1948). *La Declaración Universal de Derechos Humanos*. Resolución 217A de l'Asamblea General de les Nacions Unides. <https://www.un.org/es/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

ONU. (1990). Reglas mínimas de las Naciones Unidas sobre medidas no privativas de la libertad (Reglas de Tokio). Resolución 45/110 de l'Asamblea General de les Nacions Unides. <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-standard-minimum-rules-non-custodial-measures>

Palomar, C. (2019). *Maternidad en prisión*. Arlequín. <https://es.scribd.com/book/430253024/Maternidad-en-prision>

Rosep (2015). *Género y prisión*.
<https://www.concaes.com/images/pdf/generoyprision.pdf>

Rosique-Cedillo, G. i Barranquero-Carretero, A. (2015). *Periodismo lento (slow journalism) en la era de la inmediatez. Experiencias en Iberoamérica*. El profesional de la información, v.24, n.4, pp.451-462.
<http://dx.doi.org/10.3145/epi.2015.jul.12>

Sense ficció (2022). *Breathe* [documental]. Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals Modifica.
<https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/sense-ficcio/breathe/video/6150958/>

SETBA (2021). *Brians: Mujeres invisibles*. Editorial Lumínico.
<https://fundaciosetba.org/es/producte/brians-mujeres-invisibles-2/>

Smith, A. (2020). *La riqueza de las naciones*. Editorial Verbum.

Termcat. (s.f.). Cercaterm. Termcat.
https://www.termcat.cat/ca/cercaterm/versemblan%C3%A7a?type=basic&thematic_area=Ci%C3%A8ncies%20socials&language=ca

Universitat Autònoma de Barcelona. (2021). Dret de la Comunicació i Deontologia Professional.
<https://ddd.uab.cat/pub/procur/2021-22/g104980a2021-22iCAT.pdf>

Universitat Autònoma de Barcelona. (2021). Fonts, Tècniques i Organització del Treball Periodístic.
<https://ddd.uab.cat/pub/procur/2021-22/g104974a2021-22iCAT.pdf>

UNODC (1995). *Reglas Mínimas para el Tratamiento de los Reclusos*. Consell Econòmic i Social en el Primer Congrés de les Nacions Unides sobre Previsió del Delicte i Tractament del Delinqüent.
<https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/AGMs/spanish.pdf>

UNODC (2010). *Reglas de las Naciones Unidas para el tratamiento de las reclusas y medidas no privativas de la libertad para las mujeres delincuentes*

(Reglas de Bangkok). Asamblea General de las Naciones Unidas contra la Droga i el Delicte.
https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Bangkok_Rules_ESP_24032015.pdf

Vidal, D. (2002). *La transformació de la teoria del periodisme: una crisi de paradigma?*. Universitat Autònoma de Barcelona. p.21-54.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=241755>

12. Annex

12.1. Entrevistes

En aquest apartat es poden recuperar totes les entrevistes transcrites que hem realitzat al llarg de la realització projecte, per ordre cronològic. En la seva majoria, estan transcrites de forma natural, excloent repeticions. No obstant això, s'han mantingut les llengües o combinacions de llengües utilitzades per tal de ser més fidels a les expressions utilitzades.

12.1.1. Ignasi Garcia

Ignasi Garcia, exdirector general de Serveis Penitenciaris i Rehabilitació

P: Quant de temps vas exercir de director de presons?

Des del 16 de maig del 1990 al 17 de desembre del 1999 i se'n deia director general de serveis penitenciaris i rehabilitació, aquest era el càrrec que jo vaig ocupar en aquell període.

P: Ens pot fer una mica de context?

A veure per on comencem, la normativa actual i la passada preveu que les mares que estan a la presó, i les dones que queden embarassades preses, estan en un mòdul ordinari mentre estan fent la gestació, a no ser, que necessiti ja un tracte molt especial, perquè té un embaràs complicat. Que llavors més que anar al departament de mares, probablement aniria a la infermeria de la presó, si tingués unes dificultats importants durant la gestació. Si no passa res, mentre està gestant, està al mòdul ordinari, quan arriba el moment va a l'Hospital Penitenciari de Terrassa, que és on hi ha l'hospital dels presos de Catalunya, tot l'hospital no és de presos, hi ha una zona connectada a l'hospital, una zona amb seguretat, però que quan han de fer servir quiròfans o màquines potents de l'hospital, no n'hi ha al departament de presons, però clar han d'anar amb custòdia policial per dintre, els traslladen si els hi han de fer un scanner o una intervenció quirúrgica.

Doncs amb les mares igual, quan arriba el moment que han de tenir la criatura, passen a la zona hospitalària de Terrassa, allà infanten, i un cop han infantat, si tot ha anat bé, i ja els hi donen l'alta, tornen a presó i és molt possible, la major part de mares, el primer any segur i els anys, fins a l'any tres probablement prefereixen que el nen o nena es quedi a dintre amb elles, de zero mesos a un any és normal que sigui així.

Abans de la normativa més antiga, ja democràtica, es permetia fins a sis anys amb la llei del 79, no s'ha canviat la llei orgànica, la del 79 la van aprovar les corts democràtiques després de la dictadura, es va aprovar per aclamació. Aquesta llei preveia fins a sis anys, però després es va veure que un nen o nena fins als sis anys podia ja tenir una marca sobre seu, hi has estat sis anys si és que la mare té una condemna llarga, que a vegades són tres o quatre anys, però és igual, tres anys és el que es considera màxim i dins d'això en el període de zero a un any estan a la guarderia, no estan tot el dia amb la mare sinó que, si hi ha lactància per part de la mare, a les hores de lactància els traslladaran amb la mare, però si no estan a la guarderia interna de la presó, és a dir, la mateixa presó té una guarderia, almenys a la meua època, i jo crec que això continua i en tot cas, es deu haver millorat.

Llavors quan no hi ha horari de guarderia, van a fer vida al mòdul de dones que hi ha a la presó, coneguda com a presó de dones de Barcelona, altrament dita Wad-Ras, perquè el carrer abans es deia Wad-Ras i llavors la presó va agafar el nom del carrer.

Faig un parèntesi, la presó de dones de Barcelona, pròpiament, és la que hi havia al barri de la Trinitat de Barcelona, aquesta és la que es va construir en època de dictadura per posar la presó de dones i estava governada per unes religioses, molt, molt especials, molt de dretes i molt anticatalanes i antidemòcrates, molt amb concordança amb la dictadura que es deien religioses Cruzadas. Per això, en entrar la democràcia les va liquidar, tant a Espanya com a Catalunya, evidentment. El 1983, any en què la Generalitat agafa les competències en matèria penitenciària, es troba que té els joves barrejats amb els homes a la presó Model de Barcelona, els nois, llavors aquí ja comença una discriminació entre noi i noia que hi ha d'haver un

centre per joves. La població femenina respecte a la població masculina és molt menor, ara això no treu que les dones hagin de tenir el mateix tracte.

Els nois estaven a la presó Model i hi havien conflictes, els nanos joves a vegades són més alterats, la llen més fàcilment i hi havien conflictes i també hi havia casos de violacions, d'homes amb nois i llavors la Generalitat va veure que això no podia ser i va agafar un centre de menors Wad-Ras que era de nois, va traslladar els nois d'altres centres i va fer la presó de dones de la Trinitat.

Les va traslladar perquè eren poques, a Wad-Ras i la presó de la Trinitat es va convertir en presó de joves i així separen els homes dels joves, pensem que és una època en què la majoria de, i això ja és una democràcia, la majoria penal era de 16 anys, això vol dir que hi havia xavals de 16 anys a la presó Model de Barcelona amb homes de 25, 40, 50 i més. Per tant, això, grinyolava una mica i en tenir les competències la Generalitat, de seguida va prendre aquest determini, jo quan vaig arribar l'any 90, això ja feia sis o set anys que funcionava.

Tornem a les mares, per tant, ja tenim la presó de les mares que no és la primigènia, val a dir que la presó de la Trinitat era més presó en el sentit més pur de la paraula, que és la presó de Wad-Ras, que en ser un centre de joves, de nois, és més col·legi, és més amable. Si finalment la podem visitar veureu que no sembla una presó, perquè realment no ho sembla. Llavors el departament de mares es va veure que era molt idoni que es fes a Wad-Ras, i llavors una mica es va fer allà i sempre hi ha una ombra no gran, és a dir, entre 10,12, 15, o 18 mares, no n'hi ha més, eh, en general, a la meva època passava igual.

P: A quin any es va crear el mòdul de mares?

El mòdul de mares es devia crear simultàniament, és a dir, quan nosaltres érem allà ja s'havia creat el mòdul de mares, no t'ho puc precisar amb certesa, però jo crec que si fa o no fa. Mira jo la primera vegada que trepitjo una presó va ser, finals del 84 principis del 85 i ja hi eren, per tant, es devia crear immediatament, ja existia el mòdul de dones amb nens. Llavors, quan les mares tenen la criatura, el primer any, evidentment, durant el període de lactància doncs estan amb ella i durant el dia, el

nen o la nena, va a la guarderia que hi ha a la pròpia presó. Després a la que es fan més grandets i ja poden anar a P2 o a P3, doncs aleshores, passen a un centre exterior, i és quan a la meva època, i ara suposo que també, la Creu Roja, els venia a buscar i els portava a escola cada dia, i sinó, es feia a través de voluntaris que també feien aquest servei, però sobretot amb la Creu Roja, perquè era una cosa una mica més instituïda, una cosa més rigorosa, un voluntari, doncs, és clar, és voluntari i a vegades si a vegades no, ara no puc i no va bé. Si els nens hi han d'anar cada dia doncs... i això serveix també per treure de sobre la marca que pugui rebre un nen o nena amb la presó, encara que hem dit abans que de tres a sis segur que deixa una empremta forta. De zero a tres no està clar que no els hi deixi també una certa empremta. Per això, es fa al màxim, dins del possible, de normalitzar, igual que farien els altres nens dins de les possibilitats, llevat del primer any que es queden dins la guarderia de la pròpia presó, com he dit abans. Diríem que aquesta és la cosa i no hi ha més, no hi ha més secret.

P: Com viuen això les mares?

Home a veure, una mare que està a la presó, feliç no és, però poder tenir el crió, i poder-se'n ocupar, i veure'l cada dia i dormir amb ell, com el tenen, que tenen llitets pels més petits, o hi ha vegades, hi ha mares que elles dormen a un llit i el nen en un llit enganxat al seu, i estan de costat.

Per tant, diríem, no és un departament modern en el sentit arquitectònic i de funcionalitat, però tampoc és un desastre, és una cosa que està prou bé dins la presó dins la presó de dones, i sobretot, torno a dir, se li treu de sobre aquesta empremta, aquesta diríem marca que porta tota presó, que és duresa, reixes, portes que s'obren i es tanquen, home, aquí, certament, hi ha portes que s'obren i es tanquen, però, amb una, d'una manera molt diferent.

A les presons modernes de Catalunya, totes estan automatitzades, aquí van amb claus, encara, obren i tanquen amb la clau. Jo crec que dins del que és la presó està prou humanitzat i el legislador, en aquest cas el Parlament, va fer bé, el Parlament vull dir el Congreso de los Diputados, perquè això és d'Espanya, Catalunya té traslladada la gestió de les presons i l'execució penal, és a dir, el compliment de la

condemna del pres o de la presa, això ho gestiona Catalunya, però la legislació tant penitenciària com penal és comú a tot l'estat Espanyol, el codi penal és únic i la legislació penitenciària també. En lo transferit, això de la gestió i el compliment, Catalunya, em sembla, que té un reglament propi, perquè almenys a la meva època s'hi estava treballant, però no és la capacitat normativa que té l'Estat, és una altra cosa.

P: Quins impediments tenen les dones per quedar-se amb els fills?

Això no és obstacle per tenir el seu fill amb ella. No tindria la criatura si la dona no es preocupés o la maltractés, llavors probablement llavors passaria la DGAIA, la Direcció General d'Atenció a la Infància, li retiraria la custòdia en ella, si el pare, perquè està a la presó, o perquè també és un altre bandarra com ella, doncs llavors es donaria la custòdia en algun familiar, si és que existís, i si estigués sola, i es donés el cas, si el jutge li retira la pàtria potestat, si fos el cas, se la quedaria la Generalitat de Catalunya. Per tant, impediments no n'hi ha si el comportament de la dona és normal dins del compliment de la condemna

P: I si es condemna ja tenint fills, com es gestiona?

Si es condemna ja tenint fills, si són majors de 3 anys, s'haurà de buscar que passa si hi ha familiars que se'n puguin ocupar, normalment avis, mínimament joves, si a vegades no, hi ha oncles que també es poden fer càrrec i si això no passa la DGAIA també se n'ocupa amb centres d'acollida d'infants.

P: Igual que quan el nen fa 3 anys dins de la presó, surt, no?

Exacte, si, si, exacte, llavors d'aquesta mateixa manera que el nen fa 3 anys dins de la presó s'ha de veure si hi ha algun familiar que realment se'n pugui fer càrrec, sempre que als pares no se'ls hi hagi pres la pàtria potestat abans que també podria passar.

P: Encara que estiguin dins la presó?

No, no dins de la presó si no es produeix el maltractament o es produeix una situació de tensió, no. Però si realment es produís un descuit o un oblit del nen, el

nen anés brut o el nen no anés cuidat, llavors es faria un expedient, la pròpia presó instaria un expedient per treure'ls-hi la pàtria potestat.

P: I en el cas que la dona entri embarassada o amb un fill a la presó i la seva parella estigui fora, el procediment és el mateix o es faria càrrec la persona de fora?

Ho decidirien tots dos, ho decideixen entre ells. Podria passar, que el pare digués, escolta jo me'n faré càrrec, el que passa és que és clar, sovint són famílies amb una certa complexitat, vull dir, trobar un pare responsable d'un nen d'un any en aquest perfil de persones no és fàcil, però bueno, si es donés el pare responsable podrien acordar marit i muller que el nen no entra amb un any i es queda amb el pare, podria passar, la decisió és de la parella.

P: És cert que s'allargui el període d'entrada a presó des que es dicta sentència per tal que la mare acabi de gestionar que passa amb el fill?

Això dependrà del jutge, és a dir, el jutge que ha condemnat quan la mare ja ha d'entrar a la presó per què ja... o sigui un cop ja hi ha una condemna ferma, és a dir, que no s'ha recorregut al Tribunal Suprem de l'Estat, perquè a Catalunya amb el tema de Dret Civil, té l'última paraula el Tribunal Superior de Catalunya, però en Dret Penal, no, és el Tribunal Suprem, llavors és una mica el Tribunal Suprem, si la mare ha recorregut la seva sentència doncs i no està en presó preventiva, si està al carrer, probablement no entrarà i això dependrà de l'habilitat dels seus advocats de treballar-ho, no entrarà a presó fins que hi hagi sentència ferma, ara si està a la presó en presó preventiva llavors no sortirà, continuarà preventiva fins que hi hagi sentència ferma.

P: En l'àmbit sanitari, només hi ha el Consorci Sanitari de Terrassa?

A veure, els hospitals de Girona, el Clínic, quan no hi havia lo de Terrassa, tenien el que se'n deia el mòdul dels confinats a dins dels hospitals que atenien als presos que tenien gravetat, per exemple, a dintre de la presó m'han apunyalat i m'estic dessagnant i no tinc temps, el que passa que és clar, ara amb les autopistes i tot plegat, arribar a Terrassa, no és cap drama, ni des de Lleida. Pot passar que si hi ha

una persona que està ferida o en una situació greu de malaltia, se li ha perforat l'apendicitis i no tingui temps d'arribar a Barcelona, al mòdul hospitalari penitenciari entrant d'urgències llavors van a l'hospital més proper que tinguin i llavors l'atendran allà amb custòdia policial si no hi ha mòdul de confinats, que em sembla que ja no n'hi ha a cap hospital ara ja.

A les presons grans, ara tenen infermeries potents, no us he dit que l'hospital psiquiàtric de presons està a Brians 1 i això aquí també... les dones hauria de confirmar si hi van també, quan una malalta mental és molt malalta i s'ha d'ingressar van a l'hospital psiquiàtric i ho hauríem de confirmar això us ho hauria de dir o de rebre la directora de la presó de dones

P: Com vas arribar a ser director de presons?

D'una manera molt curiosa. Jo soc profe, soc filòleg i durant 17 anys vaig ser profe en una escola de Barcelona, que encara existeix, i d'aquests 17, 11 en vaig ser director. Llavors va arribar el moment, quan vaig fer 40 anys que em va semblar que era molt gran, jo sempre m'he considerat mestre. A mi quan em pregunten tu quina professió tens, jo mestre, que és la que jo m'he identificat més que fins i tot fent de polític perquè jo quan vaig estar a la política perquè tots els càrrecs que he tingut són de designació directa, són designació directa del govern que guanya, el govern que governa, en el meu cas era l'època del president Pujol, per tant, ell és qui m'havia de nomenar.

Primer havia estat amb responsabilitats a l'Institut Català de Joventut, que és un organisme que gestiona, gestionava activitats per a joves, subvencions per a entitats juvenils i la Xarxa d'Albergs de Joventut de Catalunya. L'Student Hostel que hi ha per tot el món, doncs aquí hi ha una xarxa d'albergs que està a la línia de l'Student Hostel als hotels per a joves, llavors vaig arribar a ser gerent d'això, d'aquest organisme i a mi em faltava el contacte directe amb la meva professió, que era atendre i ajudar a madurar persones, que és on a mi m'agrada anar i veia papers i expedients, però estava a joventut i no veia un jove per enlloc. Llavors em va agafar la dèria d'anar a presons com a voluntari i llavors vaig estar 3 o 4 anys del 83 al 88, 89 anant-hi un parell de dies a fer classes de llengua i literatura i francès en els nois

de la Trinitat que es preparaven per fer el Batxillerat, llavors els hi feia classes, hi anava un parell de dies, els dimecres i els dissabtes.

Llavors el director general, que érem amics, el que hi havia llavors, que va ser el que va rebre les transferències un bon dia em va dir, jo ho deixaré aviat, estic cansat, no puc més, és esgotador i fent broma li dic: “home, això no és complicat, no ho deixis. I ell diu: “no, no jo ja tinc el substitut”. I amb qui has pensat, li vaig dir. Diu: tú!

Llavors el conseller de Justícia, no el coneixia, perquè les presons aquí estan a Justícia a Madrid estan al Ministerio del Interior. Té més sentit que estiguin a Justícia perquè el Ministerio del Interior, accentua sense voler l'aspecte policial i de control, per contra Justícia és un to més de tractament i atenció a la persona, en teoria, hauria d'estar més ben proveït, més ben atès i més ben vist.

P: Com es tradueix el control i l'aspecte policial que comentes a les presons?

El funcionariat n'hi ha de moltes menes, una cosa és el cos de funcionaris que porta a l'interior de la presó la vigilància i el control i l'altra cosa és el cos de funcionaris que fan el que se'n diu el tractament penitenciari, hi ha els psicòlegs, els mestres, els treballadors socials, els sanitaris... d'això se'n diu, d'aquests últims el personal de rehabilitació o tractament i dels primers, els del control que van uniformats se'n diu el personal de règim. Règim vol dir la gestió interna de la presó, d'aquests, d'aquest col·lectiu n'hi ha alguns que tenen una visió molt estereotipada del pres, llavors pensen que tot això del tractament i dels premis de conducta és impossible i una mica ells se senten executors de la pena, una mica.

Els accentuen els aspectes de control i de rigor i alguns es passen amb nous tractaments i tot, que s'han de perseguir i s'han de prohibir, però sí que és veritat, hi ha gent molt bona eh, dins del col·lectiu de vigilància, però també hi ha els altres que compliquen molt la vida i creen inseguretat, ells es pensen que amb la fatxenderia crearan i la gent anirà i això no va així, la gent no va i sobretot amb els joves. Total, que amb el personal de rehabilitació és més proper, tot i que també hi ha el que no fa la feina, no diré que oprimeixin, però no fan la feina, o no escolten prou al pres. Una de les necessitats fonamentals, que això el voluntariat ho fa molt bé, és al pres,

jo no sé si els vaig ensenyar molt o poc, però el que si vaig fer va ser atipar-me d'escoltar-los i ajudar-lo amb el que em demanaven, l'intern o interna, el que necessita sobretot és atenció i ser escoltats. Llavors, una mica, entre el règim i el tractament, sempre hi ha una tensió que sempre hem intentat els que hem intentat tirar endavant això. Però sempre hem intentat que el règim i el tractament fos un, perquè clar, que passa, el funcionariat de vigilància són els que estan amb més contacte directe amb els presos, els altres els veuen a l'aula.

En una sessió de psicologia per exemple, per treballar els delictes sobre la llibertat sexual o contra el maltractament de la dona, però això són grupets de gent que el psicòleg a l'aula en té 10, 15 o 20 persones, però els altres, és clar, en un mòdul n'hi ha, en una presó moderna uns 70, quan hi havia la planta baixa, en una presó com la Model n'hi havia 800, era horrorós, hi havia una massificació espectacular, en una cel·la concebuda per un màxim dos n'hi havia, quan vaig arribar n'havia arribat a veure vuit. Mare meva... tots a terra de les lliteres, no hi cabien i no hi havia menjadors, havien de menjar a la cel·la, en fi... era una cosa... després a mesura que vam poder vam fer menjadors, no hi havia espai, però bueno, sempre en un mòdul sempre quedava una mica d'espai, i encara que fossin en dos torns podien menjar amb una mica més de dignitat.

La Model, era una presó amb un concepte penitenciari, era de l'any 1904, i el concepte i per això se'n deia la Model, hi havia una Model a Madrid, una Model a València, és a dir, el pres ha d'estar en una cel·la, sol, ben tancat, perquè mediti sobre el que ha fet, i aquesta solitud i aquest desastre de meditació sobre la seva vida el farà canviar de conducta i aquest era el pensament d'abans, antic, mentre que el pensament modern, que ja en el seu moment penitenciaristes com la Concepció Arenal o Victòria Quer, ja hi havien introduït en època de la República modernitat i ja havien introduït un concepte diferent del que era està tancat tot el dia i ja van veure que això no podia ser. Però la Model va ser concebuda per això, llavors hi havia un gran centre, tots de braços de la presó que sortia i teòricament aquest gran centre, per això se'n diu presó panòptica, perquè des d'aquest gran centre ho veus tot, tot d'aquella manera. En aquell moment no hi havia càmeres ni totes les tecnologies que hi ha avui, i, per tant, es pensa que l'aïllament és el que portarà al

canvi de conducta dels presos, però imagina't, un home o una dona, condemnats a 10 anys de presó, aïllats, es tornen bojos, llavors una mica, el concepte es va girar, el que portarà un canvi de conducta és donar eines per a un canvi de conducta, i la socialització entre ells que se sàpiguen relacionar.

P: Com es promou el tractament dels interns i internes?

Per això, és important el paper dels psicòlegs, que volen treballar, que és intentar donar eines perquè no resolguin les coses a ventallots i cops de puny, sinó que sàpiguen conviure, això també és molt dur, per què és clar, amb una presó de 1000 homes, 1000 tipus tancats contra la seva voluntat amb condemnes i conductes diferents. Per això estan classificats per mòduls, pel tipus de condemna i sobretot pel tipus de comportament més que per delictes, el que passa que també depèn dels delictes, i a vegades, també, s'ha de vigilar molt, hi ha delictes, que entre ells, tenen la seva pròpia cura, que no és la llei que està escrita, entre ells, el que és un abusador de menors o el que és pederàstia en si i el que és tot el tema de les dones, són delictes que a dins de la població reclusa són mal vistos. Llavors en aquests, com que tu has de garantir la seguretat dins de la presó, han de conviure ells entre ells, perquè si no pot ser que a vegades, es faci un "ajuste de cuentas" que diem en castellà.

Per tant, amb tants paràmetres, intentar que la gent canviï de conducta, eh... és clar, els funcionaris de règim diuen això és un tòpic, això no funciona. Jo crec que no és un tòpic, i crec que és la millor manera que hi pot haver dins les presons és donar eines perquè la gent canviï de conducta, això depèn d'un mateix, depèn del suport que tingui fora, si és positiu o negatiu, depèn de si té una parella fora estable que l'ajudi o el perjudiqui..., depèn de moltes coses. I una de principal, si un no pronuncia en el seu jo més intern, jo vull canviar de conducta, si no, no canvia res, sobretot en l'etapa juvenil. L'etapa dels 18 als 40 anys, que és això que passa que delinqueixen i tornen a delinquir.

12.1.2. Amand Calderó

Amand Calderó, exdirector general de serveis penitenciaris i secretari de Mesures Penals Reinserció i Atenció a la Víctima

P: Les dones empresonades estan a Wad-Ras i també en altres presons...

Hi ha més mòduls a Catalunya. Hi ha la presó de Wad-Ras, que és una presó per preventives. Sabeu la diferència entre penats i preventius?

P: Preventius és abans de la sentència, ¿no?

Efectivament. Quan una persona li declaren presó provisional, és una preventiva que està pendent de judici. Quan ja té el judici, és penat. Aleshores, Wad-Ras és una presó preventiva per les dones de Barcelona. Després hi ha Brians 1, per dones, que és una presó de penats. És un mòdul de dones dins de la presó d'homes, Brians 1, però bueno, és una presó grandeta, hi ha unes 180 internes i són penades. Això no vol dir a Wad-Ras no hi hagi internes que també són penades. A vegades es queden allà perquè al mateix centre l'interessa pel seu tractament.

A la resta de Catalunya, al Puig de les Basses, a Figueres, hi ha un mòdul de dones dins de la presó d'homes, que són unes 40. A en Mas d'Enric també hi ha un mòdul de dones que són unes 40 aprox. I a Lleida, a Ponent, també hi ha un mòdul amb unes 30-32 dones.

P: Presó només de dones està Wad-Ras, oi?

Exacte. Quan en un centre d'homes com Mas d'Enric que hi ha uns 800 interns, hi ha un mòdul de dones amb un màxim de 60 (que és la capacitat que té), no deixa de ser una minoria en un centre d'homes. I això des d'un punt de vista de l'atenció i el tractament s'ha de vigilar molt perquè aquesta minoria es pot sentir discriminada i tractada des d'uns paràmetres molt masculistes, molt d'homes. Això són uns paràmetres que s'han de tenir present. Jo crec que el nostre sistema penitenciari de Catalunya li falta un centre de dones com el que es vol construir a la zona franca de cara al 2027 per fer realment una visió de gènere molt clara.

En aquests moments la situació és aquesta. Com dèieu molt bé és un 6-7% el percentatge de dones que hi ha Catalunya, no passen de 600, en una població de 8.000 interns.

P: Per la construcció del nou centre s'està tenint en compte aquestes desigualtats i la perspectiva de gènere per fer la presó?

Efectivament. Quan s'està planejant el projecte, jo ara ja no hi soc, però quan hi era vam encarregar a unes persones, amb la Paula Montero que era la subdirectora que jo tenia i que havia sigut directora de Wad-Ras als anys 90, que es construís un centre de dones tenint molt present aquesta diferenciació. Per tant, el tractament que s'hi desenvolupi sigui amb una visió molt clara, feminista i de gènere que d'alguna manera es pugui diferenciar de la resta.

P: Es poden saber aquests canvis?

Sí. El tema de la maternitat és evident, però crec que també és una cosa que ens hauríem de replantejar en el futur no? I perquè no paternitat? En aquest moment hi ha un únic departament de mares, que és a Wad-Ras, amb una capacitat de 12 internes. Normalment no hi ha 12. Sabeu que els nens i les nenes petites poden estar amb la mare fins als tres anys i a partir d'allà han de marxar amb una família d'acollida o bé amb família extensiva natural de la pròpia mare.

S'ha de pensar en un altre plantejament també. Aquest és un tema que es va ficar a la taula en aquest equip per debatre. Però en aquest departament hi haurà d'haver també un centre de mares, que pot ser de mares i de pares, però que serà diferent de la resta.

Altres coses que s'hagi de tenir present de la població presa femenina. Jo sempre dic que pateixen una doble victimització. La dona se sent discriminada pel delicte, que moltes vegades ha estat empesa al delicte pels propis homes, i per tota la seva càrrega de maternitat, de responsabilitat familiar que els homes no pugen. Aquesta diferència de tractament s'ha de tenir molt present. Nosaltres sempre diem que quan hem de treballar la perspectiva de gènere a les presons no hem de pensar només en les dones, sinó amb tota la població reclusa. Hi ha a cada presó un referent de

gènere que d'alguna manera combina totes aquelles actuacions que fan referència a la visió de gènere del sistema. La visió de gènere vol dir que els homes han de treballar totes aquestes qüestions. Si no ensensem que fer un tractament específic per dones és una qüestió de dones només i no és així.

Si treballem per la igualtat de drets, hem de treballar tots aquests valors i principis amb tota la població reclusa, amb els homes, amb les dones i amb els professionals dels centres penitenciaris. És molt important aquest referent de gènere de cada centre, que dona suport als professionals i als interns i les internes. Que dona suport vol dir que ha rebut una formació i, per tant, aquesta persona té aquesta visió de polítiques de gènere que de vegades no tenen els altres i ajudar que es pugui intentar treballar en aquesta visió d'igualtat des del punt de vista de gènere.

P: Actualment, a les presons es té en compte les desigualtats amb aquests agents de gènere?

El referent de gènere és una figura que hi ha a tots els centres penitenciaris. Hi ha cada centre hi ha també una guia de referent de gènere, al servei de tots els professionals perquè es puguin formar també. Després hi ha també programes específics. Si aneu a Wad-Ras la Sole, la directora, ja us ho explicarà. Nosaltres tenim programes específics de tractament psicoeducatiu adreçats a dones.

En aquests programes treballem tot el tema de la maternitat, però també tot el tema de l'empoderament, del fet que elles siguin molt conscients de la doble discriminació de la seva posició de dona en el món penitenciar. I d'alguna manera tractem tot el tema de sexualitat reproductiva, tots els hàbits de salut, els hàbits de cria. És a dir, diferents qüestions adreçades específicament a les dones perquè quan aquestes dones surtin de la presó tinguin una autonomia, una autoestima reforçada i tinguin una formació que quan van entrar no tenien. Aquest és un programa específic de tractament psicoeducatiu. Però després hi ha també programes que afecten a tota la població reclusa i contemples la visió de gènere del sistema.

(Ens parla de la Paula Montero i la Soledad Prieto)

P: Pel que fa a les dones, mares dins de presó. La presó de Madrid és l'única Espanya on els dos progenitors poden complir condemna a la mateixa cel·la per encarregar-se conjuntament de la criança. A Catalunya això no existeix. S'ha ficat alguna vegada a la taula aquesta possibilitat?

Paula us ho explicarà. En el moment que es va dissenyar la presó que s'havia de fer a Sant Llorenç d'Hortons, que al final no es va fer es va pensar en una mica amb aquest idea. Quan parlem del departament de maneres, hem de parlar també en una visió sobre la paternitat. És una de les qüestions que estan sobre la taula en el nou projecte. No sé com quedarà perquè la responsabilitat no és meva, però aquesta idea la teníem.

P: Creus que n'hi ha prou amb un mòdul de maternitat a tot Catalunya o penses que hi hauria d'haver un petit submòdul a cada un?

Això és complicat. Des d'un punt de vista d'organització, penseu que si tenim 40 dones a Puig de les Basses, si tenim 40 Mas d'Enric, 30 a Lleida, si tenim 180 a Brians 1 i 71 a Wad-Ras, surt més en compte fer un departament centra que no pas un a cada lloc. Si hi ha una dona a Brians o Puig de les Basses que vol tenir un fill, se l'emporta a Wad-Ras No són grans les distàncies a nivell del país.

P: Això realment comporta un problema per la dona que és aïllar-se de la seva família i aliar el nen de la seva família, no?

Si és una dona que està a Puig de les Basses, està a una 1:30 h de Barcelona i això pot suposar un problema. De tota manera, és complicat que en cada centre puguis fer un departament de mares. A la distància aquest 1:30 h tampoc és una distància molt gran.

P: Tot i que logísticament és difícil, penses que en un mòdul utòpic seria necessari crear això o amb un sol centre potent com el que pretén ser el de la zona Franca?

La Marina ha fet un comentari que és clau en el món penitenciari, és a dir, la vinculació familiar és molt important que no es perdi. La vinculació dels interns i les

internes amb l'exterior és molt important que no es perdin per això les vinculacions familiars són bàsiques. Posar traves i que la família s'hagi de desplaçar 1:30 h és un problema. No com si fossin 3 hores, però és un problema. Aleshores, si es pogués, seria millor que cada centre tingués el seu departament on poguessin acollir mares. La resposta és claríssima, sí. Si no es pot, les distàncies no són tan grans i es pot desplaçar a un departament amb especialitats com veieu que hi ha a Wad-Ras. Però si es pogués fer estaria bé també.

P: Suposo que en aquest sentit els diners destinats a aquesta qüestió són importants no?

Són importantíssims.

P: A l'hora de destinar diners, qui ho fa se centre en la maternitat o és una petita part molt petita o mínima...

No, jo diria que en aquest moment no hi ha problema pressupostari. En aquests moments, el personal destinat i especialitzat en aquesta matèria és correcte. En altres coses et diria que no eh, perquè en el món penitenciari també hi ha insuficiències. Però en aquest cas és correcte. Si es dimensiona un departament de mares més gran a la Zona Franca s'haurà de tenir molt present això i destinar el pressupost que correspon sobretot per especialitzar als professionals.

És molt important que la gent que intervé sigui gent amb una formació adequada. Això a Wad-Ras és així. Hi ha una molt bona atenció. Malgrat que sigui un departament antic, és un departament que està molt cuidat.

P: En relació amb els professionals i la bona formació, consideres que el personal treballador que s destina a cada centre està pensat de tal manera que si és un mòdul de dones o de maternitat, hi hagi més personal femení o és indiferent?

Jo soc molt partidari, i amb això l'Ignasi va treballar-hi molt perquè eren anys en què les dones tenien molt poca participació en el sistema. Jo soc molt partidari de què hi hagi homes i dones treballant a tot arreu. Perquè jo crec que això és normalitat i és

bo. Amb la gent, als anys 90 ens plantejàvem si les dones podien treballar a la Model, quan estava molt massificada i hi havia molt problemes regimentals, nosaltres sempre dèiem que si i la incorporació de la dona en el món de la presó va ser extraordinàriament positiva. És un element més de normalització a nivell de societat i a nivell de tracte amb els interns és normalitzador. Per tant, jo diria que des d'aquí no faria diferències.

El que és important és que les persones que intervinguin tinguin una formació adequada, tinguin una sensibilitat, els interressi treballar en un departament així... però la formació és fonamental. El departament de justícia té un centre d'estudis, és el centre d'estudis jurídics i formació especialitzada. En aquest centre, es fan formacions i cursos destinats a la visió de gènere. Això es molt important. La formació és un element bàsic.

P: Que creus que ha de passar perquè es deixi de doble victimitzar a les recluses?

Això és un tema que depèn molt del que passi a fora de les presons. Si en aquests moments som capaços de treballar en una societat més igualitària, això repercutirà en la millora de quan la gent entri a la presó. Mentre això no sigui així, que ara estem a anys llums, en aquest programa psicoeducatiu que es treballa a les presons i a les unitats on hi ha internes d'alguna manera el que pretén és combatre això i empoderar a les internes perquè siguin conscients de quina és la seva situació i deixen de ser víctimes en aquest sentit.

Hi ha molts dones a Wad-Ras que són llatinoamericanes i que són el que en diuen "mules". A moltes d'elles les han agafant entrant drogues a l'aeroport. Venen de Colòmbia, Bogotà, Brasil... Aquestes noies perquè fan això no? Algunes d'elles estan extorsionades o formen part de màfies, o extorsionades per homes, les màfies estan dirigides per homes a vegades per la seva pròpia parella... Quan treballem amb aquestes noies intentem treballar aquest empoderament i aquesta autoestima perquè quan surtin siguin molt conscients de la seva realitat i que sàpiguen dir que no. Però això és molt fàcil dir-ho i és molt difícil fer-ho quan l'estructura de la societat després té els problemes que té i viu la desigualtat que viu. I parlem de

l'latinoamericà que encara és més punyent el tema. Però aquí també passa. Hi ha moltes dones que acaben entrant en el món del delictes a través dels homes. Des de Wad-Ras es treballa molt això, en l'empoderament.

P: Creus que aquest treball d'empoderament té relació en què el 70% de les dones empresonades no torna a reincidir?

Sí, m'agradaria pensar que sí. Que això també és fruit d'una bona intervenció en els centres. Amb les dones tenim la sort també de què són poques, tant a Wad-Ras com en la resta d'unitats es pot fer un treball molt individualitzat. Pràcticament, tots els professionals acaben de conèixer molt a aquelles persones i això és positiu a l'hora d'ajudar-les a fer canvis. A vegades amb els homes no és tan possible, amb una població de quasi 8.000 homes. En un mòdul com Brians, amb 200 interns el tractament individualitzat és més complexa. Si li preguntes a la Sole per una interna, la Sole les coneix a totes com a directora. Això no passa a Brians 1, no passa a ponent... no passa en centres d'homes on hi ha 800 interns, 1.600 a Brians 2, 800 a Puig de les Basses, 600 a ponent. Allà l'avantatge és aquesta, que es treballa molt a nivell individualitzat i així t'acostes molt a la singularitat de la persona.

Nosaltres sempre diem que quan ingressa una persona a la presó hem de veure que cada persona és diferent, hem de veure la singularitat de la persona. Això vol dir que si tu ingresses i tens uns problemes determinats, jo com a professional, com a educador, com a jurista, com a mestre... m'he d'apropar molt a quina és la teva realitat. Potser tu ingresses i a la primera entrevista detectem que tens un problema de toxicomania. Que a més a més ets una persona analfabeta, que a més tens un trastorn de conducta, que a més la teva família està desestructurada... Doncs totes aquestes àrees deficitàries que nosaltres observem, les hem de treballar. Quan parlem de dones, són poques, podem individualitzar, això és positiu. Si fem aquest treball individualitzat tenim més possibilitat de canvis.

Si jo ara et dic, tu entres a la presó, has comès un delictes i el jutge t'ha decretat presó preventiva i has d'esperar i tens 3 anys de presó, jo com a professional t'entrevistaré, però t'entrevistarà el psicòleg, la treballadora social, el metge, la pedagoga... i entre tots direm, té aquestes àrees deficitàries. En funció d'aquestes,

direm quin programa de tractament farem per treballar aquestes àrees i fer un tractament. Això és molt més possible que amb els homes perquè són poques, i això és positiu. Alguna cosa positiva hi ha d'haver. I això, vol dir que tens més possibilitat d'èxit en la reinserció. Si jo a tu et conec molt bé i sé que tens aquests 4 problemes, et dissenyarem un Programa Individual de Tractament, el PIC que en diem, i t'anirem avaluant com va la teva millora i t'ajudarem a millorar les teves capacitats. Aquesta és la feina que hem de fer. Sempre dic que quan una persona entra a una presó, hem d'intentar que quan surt millori les seves capacitats i millori les seves expectatives d'afrontar el futur.

Amb el PIC s'han de plasmar aquestes expectatives perquè aquesta persona pugui millorar. Això en l'àmbit de totes les presons... ara no hi ha massificacions, l'època en què estàvem l'ignasi i jo treballant sí que hi havia molta. Però el gran objectiu seria que les presons acabessin sent centres d'aprenentatge. Que nosaltres oferim les capacitats d'aprenentatge i ells o elles, d'alguna manera, puguin aprendre aquelles coses que realment necessiten treballar.

En les presons s'ofereixen programes de toxicomania. No tots tenen problemes de toxicomania, però ells saben que hi ha aquesta oferta. Per tant, si tu tens un problema de drogoaddicció, sapes que podem treballar-ho. Si tu tens un problema d'analfabetisme, que no has tingut possibilitat de formació, podem treballar-ho a l'escola de formació d'adults de la presó. Si tens un trastorn de conducta, doncs treballarà amb la psicòloga un tractament específic. Si ets un delinqüent sexual, treballarem específicament el problema d'aquest delicte. Si ets un delinqüent violent, que tens un delicte de sang, intentarem treballar aquesta qüestió més llogades a la teologia del delicte, perquè has comès aquest delicte. La cosa és treballar aquests aspectes per millora i tenir més possibilitats de reinserció.

P: Creus que seria millor que les dones tinguessin també aquesta divisió dels espais per delicte o conducta?

Degut a la minoria, que són 600 persones a tot Catalunya, lo important és la individualització. De tota manera, sí que és veritat que estaria bé que el nou centre de dones tingui la possibilitat de tenir 4 mòduls per poder fer distincions en funció de

la necessitat d'intervenció. L'Ignasi parla de la seva època i hem anat canviant una mica els objectius. Ara agrupem més els interns, per delictes també, però per necessitats d'intervenció. Per exemple, a Lledoners i a Mas d'Enric hi ha un mòdul per toxicomania. Hi ha un mòdul d'interns delinqüents sexuals. Els apropem allà per necessitats d'intervenció. Hi ha un model de delictes econòmics, de conducta més normalitzada. És a dir, intenten agrupar els interns i internes amb mòduls amb necessitats d'intervenció.

Jo a la nova presó de dones, sí que dividiria en unitats específiques d'intervenció perquè això et pot permetre també fer una separació interessant des del punt de vista dels programes individuals de tractament. Ara a Wad-Ras hi ha una sola unitat i un sol pati, a Brian hi ha un sol pati també. Des d'aquest punt de vista les dones estan una mica discriminades en aquest sentit. En el centre nou s'hauria de fer aquesta separació. A vegades als centres hi ha dones molt normalitzades a nivell de conducta que les barreges amb persones que tenen una conducta més delinqüencial, més habituades a la presó. Si tinguessis la possibilitat de tenir 4 mòduls, aquesta separació seria positiva.

P: Quan dius una conducta normalitzada, et refereixes a fora de la presó?

A dins. Per exemple, el delinqüent sexual, que està molt estigmatitzat, acostuma a ser un intern amb una conducta bastant normalitzada dins de presó. No és un intern que porti gaires problemes. En canvi, el toxicòman és una persona que ens té més brots, a vegades brots psicòtics i per tant gènere més inestabilitat. Quan parlem de conducta normalitzada significa que de vegades pots tenir una persona condemnada per assassinat a Brians 2 i que sigui una persona amb una conducta absolutament correcta dins de la presó. Perquè és així. Hi ha hagut interns que han comès assassinats famosos a fora i dins de la presó han tingut una bona conducta.

Aleshores, quan es fa la divisió dels interns i les internes, sempre es mira una mica el perfil. Per exemple si és primari, és el primer delicte que comet, segurament estarà en un mòdul de delinqüents primaris. A vegades es barregen, però nosaltres tenim en compte el perfil d'aquella persona, tant per les necessitats d'intervenció com per la conducta. Són dos temes que es tenen en compte.

P: Quins mòduls es diferencien per necessitat de conducta?

Depèn del centre. Per exemple, a l'antiga model hi havia 6 galeries. A la primera galeria, hi havia els primaris, aquelles persones que ingressaven per primera vegada. A la segona hi havia penats però amb una conducta bastant adaptada. A la tercera galeria hi havia alguns interns més reincidents. A la quarta molt reincidents. A la cinquena sancionats i a la sisena persones amb un nivell de conducta molt complicat.

Aquesta era la classificació que hi havia en una presó com la model. Normalment en una presó de penats, la Model no ho era – hi havia penats, però no ho era – acostumem a classificar més la gent en funció de les necessitats d'intervenció: els delictes sexuals, els econòmics, violents, toxicòmans..., però juguem amb la classificació interior amb la possibilitat de buscar mòduls més tous o més durs de conducta. Per exemple, els presos polítics que estaven a Lledoners, ells estaven al mòdul 2, que era un mòdul de gent molt normalitzada. Hi havia de tot eh, hi havia interns amb delictes importants, però la majoria eren interns que ja sortien de permís. Aquesta és una classificació que a vegades es fa, aquells interns que tenen la quarta part de la condemna complerta i que ja poden gaudir de permisos 36 dies a l'any o 48 si estan en tercer grau estaven agrupats en un sol mòdul, i ara tenen una conducta més normalitzada perquè estan en un procés de reinserció més avançat.

P: Quina és la classificació per graus?

Quan un intern/a passa a ser pensat, ja té una sentència, en un termini de dos mesos se l'ha de classificar en primer, segon o tercer grau. El primer grau és per aquells interns que són inadaptats, un 1,8% a Catalunya. Vol dir que són interns amb conductes molt agressives i se'ls ha de controlar molt. El segon grau, que es un 80%, és el grau normal. El tercer grau és el règim obert, són aquells interns i aquelles internes que surten a treballar cada dia i surten només a dormir a la presó.

Que vol dir això? Lo normal és que quan un intern entra i se'l classifica al cap de dos mesos se'l classifica normalment en segon grau. També es pot classificar en tercer

gran, però són la minoria. En funció de la seva conducta i del compliment dels objectius del PIT anirà evolucionant i cada 6 mesos es revisarà la seva classificació.

L'equip de tractament: psicòlegs, juristes, mestres, metges... revisarà la seva classificació. És com una avaluació de l'escola i dirà "ha complert molt bé els objectius del PIT, ha fet una bona evolució i passem al grau tres, que vagi a treballar o a un centre obert. És un element molt positiu perquè és una motivació molt gran pels interns. Si aquelles persones que van evolucionant positivament en el seu tractament puguin passar a tercer grau. És interessantíssim que la gent arribi a tercer grau, per què? M'entendreu molt bé: A Catalunya hi ha un 30% de reincidència. Vosaltres podeu pensar si és molt o poc, però és una bona dada comparada amb el món. França té un 45, Anglaterra un 50 i pico, Alemanya un 60, Països Baixos un 25.

Estem en un bon nivell. Però el que sí que observem és que aquells interns/internes que compleixen condemna des del tercer grau reincideixen molt menys. És a dir, que si hi ha un 30% de reincidència general, els de tercer grau és un 20. Per tant, ens interessa molt potenciar que la gent arribi al tercer grau. Però clar, la gent arribarà si aconseguim treballar amb ells una bona evolució de cara al seu tractament.

P: Pot ser que una persona amb grau 1 o 2 acabi la seva condemna?

Sí. No és bo això perquè lo bo seria que la gent vagi progressant i que d'una manera progressiva surti de permís i millori les seves expectatives de futur i arribi al tercer grau. Quan una persona compleix la condemna des del segon grau, i ja no et dic des del primer, no és un bon indicador. Vol dir que els equips de tractament de la presó no han fet una bona valoració dels compliment dels seus objectius i, per tant, les expectatives de reincidència poden ser dolentes.

P: Aquestes persones se les controla d'alguna manera?

Quan una persona surt en llibertat definitiva no se la controla ja. A no ser que tingui en la sentència, el que es diu com la llibertat vigilada, que això ho tenen molt pocs interns. Si no, quan compleixen la condemna no tenen cap mena de control. S'ha de suposar que aquella persona farà una vida correcta.

A Catalunya en aquest moment, hi ha un 30% d'interns que compleixen des del règim obert, això és bo. Nosaltres en els últims 5 anys ens hem dedicat a potenciar el règim obert. El 2016 teníem un 21% i en el 2021 un 29%. Això és bo perquè vol dir que aquestes persones sabem que tenen un percentatge de reinserció més bo i una reincidència més baixa, d'un 30 o 20%.

P: Creus que l'acompanyament psicològic i sanitari que es fa a les preses és suficient?

Crec que a Wad-Ras hi ha un psicòleg extraordinari, hi ha diversos, però hi ha un extraordinari que coneix a les internes com si fossin les seves filles. És molt important aquest suport psicològic. A les dones, per la població que tenim, crec que és bo. Si tinguéssim més mitjans doncs millor, però jo crec que ara és bo.

El tema de salut mental és delicat. En els últims a Catalunya i a resta d'Espanya, i jo diria que al món, les problemàtiques de salut mental a les presons han augmentat. Bàsicament perquè les trajectòries de toxicomanies de molts anys de les internes acaben provocant alteracions de salut mental importants, a fora i a dins. Ja l'any 2017 vam intentar fer un reforç molt important del suport a les problemàtiques de salut mental a les presons. Està funcionant bé per s'hauria d'augmentar l'atenció a la salut mental perquè ha anat in creixendo, i és un problema que genera problemes regimentals, d'agressions, d'inadaptació i de cara a treballar per la reinserció.

L'atenció psicològica diria que és força bona a les dones, als homes hauria de potenciar-la una mica. L'atenció de salut mental hauríem de fer més esforços perquè la situació ha anat in creixendo.

P: I pel que fa a les mares, quins recursos tenen pel que fa al seguiment prenatal?

Les presons de Catalunya, el sistema sanitari, depenen de l'ICS (Institut Català de Salut) per tant, vol dir, que l'atenció dins d'una presó és com si tinguéssim un CAP, una àrea bàsica de salut. Amb metges que són els mateixos que et podries trobar en l'àrea base del teu barri. Igual passa amb les escoles de formació d'adults, cada

presó té una escola de formació d'adults que és la que et podries trobar en el teu barri. Això positiu, per què vol dir que es normalitza.

Els sanitaris de l'ICS poden anar a treballar a una presó. No necessiten cap formació extra, però sí que reben formacions contínues en el sentit que han de tenir molt clar el tipus de població que tenen. Per exemple, la prevalença de pacients amb toxicomania és major a les presons que fora. La prevalença de VIH, d'hepatitis també. Per això han de ser molt conscients de la població amb la qual estan treballant. La prevalença de malalties mentals també. Això és important. Però en el cas de dones, hi ha un conjunt de metges i infermeres que treballen per elles. En totes les presons hi ha sanitaris que depenen de l'ICS, no de nosaltres.

Això es va fer un pas important a Catalunya, tant en el tema de mestres com el de sanitaris. Els mestres depenen totalment del departament d'educació i són els mestres d'una escola d'adults que et podries trobar en el teu barri, i els sanitaris igual. I això és una cosa bona perquè d'alguna manera la cartera de serveis que ofereixen aquests professionals és la mateixa que podrien fer a fora amb l'especialització de la població a la qual estan atenent. Que és el mateix que farien a fora, ja que hi ha barris amb percentatges més alts d'immigració, de problemàtiques concretes, i això a les presons també passa.

P: Això ha sigut sempre així?

Es va fer una modificació l'any 2015. A l'època de l'Ignasi i meva, als anys 90, els metges depenien de nosaltres, del departament de justícia. I l'any 2015 es va fer el traspàs dels metges a l'ICS amb la idea que els professionals que intervenen siguin del sistema sanitari públic, com els mestres.

P: Quin és el teu càrrec actual?

Jo ara estic com a assessor del conseller d'interior i el meu càrrec es diu coordinador de sistema de seguretat pública. Del 90-93, vaig ser cap de servei de rehabilitació, era l'encarregat de dirigir els equips que dissenyen els programes de tractament per les presons. L'any 94 l'Ignasi em va fer subdirector general i vaig estar fins al 2000 com a subdirector, sent el seu segon. Després me'n vaig anar i vaig tornar el 2016

com a director general de serveis penitenciaris i al cap de tres anys em van fer secretaris de mesures penals. I portava presons i justícia juvenil. Portava presons i em van afegir 7 centres de justícia juvenil. Són nois i noies de 14 a 18 anys que estan sotmesos a una llei diferent, la llei del menor.

Si es queden embarassades, els jutges les treuen del centre i fan llibertat vigilada. A Catalunya hi ha una unitat de noies, que està a Mollet del Vallès. Hi ha una unitat de noies, on acostumen a ser unes 17. Però si hi hagués algun cas, jo en els 5 anys que porto no m'he trobat amb cap, el jutge ho externalitza i fa llibertat vigilada.

P: Quines són les funcions d'un director general de serveis penitenciaris?

El director general és qui dirigeix la política penitenciària del país, per tant, tens les tretze presons que hi ha a Catalunya, més l'hospital penitenciari, més la unitat psiquiàtrica penitenciària, més els set centres educatius de justícia juvenil. Tot aquest conglomerat de centres l'ha de gestionar el director general de presons, però no només gestionar el centre, sinó dirigir la política penitenciària o de joves que s'hi farà. És molt important el càrrec des d'aquest punt de vista. Per exemple, apostar pel tercer grau, és ideològicament fer una aposta molt clara per aquest tractament.

Pot venir un director general que digui "no, jo prefereixo apostar perquè hi hagi menys gent en tercer grau". La política penitenciària depèn molt de la ideologia de cadascú i del projecte que cadascú tingui. Nosaltres, per exemple, teníem molt clar que la nostra missió a presons era treballar per a acompanyar en processos de reinserció. La nostra gran finalitat és la reinserció de les persones. Pot venir algú que consideri que és millor apostar pel control i la seguretat, nosaltres no creiem així.

Creiem que l'aposta per la seguretat és treballar per la reinserció, perquè el que la societat vol és una societat més justa, més integradora, més segura i amb menys víctimes. Això s'aconsegueix treballant amb les persones, amb el PIT i fent que la gent millori les seves capacitats. Moltes vegades no ho aconseguim, quan tenim un 30% de fracàs vol dir que no ens en sortim del tot, i, per tant, vol dir que la meua opció era seguir treballant sabent que fracàssem en un 30%.

Seguim treballant, però escolta, millorem els programes de tractament, millorem la capacitat d'intervenció... tu em deies, hi ha una atenció psicològica suficient? Doncs segurament hem de millorar tot això per obtenir més bons resultats. El gran objectiu nostre ha de ser, no la seguretat i tancar les persones, sinó aprofitar el compliment de condemna per millorar les seves capacitats i millorar les seves expectatives de futur.

Per tant, donar-los eines per a la reinserció, si no, fracassarem. Jo no vaig ser mai un director general de presons que pensi que les presons són per complir un càstig, no, els presos han de complir una pena que els ha imposat el jutge, però aprofitem aquesta pena per treballar per a la reinserció. Quan algú em deia "bueno, però això és una visió molt bonista", no, és una visió de molt de treballar per la seguretat del país també.

Jo sé que si tu entres a la presó i tens unes deficiències capacitaries i et fem un PIT i millorem els objectius de treball amb tu, quan surtis, tindràs més expectatives de tirar endavant. Això és aposta per la seguretat també.

P: Consideres que part de responsabilitat, el té també el sistema judicial?

Jo tinc clara una cosa, i és que la presó hauria de ser sempre l'últim recurs. Crec que hi ha moltes persones que estan a la presó que no caldria que hi fossin. Sinó que seria molt millor treballar amb ells amb mesures penals alternatives, mesures a l'exterior en règim obert, llibertat vigilada... és a dir, amb controls menys estrictes de presó, que no és tan necessari que estiguin a la presó i s'hi pot treballar molt més en contacte amb el seu medi. Això, malauradament, en aquest país tot s'arregla amb penes de presó.

Jo sempre dic que de la població actual a Catalunya, hi ha unes 1.000 persones que podrien estar sotmeses a mesures penals alternatives, treballs en benefici a la comunitat, programes de formació... on es podria controlar igualment la seva conducta i evolució i s'obtidrien millors resultats. Perquè la gent que està en mesures penals alternatives reincideix molt menys.

Per tant, la meva opció és, intentem potenciar altres mesures de compliment de les penes, i deixem la presó només per aquelles persones que sigui realment més necessari. Sí que hi ha gent que se l'ha de controlar molt més, que comet delictes molt més importants i que genera molta inseguretat.

Per tant, aquí la presó compleix la seva funció. Però hi ha altres tipus de persones que amb tota seguretat seria millor treballar amb elles en règim obert. Hem passat d'un 21% a un 30% de règim obert. No estic content de la feina que hem fet en aquests cinc anys, penso que podríem anar més enllà i obtindríem millors resultats.

Hi ha gent a dins ara mateix que podria estar complint en règim obert. A vegades els equips de tractament són massa conservadors, jo sempre deia "arrisquem més", perquè d'alguna manera hi ha gent que se la pot controlar igual en règim obert, i obtindrem més bons resultats. Presó: l'última resposta.

Jo modificaria el codi penal? Sí, amb ampliar les mesures penals alternatives, amb més mesures de justícia restaurativa, de reparació del dany... altres formes que ens donin més ventall de tractar amb aquestes persones.

P: Per acabar, si vols afegir alguna cosa...

Jo us diré una cosa, vaig arribar al 2016 i de les quinze presons que hi havia a Catalunya, només dues estaven dirigides per dones. Tinc l'orgull d'haver-me'n anat ara el 2021, de les tretze presons que hi ha ara, set estan dirigides per dones. És normalitzador i positiu això, són dones molt preparades, amb molta experiència penitenciària.

12.1.3. Paula Montero

Paula Montero, exdirectora de Wad-Ras

P: Quines responsabilitats té una directora de Wad-Ras?

Un director d'un centre és complex perquè un centre penitenciari és com una petita ciutat. Hem de donar menjar, neteja, organització de sanitat, educació, activitats... Seguiment i compliment de la llei i normativa de la pena, expedients judicials...

Implementació d'un model de treball amb el qual la llei demana, amb l'objectiu de la rehabilitació. Tens professionals de diferents tipus, amb diferents propòsits i la teva funció és aglutinar-ho tot i que es compleixi la llei.

Un bon compliment dels drets humans, els interns són molt vulnerables i la nostra responsabilitat és fer un bon exercici del poder que tenim sobre les persones i un exquisit respecte dels drets humans. Això a vegades és bastant complicat. Aquelles persones tenen problemàtiques complexes, últimament tenim molts problemes de salut mental. La sanitat del departament de salut, la part educativa de formació reglada depèn del departament d'educació no només és responsabilitat del departament de justícia, t'has de coordinar amb mossos per trasllats, la vigilància també els correspon. Tu estàs allà com a responsable màxim, però has de coordinar moltes àrees, és una tasca complexa, apassionant però complicada.

P: Quin va ser el teu objectiu quan vas començar?

Jo crec que no vaig ser conscient. Era molt jove quan ho vaig fer, tenia vint-i-nou anys. I al cap de tres mesos vaig tenir un motí a la presó. La presó es va haver d'ajustar i les internes volien saber com jo anava a respondre. Vaig rebre les conseqüències de la presó anterior, estava molt tensada i massificada. Havia d'acollir com a molt a 100 i "pico" i hi havia 300. El meu objectiu principal era sortir d'aquell motí, refent el centre i amb un estil diferent. Jo crec que ho vam aconseguir. Es va celebrar les festes de la mercè al setembre, jo vaig entrar al març, el motí va ser al juliol, i al setembre em vaig comprometre que celebraríem la mercè amb normalitat, i ho vam fer. Al desembre no teníem cap interna al departament especial, el vam tancar. Pràcticament, tot eren funcionàries, no hi havia quasi homes (a oficines i comunicacions). Jo crec que vaig implementar un estil diferent, però perquè era la meva manera de dirigir.

Com a dona que vinc de la rehabilitació i que soc psicòloga jo volia implementar un model des de la visió feminista, amb un empoderament de les dones, i un model de dones que volia que fos diferent, i un tracte amb les dones diferent, més participatiu. Vam començar a preguntar a la gent, i era curiós perquè quan tu preguntaves i no donaves resposta era molt desconcertant, i jo intentava fer preguntes perquè la gent

arribés des del seu propi camí. La gent no m'entenia, va ser dur, molta gent va deixar de saludar-me, vaig tenir conflictes amb els i les funcionàries. La gent em deia que jo no estava manant, que estava empanada. Quan vaig marxar del centre tothom estava encantat, va ser una època de molta feina.

Penso que una de les coses que tenim les dones que treballen en aquest àmbit és que ens hem de dedicar molt. És un àmbit molt masculista, jo ho he patit des de l'inici, però jo pensava que després de trenta-cinc anys hi havia oses que estaven superades i no és així. Per això, vaig marxar de la subdirecció general i em vaig posar a coordinar un projecte com aquest. Les dones que estem treballant en aquest àmbit estem acostumades a demostrar moltes més coses i a partir molta violència masculista. Jo m'he sentit assetjada com a dona per la meua manera de dirigir, de fer i d'expressar-me, perquè determinats àmbits masculistes de l'àmbit penitenciari no suporten que hi hagi dones dirigint, no et donen l'autoritat de manar en l'àmbit de seguretat, per exemple, el meu últim càrrec. Volia fer-ho diferent i no es va entendre.

P: Consideres que les presons catalanes estan masculinitzades?

És a dir, pensades pels homes. Totalment. Penseu que en el projecte que jo us estic dient ara de gènere no només intervenint en temes professionals sinó també amb les persones internes, o sigui amb les dones i amb el col·lectiu LGTBI. En relació amb les dones, penseu que no hi ha una sola presó de dones a Catalunya. Wad-Ras, actualment té més homes que dones. Jo vaig col·laborar el 2005 en l'elaboració d'una dona presó a Sant Llorenç d'Hortons. Estava tot planificat i al final va caure per motius econòmics. No tenim una presó de dones. Les dones estan bàsicament en mòduls dins de presons pensades per homes.

Vam parlar amb les dones amb les mares, per saber com estarien més còmodes. El departament de mares de Wad-Ras està per llençar-ho, no té unes condicions. Ara volem tenir una presó de dones a la zona franca. No sé quan sortirà, probablement ja m'hauré jubilat, però és necessari. Tot l'àmbit penitenciari està pensat des del punt de vista de la dona, i això fa que les dones, que a més són poques, no es tinguin en compte les seves necessitats.

Sempre es parla des del punt de vista masculí. No es té en compte les problemàtiques associades que pot tenir una dona, són moltes coses. Sempre primaran les necessitats dels homes. Tenen més risc per l'organització, així que la mirada s'aboca cap allà. Hi ha un biaix claríssim.

P: Com es plantegen les propostes? A qui li presentes?

Ara, dins el projecte de gènere, estem creant un grup de treball per idear la nova presó de dones des d'un punt de vista de la dona. Crearem una enquesta amb les internes, els hi preguntarem. Jo penso que s'ha de preguntar a les dones, tant internes com professionals. Participaran en totes les idees per poder crear un projecte innovador. M'he revisat tot el que significa arquitectura i gènere, perquè hi ha coses sobre com introduir la perspectiva de gènere en l'arquitectura. Però hi ha molt poc en el que significa això en un centre penitenciari. Hem demanat una investigació al centre d'estudis jurídic per poder crear el model de dones. El primer que estem fent és revisar els models amb intervencions de dones a altres països per veure quines característiques diferencials i quines necessitats tenen i a partir d'aquí fer projectes adaptats.

Quan jo vaig estar a la subdirecció general es va crear uns programes d'intervenció per a dones víctimes, perquè les internes també són víctimes de violència masclista. Moltes són delinqüents, però altres han fet procés de desviació de la seva carrera delictiva introduint-se en ambients de violència masclista. Quan vaig treballar de psicòloga a Wad-Ras durant un any vaig treballar amb les dones. Quan parlava amb dones immigrants que estaven en xarxes de prostitució, havien estat violades... Era violència constant des que van néixer, i ara les veies que estaven condemnades per un delicte de tràfic de persones, però és que primer havien estat explotades elles i havien passat a la cúpula per sobreviure. Primer ha estat víctima, això s'ha de dir. Es va crear en el seu moment un projecte d'intervenció amb les dones internes però com a víctimes de violència masclista.

Ara volem fer una enquesta amb les dones internes per veure quines són les situacions de risc i violència que pateixen dins els centres i les violències que poden patir a la seva història. Veure que tenim i a partir d'aquí veure quines solucions

podem adquirir. El CIRE (Centre d'Iniciatives per la Reinserció) fa venda de determinats productes i s'està demanant que en els centres on hi hagi dones es faci una revisió perquè potser hi ha productes que les dones necessitem i que no estan previstos. Les coses bàsiques si estan (compreses, etc.) però no hi ha varietat.

Hi ha necessitats que les dones tenen en els productes que volen comprar, en l'alimentació, en l'esport. Al centre tot són màquines de musculació. No totes les dones volen fer perruqueria i estètica, per exemple. Hi ha molts punts de vista. En temes de salut, el departament de salut ha d'abordar el punt de la salut mental amb una mirada de gènere. Les dones tenen necessitats diferents i riscos de suïcidi diferents, i pautes diferents de dur a terme aquest tipus autoagressió. Ha de ser una mirada diferent.

Ara hi ha un programa general de prevenció al suïcidi, però, amb les dones no hauria d'haver-hi una especificitat? No tenen unes característiques que els fa ser diferents? Hem de tenir un programa exclusiu amb mirada masculina o es pot fer amb una perspectiva feminista?

El tema de l'anorèxia, jo vaig tenir una interna a Wad-Ras i ho tenia tot, totes les possibilitats de marginació. Tenia un problema important de bulímia i anorèxia, i no hi havia ningú especialitzat dins el centre que li pogués fer la intervenció, perquè no és un problema que es vegi normalment en homes. Se li va haver-hi d'fer un tercer grau. Si hagués estat una problemàtica molt pròpia dels homes hi hauria hagut algun recurs segur. Són coses que marquen la diferència.

P: Com van sorgir els referents de gènere a les presons catalanes?

Van sorgir quan jo estava de subdirectora general de rehabilitació. Jo tenia una tècnica allà que estava molt formada, i com sempre he estat molt motivada amb el tema de les dones vam plantejar el projecte Eva, el projecte d'intervenció amb dones que havien patit violència masclista, internes. Parlant vam veure la necessitat de què algú dins el centre penitenciari es dediqués a tenir una mirada de gènere. Arran d'allà vam crear la figura dels referents de gènere. En principi la majoria formen part de l'àmbit de rehabilitació (educadores, psicòlegs...) tant homes com dones.

Després s'han introduït en el tema altres funcionàries d'interior, la part més de seguretat han creat una comunitat de pràctiques que fan determinats projectes i es plantegen uns objectius cada any que van revisant.

El referent de gènere cuida de què dins del seu centre es pugui tenir aquesta mirada de gènere, detecta problemes, fa propostes, acompanya determinades internes. Tenen una tasca molt important en molts centres amb els homes LGTBI. Fan intervencions amb ells, els ajuden a exterioritzar determinades coses, detecten dificultats i les intenten mobilitats. També és un punt de referència per si hi ha algun cas de violència masclista i fan programes amb perspectiva de gènere. Fan informació, campanyes de divulgació...

Es van crear el CESID (consell per a la igualtat de les dones...) un grup de funcionàries d'interior (la gent de blau que diem) que també han creat aquest grup. Dins el projecte de gènere estan intentant aglutinar tot i que totes junt amb recursos humans, un comandament del centre, tècnic de prevenció de riscos... puguin formar el que hem anomenat Consell per a la Igualtat de cada centre penitenciari. Hauria de tenir més força que les referents de gènere perquè aquestes moltes vegades estan molt soles, no tenen pressuposts i ho fan com una tasca més de la seva pròpia.

Ningú em treu feina de psicòloga per fer de referent de gènere, fan doble tasca. Intentem amb aquest consell que estiguin més coordinades i que tinguin un suport des de la part directiva, per això hem volgut que hi hagi un comandament del centre.

P: Com s'aborda el tema de la interseccionalitat dins les presons?

No s'aborda. Penseu que aquest concepte d'interseccionalitat si parles amb la gent que està treballant als centres ni entenem de què estem parlant, és un tema pendent. Quan parlem de la intervenció en el model de les dones la interseccionalitat ha de sortir, perquè moltes d'elles també són estrangeres, hi ha capes. Hi ha unes que són dones, dones delinqüents, dones delinqüents estrangeres, il·legals, amb fills... I si parlem del tema LGTBI ja ens morim. Són les diferents capes que sumen marginalitat i penso que no s'aborda d'una manera integral. Abordes tot de forma

individual, però no de manera integral. Jo crec que no hi ha, però jo soc molt crítica. És una tasca pendent.

P: I com creus que es podria abordar?

Que les professionals tinguin formació. Si la professional que està allà no sap de què estem parlant és molt complicat. Necessitem molta formació. També accions específiques i dirigides. Jo parteixo de la idea de parlar amb la dona i detectar les seves problemàtiques i a partir d'aquí fer l'abordatge. Sense una bona formació i diagnosi no sabrem què fer. Ara mateix no tenim ni idea, per això us deia el de l'enquesta. Tinc obsessió amb preguntar a la gent, però és que si no no sabem, i llavors qualsevol acció no estarà coordinada amb la necessitat. Una dona estrangera que sigui mare tindrà unes necessitats molt diferents amb algú que tingui la seva família aquí, i que tingui feina, o només una criatura...

P: Què és el projecte de Zona Franca?

Zona franca és l'excusa per mirar l'equipament, el "tocho". Què vol dir un equipament amb mirada de gènere? I és una excusa per reformular el model d'intervenció quant als espais i en quant amb les persones internes, que s'eviran beneficiades les que estiguin a la Zona Franca i les que no. A Zona Franca no poden estar totes les dones de Catalunya, intentem respectar la territorialitat i no segregar la persona fora del seu lloc de convivència. Tenim un mòdul a Girona, un a Tarragona, un petit a Lleida i la resta de Catalunya central i les comarques del voltant de Barcelona estarien a la Zona Franca.

P: Com s'aplica això al disseny i l'arquitectura d'una presó feminista?

Jo us explico el que es va fer amb Sant Llorenç. El poliesportiu tenia una mirada totalment diferent. Teníem sales polivalents, llocs amb miralls per poder fer ball, una cosa que volien amb ganes les internes. Teníem una idea molt importat de què les dones, com tenen menor risc de conflicte, una conducta social menys conflictiva, els perímetres i totes les qüestions de seguretat tenien un nivell inferior. No calia. Es van fer per exemple apartament per què volien introduir una visió més comunitària, les dones estan més acostumades a compartir, decidir de forma compartida. La major

part dels mòduls que hi havia a dones eren blocs d'apartaments. Eren 3 blocs i a cada bloc hi havia 4 pisos amb 3-4 apartaments compartits per 2 internes. Com si fos un pis d'estudiants, tenien cuina, banys... Dins del bloc, la comunitat, tenien espais compartits (bugaderia, alguns termes de la cuina es podien fer de forma autònoma). Ara hi ha una cuina central, et porten el menjar i menges al mòdul.

Nosaltres creàvem la possibilitat que en alguns àpats, sobretot sopars, les dones poguessin fer el seu sopar a l'apartament i que en altres àpats hi hagués un menjador central, com una universitat, un cert nivell d'autonomia. Les internes es converteixen en persones totalment dependents, i nosaltres volíem incrementar el nivell de decisió, i era possible perquè les internes no tenen conflicte, són molt netes i curoses, hi ha una visió molt diferent entre homes i dones. La botiga, en un centre penitenciari, l'economat, hi ha una sala de dia gran amb una finestreta on l'intern s'apropa, demana alguna cosa assenyalant, i intern que despatxa li dona. Nosaltres plantejàvem una botiga tipus supermercat, on pots entrar, tocar mirar seleccionar i pagues a la sortida.

En un centre de dones és possible, en un centre d'homes no, tot estaria estripat en dos dies. El tema de la maternitat nosaltres teníem la proposta de crear uns espais que eren com apartaments on les dones podien venir amb els seus fills de fora, amb els quals no poden conviure, podien venir durant un dia o un cap de setmana, poder dormir amb ells, hi havia un espai central amb un mini parc, es cuidava molt la part de comunicacions amb joguines, colors... Estava construït perquè les criatures no sabessin que entraven dins d'una presó. Es va crear una guarderia diferenciada per edats dins el centre.

Nosaltres ens plantejàvem que inclús podia ser una guarderia que pogués donar cabuda al poble on estava el centre, i que qualsevol mare pogués portar als seus fills. Són temes que estem pensant en les presons actuals. Algunes dones tenien problemes de salut mental i no volíem que estiguessin tot el dia a infermeria, i vam crear un mòdul més petit amb unes condicions ambientals molt més amables.

P: Es rescataran coses per Zona Franca?

Jo intentaré colar-ho tot.

P: Quins sons els arguments que et van dir per no tirar el programa endavant?

Totalment econòmics. Era una presó molt més barata, s'estalviava molt. Malgrat això, era un tema econòmic. S'havia de crear una d'homes (la de lledoners) o la de dones, i es va optar per la d'homes perquè la població masculina havia crescut moltíssim. La població femenina està en un 6 i pico % de la població total, i els homes estaven afinats a la Model, en una cel·la podien haver-hi 17 persones. Amb la crisi del 2007 2008 s'havia de prioritzar i es va escollir la presó d'homes.

P: Potser hauria creat una mica de controvèrsia per part de la resta de la gent (pels apartaments i tal, una cosa utòpica)?

Aquesta visió la tenim sempre. Aquesta visió es va crear quan es va inaugurar lledoners. Jo vaig estar a les portes obertes ensenyant la presó per tota la gent que volgués venir, i no podeu imaginar les coses que es deien quan van veure la piscina o el poliesportiu. Veien una sèrie d'equipaments, com la cuina. La gent de l'àrea deia "és que això no està ni al meu poble", "jo no tinc piscina...". La gràcia està a explicar per què això és un benefici. No perquè estiguin prenent el sol, no serveix per això, això és per crear un sistema que ajudi a la seva educació i la societat es veurà beneficiada. Aquest discurs és molt complicat de fer arribar a determinades persones. Quan veuen el sistema de sanitat que tenim, en una presó poden haver-hi 7 metges, i ho veuen com una barbaritat, perquè en un cap hi ha menys metges per habitants. Aquesta comparativa sempre serà falsa, és un discurs fals. S'ha de pensar què s'aconsegueix els recursos que hi ha una presó.

Tot disminueix el risc de víctimes, i l'important és demostrar que això que es fa té un efecte que beneficia a la societat. Per això és important que hi hagi un discurs públic i que hi hagi un coneixement del qual es fa. És molt difícil a vegades introduir el discurs de per què fem les coses.

Si anem a l'extrem, quan jo vaig començar a treballar vaig començar a la model, i quan vaig començar a treballar de psicòloga vaig estar a finals dels 80. Érem 3 psicòlogues per 2000 interns. La gent deia perquè ha d'haver-hi psicòlegs a la model? Doncs que es fotin no sé què. Arribat al màxim, arribem a què estiguin tot el dia al cel castigats. Però la llei no diu que això sigui un càstig, la llei té un objectiu de rehabilitació i de contenció. Nosaltres hem de custodiar els interns, però el nostre objectiu no és que estiguin el pitjor possible, sinó crear el sistema per poder rehabilitar perquè la societat es vegi beneficiada a llarg termini.

P: Creus que el projecte s'hagués fet igual si haguessin sigut homes?

Els projecte va sortir a concurs públic i el projecte el van desenvolupar uns arquitectes que no sé qui eren. Però les dones amb qui jo vaig treballar, les arquitectes. Jo crec que la visió de gènere no la donaven tant les arquitectes com les altres persones que vam estar. Li van donar preguntar a les internes, a les companyes. Jo recordo una companya que estava al meu costat i li vaig preguntar que si ella estigués interna que necessitaria. Es va quedar com "i esta qué dice": I em va dir "un bidet", l'últim que em va passar pel cap. I ella m'ho va explicar perquè amb la menstruació no sé què, i a ningú se li havia ocorregut. Moltes de les idees van sortir de preguntar i de veure idees d'altres països, com Suècia o Finlàndia. En aquells països la visió de les mesures penals és diferent. Un grup de gent que li donava al cap i la major part érem dones.

P: Mòduls i presons de mares. Quins creus que són els aspectes principals que s'han de millorar a l'hora de permetre una criança adequada a les presons?

En primer lloc, unes instal·lacions diferents per les criatures. És cert que el departament de mares no té reixes, i les portes estan obertes a la nit, però és un departament molt antic i no és un lloc per tenir criatures allà dins. Jo crec que el nivell de protecció de les nenes que estan a la presó també hauria de ser major.

Nosaltres treballem pensant que primem el dret del nen a estar amb la mare, sobretot amb els primers mesos. Però les instal·lacions no són adequades. Hem de

crear projectes d'intervenció amb les mares diferents. Hem de potenciar amb més recursos i intervenció de les mares i els nens, la maternitat.

A Wad-Ras hi ha una educadora de mares i es dedica a emportar-se les criatures de dins a fora, és més una conductora de nens, no té disponibilitat. Major coordinació amb fiscalia per abordar segons quines situacions, molt complicades. Hi ha situacions de mares i criatures que fiscalia de menors hauria de tenir un ull més posat aquí. És un tema molt complicat perquè hem tingut situacions de dones internes que estaven en processos de drogodependència i que tenien el bebè allà i que fem, li treus la criatura, li deixes la criatura sabent que està consumint, quines cures? Hem de tenir una gran supervisió.

Recordo una situació quan era directora de Wad-Ras d'una noia que va morir al departament de mares per una sobredosi, es va avisar a una altra mare i no la trobàvem i s'havia quedat amb la xeringa al braç i s'havia mort. El nen estava a la cuna, plorant, i es va assabentar una altra companya perquè el nen plorava i no trobava a la seva mare. Nosaltres teníem sospites que aquesta noia consumia, però ella no volia fer intervenció, havies de tenir molta cura amb les intervencions amb ella perquè era mare recent.

És molt complicat prendre decisions anivellant els dos drets: els de les internes i el de la criatura que està sota la teva responsabilitat. Però sobretot el primer que hem de fer són instal·lacions diferents perquè el nen estigui bé durant el temps que estigui allà i que no tingui la sensació d'estar en una institució.

Hem d'eliminar el pes institucional d'haver de travessar el passadís, veure els funcionaris, escoltar els sorolls... A vegades els nens deien si el seu pare era un funcionari, i penses que estem fent? Hem de crear un clima diferent. Les instal·lacions la intervenció que es fa amb ells i intentar com més aviat millor una externalització de la criatura. Crec que les treballadores de Wad-Ras fan una molt bona tasca i intenten que els nens estiguin el menor temps possible dins la presó. A vegades van amb la seva família externa i a vegades amb famílies d'acollida. També van a guarderies externes, on ningú sap que són fills de preses...

P: En l'àmbit judicial hi ha suport?

Realment al nostre reglament hi ha molt poca cosa desenvolupada en relació amb la mare. Si mireu el nostre reglament penitenciari diuen que el departament de mares ha de ser un equipament separat, poc invasiu... La mare no es pot separar de la criatura, no es pot sancionar i poc més. La legislació engloba els drets del menor, però no hi ha un desenvolupament de la legislació penitenciària en relació amb el que ha de ser això. Fora del que és la llei depèn de cada administració, que desenvolupi aquest departament.

Catalunya té autonomia en la responsabilitat de l'àmbit penitenciari. A Madrid, durant una època, quan creàvem la presó de dones que us deia, jo vaig coincidir amb una directora de Madrid. Li vaig explicar les idees i entre elles li vaig explicar el tema dels apartaments. A Madrid les unitats de mares se'n van externalitzar, estan fora dels centres, i van crear estructures tipus apartament. Les mares vivien en una estructura com la que jo havia plantejat. Quan em van convidar veure la de Mallorca vaig veure el sol entrant per una bretxa i vaig pensar "ens han agafat la idea i l'han desenvolupat".

Depèn molt de l'organització penitenciària. És un tema pendent en la mateixa línia que està pendent tot el tema de les mares en l'àmbit penitenciari.

P: En què consisteix el projecte?

El projecte té com a objectiu principal impulsar actuacions per a la igualtat d'homes i dones tant en els professionals d'execucions penals, com les no penals. Agafem polítiques d'igualtat per les professionals, per les educadores i per les internes. Hem creat una comissió d'igualtat i treballem amb les i els referents de gènere dels centres penitenciaris de justícia juvenil. Treballem també amb l'oficina d'atenció a les víctimes. La responsable d'atenció a les víctimes també forma part d'aquesta comissió d'igualtat. Aleshores, hem fet aquest projecte que té tres eixos. El primer eix és per potenciar la igualtat; el segon eix és la prevenció de la violència masclista; i el tercer eix, és el canvi de visió i de cultura institucional.

Hem de veure quines campanyes de sensibilització donem als professionals que estan treballant a execució penal perquè sàpiguen que hi ha coses que no es poden cometre. L'altre dia una funcionària va sentir crits de "ojalá te violen, puta"... Això no és assumible, no es pot admetre com una cosa habitual, no es pot admetre que a mi se'm posi una nina inflable i se'm digui que he arribat fins aquí perquè tinc certes habilitats. I això passa dins de l'àmbit penitenciari. No és assumible que una interna del centre hagi de mirar quan entra i quan surt perquè té 100 interns que estan observant. Hi ha internes que les hem hagut de traslladar perquè les assetjaven i perseguien altres interns. Hi ha internes que tenen por perquè potser quan el funcionari, mentre es dutxa, entra a mirar-la. O veure com interns es masturben davant de segons quines funcionaries... Són coses que estan passant en el nostre àmbit i això no es pot assumir com coses que poden passar, són coses que no poden passar.

S'ha de crear un canvi de cultura i hem de fer el que sigui perquè no passi. Hi ha un protocol de funció pública contra l'assetjament per raó de sexe, i és un protocol que no es coneix dins l'administració, no hi ha cap denúncia. Hi ha hagut un total de 5 denúncies, algú es creu que no hi ha hagut assetjament sexual per part de ningú? Això no s'ho creu ningú. Per què no denuncien? Perquè no es coneix el protocol, per por... Pels mateixos motius que no es denuncien fora.

Aquest projecte intenta difondre el protocol, estem fent infografies i vídeos, creant procediments de protecció, creant el model de dones, la presó de dones, intentar estar tot el dia amb la bandera dient que això no és assumible, no pot ser.

Quan es preveu que es comenci a aplicar aquest protocol?

Dins dels tres eixos del projecte hi ha diferents actuacions. Una és la difusió del protocol de funció pública i l'adaptació al nostre medi. Ja hem començat a redactar el text i esperem que estigui aprovat el març-abril d'aquest any. Volem agafar tota la normativa que està vinculada en igualtat de gènere i violències masclistes perquè s'entengui que aquest projecte no és complementari, és un projecte que legalment està obligat a fer des de les administracions. Existeix la violència institucional, i

segons la nova normativa és quan una administració no fa el que ha de fer per evitar les violències. I nosaltres hem d'evitar que això passi.

12.1.4. Carles Solé

Carles Solé, treballador del Centre d'estudis jurídics, àrea d'informació i execució penal

P: Quin és el teu càrrec actual?

Ara estic al centre d'estudis jurídics, àrea d'informació i execució penal, a la unitat d'investigació, tècnic d'investigació (incidències a les presons...).

P: Quins van ser els teus càrrecs i quines tasques havies de dur a terme?

Vaig estar sis anys (febrer 2015-març 2021). Subdirector general, després del director és responsable d'una branca de la gestió. Subdirector de programes de rehabilitació (educació, reinserció, programes formatius) coordinat amb el departament de salut i educació. Coordinar tot el que es fa a les presons en aquesta matèria.

P: Quin és el funcionament dels programes de Rehabilitació de Serveis Penitenciaris de la Generalitat?

A les presons hi ha 700 treballadors, juristes, psicòlegs, treballadors socials...13 presons i 700-800 treballadors, cap de programes... que dirigeixen a cada presó. Organitzar els treballadors a partir del que diu la llei, el que funciona a altres països, a partir de l'experiència... Es defineixen programes per tractament, addiccions, conductes violentes... Es treballa i es dona a les presons perquè ho apliquin. Hi ha visites, reunions per desenvolupar aquesta feina.

P: Feu programes individualitzats?

Es fan alguns casos individuals, però normalment és per grups d'interns. Amb la covid això ha afectat molt. El grup d'interns fan el programa i s'avalua si han d'estar en règim ordinari, en tercer grau... Tenen una eina d'avaluació de risc. Aquesta diu el

nivell de risc de cada persona (ex: manca de control i consum de drogues, doncs s'executa el pla segons les seves necessitats).

P: Hi ha diferències entre la rehabilitació penitenciària dels homes i de les dones? Hi ha més càrrega emocional i psicològica en algun dels dos casos?

Els programes entre homes i dones haurien de ser diferents. Des de la investigació on estic ara, estem fent un estudi tant pel contingut com per les formes a l'hora de tractar a les dones. Ara hi ha un programa pel qual entenem que necessiten les dones i s'adapten la resta de plans a elles. És un dels temes pendents del sistema penitenciari. Els treballadors a l'hora de fer la rehabilitació emmotllen els programes, a part de l'específic per elles. Hi ha referents de gèneres a les presons i manté cura del tracte, però encara falten coses per fer. Estem a mitjans de camí.

P: Manteniu contacte amb entitats que donen suport a les dones per una millor rehabilitació?

La rehabilitació no només el fa el personal de justícia sinó ONG i altres organitzacions especialitzades (quatre camins, Dae), col·laboren amb equips especialitzats en drogues. Es financen més de 4 milions d'euros per subvencionar aquesta activitat.

P: La presó és un espai molt estigmatitzat, creus que si la societat estigués més educada en aquest aspecte, la rehabilitació dels interns seria més senzilla?

Imagina que et condemnen perquè has fet un delictes, entres a presó i estàs a presó preventiva. El jutge et declara culpable i els equips fan una classificació, avaluació de risc i d'altres aspectes (vincles amb la família, aspectes, personalitat...). Es decideix el règim de vida, segon grau, tercer grau, primer o règim tancat (quan una persona és un perill a règim ordinari perquè pot fer mal a ell o als altres) o règim obert que pot sortir al carrer.

També es fa el primer programa de tractament, establir quins són els objectius perquè avanci en la seva rehabilitació. Si la persona compleix amb els objectius,

cada sis mesos s'avalua el risc i lo altre i es decideix si pot canviar de règim i continuar endavant. Al règim obert s'ha de treballar el tema drogues, família... i es podria avaluar la llibertat condicional, on marxés a casa i hi ha un seguiment personal. No és una fórmula exacta. Que una persona sigui dissident del delictes depèn de:

- La seva actitud i el relat d'ell mateix, si ha iniciat un nou projecte de vida
- Capital humà, el que millora les capacitats de la persona, educació, formació, preparació per la feina,
- Capital social, suport de persones fora, l'oportunitat d'ajuda amb les drogues, que les famílies et recolzin en els nous projectes. Elements claus perquè una persona sigui dissident.

P: Quin procés se segueix quan una dona ha de ser rehabilitada? És diferent en el cas que la dona hagi sigut mare?

Les mares, en la mesura del possible, hauria d'estar en tercer grau. Persona dependent, en un pis independent, en tercer grau règim obert, amb treballadors d'una entitat o ONG. En tercer grau, va a dormir a la presó o pot estar inclús a casa seva. Si hi ha risc que no torni d'un permís o que la seva conducta no sigui adaptada, doncs estaria a la presó a la presó de mares.

Els nens estan amb elles fins als 3 anys i després tornen. Sempre que sigui possible la mare hauria d'estar al tercer grau.

P: Existeixen programes d'atenció de salut mental?

El personal que treballa amb les dones i les mares a poc a poc es va especialitzant, tenen psicòlegs i treballadors socials, si no arriben i estan a fora es procura que hi hagi un seguiment. És millorable el suport psicològic que hi ha.

**P: Consideres que el programa de rehabilitació penitenciari actual és efectiu?
Què es podria millorar?**

Fem allò que sabem que ha funcionat quan s'ha avaluat. No inventem coses que no hagin provat. Parlem i fem molt el que han fet altres països. Algunes coses que hem avaluat ens diuen que funcionen. Apartat d'investigacions al centre d'estudis, el percentatge de persones que tornen a la presó després de 5 anys d'haver sortit és d'un 30%, però abans era del 40%. Per tant, ha baixat i si ho comparem amb altres països, és una taxa baixa.

La persona que acaba en tercer grau està al voltant del 18%. Les taxes de reincidència ens diuen que les coses no van malament, però us podria fer una llista interminable de les coses que han de millorar.

P: Quin paper té la societat en la rehabilitació?

El capital social és molt important. Un criminòleg diu que si un delinqüent acaba la condemna, quan surt a la presó i troba el rebuig de la societat es refugiarà on es veu donat suport a, amb els delinqüents, els seus companys de cel·la... Per això és més probable que torni a reincidir. Tothom pensa en la presó que la persona entra, es rehabilita i surt. Però no pensen que les persones surten, tornen al seu barri o ciutat i depèn molt del que es trobin.

P: Com es gestiona la rehabilitació d'una dona que ha tingut fills a la presó?

Per moltes raons donem més importància entre la mare i el fill, que no amb el pare i el fill. Si un nen va a l'escola i tothom l'assenyala com que ha anat a la professora, doncs segur que deixa d'anar a l'escola. És dur perquè se'ls jutja als progenitors i els nens passen per tutors, creixen en entitats. Hi ha molta gent que també pensa a ajudar a aquestes mares que han perdut el temps amb el seu fill.

Hi ha un missatge molt clar i contundent, tothom el que vol és que quan algú acabi la condemna no torni a delinquir, si els tanquem i després de deu anys surt al carrer, és molt probable que reincideixi si no fem res. Per això, la reinserció és seguretat. Si no ho fem, hi haurà més gent a la presó, més impostos, per això cal treballar-ho per

procurar que la gent no segueixi delinquent. Les persones obliden que el treball de reinserció ho fem per la seguretat de les persones que estan al carrer, perquè s'evita que tornin a cometre aquests delictes.

12.1.5. Soledad Prieto i Xavier Aranda

Soledad Prieto, Directora de la presó de Wad-Ras

Xavier Aranda, subdirector de tractament de la presó de Wad-Ras

P: Quin és el nom oficial del teu càrrec? Quants anys fa que el tens?

S: Soc la Soledad Prieto, soc la directora del Servei Penitenciari des de 2018, però abans de ser directora, he estat d'administradora els últims vint anys. Abans havia treballat... Sempre dins de la presó i amb dones.

P: Quines responsabilitats té una directora de Wad-Ras?

S: Soc la responsable del funcionament de totes les àrees de tractament, els serveis sanitaris, de la feina. La responsable, com qualsevol director.

P: Quines particularitats té una presó de dones? Hi ha molta diferència amb una presó d'homes? En la documentació que hem consultat hem vist, com que les presons estan fetes per homes i que hi ha diferents àmbits en els quals es veuen reflectits aquesta desigualtat

S: A les dades que després us enviaré parla de percentatges. Jo prefereixo no dir-ho ara per no equivocar-me, però les dades que després us enviaré. Són dades d'estadístiques. Jo li explicava abans a la vostra companya, que al llarg dels anys s'han anat renovant tots els equipaments penitenciaris. El 2006 es va fer un pla d'equipament molt ambiciós. Aquest centre, com a centre penitenciari, és de l'any 83 i abans de ser centre penitenciari era un centre de menors i està adaptat. Després ho podreu comprovar. Són habitacions comunes de 6-8 internes, tenim un departament de mares molt petit, les entrades no són com haurien de ser, amb rampes, amb accessibilitat...

Nosaltres hem tingut internes amb cadira de rodes que s'han quedat a Brians perquè aquí no tenen condicions per poder pujar. Això és impensable. Doncs, d'alguna manera, les condicions econòmiques, l'assignació que tenim a la presó de dones és molt menor, però és molt menor potser perquè les dones són menys problemàtiques, potser són menys violentes. Les dones cuiden massa dels espais i, d'alguna manera, això acaba en perjudici d'elles, perquè no hi ha la renovació d'equipaments que hauria de ser.

X: Si em permeteu, no hi ha cap centre de dones que s'hagi construït nou o que sigui exclusivament pensat per dones. A hores d'ara, aquest és l'únic centre només de dones, però malgrat tot, com ha dit la directora, és una adaptació, però ara per ara, la resta de centres tret d'aquest, són centres d'homes, on es crea un departament per dones. No és un centre exclusivament de dones i pensat per dones. Són un centre homogeni amb un departament on s'ubiquen dones, però no un departament exclusivament pensat per dones.

P: Com afecta això a les dones?

S: A ver, la formació, l'escola, l'accés als estudis no té tantes diferències, però el que és la feina sí. Tu quan visites un centre d'homes, tenen uns tallers, que els hi fa una empresa pública que s'encarrega del treball penitenciari, i tenen uns tallers adaptats als homes. Per dones, aquí continuem dient que tenen un taller de costura... Però, per què? Perquè és impossible amb el pati de mercaderies que tenim. És impossible que pugui accedir cap camió, que amb els contenidors de les escombraries no pot entrar. S'han de treure els contenidors a fora, perquè el camió és més gran. O sigui, fa trenta anys els camions de la basura eren molt més petits. Encara que tinguéssim persones interessades a ajudar... Per exemple, es parla molt, taller d'automoció, fer peces i és una de les coses que donen més diners, això aquí seria impossible. Fa anys teníem una empresa que estava interessada a fer temes d'alimentació i li hauria agradat perquè estava dins de la ciutat i estava interessada però era impossible.

P: Jo volia fer una pregunta amb relació a la documentació que hem fet. Hem trobat que en ser un centre obert, hi ha alguns homes. Això és cert, no és cert?

S: A veure, aquest centre, la idea que hi havia des de l'any 95 era tancar-lo per fer un centre nou. Doncs, com es va crear Brians, es va crear una sola branca de dones. El centre de referència de penades és Brians, no som nosaltres. Nosaltres som un centre de preventiva que tenim estances de curta durada.

Doncs, en traslladar a totes les penades a Brians... Són dos edificis que es connecten, es va fer per homes en règim obert, tenint homes i dones en règim obert. Aquesta població és molt més important que en les internes de règim ordinari. Per règim ordinari en aquests moments i per motius de la pandèmia, tenim unes 95 internes a dia d'avui, el normal és tenir 125-130. D'homes que tenim...?

X: D'homes tenim 320-330 en règim obert i cent i pico dones.

S: Som la presó amb més persones en règim obert de tot Catalunya, més que cap centre obert, perquè som una secció oberta.

P: A mi el que m'estranya és que sigui una presó... o sigui... una presó de dones a Barcelona i, pel que jo tinc entès, hi hagi més homes que dones.

S: Hi ha més homes, però tots els homes que tenim estan en règim obert, no en règim ordinari. Són gent en tercer grau o...

X: Ara per exemple no hi ha ningú, cap home. Estan tots treballant, estudiant o fent el que sigui. A partir de les 20-21 del vespre comencen a venir a dormir i surten al matí. És el règim de tercer grau diguem... Les altres dones, que doncs com les mares que visitareu vosaltres, estan a l'interior, perquè són preventives o són segons graus, poques penades en segon grau, pues, aquestes no poden sortir encara.

P: Quin perfil tenen les internes?

S: El que us deia abans és que aquest perfil ha canviat i que no és representatiu. A mida que es dona una mà pels bordes de latinoamèrica, això comença a, cada vegada, tenir el ritme normal. Les dades que us donaré després posa que el perfil és una dona jove, després us diré l'edat mitjana d'aquestes dones, majoritàriament delictes contra la salut pública i contra la propietat i, després, de manera més residual, delictes contra les persones, homicidis... I també furs i delictes menors que,

moltes vegades acaben a la presó, perquè ja han fet... S'ha convertit en el delictes confirmat. Fas un delictes i acabes en la presó. Però són persones sobretot de països de l'est que arriben aquí a Catalunya i fan modus vivendi. Però bueno, aquest tipus són el de menor quantia. Majoritàriament, són delictes contra la salut pública i delictes contra la societat, siguin robos o furs.

P: Moltes vegades es parla de Wad-Ras com la no presó i això... com... o sigui, per exemple, ens comentava l'Armand que falten espais diferenciats, que es fa molts en els homes, per diferenciar-los en espais segons el tipus de delictes i això. Això amb les dones no es pot fer. Com es gestiona això aquí a Wad-Ras?

S: A ver, esta és la classificació interior. Vosaltres sabeu, si heu estudiat, que el reglament penitenciari parla de la classificació parla d'un grau, segon grau, tercer grau, primer grau, en funció de la conflictivitat i d'altres circumstàncies. Però dins de la presó nosaltres no penalitzem aquesta diferència, sinó que les ubiquem en funció d'altres característiques.

Nosaltres hem hagut de ser creatius, perquè en tan poc espai hem hagut de crear aquestes diferències. Per exemple, tenim una unitat que diem de preventives, però no vol dir que siguin preventives. Allí tenim preventives i penades en dues diferències, una que diríem nivell bàsic, internes reincidents, internes amb càstigs disciplinaris, internes amb un comportament que necessiten molt més control. Després tenim una unitat que es diu avançat, que està la mateixa unitat, però els dormitoris en comptes de ser bàsic, són d'avançat i són internes que estan en un procés de millora. Després tenim internes que diem residencial, què és una unitat amb molta autonomia. Per estar en aquesta unitat les internes han de tenir totes les franges horàries ocupades.

De fet, si algú va allà en dia feiner no sol trobar a ningú, perquè ja et dic, estan o treballant a l'escola, estan fent coses. Després tenim el departament de mares, que és per senyores que tenen els fills amb elles, fins als tres anys. Infermeria i altes orgàniques, que tenim molt poques habitacions. I tenim un altre departament que es diu Polivalent, que és per internes que tenen algun tipus de fragilitat o per internes que necessiten algun tipus d'atenció especial, una embarassada que està a punt de

donar a llum i no pot aguantar el ritme normal d'aixecar-se i fer la resta d'activitats, una senyora molt gran que arriba i que...

Doncs, ja no està en les mateixes condicions, amb una dinàmica tan forta de moviment... Internes que tenen problemes psiquiàtrics, però que no han d'estar en una infermeria orgànica. D'això en diem unitat polivalent, el que passa que amb la pandèmia se'ns ha enredat una mica, perquè a la unitat polivalent el que més tenim últimament són ingressos, perquè pel tema de la covid han d'estar allà fins a 3-4 dies fins que els hi fan la PCR i han d'estar soles. Llavors com que tenim tan poc espai, hem de reservar aquestes habitacions per aquestes internes i ara tenim molt poques internes que estan a la unitat polivalent. Però jo espero que això es normalitzi...

P: Com és un dia normal d'una dona a la presó?

S: Doncs mira, a les 7:30 h, que és l'hora diguem que s'han aixecat, perquè un quart d'hora després passen els funcionaris per fer el primer recompte. Els funcionaris, a part d'entrar a cada habitació per comprovar que estan bé i per comprovar que estan les que han d'estar, elles han d'estar aixecades. De 7:45-8:30 h es dutxen, endrecen l'habitació... perquè a les 8:30 h es fan els esmorzars.

Una vegada acaben els esmorzars, tornen a les habitacions, endrecen les coses i cada una se'n va on toqui, escola, tallers, feina... El que hagi de fer. Tenim mitja hora al matí, que és com l'hora del pati, però que tenen la cafeteria i l'economat, o sigui que, si necessiten fer alguna compra ho poden fer aquí, fer un cafè, comprar tabac o els productes d'higiene, fer el que sigui...

Després a la 13:30 h dinen. De 14-14:30 h, normalment, el que fan és també tasques de neteja, recollir... No totes les internes es dutxen al matí, suposo que com vosaltres, algunes al matí, altres al migdia, a la nit...

Tenen tres franges de dutxa distintes, llevat el cas de les de la unitat residencial que estan obertes tot el dia, o sigui, que si una interna està allà pot dutxar-se quan vulgui, però a la resta d'unitats les dutxes s'obren en tres franges horàries. A les 21:30 h es tanquen les habitacions, es fa el recompte de la nit i a les 23 h s'apaguen

els llums. Elles poden tenir televisió dins de la seva habitació, però a les 23 h es tanca el llum.

Aquest és l'horari general entre setmana, perquè després l'horari el cap de setmana és més flexible. L'horari de matí és obert, poden estar des de les 11 fins a la 13 h, normalment no volen estar tant de temps al pati, i tenen altres activitats, que normalment monitoren elles, al gimnàs amb una interna que fa de monitora...

P: A banda d'aquestes activitats, més formatives o laborals, comentaves el tema del gimnàs, tenen altre tipus d'activitats programades?

S: Activitats educatives són per les internes que no han assumit l'educació bàsica i, per això, tenim a les mestres, que formen part d'Ensenyament. Tenim tres mestres i una professora d'anglès, que dona classes, pues, com si una persona anés a l'ESO o, fins i tot, poden matricular-se a la universitat com la UNET, cicles formatius. Tenim una aula d'alfabetització, tenim aula per totes aquelles internes que han de connectar els seus estudis amb l'ús d'internet. L'educació instrumental... com és?

X: Hi ha tres nivells d'educació instrumental, que seria el referent de la primària en nens, però que són els típics dins d'una escola d'adults, bueno, que això és una escola d'adults dins d'un centre penitenciari. Pertanyen al departament d'Educació, els mestres i tota la infraestructura, segueixen el mateix currículum que una escola de carrer. Llavors fan tres nivells d'educació instrumental, que això seria per noies o dones analfabetes i això seria que començarien a llegir i escriure, les quatre regles bàsiques a nivell matemàtic...

Sí que és veritat que, cada vegada, hi ha menys persones analfabetes que arriben i les que arriben, normalment, venen d'altres països la veritat i quan acaben aquests tres nivells, farien la secundària. La secundària aquí també es fa a distància i per això necessiten aquesta aula amb connexió a internet. Es matriculen a principi de curs i fan totes les matèries online.

P: I tenen lliure accés a Internet en aquesta aula o no en tenen?

X: Sí que en tenen. A més, el cap de setmana tenen una altra aula a la seva disposició amb Internet on poden seguir estudiant. Seria com un espai TIC, que li diuen a les biblioteques, on es poden connectar elles, sobretot en èpoques d'examen, on estudien elles de manera autònoma.

S: Després, a part de l'educació, tenim els problemes que estan adreçats amb el delicte que han comès. Tenim un programa de delictes contra la salut pública. A vegades, la persona que fa un mal físic a una altra persona, té molt clar el tipus de maltractament, però una persona que ve de Llatinoamèrica o d'un altre lloc, amb una maleta de droga, com que tu identifiquis la víctima, d'alguna manera se les ha de fer conscients del que representa això per la societat.

Tenim un programa socioeducatiu per dones, que dura uns sis mesos i que té com càpsules, algunes adreçades a la dona com a dona, perquè moltes dones estan a pressió després de situacions molt complicades a la seva vida, moltes són arrossegades per un home que les porta a la presó...

Després també tenim programes del SOC. D'aquests cursos en tenim tres, un d'informàtica, que ara no tenim professor, estem a la vista que ens portin un, un curs d'abillament de roba, que les ensenya el tema de màquines, que tenen bastant sortida a l'exterior i un de perruqueria. Són cursos que donen un títol oficial, igual que si el fessis al carrer, i no identifiquen, perquè a la titulació no fa referència que han estat a la presó.

Després també tenim algun tipus d'activitat que són més lúdiques, un curs que no dona una titulació oficial, però que és sobre l'organització d'esdeveniments, que les ensenya a com organitzar un evento, como animar el evento si hay que hacer una actividad lúdica, si després ve una conferència... Aquest és un curs que dura uns quatre mesos, quatre hores setmanals i quan finalitzen li donen també un certificat que no és oficial, però que les acredita perquè treballen temes d'informàtica, d'edició... Es treballen moltes coses relacionades en aquest àmbit. Bueno i també tenim activitats lúdiques, evidentment...

P: Sí, tenim monitora d'arts plàstiques, una monitora d'esport, de teatre...

S: A ver, igual que al carrer, intentem cobrir totes les àrees que necessita una persona. No totes les activitats són del mateix nivell de... perquè també és una implicació, perquè per exemple, tenim algunes internes molt interessades en el tema de l'esport i són molt persistents. Altres internes, en canvi, no els hi convenç gens l'esport.

X: Sí. Pel que fa als programes relacionats amb el delicte, que explicava abans la directora, penseu que som un centre, com dèiem abans, de preventives, hi ha molts programes que aquí no podem fer , perquè moltes d'elles encara són... presumptes innocents, perquè encara no han estat jutjades i no poden estar en cap programa perquè estan esperant judici. De fet, moltes d'elles marxen abans perquè el jutge declara la llibertat provisional i no tindria sentit fer un programa de delictes violents quan aquesta senyora encara ha de decidir el jutjat si és culpable o no.

Per tant, de tots els programes que hi ha, que són els mateixos que es fan a totes les presons generals, resumint molt hi ha com dos blocs. Uns que són molt generalistes i els altres que són més específics per incidir en el delicte. Aquests específics, els únics que fem són els de toxicomania, aquí quan entra la senyora, ja podem saber si té una trajectòria toxicològica o no, tenim informació mèdica i fem una entrevista amb ella per això, aquí sí que podem incidir des del minut 0. I l'altre el de reparació, perquè moltes vegades les han detingut a l'aeroport, hi ha una constància.

Aquests són els dos bàsics específics que fem, la resta són com programes molt bàsics, generals, que treballen totes les àrees i el problema principal és el cicle educatiu de dones, treballar el tema de salut, la situació de gènere...

P: Aquests programes els fan les internes de segon grau o les de tercer grau també...?

X: Aquests programes els poden fer totes. El que passa és que clar, l'educador a través de les entrevistes d'ingressos, de les entrevistes que van fent amb elles, juntament amb la informació que extreu la resta de l'equip, psicòlegs... Són els que

acaben de decidir quin és el programa més adequat per elles, sobretot pel tema de detectar, per exemple, si hi ha un problema d'addicció i, per tant, veure si es pot incorporar lo abans possible al programa.

P: Llavors entenc que hi ha com un acompanyament de cada un dels interns, en aquest cas internes, des que entren se'ls hi fa l'avaluació i després ja es va veient...

X: Hi ha un model de participació i de convivència que és genèric a tots els centres penitenciaris. Aquest model de participació i convivència dins de les presons i, concretament aquí, amb nosaltres, es regula amb bàsicament tres comissions on participen les internes: una comissió de les gestores culturals, que són les que s'encarreguen de... ara estan preparant la... la... la festivitat del dia de les dones, juntament, que coincideix amb l'acabament d'aquest curs d'eventos i ja porten temps planificant aquest dia.

Les reunions setmanals que tenim amb elles, perquè sempre va algú de direcció amb algun educador i totes les que pertanyen a aquest grup de gestores, penso que són 8-10 noies, ens reunim setmanalment, mirem a veure que necessitats culturals podem gestionar al llarg de les setmanes. Això ja seria un grup on elles tenen un càrrec important de gestió dins del centre.

Hi ha un altre grup de gestores, que són les gestores d'acollida. Aquestes el que fan bàsicament és acompanyar a totes aquelles noies que entren. Totes aquelles noies que entren noves i que no han tingut cap contacte, encara que les que entren després d'un temps també. Llavors en aquesta acollida...

(Interrupció per l'arribada d'una professora de Dret de la UAB. Rialles)

X: Doncs això, el grup d'acollida el que fa és que una noia, un dilluns, ingressa aquí al centre perquè l'han detingut i ha passat per la comissaria després de dos dies o tres, ve amb un manament de presó. Quan entra aquí, el primer que la visita és el metge. Després durant els dos primers dies la van visitant els professionals i una noia d'acollida. Ho tenim molt protocol·litzat, sobretot l'acollida és emocional: ¿cómo te encuentras? No te preocupes, vas a estar muy bien, podrás hablar con tus

familiars, tindràs trucades, podràs fer esto... O sigui, tot el procés de desangoixar el fet d'estar a la presó, el que implica la presó i el no saber com funciona una presó.

No és lo mateix que li expliqui un funcionari o que li expliquem nosaltres a què li expliqui una persona propera, que està vivint el mateix. Llavors, amb el grup d'acollida també ens reunim setmanalment. Normalment, vaig jo, un educador i funcionari que és el cap de la unitat on està infermeria, ingressos i acompanyament. Ja et dic, comentem: a veure aquesta setmana quins ingressos hem tingut?, com si fóssim un grup de treball multidisciplinari, però on parlen elles perquè són les que principalment han fet l'acollida.

Ens expliquen com ha anat l'acollida amb ella i sobretot el que han pogut detectar. Penseu que hi ha molt per exemple, estem molt a sobre del protocol de la prevenció de suïcidis, és un fet importantíssim, que moltes vegades per estadística, es produeixen en moments claus i un moment clau, punt d'inflexió és la tarda. Per tant, elles més que cap altra persona són les que poden detectar si hi ha algun perill que nosaltres hem de detectar ja.

Per tant, ens donen molta informació per nosaltres, per la noia que acaba d'ingressar també serveix per desangoixar el moment de no saber el que l'espera aquí dins i, a més a més, per les dones que estan participant en el grup de gestores els hi puja l'autoestima una barbaritat. És un benefici a tres bandes.

P: Heu tingut bon feedback d'aquest tipus d'acollida a les internes? Us ho agraeixen?

X: Sí, sí, totes. Començant perquè el grup d'acollida és molt dinàmic, noies que marxen... som un centre de preventives... hi ha moviments de noies i quan marxa una noia, doncs agafem alguna que porti més temps i sí que agafem que tinguin així un perfil més acollidor, però són elles mateixes les que ho decideixen perquè es coneixen més.

(Posa exemple) "A veure, hem tingut dues baixes com a gestores aquesta setmana, coneixeu alguna que encaixi?", responen "fulanita... ay aquesta no que l'altre dia..." I

així entre tots anem mirant de fer-ho i elles mateixes valoren molt que les acompanyin perquè totes elles en un futur poden acabar fent de gestores. Per tant, és de lo més profitós que hi ha dins d'aquest model de participació. Podeu mirar que hi ha a la web de serveis penitenciaris, està penjat el model de participació, així com està penjat el model TEMO, que són totes les activitats organitzades que es poden fer, regulades.

P: Com estaves parlant dels programes, jo volia que parlessis una mica dels programes en el departament de mares, si hi ha algun específic...

S: Mira el departament de mares, primer parlem de les mares, però les mares no són únicament les que estan al departament de mares. Mira penseu que la gran majoria de dones són mares. Jo crec que hi ha poques dones aquí a l'interior que no tinguin fills. Per tant, això és un continu en el nostre pensar de la dona presa. Però en aquest cas, la dona que té el nen petit amb elles, ara per ara coincideix que tenim 9 mares i la gran majoria tenen nens molt petits. Molt petits significa que no tenen encara 4 mesos, que és el període diríem que permet el permís de maternitat.

Doncs en aquest període de maternitat el que ens hi deixem és estar més estona amb el nen. O sigui, fem el més semblant possible a què si aquesta dona estigués a casa amb el seu fill que es lo que faria. Doncs lo més similar és que estigui molt més temps, primer per l'alletament, però després perquè el bebè requereix moltes més atencions, perquè el bebè ara és petit i per la situació monoparental, ja que no té pare o mare que l'acompanyi, no té avis o sogres... Llavors això ho hem de suplir d'alguna manera.

Llavors fins als 4 mesos és com si estiguessin de baixa de maternitat, però si alguna vol participar en alguna activitat de les de la resta, poden sortir a fer alguna activitat. Per exemple, l'altre dia que ens vam reunir amb elles, perquè també fem reunions amb totes les mares, que seria com el tercer grup de gestores que us deia. Llavors alguna deia "Yo es que quiero hacer catalán porque luego me lo piden para el curriculum y...", llavors té el nen petit, però si està molt interessada a fer català, doncs li facilitem a una hora, perquè clar potser el curs de català es fa tres dies una

hora i mitja. Pues bueno, tenim dues noies que són auxiliars que fan de cangur, en lloc de tenir un destí de neteja, de cuina... fan de cangurs, vale?

També molt seleccionades, noies que ens donen molta confiança, que també hagin tingut nens perquè això dona una certa vinculació... Bueno, i llavors en aquest horari que marxa la mare a fer aquesta horeta de català, venen les canguros i ajuden. Bueno, i a vegades passa que "Ay me ha llamado el abogado que tengo que hablar un momento con él", doncs l'altre mare es fa càrrec del nen. Bueno, com es fa al carrer amb la veïna de "Échale un vistazo al niño que bajo un momento a comprar no sé que", doncs el mateix.

A partir dels quatre mesos, el nen ja pot sortir amb l'educador infantil i el posem ja a la guarderia que tenim aquí sobre que és exclusivament del centre. L'educadora entraria, agafaria els nens i amb una altra noia de secció oberta de dones, que faria aquesta funció d'auxiliar de l'educadora, perquè a vegades hem tingut molts nens i llavors està aquesta figura d'auxiliar que ha de ser de secció oberta, perquè la tenim aquí fora, és externa a la guarderia. Se'ls emporta aquí i estan absents tot el matí, pel que la mare ja pot treballar o si ha d'estudiar, per omplir la resta d'activitats que es fan al centre.

Llavors després, ja només han d'anar al departament quan sortís el nen de la guarderia per entendre'ns i durant la resta del dia pot participar de la resta d'activitats. Quan els nens es pot fer previsió per temps i matriculem, perquè tenim conveni amb una guarderia municipal, que està aquí baixant a mà dreta, maquíssima, supernova, amb uns patis espectaculars... Hi ha molt bona coordinació amb la direcció. Inclús ens ha donat algun premi de col·laboració, perquè ens guarden les places... Perquè les reunions que fan a principis de curs, els mestres entren a dins a fer les reunions amb les mares. Ara ho hem perdut una mica però, abans el que fèiem és, que tu quan anaves a recollir el teu nen a la guarderia t'explicaven "doncs el nen ha estat molt bé" o "el nen ha estat molt nerviós"...

Doncs, tot això, a base de papereig , vídeos a vegades, els hi transmetien a dins, així que hi havia molta connexió. A principi de curs, també els hi passaven un vídeo perquè veiessin les instal·lacions, que coneguessin a les mestres... Penseu que clar,

les mares no escullen la guarderia, llavors això és una mica angoixant, crea inquietuds. Hem tingut mares que culturalment tenien una visió del seu país de procedència... Per exemple, recordo una noia africana, que per ella això de separar-se del niño no li quadrava, fins que va veure que era un luxe. Clar, això costa. Tot el que sigui apropament amb la guarderia és positiu i amb això hem tingut molta sort. Hi ha molt bona relació.

Llavors ja quan surten de la guarderia, teníem un altre servei d'acompanyament. Abans era una noia de la Creu Roja, es va acabar el conveni i ara hi ha una altra noia encarregada, d'una altra entitat, que fa l'acompanyament dels nens de la guarderia. Bueno, que ara hi ha dues nenes, que sempre surten ben maques, totes posadetes i surten dos només perquè són més grandetes i s'han pogut matricular fora de termini. Moltes vegades, com ens guarden places, si ve alguna fora de curs també ens l'agafen. La veritat és que és un luxe treballar amb elles.

P: No sé si heu tingut casos de què s'han quedat embarassades quan es trobaven aquí dins o que entrin embarassades, però com és aquest procés? Els metges entren, surten, fan les revisions, com és el procés de l'embaràs sent interna?

X: Hem tingut de tots els casos, des de parelles que acaben els dos detinguts i ell va a Brians 1 i a ella la porten aquí i només es veuen en les comunicacions mensuals i intimes que tenen. Situacions en les quals ella ha vingut embarassada i amb un altre nen. O sigui que hem tingut de tot. Aquesta noia africana que us he dit venia amb un altre nen.

P: I el nen podia entrar o ja era massa gran?

X: Clar ens va costar que entrés, perquè els van detenir als dos i no tenien a ningú, per tant, el primer procés és a través de la DGAIA i quan es veu que no hi ha cap inconvenient perquè el nen estigui amb la mare, perquè l'únic inconvenient era que els dos estaven detinguts... Llavors va entrar el nen i va estar aquí fins que van marxar els dos. Va estar aquí sortint a la guarderia fins als tres anys. Clar, que després va sortir ell una mica abans que la mare, perquè als tres anys no poden

estar aquí segons el reglament penitenciari. Llavors ho intentem gestionar de manera que una senyora que ve aquí des d'un altre país, que ve amb una carga de l'aeroport de droga i que sabem que serà segurament una càrrega de 6 anys, quan ve embarassada, doncs et pots imaginar que hi haurà un moment en el que nen sortirà abans que la mare.

Llavors, intentem agilitzar les sortides de manera que en el moment que pugui sortir, la mare també ho faci d'alguna manera, perquè sigui lo menys dramàtic la separació. Per tant, les mares les tenim classificades i el primer seria sortir de permisos i facilitar-les un article, que us sonarà dels polítics, el 100.2, que des d'un segon grau és com un pas més cap al tercer. Si hi ha una motivació, com en aquest cas amb la mare és claríssim perquè ha de cuidar del seu nen, doncs amb aquest article ens assegurem que cada dia per exemple pugui sortir a deixar el nen. Aquest article també ens dona confiança a nosaltres, perquè és una sortida que la senyora fa i no hi ha cap problema i estem més a prop de poder demanar un tercer grau i que puguin sortir els dos.

P: Ja, però en tercer grau la nit l'ha de passar aquí...

X: O no. Hi ha moltes modalitats de tercer grau. Una modalitat de tercer grau és pernoctant aquí amb l'article 83.

Una altra modalitat és el 82, que ni tan sols estan fora, estan dormint, però hi ha altres modalitats, que segurament coneixereu, que és el 86.4 és que està a casa seva dormint i ve aquí a fer entrevistes i seguiments a petició del centre.

Una altra modalitat és amb polsera telemàtica, com coneixereu, que és un dispositiu telemàtic que es posa al turmell i un dispositiu que s'instal·la a casa que el que detecta és que tu en un horari de 20 h del vespre fins a la matinada, tu has d'estar a casa teva. Nosaltres a la web podem controlar l'entrada i sortida de la senyora X. Hi ha moltes modalitats de tercer grau.

P: Quina capacitat de gestió teniu, quan al final tot això ho decideix un jutge. O sigui, fins a quin punt, vosaltres podeu ajudar que aquestes dones tinguin una maternitat “normal”?

X: Com ens ho creiem molt i sí que és veritat que amb dones, tot el tem delictiu és diferent. Com deia abans, els centres són pensats per homes que delinqueixen i això és molt clar perquè la llei també està pensada per homes que delinqueixen i no per dones que delinqueixen, quan la situació és completament diferent. O sigui, per una dona que té un acte violent hi ha 50 mil homes, o sigui, no és... no... delinqueixen molt més perquè el percentatge, jo diria, ho dic de memòria, jo crec que un 2%...

P: Les últimes dades de Catalunya que vaig mirar la setmana passada diu que el 6,54% de tota la població penitenciària de Catalunya són dones.6,54%, és que em va semblar...

X: Claro, és que és algo insignificant, és que o delinqueixen menys o és que ho fan millor (rialles).

P: Potser és que també com el que deies, són delictes...

X: Són delictes molt menors, furs bàsicament, moltes vegades darrere hi ha una trama socioeconòmica molt deprimida pel que moltes vegades és molt difícil de sobreviure, o sigui, que no es fa per un enriquiment lucratiu de les dones...

P: Sí, d'això també es parla molt, que moltes vegades les dones que delinqueixen són dones víctimes d'un context.

X: També hi ha estadístiques que 2 de cada 3 han patit abusos de gènere, això és brutal. Hi ha tota una sèrie de factors que influencien a una dona, que no es tenen en compte i que són diferents a un home que ha delinquit.

Llavors com això ho tenim molt clar els que treballem aquí, intentem preveure molt el recorregut d'aquesta mare en aquest cas. Llavors treballem molt... si ha de fer algun programa ho planifiquem en temps, perquè acabi en el termini... El que hem de fer és justificar-li al jutge que aquesta senyora està en condicions de sortir i que ens dona confiança per sortir. Perquè ja ha superat els permisos, perquè té una

vinculació amb l'exterior , perquè ha fet tots els programes formatius, perquè ha fet una evolució important... Si això és així clar. Nosaltres donem l'oportunitat de què això sigui així, si algú diu “no, no, yo a mi rollo” doncs endavant, encara que normalment no és així.

P: Per això hi ha una altra dada que diu que el 70% de dones no reincideixen.

X: És veritat, delinqueixen molt menys i reincideixen molt menys. A efectes és veritat.

P: Perdona que no estem seguint cap ordre lògic, parlaves del tema de cultura, acollida i mares. Conjunt de gestores de mares...

X: Els de mares ens reunim amb elles una vegada al mes, el que fem bàsicament és parlar de temes de convivència, que és el que funciona, que és el que no funciona, que s'ha de millorar, tema de destins, si hi ha hagut algun problema... Si ja la convivència és complicada en qualsevol centre penitenciari perquè és una convivència forçada, perquè tu no pots triar amb qui estàs aquí a dins, amb mares i nens encara és molt més complicat.

Per tant, no es pretén que siguin íntimes les mares, però sí que tinguin una mínima relació respecte pels altres. Nosaltres estem aquí per visibilitzar que tenen un gran avantatge d'estar amb el nen, estan a presó sí, però estan amb el nen... que tenen una oportunitat, que tenen una habitació on estan soles amb el nen, són habitacions que estan molt bé, no les has de compartir amb sis persones, com les que estan a dalt, tens l'habitació oberta... Tens una sèrie de comoditats perquè durant la seva estada estiguin de la millor forma possible amb el nen i que nosaltres estem aquí per escoltar-te i per ajudar-te.

També els hi facilitem a dins unes activitats per mares exclusivament. Hem perdut algunes activitats pel tema de la pandèmia, però venien contacontes, només per mares i nens, venien un grup de parvulistes jubilades, un grup de dones que venien dos dies per setmana i en horari de tarda-sopar nit, cap a les 18h-19h compartien aquests espais informals amb les mares i els nens, explicar-los contes... Aprenen a fer de mares amb els nens, perquè tenim mares que són molt joves, ara tenim una

amb 19 anys, i potser hi ha d'altres que han tingut cinc o sis fills, però mai han fet de mares. O sigui, tenir fills no significa fer de mares. Hi ha moltes mares que no saben jugar amb el nen o calmar-lo o renyir-lo... Clar, tot aquest procés educatiu de manera informal, hi ha aquest rebuig en l'àmbit d'institució, com aquest servei no ve de cap institució sinó que són voluntàries i encaixaven molt bé amb les mares, perquè eren dones superintel·ligents que saben com apropar-se amb elles, ajudava molt a tractar aquests problemes de disciplina, un acompanyament brutal que encara no hem pogut recuperar...

P: Ara mateix hi ha nou mares al mòdul, però us trobeu amb moltes mares que no porten els fills amb elles quan, per edat, podrien estar aquí?

X: Si elles demanen tenir-los, en principi no hi ha cap impediment, a no ser que hi hagi algun tema de la DGAIA per darrere, que siguin nens que estan en acollida, amb altres famílies, que hi hagi alguna retirada amb la DGAIA. Llavors la decisió ja no depèn de nosaltres.

P: També suposo que us heu trobat en casos de dones que tenien fora un altre fill més gran de tres anys i a la presó es queda embarassada o ja té un fill menor de tres anys. Com es gestiona aquest contacte...

X: Serveis de convivència. En l'àmbit d'infraestructura és un altre tema, perquè no està pensat per fer aquesta reunió familiar amb nens petits de fora, no són espais adequats, no deixes d'entrar en una presó, veus reixes... Estan pensats perquè un home pres es comuniqui amb la seva família de fora, però no amb nens. Llavors sí que els últims anys s'ha tingut una mica més de sensibilitat amb el tema i s'han adequat alguns espais.

En altres centres on tenen més espais, han creat sales com ludoteques amb jocs... Aquí amb l'espai que tenim, és tot més condensat. Vam agafar dos vis a visos familiars i vam fer un més gran pels vis a vis de convivència, per les mares que tenien menors a fora i que es pogués crear un espai una mica més sensible, menys agressiu, més acollidor. Llavors tenim vis a vis de convivència i les mares que tenen la custòdia retirada per la DGAIA i aquesta no posa cap inconvenient, si volen,

poden portar el nen aquí i estar amb les mares quan vulgui... Si està amb la DGAIA no hi ha problema.

Un altre tema importantíssim són les videotrucades, això va ser el gran avenç a escala penitenciària postcovid. Hi havia mares llatines que portaven aquí com a cinc anys, els fills a llatinoamericà i després de cinc anys podien veure'l per pantalla, després d'haver estat tant de temps només escoltant-lo per telèfon.

P: Vaig llegir que el departament de mares té una capacitat màxima de 20 mares, però que ara s'ha reduït a 12 o menys. Com ha sigut aquesta evolució...

X: Habitacions hi ha unes 9-10, però no podem dir que no agafem una mare amb nen, si les hem de ficar dues en una habitació, doncs les fem. Tu no pots dir: "no, no, tenemos el cupo cubierto, te tienes que esperar...". Hem tingut sort i poques vegades han hagut d'estar dues en una habitació. Fixa't, ara fa tres setmanes teníem només a 3 mares, que això tampoc és normal. De sobte ens ha pujat molt, és molt variable i no podem fer cap revisió.

Hi ha gent que està a punt de marxar, altres que estan en llibertat preventiva i alguna sí, perquè estem en procés de planificar el tercer grau i treball en paral·lel perquè coincideixi amb els tres anys del nen, però en moltes ocasions no es pot fer previsió.

Previsió de les que arribin, podem saber si estan embarassades i si es queden embarassades a Brians, sabem que acabaran venint aquí.

P: És a partir dels sis mesos d'embaràs que ja poden venir aquí?

X: Una mica més. Mira, l'última que ens va arribar, estava ja de set mesos. Això és tema mèdic. Moltes vegades es queden a Brians 1 i quan han de donar a llum, les porten a Terrassa i ja després venen cap aquí. Ara estem en una situació d'encaix de les mares entre si, per això és important fer aquestes reunions de gestors amb elles, perquè han passat en poc temps de ser 3 a ser 9. Estan en procés de fer grup. Hem tingut alguna trobadeta entre dues mares, han xocat molt...

Estem una mica molt a sobre d'elles... Pensa que hi ha una educadora social només per mares que també porta als nens, hi ha una treballadora social per mares, hi ha la

vetlladora que ve a parlar amb elles, ve la pediatra, les infermeres que entren contínuament... O sigui, que estan molt acompanyades.

P: Com és el procés de quan el nen fa els tres anys. És de l'estil: bufa les espelmes i agafa les teves coses que marxem o...

X: Hi ha molt pocs que hagin sortit abans que la mare. En els quatre anys que porti aquí, només he vist sortir un nen poc abans que la seva mare, que és la noia aquesta africana, i jo crec que feia molts anys que no sortia cap nen abans. Són casos una mica excepcionals, per sort.

A més, depèn molt dels casos, perquè si té família a fora, és relativament fàcil. Penseu que si tenen família fora i la mare ho autoritza, poden venir les vegades que faci falta i emportar-se al nen, pot estar uns quants dies fora, anar al parc... Normalment, ho fan el cap de setmana, però poden venir sense cap problema.

P: És la perspectiva aquesta de què el nen no és el que està intern...

X: Clar, en això insistim molt. "Intentem facilitar-vos les coses, però les que esteu preses sou vosaltres" i això és un present continu per nosaltres. També tenim un altre servei, encara que ara no tenim cap en actiu, que són famílies acollidores, i això ens havia funcionat molt bé. Ara per ara no tenim necessitat, però són mares que no tenen cap mena de vincle social aquí i perquè el nen estigui el menys temps possible, se li proposa a la mare que pugui sortir amb una família acollidora en el moment que estigui aquí. Sense fer falta cap procés d'adopció ni res, simplement una família que s'ofereix voluntària a passejar el nen les horetetes el dissabte o el que sigui... Si a la mare li sembla bé, ve la família aquí dins, es coneixen, el primer dia se l'emporten una hora i creen vincle... I amb aquestes famílies que han sigut acollidores han arribat a ser íntimes amigues amb la mare i quan el nen els veia es posava superfeliç...

Amb la pandèmia ha sigut difícil l'entrada i sortida de nens, però ara sí que s'ha reprès encara que són molt petits i crec que no hi ha cap noia que no tingui cap conegut que pugui treure al nen.

P: A part de tots els educadors que estan durant tots els processos, hi ha algun tipus d'acompanyament psicològic per tenir present la salut mental de les preses...?

X: Home clar. Tu pensa que a més de tots els serveis esmentats, també està l'equip de tractament. Aquest està format per quatre educadors, dos de matí i dos de tarda, dos psicòlegs, un jurista, tres treballadores socials, les dues monitores d'arts plàstiques, una monitora d'esports, el monitor d'automoció i tots els monitors de formació professional i els mestres. Som els que ens reunim, formem la junta de tractament cada setmana, presidida per la directora i jo com a secretari, i ho classifiquem totes les noies que passen a penades i, per tant, podem classificar-les en algun grau de tractament, o valorem la viabilitat de permisos o valorem les revisions de grau o sortides programades...

Tot això ha de passar per la Junta de Tractament i tots els membres són vocals, han d'informar i fer informes per escrit... Quan arriba el jutge per un tercer grau, perquè aquests professionals li han de fer informe. Totes les noies tenen un educador referent i es fan representants.

P: Què n'opines del fet que puguin tenir els fills fins als tres anys?

X: Jo penso que no és el millor lloc, però si penso que el nen ha d'estar amb la mare. No és l'ideal que estigui aquí, però tampoc ho és que estigui la mare, així i tot, donada la situació, és que no tenim moltes altres opcions. L'ideal seria tenir una tercera opció, estar amb la mare fora. L'ideal per mi, que és un poco de ciència-ficció, seria no tenir unitats per mares amb nens dins de la presó. Així com parlàvem que les dones estaven preses en centres pensats per homes, perquè aquí passa el mateix.

El departament de mares no deixa d'estar dins del de dones preses, potser l'hauríem de plantejar i fer només un departament de mares extern. Quan facin una presó pensada per dones, ja haurem avançat alguna cosa, però si dins d'aquesta presó fan un departament de mares, potser no es tindrà en compte que sigui un departament pensat per nens.

Àgora és una unitat dependent, que ens ha funcionat molt bé. Són per dones que han de tenir ja el tercer grau obert. Per totes aquestes dones que no tenen cap classe de xarxa social que pugui acollir-les, les enviem a Àgora, que és una mena de pis, on tenen la seva habitació i això és l'ideal des del minut 0. És el més normalitzador per elles i pels nens. Ja sé que és impossible, perquè s'hauria de canviar tot el sistema, però és que jo aniria més enllà i em preguntaria: per què s'ha de desvincular del pare?. El dia d'avui, en l'àmbit tecnològic tenim eines per controlar el que fa i deixa de fer la mare, per què no podem tirar per aquí?

P: Els delictes també estan pensats per homes que delinqueixen i fan delictes molts greus... L'altre dia vaig estar a una xerrada de Carme Forcadell i deia això, que la majoria de dones no fan delictes molt greus. Sí que hi haurà, però la gran majoria hauria de tenir un altre tipus de recursos de control o de pena...

X: Aquí xoquem amb el tema social, la societat no acaba de veure amb bons ulls que una dona/home que delinqueix en dos dies estigui fora, deien: "han hurtado 50 veces y entran por una puerta y salen por otra". Això és mentida, ja estic cansat de veure aquí dones que entren per un robo o dos robos, que el primer se suspèn i pel segon ja entren aquí. No és veritat, tota la pressió social que hi ha, també pels mitjans de comunicació, sembla que aquesta reincidència no està penalitzada i no és veritat. No estaria ben vist tot el que hem parlat, unitats familiars, la gent no ho acceptaria.

12.1.6. Interna 1: Manuela

P: ¿Cómo empezó todo?

Yo me quedé embarazada. Yo estoy aquí por meterme de ilegal en una casa. Me metieron por robo con fuerza en casa habitada, por romper la cerradura. Actualmente, teníamos todavía esa casa, estábamos viviendo ahí. Yo, mi hija y el padre de mi hija. Era mitad casa del banco, mitad casa de un dueño. Y el dueño nos la quitó así.

Nosotros trabajamos aquí en Cantabria, somos de la hostelería, y en verano, si te vas en mayo, hasta octubre, noviembre, puedes estar y aprovechas y ganas bien de

dinero. Y teníamos una casa antes de alquilar porque teníamos un trabajillo de camareros en X, y cuando llegó la temporada dejamos el piso de alquiler para venirnos aquí arriba y claro ya se nos metió hasta el Covid y todo. Se acabó el invierno y nos bajamos a X y ya no encontrábamos trabajo y como no teníamos contrato de trabajo nadie nos alquilaba un piso. ¿Pues qué pasó? Que yo estaba a punto de parir y nos abrimos un piso (okuparon). Estaba a punto de parir a la mayor. Y nos metimos en una casa a vivir como último recurso.

Hace mención a un tema familiar:

Mi suegra tiene 9 hijos y por lo menos 6 viviendo en casa. Casados y con hijos también. Y bueno, pues me decía que prefería que hubiera estado en una casa, que la niña tuviera su espacio, que no ahí con todo el mundo. Éramos muchos y pocas habitaciones y había tres bebés en esa casa.

Nos acabamos metiendo en un problemón de los gordos, ¿no ves donde estoy? Empecé a recurrir, vine aquí, parí y todo. Llevo aquí 6 meses ahora. Empezamos a recurrir hasta que me bajaron los 10 días. Se me quedó todo en 2 años y 6 meses. Y al padre de mis hijos en 2 años. Él está en Extremadura, está en casa. A él le procedió la suspensión de condena. Ya no me quedó manera de volver a recurrir hasta que me dieron los 10 días. Y una amiga, muy amiga, casi familiar, íntima amiga. Sus padres son amigos de los míos, ella es holandesa. Y me dijo, mira la mejor cárcel para madres está en Barcelona, yo te puedo ayudar aquí, te puedo dar propuesta de trabajo, me puedo quedar con tu hija cuando salgas a dar a luz, quedarme con ella los fines de semana.

Mi amiga vive aquí en Pedralbes. Y me cogí un ave (primero tren y después ave) y me presenté aquí en Barcelona con mis dos hijas. Pues llegué aquí y a los dos meses me clasificaron en tercer grado. Me lo comunicaron en diciembre del 2021. Y por la noche vino un jurista a decirme que me quitaban el tercer grado por no haberles contado que yo había estado en prisión. Y claro, yo creo que aquí esas cosas no se pueden ocultar, ¿no? Está todo registrado y la cárcel tiene contacto con los servicios centrales y eso.

Y bueno, me quitaron el tercer grado. Y ahí ya sí que me eché de cabeza y me puse en contra de todo el mundo y del tratamiento. Doña Soledad me llegó a decir que si yo era capaz de demostrar que me habían dado un tercer grado. Se votó mi unanimidad para mi tercer grado y después ella dice que se votó la unanimidad para el segundo grado.

P: ¿Cómo fue el parto?

Yo al pequeño lo parí aquí, en Terrassa. Me hicieron cesárea porque venía chiquitito. Pesó 1 kg, 900 g nada más. Me dijeron que si cogía la temperatura corporal podía venir aquí al centro otra vez con mi hija, aguantó 24 horas, le daba el pecho y me lo traje. A los 10 días lo ingresaron porque le dio una bronquiolitis y le producía apneas, se ponía de colores el crío, se me ponía azul. A los 4 días nos vinimos aquí otra vez y se le pararon los pulmones, se ponía de color azul y estuvo 15 días en la UCI. Yo pensaba que se me moría mi hijo. Yo pude estar allí en el hospital. Durante el parto estuve con mi amiga esta que te digo. Y la mayor se quedó con mi amiga, su marido y su hija. Y dejaron venir a su hermana a conocerlo. Me sentí cómoda en el parto, aunque estaba dolorida.

¿Cómo fue la adaptación al volver a la cárcel después de estar en el hospital?

Y bueno, ya me quitaron el tercer grado, me puse de cabeza, el educador que me vino a comunicar, se sintió un poco mal por qué votó que sí, y se podría haber hecho otra junta. Él era quien venía a ayudarme y quien me ayudó a hacer los recursos. La cárcel mandó un comunicado que yo no estaba preparada para salir en semilibertad, que era reincidente, que no aceptaba el delito, que no tenía soporte en Barcelona (quan aquesta noia havia vingut aquí i per quedar-se amb la meva filla va haver d'entrevistar-se amb l'educadora social, perquè per quedar-te amb la nena has de passar una entrevista perquè l'educadora social pugui donar el vistiplau, encara que siguis el pare si no fas l'entrevista no es pot quedar amb tu). Esta chica, aparte de tener una posición social alta, me propuso una oferta de trabajo para poder salir, pero yo tenía que pasar el periodo de maternidad.

P: Nos has comentado que eres extremeña, ¿cómo viniste hasta Wad-Ras?

Yo me vine desde X sola aquí a cumplir. Yo me vine con mi hija y embarazada de mi hijo. Con el carro, con las maletas de cada una. Me cogí el tren de Extremadura a Madrid y de Madrid a Barcelona el ave. Perdí mi maleta, tú piensa que yo venía con las maletas, el carro, la barriga. Y encima como tenía poca barriga no se me notaba mucho porque iba con un chándal puesto y el hombre del tren “vamos, vamos, vamos, bajaros” y yo tuve que levantarme la camiseta y todo y decir oye ayudadme por favor que estoy embarazada.

Antes de presentarme, vine aquí a entrevistarme con Marta, la trabajadora social. Vinimos a dos entrevistas, que ella me dijo cuando tenía que presentarme. Ósea que yo en ningún momento quise ‘evadir’ a la justicia, que vine aquí y me presenté el día que me tocaba. Lo que no entiendo es porque se nos ha cogido tanta rabia. Si nosotros hemos estado aquí muy poco. Mi hijo nació a las dos semanas de yo llegar aquí, vinimos 4 días y después 20 días al hospital... de los tres primeros meses de vida, hospital para un lado y para el otro. Perdí su confianza que tenían.

El educador ha acabado en sesión abierta, lo echaron de la junta de tratamiento, hace cosa de 2 semanas. Y le prohibieron entrar al módulo de madres. Por lo del tercer grado, él me ayudó, y se posicionaron o por el jurista o por mí. Y el educador se posicionó por mí. Él nos ayudaba mucho. Aquí había otra chica y entre esa chica y yo le hemos costado el trabajo al pobre. Aquí hay una educadora de niños y de madres. Y ella se las daba de educadora de madres para que él no entrara. Esa chica vino de Brians y le quitaron el tercer grado porque tuvo un problema al salir. Se logró demostrar que no era así y salió absuelta, pero no le devolvieron el tercer grado. Pues ella se lo comentó a la educadora y no le hicieron ni caso. Y entonces se lo comento al educador (Don Carlos) y le mandó los papeles a la directora y ayudó.

P: ¿Te has sentido apoyada/arropada en el centro?

Yo no me he sentido arropada. Cero. Y ahora que se ha ido el educador menos. Las compañeras ahora son todas nuevas. Las antiguas que eran las que sabían y eso ya no están. Y ahora solo queda la Isabella de las antiguas.

Yo tengo que estar aquí 2 años y 6 meses y la educadora me ha dicho que dan malos informes de mí, como que yo cuido mal a mis hijos, como que... Pero mira, ¿sabes que pasa? Que todo ha salido a la luz. Porque la pediatra de aquí, que es la que ha estado siempre con mis hijos y sabe de sobras como yo los cuido, ha hecho un informe. Yo le pedí informes porque claro, cuando ellos mandaron ese informe a la fiscalía de menores de que yo no cuidaba a mis hijos.

La Isabella, yo tuve una riña con ella la semana anterior porque le había dicho a la señorita que yo no le daba de comer a mis hijos por la noche, y la señorita en vez de comprobar las cosas o ir a servicio médico, ella directamente hizo un informe y lo mandó a la Fiscalía de menores porque me tienen una rabia que no pueden conmigo. Pues la pediatra, claro, yo me venía abajo e iba a entrar en depresión y yo no puedo entrar en depresión porque tengo dos hijos. Y la pediatra me dijo, no te preocupes de que yo te voy a ayudar porque tus hijos están mejor contigo que no en un orfanato. Y me hizo un pedazo de informe, y yo a Ester, que es la educadora que está aquí todos los días, yo le dije: Ester hazme un informe que lo que tú ves, lo que tú ves todos los días. Ella viene todos los días a por mi niña para llevarla a la guardería, y va siempre con sus uñas cortadas, limpias, lavada, siempre... y me dijo: Si quieres un informe se lo pides a tu abogado. Y vino Soledad, aquí al día siguiente, y me metió en este mismo despacho, y me dijo: no andes pidiendo, ni tú, ni tu abogada. ¿Sabes por qué? Porque si quieres un informe se lo pedís al juez y que el juez nos lo pida a nosotros. Encarados ya conmigo. Pues yo no paraba de llorar, me van a quitar a mis hijos. Yo pensaba: he venido aquí para hacer las cosas bien y me está saliendo todo mal.

Hablé con la pediatra y me hizo un pedazo de informe, que decía que mi hija cuando llegó aquí tenía el peso ideal, que estaba limpia, las uñas cortadas, todas las vacunas, las revisiones en regla. Que mi hijo desde que ha nacido tiene el peso

adecuado a su edad, que ha necesitado muchos tratamientos y que si yo fuese mala madre mi hijo estaría todavía enfermo... y claro me hizo un pedazo de informe.

P: ¿Qué contacto has tenido con la DGAIA?

Y entonces un día vino a verme la DGAIA esa, y bajaron conmigo la educadora y la trabajadora social. Dos lobos que me iban a comer. Y yo había hecho una instancia a la directora en la que pedía que el día que viniera menores estuviera mi abogada, mi hija, la chica que cuida a mi niña cuando sale (la niña va a la guardería todos los días y algunos fines de semana se va con mi amiga, no todos, porque algunos yo también la quiero tener) y que me avisaran. No me comunicaron cuando vino menores. Eran las 12, hicimos un vis a vis, y vinieron 5 minutos antes a avisar para que me arreglara, y yo estaba lavando la ropa de mi hijo. Yo quería que conocieran a mi hija, porque al menos si me conocen y nos ven una vez la cosa ya cambia, porque con todo lo que habían escrito y todo... El día anterior le pregunté a la educadora y me dijo que no sabía nada de la cita con menores y al día siguiente me vinieron a buscar 5 minutos antes.

Cuando bajé le conté todo a menores. Y delante de la educadora y de la trabajadora yo les dije todo. Que yo no contaba con el apoyo de la educadora y que lo que estaban buscando en ese centro era que mi hija saliera antes que yo y fuera antes que yo. Y me dijeron que cómo no iba a tener constancia de esta cita si esto se había preparado hacía tres semanas. Se quedaron alucinando todas. Bueno, y ella me dijo, si nosotras tenemos informes sobre los niños, y yo le dije lo del informe de la pediatra. La pediatra del centro. Y en el que pone claramente que con quien mejor están los niños es con su madre. Se quedaron las dos flipando.

Pasó todo esto y a la semana Don Carlos vino a despedirse, que se va a sesión abierta, porque ha habido bajas y que si no se iba lo echaban. Le pedimos perdón a Don Carlos, por donde lo habían metido por nuestra culpa. Él decía que su pensamiento no había cambiado. Don Carlos hablaba con mi abogado. Me hizo informes. Porque el juez decía que no estaba preparada para salir en libertad. Cosas que dices, que yo embarazada cogí mis cosas y a mi hija y me vine para aquí.

Embarazada me cuestionaron hasta mi estado de madurez. Yo pedí una audiencia con el juez, y nunca vino, porque yo creo que ni la mandaron.

Yo la verdad que aquí tengo mala pata y yo sé que ellos no quieren que nadie hable conmigo, o intentan que ustedes no hablen conmigo. La educadora social vino hace unas semanas, para decirme que a Belén me la iban a escolarizar en septiembre, octubre y noviembre, y que cuando la sacaran la familia que se quede con ella tenía que buscar otro colegio. Como queriendo decir que voy a seguir aquí en noviembre. Y yo, pues se lo he dicho, me tocó contratar a dos abogados. Me he empeñado con todo el mundo, porque me van a quitar a mis hijos si no salgo de aquí. Y ya irme a otra cárcel de madres no, porque está la de Madrid, pero no tengo a nadie en Madrid y yo me vine aquí porque tengo a esta chica. Pero en Madrid que hago yo sola si se ponen mis hijos malos o cualquier cosa.

P: ¿Y el padre no se puede hacer cargo?

Pero si el padre está en un piso ilegal. Sigue en el mismo piso. ¿Cómo se va a hacer cargo otra vez de la niña? Me la quita menores. Yo traje a mi hija conmigo y quieras o no, él tiene 21 años. Y yo tengo 29. Soy una asalta cunas (riures). Él nos ayuda, nos mete dinero. Gracias a Dios le compro de todo a mis hijos y todo por el dinero que me mete él. Yo con mis padres tenía una relación de aquella manera porque no lo querían a él. Pero ahora mis padres le dan dinero al padre de mi niña para que me lo pase a mí.

P: ¿Qué es lo que más te preocupa ahora mismo?

Yo lo que más preocupación tengo ahora mismo es que mi hija va a salir antes que yo y que nadie me puede ayudar. Con los abogados voy a intentar que mi amiga pueda quedarse con mi hija. Porque mis padres se la podrían quedar o su padre, pero ¿se la van a llevar a Extremadura? Cuando yo me la traje para que estuviesen los dos hermanos juntos. ¿No voy a ver a mi hija yo o cómo? Cuando mi hija cumplió los 4 meses yo ya empecé a salir del módulo y a hacer actividades. Y me da rabia, porque hay chicas ahora con bebés recién nacidos que las dejan hacer actividades y a mí no me dejaron hasta que el niño cumplió los 4 meses.

Yo entré aquí el 22 de octubre, el 16 de noviembre di a luz, y el 20 volví. Y el 15 de diciembre pasé por junta y ya empezó todo. Pero es lo que me decía Don Carlos, que aquí todas tenemos un NIF donde salen los antecedentes y si has estado en prisión antes sale y eso no se puede ocultar. Los 4 primeros números son el año donde has tenido problemas por primera vez con la justicia. El jurista, cuando vino, yo estaba con mi hijo recién nacido, que me puse hasta de rodillas y me dijo que a los 6 meses me mandaría al tercer grado de Cáceres. Y yo digo como me vas a mandar a Cáceres si yo he venido aquí para poder estar con mis hijos. Y la situación, aquí se supone que hay un programa individualizado para centrarse en las necesidades familiares, y para nada se han centrado en mis necesidades familiares, ni se van a centrar.

Don Carlos pidió que me llevaran a una casa de madres, que se llama Ágora, que está por el Vall d'Hebron. Cuando no tienes recursos o familia aquí, pues te acogen y estás ahí y te ayudan mucho, te buscan trabajo, te pueden dar un piso de protección oficial. Ellos no quisieron ni quieren que me vaya allí. Ahora he metido a mi abogada de por medio y mi abogada está, bueno ayer mismo, me quedaba el último recurso, que lo han mandado a Cáceres, al sentenciador. Y a saber lo que habrá puesto ella, ha puesto de todo. Sabes cuál es la única manera, que la educadora hable. ¿Pero claro, él era Don Carlos, y él tiene familia, mujer, una casa y de todo, y como lo vas a hacer meterse en esa tesitura? Va a perder su trabajo. Me decía, que él se jugaba mucho y hablaba con mi abogada: ¿consigo que tú salgas a la calle, pero yo pierdo mi trabajo? ¿Tampoco es eso no?. Él se movió mucho por el tema de mi compañera, que cuando el educador movió todo y habló con la directora, tuvo que pasar por huevos por Junta, y no le dieron lo que necesitaba. La mandaron a sesión abierta y tiene que venir a dormir, con 5 hijos que tiene fuera. Yo cada vez que venga alguna yo le voy a contar mi historia.

P: ¿Cómo crees que seguirá todo?

Yo voy a estar aquí hasta mi último día de condena y yo lo tengo claro. La única manera sería que mi abogada consiguiera algo. Vino aquí y se entrevistó con la educadora y la subdirectora y todo. Le dijeron que mi tercer grado estaba muy lejos.

Que primero había que matricular a mi niña. Y bueno, suerte que está mi amiga, ella lo bueno que tiene es que tiene una posición social buena, es directora de una cadena inmobiliaria, su marido es director ejecutivo, ella es de ahí de "BCN", encima ella va es patrullera. Ella tiene un trabajo estable.

P: ¿Cuál es la relación que tienes con el padre de los niños?

Yo me torcí, porque me fui con un marido que no tendría que haberme ido. Estoy casada con él, pero ya no estoy con él. Cuando yo llegué aquí, ya llevaba 9 meses separada de él. Vivía en mi casa porque mis padres pagaban el piso ese. Él venía a ver a la niña y se la llevaba y todo. Hacíamos custodia compartida y todo. No teníamos manutención porque hacíamos custodia compartida. Pero cuando ha hecho falta el dinero siempre me ha dado para los niños. Digamos que es un buen padre, pero es un marido de estos nefastos que te ponen los cuernacos. Es un mal marido, pero un buen padre. Y gracias a Dios esa es la ayuda que yo tengo aquí dentro.

P: ¿Y la relación con tus padres?

Me manda el dinero a través del padrino. La niña tiene un padrino que es de la familia, y él es el que se habla con mis padres. Y entonces a través de él me mandan dinero y eso. Mis padres saben que yo estoy aquí. Yo estuve 9 meses viviendo en un piso que me pagaban ellos, antes de venir aquí. Antes de yo venirme para aquí, ellos me pagaban el piso, pero sin hablar conmigo, ellos le pagaban a la inmobiliaria y no querían que nos viéramos. El padrino de mi hija se la llevaba al pueblo para que mis padres la vieran, pero ellos ami 0. Mis padres estaban, pobrecitos, ya son mayores, han tenido esa vida, y ellos estaban decepcionados conmigo por las decisiones que yo había tomado.

P: ¿Cuándo eras joven que querías ser?

Cuando era joven me saqué auxiliar de geriatría, de Alzheimer y dependencia.

(Inciso porque la niña empieza a portarse un poco mal: Ella le tiene un poco de pelusa de su hermano. Ella ya no usaba chupete y ella quiere ahora el chupete...)

También he estudiado hostelería, que me metí en cocina. La verdad que tengo el graduado escolar, me hice las competencias para acceder a un grado superior. Y antes de venir aquí mi padre me había pagado un máster en enfermería, que le costó 2.000 € y a medias lo dejé porque me tuve que venir aquí y me tenía que presentar.

P: ¿De cara al futuro?

Yo cuando salga de aquí, me voy a quedar a vivir en Cataluña. Hacer un proyecto de vida aquí con mis hijos, encontrar un trabajo bueno como mi amiga, empezar con ella en lo de la inmobiliaria y ya después pasarme a lo mío, porque lo mío es la sanidad. Empezar de cero y poder hacer lo que a mí me gusta. Ha quedado mi abogada para hablar con la Sole para mi propuesta de trabajo.

12.1.7. Interna 2: Isabella

P: Si quieres empezamos un poco introduciéndote a ti, dónde naciste, de dónde vienes, a que te dedicabas antes de entrar aquí...

Yo soy chilena. Antes me dedicaba a robar, pero... no robaba hace tres años y estas causas son antiguas. Tengo a mi hija, que tiene 5 meses. Aquí estoy bien, me apoyan en todo y el beneficio es que estamos aquí con los niños.

P: Y entonces, ¿cuándo viniste a España? Eres chilena, creciste allí, supongo, pero ¿cuándo viniste aquí?

Sí, sí. Hace 4 años.

P: Cuatro años, ¿y has entrado hace poquito?

Si, en 2019.

P: Ah vale, ¿y cuánto tiempo tienes que estar o te queda por estar?

3 años.

P: ¿Tres años te quedan?

No.

P: Ah entonces te queda muy poco para salir

Sí, porque ya tengo mi primera cuarta parte.

P: Vale, vale. Y para salir definitivamente, ¿lo sabes o...?

En 2024.

P: Claro, entonces, lo has tenido aquí.

La tuve en Brians y cuando tienes a la niña te traen para acá.

P: Cómo son los cuidados por parte de la gente de la cárcel en general o de los que vienen a ayudaros. ¿Te sientes apoyada?

Sí, la verdad que aquí me apoyan mucho. La medicación, la salud del niño, con la alimentación. Tenemos el apoyo de la directora, del director, de los funcionarios...

P: Por lo que nos han contado antes en las entrevistas, hemos visto que se preocupan mucho por la salud, tanto de la madre como la del bebé... ¡Son muy atentos! Los espacios tienen carencias porque es viejo, que falta remodelarlo, pero que podéis estar bien, ¿no?

Sí.

P: Entonces, ¿cómo es tu día a día aquí con tu niña?

Yo voy a clase, a un proyecto para que me den un permiso, pero tenemos que estar en clase, hacer deporte... Y aquí hay, ¿cómo se llama? Personas que cuidan a tu niño

P: Ah, si, si, las cuidadoras, las canguros

Sí, las canguros.

P: ¿Y la conoces?

Sí. Todo bien, porque a ella la entrevistan para ver si es apta...

P: Si, si, nos han explicado que es un proceso bastante... Y, en general, ¿cómo fue la parte de quedarte embarazada y estar embarazada estando en Brians, en la cárcel?

Es que cuando yo ya estaba embarazada me llevaron a Brians, pero igual fue medio depresión.

P: Fue duro enterarte de que tenías que entrar estando embarazada, ¿no? ¿Te daba miedo?

No miedo, o sea, por la niña, porque... por ella... a ver como explicarlo... Porque... por los otros, por mala... A ver como explicarte... Por tener... Ay, no sé como explicarte.

P: ¿Por tus actos?

Ella los está pagando, ¿me entiendes?

P: Bueno, de momento es bastante pequeña

Sí, es prematura.

P: Ah, es prematura

Sí.

P: ¿Y el embarazo lo pasaste en Brians?

Sí, después me trajeron para acá.

P: ¿Y el momento del parto cómo lo recuerdas? Porque entiendo que estabas tú sola con la matrona, ¿no?

Sí, fue cesárea.

P: Ah vale. ¿Y no preferirías estar acompañada de algún ser querido?

Es que no se puede.

P: Ah, claro, no se puede. ¿Y ahora viene alguien a verla?

Sí, el papá. Con el papá tenemos visita de convivencia todos los martes y después visita familiar.

P: Ah vale, ¿y también es con el padre?

Sí, todo.

P: ¿Y él como lo lleva?

Igual de triste.

P: Claro, debe ser duro, ¿no?

Sí.

P: Porque, o sea, cómo funciona, cuando tú tienes al niño podéis decidir si se va a quedar fuera con él o si se queda aquí contigo y tomáis la decisión de que se quede aquí contigo...

Sí, lo mejor es que esté con la mamá. La mamá la va a cuidar mejor que el papá (somriure).

P: Sí, sí. Y ¿algo que mejorarías de tener aquí a tu hija en la cárcel? ¿O qué pedirías que cambiaran para estar tu más cómoda o que estuvieras tu más cómoda...?

Todo (riures).

P: No es el lugar idóneo, ¿no?

P: Y cuando te enteraste de que estabas embarazada, nos has dicho que te pusiste muy triste, ¿cómo te ayudaron a eso aquí en la cárcel?

Aquí hay psicólogos, terapeutas, todo eso te ayuda mucho.

P: Entonces, ¿te ayudaron y fuiste a mejor?

Sí.

P: ¿Aún sigues yendo a la psicóloga?

No. Ya no, porque igual miro a ella y entonces tengo que darme fuerza y por ella tengo que estar bien.

P: ¿Conoces el tema de la guardería, donde irá después o todavía no te lo han explicado?

Todavía no.

P: Ah vale, es que nos han dicho que es una guardería muy moderna y que está muy bien y te queríamos preguntar un poco, como... eso... como veías que fuera a la guardería y tú siguieras dentro...

No creo que vaya a la guardería.

P: Y en relación con tus compañeras, que estáis en la misma situación, no sé si os ayudáis entre vosotras o tenéis buena relación...

Sí. Tenemos buena relación, nos ayudamos, nos apoyamos unas a las otras, nos contamos nuestras cosas y para adelante.

P: ¿Y el proceso del postparto, cómo fue? Porque entiendo que claro, hace falta bastante reposo y ayuda médica... ¿Cómo fue ese proceso?

Fue largo. Estuve un mes en el hospital, porque ella nació con un 1,670 Kg y bajó a 1,500 kg. Entonces tienes que estar allí hasta que pesen 2 kg - 2,500 kg.

P: Vale, vale. ¿Y cómo fue estar en el hospital?

Dura.

P: ¿Y allí podrías recibir alguna visita?

Sí, del padre.

P: Bueno, tenemos una pregunta que dice que si tuvieras que describir el momento del parto con una palabra, ¿con cuál la describirías? Bueno... o el momento de tener el hijo aquí, directamente

Feliz, al ver a ella...

P: Has dicho que sales en 2024, de aquí a dos años y poco... Cuando salgas, ¿le explicarás todo esto a ella cuando sea más mayor?

No

P: ¿Por qué? Si te puedo preguntar...

Porque no quiero que sea igual que yo. Quiero que sea profesional, que estudie. Bueno, si ella es más grande y me lo preguntara, ahí se lo explicaría.

P: ¿Y tú estás estudiando?

Catalán.

P: Ah catalán. Y cuando salgas de aquí, ¿con la niña que has pensado hacer?

Me voy para mi país.

P: ¿Tienes más familia allí?

Sí, tengo tres hijos más.

P: ¿Tres hijos más?

Sí, tengo una de 17, uno de 13 y uno de 9. Y soy abuela.

P: Y los puedes llamar de tanto en tanto...

Sí. Aquí les hago llamadas, videollamadas, todos los viernes y, aparte, como tienes un hijo, te dan dos llamadas más. Y me dice: mamá, mamá, ¿dónde estás?, respondo: Aquí en el trabajo.

P: ¿No lo saben?

No, y si saben...

P: Claro, no se lo has querido contar... Pero claro, ya llevando cuatro años es... ¿Por qué quieres volver?

Para estar con ellos.

P: ¿Cuándo viniste tenías la idea de traértelos aquí o...?

Sí.

P: Pero no podías por problemas económicos...

Sí, por el coronavirus, pues...

P: Cuando viniste, venías a trabajar y te pilló la pandemia y entonces fue claro...

Sí.

P: ¿Y llegaste a trabajar?

No, porque justo llegué en la época esta del 2019, cuando empezó el coronavirus.

P: Claro, entonces ya fue cuando tuviste que empezar a robar para sobrevivir entiendo...

Sí.

P: ¿Cuánto tiempo viviste en libertad entonces aquí?

Pues mira, en 2019 entré, después salí, me dieron una condicional que no podía delinquir en tanto tiempo y yo rompí esa condicional y volví ahora en el 2022.

P: La rompiste, claro, porque no tenías trabajo, y tampoco tendrías ninguna ayuda, supongo...

No, estaba sola.

P: ¿No te daban ninguna ayuda...?

No, porque si no tienes papeles ese tema no.

P: Y sin tener papeles, entiendo que tampoco puedes estudiar aquí, aparte del catalán. Ponen muchas trabas.

No.

P: Si se puede saber, ¿tu pareja está trabajando...?

Sí. Él trabaja, es mesero.

P: ¿Y él es de aquí o...?

No, es chileno.

P: ¿Y vinisteis los dos aquí?

No. Lo conocí aquí, pero él me ayuda en todo. No tengo nada que decir, es buen padre.

P: Cuando salgas, ¿os iréis los dos para allí?

Sí.

P: ¡Que bien! ¿Cómo se te pasa aquí el tiempo?

Corto y largo, porque aquí trabajo. Entonces voy a buscar la comida de los niños. Por la mañana, a las 7h, a las 12h, a la 13h y por la tarde a las 18h y a las 19h. Después me distraigo, voy a clase, voy al gimnasio, a hacer deporte, a la escuela de catalán y así se me pasa rápido el tiempo. Para distraerse, porque cuando estaba ahí mi hija lloraba, lloraba...

P: Y ahora no puedes salir, ahora es cuando te darán el segundo, tercer grado...

El segundo grado.

P: ¿Con el segundo grado no puedes salir nada?

No. Tengo que esperar al tercero, tener un buen comportamiento y todo eso.

P: Supongo que estás trabajando también para eso... ¿Cuánto puede tardar más o menos?

Un año.

P: ¿Entonces estarás un año más así hasta que ya tengas la libertad total?

Sí. Hasta que termine la condena, porque si me voy a mi país me pueden regresar en el aeropuerto.

P: ¿Por qué motivos viniste de Chile a España?

Para tener lo mejor, la situación, todo...

P: O sea, ¿tú viniste sola, con la idea de encontrar un trabajo y si encontrabas un trabajo, pues traerte aquí a tu familia?

Sí.

P: Bueno se ha complicado un poquito la cosa, pero pronto irán a mejor

P: Bueno vemos que se ha dormido la peque, ya ha cenado y a dormir. ¿Se porta bien ella?

Sí, es muy buena

P: ¿Y con quién la dejas?

Sí. Cuando voy a buscar la comida, la dejo con las compañeras y se queda dormida. Aquí les dan ropa para todos aquellos que no tienen, pañales y más cosas.

P: En Brians, ¿cuánto tiempo estuviste?

Seis meses.

P: ¿Y notaste mucho la diferencia?

En Brians dan mala comida. A los médicos no les importa. Yo llegué aquí con mucha anemia y los médicos me derivaron al hospital. Estuve allí, me pusieron sangre... En Brians pasan de todo.

P: Y que en Brians estáis con hombres... Al final no es lo mismo

Sí.

P: Dices que aquí te dan los pañales, la comida, la ropa. ¿Te da miedo que cuando salgas tengas más complicaciones?

No, porque el papá trabaja y lo trae todo, o sea, la ropa de él es la mía.

P: Miran mucho que seáis madres, porque al final lo mejor es que salgáis juntos con vuestro bebé y eso que os benefician mucho, eso, antes que tengáis el tercer grado, para poder salir antes...

Sí, porque si estás aquí y el niño tiene 3 años, ya no puede estar aquí, se lo lleva La DGAIA o tu familia.

P: Bueno tú tendrás suerte

¡Qué Dios te escuche!

P: Sí, porque con suerte salís a la vez, porque coincide que se acaba...

Sí.

P: Pues yo creo que ya está, muchas gracias por todo

Gracias a vosotras. ¿Vais a volver?

P: Si podemos, nos encantaría volver

Pues aquí vamos a estar esperando con los brazos abiertos.

P: Nosotras estaremos encantadas de volver, conoceremos un poquito más...

Sí, conocer a los niños.

P: Sí, pasar tiempo con vosotras.

Muchas gracias, que Dios las bendiga a ustedes y a su familia.

12.1.8. Interna 3: Valery

Día 1:

Para ser la primera vez en esto, empezando por esto de ser madre, es mi primera hija. Tengo 19 años, soy muy joven, pero es genial, lo de ser madre y bueno, lo de estar aquí, en un centro como este también. Tengo todo lo necesario. Lo que más veo que velan aquí es por la seguridad y la salud de las niñas. Es genial, de verdad. No me siento como si estuviera en prisión. Ella está perfecta, tiene revisiones médicas semanales... cosa que yo sé que en mi país, que soy peruana, no lo hubiese tenido a no ser que pagase una buena monta de dinero. Es costoso y todo allá se trabaja con dinero. Estoy muy feliz, muy tranquila, porque como mencioné ya, ella está bien, tiene lo necesario.

P: ¿Podemos saber tu nombre?

¡Ah, sí, perdón! Soy Valery.

P: Vale, vale Valery. Bueno, queríamos saber un poco de ti. ¿Naciste en Perú y te viniste a aquí?

Sí, nací en Perú. Bueno en mi país la situación económica no es muy buena. Si tú quieres tener o ser, tú tienes que ser alguien. Entonces yo ahí estaba estudiando, cursando una carrera técnica. Estuve por terminarla, pero mi situación económica no era la mejor. Mis padres están enfermos, yo estaba gestando, no quería hacer yo una carrera más para ellos.

Me ofrecieron trasladar la maleta, como ya les dije, y bueno, lo acepté por necesidad. Entonces dije: bueno, no creo que me pase tanto. Me convencieron. Me

plantearon un buen plan y al inicio todo bien. El viaje fue Lima-Madrid, Madrid-Barcelona. Yo estuve bien, pero al salir del aeropuerto, me capturaron.

Como les dije, yo llegué aquí con 8 meses, casi ya para parir aquí. Me llevaron para los Mossos, de los Mossos a Brians y allí pasé el confinamiento. Estaba muy atemorizada porque yo nunca había tenido antecedentes penales, nunca había pisado una comisaría en mi país, nada que tenga que ver con policías. Pues... a los (grito del bebé)... a los cinco días de estar en Brians, me empezaron a venir las contracciones ... Ella terminó naciendo un tiempo antes de su fecha del parto. Y nada, después de eso, estuve 4 días en el hospital y del hospital ya me trasladaron para aquí.

Estaba con mucho miedo, porque como les comentaba, nunca había estado en una prisión. Había bastantes comentarios de que en mi país hay lo peor que puede existir, hasta asesinarse dentro entre ellos. Mi familia tampoco sabía que yo me iba para España. Nadie. Hasta que llegué a Madrid y me comuniqué con mis padres. Ellos estaban muy preocupados, pero claro, estaba muy avergonzada y no se lo conté a nadie (llora el bebé). Como no me comunicaba a lo largo de los días, ya como que sospecharon, porque el viaje desde América hasta Europa no es barato. Se asombraron de que yo consiguiera dinero así de fácil o al menos boletos para llegar aquí. Pasaron los días, yo no me comunicaba, intenté mantenerlos tranquilos mintiendo, pero se dieron cuenta y tuve que decirles la verdad a la semana. Pero nada, les mostré el lugar de aquí porque hemos tenido videollamadas. Tenemos 10 videollamadas y están más tranquilos. Ya conocieron a mi niña. Estoy un poco triste por la situación en la cual me encuentro, pero después de todo bien. Tenemos salas para las madres, salón para los niños, hay muchísimas ventajas más.

P: Cuando entraste en Brians?

Yo viajé el 3, el 4 y el 5 de febrero.

P: Entonces, ¿este mes pasado? O sea, que realmente acabas de entrar...

Sí. Hace unos días cumplía un mes.

P: ¿Y qué sentimientos tenías? ¿Tenías miedo de tener a tu bebé aquí?

No. La verdad es que... bueno... o sea... El primer día en el calabozo, cuando estuve con los guardias, si fue como que... una mezcla de todos los sentimientos, de miedo, de tristeza, de frustración, de absolutamente todo, porque claro... nunca había estado presa. Había pasado por esta situación, pero lo que menos me preocupaba era tenerla allí dentro, porque yo sé que a diferencia de los países subdesarrollados, tiene muchísimas mejores ventajas y yo me dije que ella nazca aquí no es una preocupación. Así que nada.

P: ¿Te preocupa el momento en el que ella crezca?

Sí.

P: ¿Hasta cuándo tienes que estar aquí?

Todavía no me condenan, pero tengo más o menos entre 6 y 9 años. Raro es que solo sean seis y que después pueda salir.

P: Sí, nos han estado explicando que haciendo algunas cosas podrías ir reduciendo...

Sí, reduciendo los años. Me preocupa que ella crezca. Me tienen permitido estar con ella hasta los tres años y después de eso... Yo aquí no tengo familia, no tengo a nadie más aparte que su papá.

P: ¿Él está aquí?

Sí, está aquí. Es más, yo venía por eso también.

P: Ah vale, ¿pero él vivía contigo y entonces vino aquí antes que tú?

No, no... ah sí, sí... Yo lo conocí allí en Perú, pero él se vino a tener mejores... este... ingresos (el bebé plora). Entonces... perdón. Él se vino antes y él sabía que yo venía para acá, pero no sabía como, nadie lo sabía, nadie. Me preocupa porque, claro, va a cumplir los tres años y voy a tener que estar lejos de ella.

P: Bueno, seguramente podrá estar con su padre cuando salga...

Sí, claro, pero es que alejarla de mí va a doler (riure nerviós). Es lo que más me preocupa, el hecho de que esté bien. Yo sé que va a estar bien fuera con su papá, claro como lo mencionas, pero ese sentimiento, ese alejamiento, va a doler y eso, es lo único. Ya con un año se la llevan al jardín (guardería) y ya el hecho de pensarlo... no pienso en algo malo porque sé que le va a servir, le va a ayudar a desarrollarse, pero también el hecho de que voy a alejarme de mi niña me pesa bastante, me cuesta.

P: Bueno, el jardín de infancia nos han explicado que es genial, que tienen un espacio supermoderno y todo... y que todas las madres que llevan allí a sus hijos están supercontentas, el director nos lo explicaba antes.

(Riure nerviós) Sí, bueno sí. Yo veo como los niños van y vuelven entusiasmados y, claro sí, como mamá, no le veo esa parte mala, ¿no? Pero sí el hecho de soltarla, porque es mi primera hija.

P: Claro, es que al final tiene tres semanas, es totalmente normal. Al final la niña es superpequeñita, tu madre primeriza... ¿las otras madres que hay aquí te han ayudado también mucho a cuidarla?

Sí. La verdad es que yo me sorprendí porque la mayoría son latinas. Nos hemos apoyado bastante desde el primer día que llegué. Claro, yo no traje aquí ropa de bebé, no traje nada. Los primeros días estuve... Mmm... En Brians y luego en el hospital... Y yo no contaba con nadie, no tenía ropa, no tenía absolutamente nada. El hospital me dio un poco de ayuda, me donó un poco de ropa para ella y luego cuando llegué acá mis compañeras también lo hicieron y me ayudaron. Yo llegué aquí sin ni un euro, no tenía nada, ni siquiera agua y mis compañeras me ayudaron con eso. A veces, cuando tengo que salir a llamar, no puedo salir con ella y ellas me ayudan a cuidarla y a todo eso... Sí, si he recibido bastante ayuda, la verdad y estoy muy contenta de estar en un buen lugar, porque este es un buen lugar, la verdad que sí.

P: Y una compañera tuya nos comentaba como la diferencia de Brians a aquí, como que allí los médicos no te hacen mucho caso y tal y que aquí es muy diferente...

Es muy cierto... Porque yo me encontraba en la zona de Ums, que según yo tengo entendido es para los que están en tercer grado, los que ya están con permisos de salida y todo eso... Ehh... Es que éramos varios. Sí que es verdad, que al menos yo por ser gestante tuve... Pero sí que mis compañeros, bueno, la poca gente que conocí en esos 4-5 días no era igual, el trato era distinto, la verdad. No hay tanta atención, para decirlo así, tiene que pasar algo muy serio para que eso pase. Aquí es totalmente distinto a Brians.

P: Bueno, cuando te llevaron al hospital, supongo que te llevaron a un hospital externo de la cárcel.

Sí, Terrassa. Lo que pasa que el día que llegaron las contracciones... Bueno que yo no sabía que eran... Me asignaron una compañera por mi estado y bueno, ella ya era mayor, tenía hijos y estuvo allí conmigo. Me dijo que eran contracciones y yo me iba a dormir. Yo ya estaba por dormir y me comienza a doler el vientre, se me pone duro y yo creí que algo me había caído mal. Mi compañera me dijo: son contracciones, yo dije: no, que va. Y ese dolor empezó a crecer y a crecer y a crecer hasta que pinchamos el botón de emergencia y, bueno, subieron de inmediato y claro, primero me tuvieron allí abajo, donde el médico me vio junto con la asistente, pero vieron que ese dolor iba creciendo y creciendo y dijeron: llévenla de emergencias. Entonces llegó una ambulancia y me llevaron a Terrassa. Las contracciones iban creciendo y creciendo, pero no fue hasta el día siguiente, después de 12h de contracciones, que la niña nació.

Recuerdo tanto dolor porque no soportaba que me hicieran cesárea, pero me dijeron que no era posible porque en esos hospitales no hacen cirugías así. Como en mi país, si tú lo pides, lo hacen, yo creí que aquí era lo mismo, pero ahora que hablo con mis compañeras y me cuentan sus historias, me dicen que en buena hora no me hice la cesárea porque es algo muy complicado...

P: Claro, es más tiempo de recuperación. ¿Y los días después del parto?

Se corta la entrevista porque madre e hija deben ir a cenar.

Día 2:

P: ¿Cómo estás?

Bien, hasta el momento todo bien.

P: ¿Cómo está ella?

Aquí está genial. De verdad. Yo creo que si mi situación hubiese pasado en mi país no hubiese estado ella como está ahora. Está muy sana, muy grande.

P: ¿Cómo estaría en tu país?

Es que allá, si tú no tienes dinero, no hay nada. Yo sé que ahorita, si tuviera algún problema, estuviera baja de peso o tuviera anemia... porque claro, soy yo quien la alimenta, la estoy dando de lactar. Si yo no me estuviera alimentando por falta de dinero o por no tener trabajo, ella tampoco. Si mis papás no me hubiesen estado apoyando, no sé cómo hubiese estado. Aquí ella está muy grande, está muy gordita... Y los doctores me estuvieron felicitando por el peso que tiene (ho explica amb il·lusió, com qualsevol mare primerenca), porque la mayoría de aquí no les ha dado pecho a sus hijos.

Entonces yo, al ser primeriza y ella tener un buen peso, que va aumentando desde que he llegado, porque llegó con 3,700 ahora está con 5,170 kg, y tiene un mes y medio. Es el peso de un niño de 3 meses. Me la paran pensando, me la paran chequeando, si tiene algún problema de inmediato recurren a mí y todo eso. Ella está muy bien aquí. Eso de que en España velan mucho por la integridad de los niños, es cierto y me lo están demostrando. En cualquier situación, ya sea en la mía que estoy privada de libertad, me lo están demostrando que es así. Que no importa en qué situación te encuentres que los niños siempre van a ser primero. Y me siento muy feliz porque yo no lo tendré todo, pero mi niña no está pagando la factura. Está muy bien y me siento muy feliz.

A veces me comunico con mis padres, que son los viernes. Ayer hicimos una videollamada y preguntan por la niña y yo les muestro y están tranquilos. Me agrada esta tranquilidad y que puedan ver a la niña muy grande y muy feliz. Y ellos también están felices porque saben que, si yo hubiera estado allí, con el papa de la niña, mi situación hubiera sido muy diferente.

P: ¿El papá de la niña está aquí o allí?

Está allá. Y pues nada, la vida que llevaba allá con una expareja fue horrible y entonces, es como que están tristes y a la vez felices porque saben que si yo hubiese continuado allá hubiera regresado con esta persona que me lo hacía pasar muy mal. Llegué a tener una dependencia con este tipo.

P: ¿Y este hombre es el padre de la niña?

Sí.

P: Pero el otro día nos dijiste que el papá vino a Barcelona antes que tú y ahora venía a veros

No, no, no. Cómo decirlo... Su papá genético está allá. Pero el papá con papeles y todo está acá. Es que yo no le considero papá, ¿saben? Una persona así, que abusa de ti, llevando a alguien de su sangre, ¿Qué tipo de persona es? Por eso yo mencioné que su papá está acá. Él viene a verla y está todo bien.

P: ¿Dónde lo conociste?

Es peruano, lo conocí allí. Él se negaba a que yo continuara con esa persona. Siempre se preocupaba por la niña, y me decía que cómo podía estar con alguien que te trata tan mal, teniendo una bebé indefensa. Y estaba ciega, superciega. Y continúe hasta que decidí ponerle un stop este año, en enero, y me vine para acá. Yo no quería seguir dependiendo de alguien, y me ofrecieron esto y lo hice mayormente por mi niña. Por tener algo seguro para ella. Yo sabía que aquí no iba a ser tan fácil apenas llegada.

Pero bueno, las cosas cambiaron y menos mal que su papá no me juzgó cuando llegué. Me dijo que no iba a estar sola, que me había equivocado, que todo el mundo lo hace, pero que al menos yo puedo ir pagando ¿no?, me estoy haciendo responsable de mis actos y lo bueno de todo es que estoy con mi niña y no me he separado de ella

P: ¿Su papá vino aquí con una maleta también?

No, no, no. Él tiene familia acá.

P: ¿Cuándo te ofrecieron llevar la maleta, te dijeron que era seguro y que no entrarías en la cárcel?

Sí.

P: ¿Te engañaron?

Me engañaron, uno con eso y dos con la cantidad. Yo ya estaba por salir del aeropuerto y uno de los guardas me detuvo. Me dijo:

- ¿Usted de dónde viene?
- De Madrid
- No, ¿pero antes?
- De Perú
- Vamos a revisar su maleta

Y la pasa por eso y la vuelven a pasar y me dice:

- Espérese que estamos viendo algo sospechoso

Y abren la maleta y encuentran mi ropa con todo camuflado. Pero no se pusieron a revisar todo ahí en mitad del aeropuerto. Solamente lo pincharon y salió positivo y me dijeron “¿usted que sabía sobre esto?” Yo en ese momento no me lo podía creer. Me quedé callada y dije “no, no, no, esto no está pasando”. Me llevaron a una habitación como esta, un poquito más grande. Entraron y comenzaron a sacar todo

lo que había en la maleta. ¡Y era demasiado! Yo no sabía que por cantidad te podían caer más años. Entonces, comenzaron a sacar demasiados paquetes, y muchos paquetes de, no recuerdo la cantidad, pero el peso total fue de 10 kg con 600 gramos. Esa maleta estaba... Era más de eso que en prendas.

P: ¿Te la prepararon ellos?

Yo no la toque en ningún momento. Me la dieron y ya está. Me preguntaron: ¿"Te han pagado por esto?". Y yo dije que no, porque no me dieron nada. Me pagaron el billete y el hospedaje y nada más. Habían pagado dos semanas del hospedaje, de aquí, de Barcelona. Y en dos semanas yo me regresaba. El billete de vuelta también estaba.

P: ¿Tenías que volver? Pero ¿tú no ibas a volver, no?

Estaba en duda la verdad. Cómo iba a estar la situación con su papá acá. Pero me engañaron, se suponía que yo tenía que mover algo de menos de 5kg. Y me pusieron el doble, más que el doble. Y pues, me frustré bastante. Me engañaron con eso, me engañaron con que todo iba a salir bien, que todo estaba arreglado. Y solo hablamos de una pequeña posibilidad de que saliera mal: "que puedes tener un abogado, que nosotros vamos a recurrir por ti, que sabemos que estás embarazada" y esto y lo otro. Si me mandaron un abogado que fue a los juzgados, pero ese abogado no apareció nunca más. Nunca, nunca. Yo lo llamaba, porque me dejó su número. Pero no contestaba. Le dejé mensajes en el buzón de voz. Pero nada, eso es parte de la mentira.

P: ¿Cómo contactaste con estas personas que te engañaron?

Las conocí en una reunión. Tenía una amiga, esta amiga me llevó a una reunión ajena y allí conocimos a esa gente.

P: ¿Vivías con tus padres en Perú?

Sí. Mis papás están enfermos, mi mamá sufre con la presión alta y mi papá tiene diabetes. Entonces, ellos ya estaban mal y lo único que se preocupaban era por mis estudios que no son baratos. Y ahora mi hija. Y como estaba embarazada, me

daban la comida porque yo no podía trabajar tampoco. Antes trabajaba en un supermercado, pero bueno, pasó esto y lo dejé. Y tenía también otro pequeño trabajo que era de cosmética, pero necesitabas tus clientes fijos para que funcione. Ellos pagaban un préstamo del banco, mis estudios y la comida. Ya era suficiente. Y venía la niña y yo era madre soltera. ¿Quiénes iban a velar por ella? Obviamente, mis papás porque no me iban a dejar sin nada, soy su única hija. Y yo dije, “no, esto no puede seguir así”. Ya tienen suficiente con su enfermedad. Dije, “tengo que hacer algo y pronto”. Y faltando solo un mes decidí hacer eso.

P: ¿Estabas de 8 meses?

Si, 8 meses y una semana.

P: Primero fuiste a Brians. Cuando te pusiste de parto te llevaron al Hospital de Terrassa. ¿Estuviste acompañada?

No. Estuve sola. Llamaron al papa, pero nunca le contestaron. Pero si le dio tiempo a llegar el último día y nos trajo ropa.

P: Ahora el médico visita a la bebé aquí en el centro. ¿La atención médica hubiera sido igual en Perú?

No. Las vacunas serian gratuitas, pero si la niña se me enferma de fiebre o le da una gripe o algo así, eso es por mi cuenta.

P: ¿El parto también tendrías que pagarlo?

Puedes acudir a un hospital, pero es a uno estatal. Yo un día antes de realizar este viaje me mandaron al hospital de emergencia. Supuestamente, el corazón de la niña había dejado de latir en una radiografía. Yo me fui de inmediato de emergencia. En teoría, la vida de la niña estaba en riesgo. ¿Ustedes creen que a mí me atendieron al instante? Yo tuve que esperar una hora, dos horas... el tiempo suficiente para que la niña se muera porque está en peligro para que me puedan atender.

Al parecer habían oído mal el latido, habían oído el mío, que era más rápido, y el suyo, que era más lento, no lo habían oído. Por eso fue por lo que me mandaron de

urgencia al hospital, porque supuestamente su salud estaba en riesgo. Pero había más señoras delante mío que ya estaban con contracciones, con 7, y no las atendían. No las atendían. Había una mujer que ya estaba de 10 meses y no la atendían. Quería que le pusieran la inyección esa, la epidural. Y no le hacían caso.

Yo pensé, me van a ayudar porque soy de emergencia, pero había delante mío una fila mucho más grande. Eso son los hospitales estatales, los gratuitos. Pero si tú lo querías hacer por tu cuenta, ir a una clínica. Tan solo una consulta es cara. Y el parto es mucho más caro. Y yo agradezco que todo esto me haya pasado acá, porque estuve con contracciones más de medio días, más de 13 horas de contracciones. Y todo estuvo bien.

P: ¿Estabas en Brians cuando empezaron las contracciones?

A las 12 de la noche. Yo estaba por recostarme y mi compañera fue la que me dijo “son contracciones”. Yo no sabía que eran contracciones. Pinchamos el botón de emergencia y subieron. Primero me llevaron al módulo que está abajo, me llevaron y la enfermera dijo “a ella se la llevan a emergencia porque esto no puede pasar acá”. Y de ahí me movieron para Terrassa.

P: ¿Cómo era la habitación de Brian?

La habitación es esto (señala las dos salas donde estamos haciendo las entrevistas). Hay dos camarotes (literas) como para dormir 4 personas. Solo había un baño y todo estaba cerrado. Todo, todo, todo. Cuando llegamos fue bueno porque no nos dejaron salir porque estaban confinados, pero nos pusieron teles para estar bien y más cómodas. Yo no me sentí tan mal porque estaba con compañía. Pero había personas recostadas que se ponían a llorar y se escuchaba, porque también era la primera vez que entraban. Aun así es totalmente distinto a esto, muy distinto.

P: Cuando viniste, no tenías claro si volver a Perú o quedarte, ¿no?

Tenía en mente que aquí cuidaban a los niños. Y también se me pasó por la mente quedarme. El boleto lo tenía para el 18. Ella nació el 22. Y estaba en duda si tomarlo o dejarlo. Yo sabía que aquí al menos ella iba a tener un mejor cuidado y que si

nacía acá era mucha mejor para ella. Tenía en duda eso, porque ya había averiguado que pasaba si es que el niño nacía acá, los cuidados y todo eso. Estaba en duda como le digo, pero, aunque quise o no, igual pasó. Y no me arrepiento. Si de haberme equivocado en la decisión que tomé. Si no lo hubiese hecho, estaría aquí, pero fuera.

P: ¿Podrías haber venido sin hacer eso, pagándote tu el billete?

No. No. Son muy caros. Allí el billete son 2.000 dólares. Allí lo pagaron, pero costó eso. No sé lo que es aquí en euros. Pero muy caro. No hubiese podido comprarlo yo sola. Y si se lo hubiera dicho a mis papás, que lo pensé antes de conocer a estas personas que me lo compraron, tampoco hubiera podido, porque me lo dijeron: “esta muy caro Valery”. Y se me fue esa idea, hasta que conocí a estas personas (se ríe ligeramente, tímida y arrepentida) que me ofrecieron esto.

P: ¿Te lo pensaste mucho?

Sí. Ellos querían darme tranquilidad, pero yo tengo eso que, me gusta pensar en el lado malo de las cosas, por si llegase a pasar no sorprenderme o que no me afecte tanto que cuando pienso que no va a pasar. Entonces dije, si esto sale mal, yo voy a perder a mi familia, que es lo que más considero y estaría aislada y sin contacto con ellos a lo mejor. Yo antes, cuando estaba en Perú, veía una serie que es española que se llama Vis a Vis y también trata de esto. Pero la situación que trata en esta serie es muy distinta.

Yo tenía ese chip acá, decía “no, si nos pasa algo malo yo voy a estar como ellas”. Tenía miedo. Sobre todo por mis papás, por dejarlos solos, porque soy su única hija. Entonces dije “no”. Pero luego decía, “voy a seguir siendo una carga para ellos, mi hija va a venir y va a ser otra hija más y no una nieta”. Y me lo pensaba y me lo pensaba y pasaba las noches llorando y llorando y cuestionándome. Hasta que dije lo voy a hacer, no creo que salga mal. Y si sale bien mi hija ya lo tendrá todo. En Perú claro. Porque el dinero que me iban a dar, en Perú está divisado.

Cuando me di cuenta de cuanto está divisado todo lo que me mandaron, lo que me querían pagar era nada. Era nada. Como que uff. No recuerdo cuál era la cantidad

revisada de lo que yo llevé. Era como 9 dígitos y a mí me querían dar 6 dígitos de todo eso. Era nada, de verdad, era nada. Pero allí en Perú es dinero, es mucho dinero. Esa era una razón por la que dudaba si quedarme o regresarme, porque el peso aquí no me va a ayudar. Pero si me regreso con esto, si me va a ayudar. Había bastantes cosas en las que yo pensaba. Pero al final no decidí.

P: ¿Cómo ves el futuro? ¿Qué te gustaría hacer cuando salgas de aquí? Con tu hija, su padre, el trabajo...

Su papá como ya tiene familia acá y la familia ya la conoció, me gustaría quedarme. Sobre todo por ella. Yo sé que España es un buen lugar para mi niña. Me gustaría quedarme en un futuro y claro, también regresar en algún momento de vacaciones a ver a mi familia. Mis abuelos también lo están pasando mal.

Aquí, en este centro, yo pregunté por qué yo quería seguir estudiando. Yo sé que, si salgo con un expediente y con nada más que un expediente, sin ningún acto bueno, por decirlo así, me van a tener que juzgar. Es lo que yo pienso, como en cualquier lugar y cualquier persona. Lo que yo estoy haciendo acá es entrar al IOC. Porque claro, no hay papeles que digan que yo he terminado la secundaria o que he tenido una carrera en mi país. Entonces me dijeron, “tú puedes hacer esto, terminas esto y te puedes sacar una carrera”.

Como yo tengo un buen tiempo acá, cómo voy a estar un buen tiempo, yo creo que si lo puedo hacer y es lo que decidí. Dije “bueno, vamos a hacerlo”, no puedo quedarme de brazos cruzados. Y simplemente esperarme a salir. Yo ya me estoy proyectando, a tener estudios aquí, a tener papeles que me digan que sí, que he hecho bastantes cosas aquí.

Y bueno, un trabajo. Que a lo mejor no será algo profesional, por decirlo de una manera, como una ingeniera o algo así. Pero si puedo servir como una secretaria. Yo considero que sí. Y bueno, yo estoy en clases de catalán. Empiezo el 19 con esto del IOC, y yo voy a salir a tener algo.

P: ¿Si no tienes papeles no puedes estudiar una carrera universitaria normal?

Por eso.

(diu que sí amb el cap)

P: Con esto del IOC, ¿qué vas a estudiar?

Tendría que sacar como una secundaria, y después de eso me dicen que puedo estudiar. Ayer fueron las inscripciones y las clases empiezan el 19 de abril.

P: ¿Y de la sentencia se sabe algo o tardará?

Si, aproximadamente un año. Ahora estoy esperando.

P: ¿Cuándo cumpla los 3, se irá con la familia del papá?

Mis papás también están planeando venir. Pero ellos también quisieran quedarse. Es algo que todavía está viéndose. Si tú no tienes papeles acá, es muy complicado encontrar trabajo y todo eso. Y todavía estamos discutiendo. Pero aún queda mucho, porque les dije que vinieran a partir del año y medio o así. Porque es la cuarta parte del tiempo que pienso que me van a sentenciar y es el tiempo que tardarían en darme los permisos para salir. No me gustaría que ellos vengan a verme acá. Yo sé que les va a chocar. Pero yo sé que con el comportamiento que estoy teniendo, las ganas que estoy teniendo para poder estudiar, el expediente y todo eso...

P: Entre semana supongo que tenéis más actividades planeadas, ¿pero los sábados?

(La nena plora durant uns segons). Bueno, entre semana me levantan a las 7:30 porque yo a las 9 tengo que subir a hacer clases de catalán. Después, como la niña es pequeña solo me dejaron inscribirme a dos, porque si fuera por mí... (riu). Después de eso, a veces voy a clases de expresión artística, que me está ayudando bastante a superar todo eso. Y eso es de lunes a viernes.

Yo, desde las 7:30 no me vuelvo a acostar, porque tengo que estar ya de pie. Porque tengo que darle de comer. No puedo subir sin darle de comer. Y después, cuando bajo, que son las 12... bueno, hasta al menos mediodía lo tengo ocupado. Pero sábados y domingos no hay nada. Nos levantamos cuando queremos. Entre semana, para levantarnos, pican a la puerta y suena un timbre. Y tú tienes que despertarte, porque si no se arma.

P: ¿Duerme bien por las noches, la niña?

No (riu). Se levanta siempre a querer comer y tengo que estar ahí despertándome con ella. Luego se duerme como una hora y luego se vuelve a levantar y así toda la madrugada.

P: ¿Os visita mucho su padre?

Ahora nos va a visitar un poquito más. Sí. Solamente yo tenía los vis a vis familiares, que son dos veces al mes. Pero me dijeron que podía adquirir los vis a vis convivenciales, que son una vez a la semana. Y pues estoy ahí, ahí, pidiendo por favor que me lo den, porque no me lo querían dar, no sé por qué. Hasta que una compañera me dijo, “vamos, que a mí me los han dado”. (plora la nena). Ella tampoco es de acá.

P: ¿Y por qué no te los daban?

No sé, era como que me ignoraban por esa parte. Yo lo sentía así, pero mi compañera me dijo “no, tú puedes adquirir eso”. Me ayudó y ayer me dieron de alta ya en las convivenciales. Ahora serían seis veces al mes que nos podría ver, además de las videollamadas.

P: ¿Él de qué trabaja?

Su familia tiene un trabajo y como que ayuda ahí.

P: ¿Para las videollamadas cómo lo hacéis?

Nos dan un móvil a nosotras. (la nadó plora per uns segons i ella s'aixeca de la cadira blanca, es dóna un cop amb un quadre, l'agafa i la balanceja i fa sons perquè es calmi. Nosaltres la mirem).

P: ¿Y come mucho?

Mucho. Yo a veces pienso que no se llena con lo que le doy. Mis compañeras me lo dicen, “está muy gordita”, pero si es que come mucho. Cada vez que llora es porque quiere que la cojas o porque quiere comer.

P: ¿Los otros niños se acercan a ella?

Hay una que sí. Es como que cuando nosotras estamos conversando y la niña llora, ella viene y hace así (gest de balancejar el carro). La hija de Isabella, también. Es con la que más habla. Es pequeñita también y se ponen tumbadas y conversan entre ellas.

12.1.9. Interna 4: Danna

P: Explícanos un poco sobre ti.

Mi nombre es Danna, yo soy colombiana y tengo dos hijas. Mi chiquita y mi hija mayor, que se encuentra en Colombia. Tengo 28 años. El motivo por el que me vine de Colombia es la situación actual que estamos viviendo desde el covid. Se puso muy fuerte la situación ahí. Viajé con la niña, me quedé embarazada, mi bebé nació acá.

Por circunstancias de la vida me encuentro acá en este sitio. Dios me puso acá por alguna prueba, no sé, algún propósito tendrá con mi vida. Y pero pues, me he sentido bien acogida acá en el centro. Aquí nos brindan muy buena atención, nos dan comida, buena alimentación.

Con los niños estamos superbién, nos los atienden, lo más primordial, y lo más importante es que estamos acá con los bebés, porque en el momento en que a nosotras nos capturan, o que a mí me capturan, fue muy duro, porque en ese

momento pensé que iba a perder a mi hija. Ya tenía a mi hija, no estaba embarazada, y pensé que ya no iba a estar más con ella.

Y nada, gracias a Dios tuve la oportunidad de que no conocía que esto existía y bueno, pues vivo dignamente con mi bebé y estoy muy contenta y agradecida con Dios y con el centro acá porque podemos estar con nuestros hijos, independientemente de lo que hagamos fuera. Ellos tienen derecho de estar con su madre y es muy lindo poder compartir sus primeros años de vida y no que otra persona lo haga y perdernos esa oportunidad pues tan maravillosa. Eso, básicamente.

P: ¿Cuánto tiempo llevas aquí?

Llevo ya 5 meses, llevaba 4 meses viviendo acá cuando me pasó el hecho. Aún estoy acá en prisión preventiva, estoy pendiente del juicio, esperaré hasta que hagan el juicio y según los hechos investigativos, si todo sale a mi favor, pues saldré libre, y sino, pues harán mi condena, que está aproximada de 6 a 9 años, no sabemos todavía qué va a pasar.

P: Cuando te dijeron que tenías que entrar en el centro nos comentas que tuviste miedo de perder a tu hija.

Resulta que en el momento en que te capturan todo pasa tan rápido, nunca me imaginé que me fuese a pasar. Realmente me pasó por hacer un favor. Y en el momento en que llegan y te dicen PUM te cogen así de la mano “queda capturada por un delito contra la salud pública”. Te quedas así “yo no he hecho nada” y no. Todo es un lío, la policía se me querían llevar “vamos, vamos” y yo “no, por favor, mi hija está arriba”. Mi bebé estaba arriba. Ellos “vamos” y yo “no, no, por favor”. Salió un niño, se asomó y entonces ya me creyeron, se dieron cuenta de que estaba la bebé, y entonces ya me llevaron con la bebé hasta la aduana. Entonces no me decían nada, me decían que la bebé iba a estar bien, que tenía que estar con una persona porque no podía estar conmigo ahí.

De repente no sabía nada, no sabía si iba a ir. Yo ya pensaba que ahí se acababa todo. O sea, es horrible, estar ahí, en un sitio, no sabes nada, no conoces a nadie.

Pero ya después que van pasando los días ya te hacen el primer juicio, te dicen que te van a dar prisión preventiva, pues, mientras se investiga la situación y “te vamos a enviar a un sitio de madres, tu bebé va a estar contigo”. Me dejaron una semanita aislada por el Covid y allí, pues, superdurísimo sin la bebé. Allí me facilitaron un lactante, un extractor de leche, porque me ofrecían las pastillas para dejar de lactar, pero yo no quería, no quería porque sabía que prontamente me llevarían con la bebé.

Y ya el jueves llegué acá, muy feliz, independientemente de todo, superfeliz de volverla a ver, de volver a compartir con ella. Acá superbién, o sea, mira que estando fuera en la calle veía muy duro el tema de pronto pensar no seguir pagando un arriendo. Pues yo llevo poco tiempo acá, pues no tener documento, un trabajo estable, el estar con la bebé tan pequeña. Es muy difícil. Entonces, pues, acá me han ofrecido techo, comida, los médicos para la bebé están todo el tiempo, que si le falta algo, las vacunas, que si enferma ellos están todo el rato pendientes, sobre todo en la alimentación de nosotras, que si un suplemento, que si necesitas apuntarte al médico, tú te apuntas. Todas esas cosas.

Para mí, más que estar en una prisión, ha sido una oportunidad de vivir, para mí, en lo personal. Me he sentido bien acá, puedo estar al 100% con mi hija todo el tiempo. Estuve acá con ella, comparto mucho, mucho más tiempo con ella. Claro que por pasarte por la mente piensas que podría haber evitado eso, pero nada, superimportante.

Y con ellos podemos estar hasta los 3 años, aunque yo creo que a los 3 años ya podré salir de aquí. Nos ayudan también mucho con el tema que decíamos que, cuando tú te portas bien, te dan como wide, como informes positivos. Entonces eso te ayuda mucho para tu condena en sí. El centro lo va mirando, te van dando oportunidades. Igual manera acá tenemos la oportunidad de estudiar catalán, ya nos inscribimos en el curso, incluso empiezo el lunes, con otra chica también.

También nos ofrecen la oportunidad de estudios superiores, tenemos maestros, educadores. Tenemos bastantes personas que nos colaboran bastante. Y bueno, como les decía, yo acá no tengo a nadie, entonces (li fa carícies a la seva filla). Yo

acá no tengo familia, tengo amigas, sí, pero familia no. Entonces, al no tener familia no tienes ingresos, ¿cierto? Entonces, aunque el centro nos brinda la mayoría de cosas, hay otras cosas que tenemos que comprar, pero, pues, la dirección para mí, por lo menos, me ha brindado un apoyo de indigencia y con esto puedo hacer llamadas a mi país, puedo comprar ciertas cosas como palmitos. Son 5 euros que te dan a la semana y con eso puedes comprar ciertas cosas. Y también cuando la nena cumpla 4 meses, que ahora tiene 3 meses (interrompen i entra una altra interna).

Y pues eso chicas iba por la parte que nos apoyan bastante en el sentido que yo, como no tengo dinero, el centro me ha colaborado con el tema de poder comprar cositas e incluso para llamar a mi país. Y ahora, cuando la bebé cumpla los 4 meses, ahora tiene 3, ellos nos tienen en cuenta para hacer labores acá, trabajos, la parte de la comida de las internas, o la cocina, o hacer talleres. Pero entonces con las actividades que tú haces hay algunas que te ayudan con dinero, en el sentido que te pagan, y a mí me va a servir mucho porque yo no solo la tengo a ella, yo también tengo a mi hija en Colombia y puedo hablar con ella (la filla plora). Nos permiten hacer una videollamada cada semana y (li dona el pit) entonces algunas internas tienen más licencias y ellas pueden hacer más llamadas que otras. Y pues contenta, pero triste a veces por las cosas que me pasaron. Lo único que bueno ustedes que son jóvenes no confiar en cualquier persona. Yo hice un favor y nunca me imaginé que pude hacer eso.

P: ¿Te sentirías cómoda explicándonos por qué estás aquí?

Resulta que yo hace 4 meses estoy acá, normal. Yo vine acá a trabajar, a tener a mi bebé y a comenzar una nueva vida. Pero entonces allá en la casa donde yo llegué había un chico, él hacía cosas como robos y esas cosas que se están viendo bastante acá. Bueno, el chico, pues yo normal, vive en la casa y cada quien a lo suyo. Nos mudamos de esta casa y allí él tenía mi contacto porque él se comunicaba ahí con la esposa por medio de celular, pero ella no tenía celular porque a pesar de que robaba celulares, ellos vivían en una situación muy precaria a los demás que vivían en esa casa.

A veces era algo para ayudarlos a ellos, porque ellos tenían 2 niños y ellos estaban muy mal. Entonces nosotras siempre facilitábamos cosas, entre ellas yo facilité mi número de celular. Resulta que tocó el día que teníamos que dar el piso, porque ya nos estaban pidiendo, y superchévere porque ya nos íbamos. Llegamos a otro piso. Muy bien allí, yo estaba estudiando. Estudiaba un curso de monitor de lleure todos los días, solo que ese día no fui porque me sentía supercansada. Había trasnochado por la bebé. Él me había llamado unos días antes, y me dijo “Dannita, me puedes hacer un favor, usted me puede recibir una caja?”, y me dijo que si le podía dar la dirección de mi casa. Yo “para qué” y me dijo que le tenía que recibir una caja. Le digo “una caja para qué” y me dice “no, una caja de celulares, viene de Colombia, para mí es más sencillo acá”. Y yo pensé “bueno, una caja de celulares no es para tanto, no va a haber problema”. Yo le dije “no va a venir a nombre suyo?”, y me dijo “no, solo recibir”. Bueno, entonces me dijo “por ahí se va a ganar 150 euros”, yo le dije “bueno”, pues no pensé que fuera tan grave en su momento. Normal, pasaron los días, llegó el día que les digo que estaba ahí en la casa, cuando tocaron el timbre.

Llegaron los primeros timbrazos, yo no bajé, pensé que ellos subían. Al rato volvieron a llamar, entonces me dijo “Danna, Danna, baje que ya están allí”, pero con afán. Yo no entendí por qué tanto afán. Llegue ahí, el señor estaba con la caja, y le dije “Hola, ¿cómo estás?”, me dijo “tú eres familiar de Benjamín”, bueno, no recuerdo ni como se llamaba el señor. Y en ese momento recibo la caja y yo sabía que los celulares eran robados, pero no pensé que hubiese ningún problema.

Y nada, pues cuando yo recibo la caja normal, el chico me la entregó, yo no vi nada raro. Nada, recibí la caja normal, firmé con otro nombre, porque yo el conocimiento era que eran celulares, pero no de buena procedencia. Firmo con otro nombre, y cuando me voy a voltear me agarra la mano un señor del agente que no sé ni de dónde sale y me agarra la mano y me dice “usted queda capturada por un delito contra la salud pública”. Ahí me doy cuenta de que lo que había ahí no eran celulares, sino droga, porque, pues, un delito contra la salud pública con droga”.

Entonces yo “¿pero como así?”, lo lógico, nunca me imaginé eso, que esta persona me estuviera engañando, porque , pues, prácticamente me sentí engañada. Por eso que os digo lo de la confianza, no confíen en nadie, a veces las personas hacen muy buena cara, pero no se imaginan lo que pueden hacer.

Y pues nada, el chico nunca apareció, lo único que hizo fue mandarme después un abogado, pero yo no sabía. Ese señor vino, pero solo vino a poner más cuidado, a ver qué decía, qué sabía, pero yo no sabía nada, yo no sabía ni siquiera dónde vivía el muchacho, porque nos habíamos ido de la casa del chico. No tenía ni el mismo celular, todo me culpaba a mí por haber recibido el paquete. Y por ese motivo es que estoy en la investigación, pero lo más probable es que a mí me condenen, es lo normal en estos casos, ya me he ido asesorando un poco. Aún no tengo abogado de oficio, tengo ese abogado, pero yo no lo quiero porque él le contó al muchacho cosas. Me entero por mi amiga, porque ella lo conocía y este chico coge y le llama, ya le amenazó y todo, que ella también tenía familia en Colombia, que no se pusiese así conmigo.

Nunca hubo contacto, nadie se ha metido conmigo, pues esos tentáculos nunca saldrán. Y en la mano de Dios estoy, que podamos, que ojalá esto se aclare pronto. Y es un milagro de que apareciera esa persona y de que Dios lo pusiera acá, en ese sitio, para que declare que el ser... Y por ese motivo estoy aquí por recibir ese paquete con droga, contenía 5 kg de droga.

Y pues nada, como les digo, a veces tienen oportunidades aun, y pues siento que esta es una oportunidad de vida, porque el mismo centro acá nos orientan bastante, nos dan oportunidad de estudiar, de superar, y quiero que el tiempo que esté acá pueda hacer eso, acceder a un grado superior. Yo ya estudié en Colombia, yo allá tengo mi casa, estudié el bachiller e hice el técnico superior en contabilidad y finanzas. Hablábamos con la chica precisamente hoy que nos vino a comentar todo el tema de los estudios y me dijo que era mejor que continuase el bachillerato porque de estar acá en la cárcel y de que los colombianos manden documentos y todo eso es más demorable.

Entonces durante ese tiempo puedo hacer el bachiller, luego inicio un ciclo medio y luego uno superior, y luego ya continuo con la universidad. Sí quiero seguir estudiando, pero prefiero tomarlo así porque nos ofrecen la oportunidad, porque es gratuita y yo la quiero la verdad, porque inicialmente yo quería venir aquí a trabajar y hacer algo de dinero, no era tanto estudiar porque acá es muy complicado, pero , pues, ya (la nena plora) lo voy a hacer. Nos ayudan con los bebés, acá hay mamás canguros que nos ayudan (carantonyes a la seva filla) pero eso es lo bueno de estar acá.

P: ¿Estás todo el día con ella?

Todo el rato están con él, puedes consentir, puedes mimar, yo estoy todo el día, todo el día, tenemos bastante espacio para las madres, porque bueno, no nos tienen encerradas como las chicas de arriba, podemos salir de la habitación, tenemos nuestra cama. Entonces, bueno, ahí la baño, juego con ella, le hago terapias, mimitos... En cuanto a masajes y temas de bebés, aprovecho con ella para hacer meditación, y que hay una zona abajo, un patio, una zona para niños con carritos, con cosas para jugar, hay una zona de fumadores que imagínate aquí nos permiten que podamos fumar y todo ese tema. (interrompen per deixar pasar una presa). Y pues eso, que como les digo la verdad que yo para mí esto ha sido una oportunidad, más que algo malo ha sido algo muy bueno para mí, excepto la libertad.

P: ¿Cómo es tu relación con tu otra hija?

Mi relación con mi otra hija es buena, buena, yo la llamo todos los días, Como les digo, me ponen 10 euros, pero pensad que ahí sale costoso. Pero trato de contar las llamadas para que dure más. Llamo lunes y viernes, y el sábado hago la videollamada que es cuando ya sale del colegio y puedo hablar bien, media horita de videollamada. Entonces , pues, es muy chévere, todas nos arreglamos, incluso algunas pueden hacerlas viernes, sábado y domingos. Nos vemos lindas... Mi hija tiene 10 años, ya me pasa y todo, es bastante alta.

P: ¿Cuándo se lo dijiste?

Bueno, pues, le conté hace como 2 semanas, porque uff , pues, duro, yo hable con ella y pues obviamente de llamar todos los días y verla todos los días por videollamada. Yo la llamo y le digo “hola mi amor, cómo estás, cómo estás mi hija hermosa”, y me dice “hola mama, cómo estás”, y le digo “mi amor, tengo que contarte algo” y ella que “mami” y yo “te tengo que contar algo delicado”, entonces ella se fue y me dijo “ya estoy”, entonces le dije “mira, mi amor, te voy a contar algo, es algo delicado, y no quiero que te lo tomes a mal, me encuentro a prisión, pero estoy con la bebé, quiero que estés tranquila”. Escuché que se puso muy triste, se puso a llorar y le dije “mi amor, no te preocupes, que te voy a hacer una videollamada para que puedas ver cómo estamos nosotras, cómo está la bebé, que te quiero mucho, que te amo”.

Y ella se puso muy triste, pero tenía que decírselo, porque sino se iba a pensar que pronto la iba a abandonar, “porque mi mamá no me llama, mi mamá me dejó”. Porque va a hacer prácticamente 2 años que voy a estar acá y probablemente ya no vaya a salir, aunque puede que en el juicio me digan “no, quedas libre”. Pero por ahora tengo claro que la pena que me va a caer es elevada y una primera cuarta parte nos empiezan con permisos, y a los meses ya estamos saliendo de acá. Bueno, para mí, para mi condena, porque todos los casos son diferentes.

Y yo le llamé a mi hija, le conté, se puso muy triste, hable con mi familia y les dije que estuviesen muy pendiente de ella, de los cambios que está teniendo, que si la veía muy deprimida, que la llevaran, porque es una noticia fuerte y se puede deprimir. Y ya la he estado llamando y me habla mejor, ya sabe “cómo está la bebé, cómo estás tú, mami” yo le pregunto a ella “cómo te ha ido en el colegio”, me cuenta mucho del colegio.

P: ¿Con quién está?

Ella está con una prima, una tía y una prima. Antes la tenía con mi madre, pero ella tiene a cargo a otros tres que son más pequeños. Eso es mucho trabajo, y la nena ya estaba haciendo cosas que no... cambiar pañales, cosas que yo no quería. Y por

eso decidí que se fuese con mi tía. Hablé con mi tía, pues ellos son una familia, no es que tenga dinero, pero sus costumbres y todo son buenas. Ella estaba ahí con mi mamá, y por ahí por donde vivía se veía muchas cosas y prefería que no estuviese ahí. Le expliqué que era por su bien, y ya se lo tomó un poco mejor. Ella (senyalant la filla està amb ella) tenía 2 meses y 15 días cuando me arrestan. La tuve aquí en España, en la maternidad.

P: ¿Cuánto tiempo estuviste separada de ella?

En mi caso, cuando me detuvieron, la tuve ese día hasta las 6 de la tarde, me detuvieron a las 9 de la mañana. Eso fue el jueves 10 de febrero, y hasta el jueves 17 no la volví a ver, porque las primeras 72 horas te detienen en un calabozo aparte, ahí no pueden estar los niños por lógicas razones, pero por ser la mamá de una bebé tan pequeña me hicieron el juicio a las 24 horas, y entonces ya estaba judicializada. Luego ya me envían a Brians y allí me hacen como un confinamiento, un aislamiento de 5 días. Y pasados los 5 días me hicieron la prueba del Covid, salió negativa y al siguiente día me trasladaron acá a las 16 h, y a las 19 h ya estaba con ella.

P: Durante ese tiempo con quién se quedó la bebé?

Este tiempo se quedó con mi amiga. Es prácticamente mi familia, no es de grado sanguíneo, pero la tía es su cuñada. Pero la bebé estuvo en buenas manos, estuvo bien atendida, a pesar de que ella también tiene 3 niños, y por eso gestionaron rápido, porque vi que pasaba y pasaba tiempo y no sabía nada.

P: ¿Cómo son estos traslados?

Nos traen en patrulla, de eso se encargan los Mossos d'Esquadra.

P: ¿Cómo te ayudan aquí?

Como les dije, inicialmente nos ayudan mucho en techo, comida, o sea alimentación, nutricionista, nos envía una alimentación a nosotras diferente, crianza. Bueno, realmente la crianza la das tú como madre. Cada mamita nos encargamos de dar la crianza, los niños más grandecitos, de dos años, ellos ya sí tienen ingreso a la

escuela. Entonces ya si tienen una enseñanza aparte. Pero la otra enseñanza, digamos para ellos didácticas y cosas así, hasta el momento no las han hecho, diría por el Covid, pero la directora ha dicho que antes se hacían actividades. Como llevo poco tiempo no tengo mucho conocimiento.

P: ¿Realmente, cuanto tiempo llevas aquí?

Realmente acá llevo (fa comptes) más o menos dos semanas, no recuerdo bien, ponle 20 días. Pero si lo que tengo conocimiento es que acá hacen algunas actividades, pero más que nada para las internas, y a veces se mezclan para los niños. Pero crianza las damos las madres, y ellos se encargan de apoyarnos más en la parte médica del niño, pediatra, que si están malitos, fiebre... El transporte lo hacen también con los Mossos d'Esquadra, porque yo pedí que le hicieran radiografía de caderas, la doctora me dijo que sí y se las harán en el hospital de Terrassa.

P: ¿En quién te apoyas aquí?

Aquí dentro me apoyo con las mamitas, pero a mí no me gusta dejarla solita, por eso estoy tan pegada. Pero si en algún momento tengo que salir o ir a hacer alguna actividad, por lo menos en el caso del catalán la próxima semana, hay otras chicas de arriba que nos ayudan a cuidarla, hacerle evaluaciones y todo este tema, y nos apoyan. No recuerdo el nombre, pero son muy queridas. Y hay una señora que nos ayuda también incluso (plora la seva filla).

12.1.10. Interna 5: Sandra

P: Explícanos un poco tu situación, ¿Entraste ya con la niña...?

Ella nació aquí. Me dieron un 86.4 porque yo tenía esta y otra más en casa, que tiene 3 añitos, y como tiene 3 años ya no puede entrar. Me dieron el 86.4 con las dos en casa. Esta salió con 4 meses, nació y todo aquí y con 4 meses de vida me fui a casa. Yo soy de aquí, del x, toda la vida he vivido en el x. Cuando la mayor tenía en teoría un añito y medio o dos. Me llamaron, me propusieron un tercer grado con una pulsera. Al año y medio me llamaron diciendo que tenía que volver, no me dieron el

porqué. Hice la locura, me quité la pulsera y no volví. Y ahora , pues, estoy aquí, me regresaron, he intentado todos los medios para que me la metieran conmigo. La pequeña está en casa, y tengo 6 hijos más. Tengo uno de 17, uno de 11, una de 10, uno de 8, una de 5 y una de 3 añitos, y ella que lleva 2 añitos y medio.

P: ¿Cuánto tiempo hace que estás aquí desde que volviste a entrar en Wad-Ras?

Llevo una semana en preventiva y lo que han tardado los trámites de devolverse a la cría y todo , pues, hace unos 14 días que estoy aquí. La primera vez entré arriba en preventiva, que estaba preñada de 1 mes de ella, me bajaron abajo con mi otra hija, y pues un año y medio tardé en los permisos y todo, y a través del año y medio ya vieron que no... Me ofrecieron el 86.4 y quebranté la condena. Y ahora a esperar que ellos me quieran volver a decir algo, a proponer algo, no sé. Porque claro yo a esta la tengo conmigo, pero los otros me necesitan, y la pequeña de 3 añitos las está pasando canutas.

P: La segunda vez que entraste, la que ahora tiene tres años, ¿pudo entrar contigo?

La segunda vez ya no pudo entrar la otra, solo esta. Todavía no la he visto a mi hija de 3 años, llevo los 14 días que llevo aquí sin verla y la otra vez tampoco la vi hasta que vino al departamento de madres. Se quedaron con mi marido y mi hijo, igual que mis otros hijos. Está en casa, se apaña como puede, pero claro la pequeña le llora mucho, y es normal. Esperemos que todo pase rápido, que pase pronto.

P: ¿Qué sensaciones o sentimientos tuviste al entrar aquí embarazada?

Hombre, en ese momento (cuando entró) yo no pensaba en la barriga ni en nada porque yo tenía una pequeña que tenía un añito. Cuando esta nació la otra me hacía daño. A mí me metieron aquí que la otra tenía unos 4-5 meses. Entonces yo estaba más puesta en la pequeña que yo dejaba fuera y en los niños que yo dejaba fuera, porque la primera condena que yo entré sabía que llevaba muchas causas pendientes. No es lo mismo que ahora que yo sé que pueden castigar con 5-6 meses, como mucho 9 meses, y sé que no es nada más, pero la otra sabía que no

iba a salir en un tiempo, entonces estaba más preocupada por lo que dejaba fuera que por lo que tenía dentro.

P: ¿Cómo fue para ti dar a luz aquí?

Se pasa muy mal, porque no puedes tener el apoyo de tu marido contigo, cuando quisieron llamarlo. Claro, yo vivía en x en ese tiempo y a mí me llevaban a Terrassa, hay un cacho de distancia, mi marido, solo, con los niños y claro yo me puse de parto a las 7.30 de la mañana, a las 3 de la mañana rompí aguas y mientras le avisaban y todo a mí me pusieron la epidural y a él no le daba tiempo. Yo tuve a mi hija sola y se pasa muy mal.

Después que al siguiente día que yo di a luz, el primer día no, a la siguiente, a él le dieron 2 horas para que estuviera él conmigo y con la niña, que ahí me trajeron a la pequeña. Y la pequeña diciendo como tienes a una, me has dejado a mí, y yo me tengo que ir con el papa y tú te quedas con otra hasta que estuve los tres días de hospital de ingreso y cuando vine aquí al siguiente día ya hice que me la trajeran. Se pasa muy mal, se pasa muy mal.

Cuando yo me pongo de parto yo no sé si lo llaman cuando yo rompo aguas, cuando me voy a poner de parto. Yo estoy en una habitación aislada los Mossos en la puerta y yo no sé que hacen o dejan de hacer. A mí me sacaron a las 28 semanas y estuve un mes y pico en el hospital. Me sacaron el 6 de agosto que me dio tiempo a cobrar, que yo trabajaba en el CIRE, y rompí aguas el 22 de setiembre. Me sacaron porque como ya tenía 6 tenían miedo de que yo me pusiera de parto y no les diera tiempo de trasladarme en el hospital, y lo propusieron así en la junta.

P: ¿Cómo fue ese tiempo en el hospital?

En el hospital me trataron superbién, por los médicos por las enfermeras... por mí muy mal porque yo solo tenía una comunicación a la semana, solo podía entrar mi marido y mi hija pequeña, eran de dos en dos y si venía mi marido se tenía que traer a los seis, no podía ir turnándose, entonces él venía siempre con la pequeña. Solo una vez vino el grande que dejó los críos con la abuela. Él siempre venía con la

pequeña porque los demás tenían que quedarse con el grande, eran dos o tres horitas que se quedaban con el grande.

P: ¿Qué sensaciones tienes al ponerte de parto?

Cuando me pongo de parto , pues, que quiere que le diga, me recorre todo por el cuerpo, tristeza, pena de saber la situación que yo estoy dando a luz, que no puedo tener a mi familia al lado, que no pueden conocer a su hija cuando nace, que no pueden conocer a sus hermanos. El sentir que no tienes apoyo, que estás dando a luz sola, que cuando sale la única que la puede conocer soy yo. Porque en los otros partos, pues, hasta mi marido siempre conmigo y yo he tenido su apoyo y cuando ha salido mi marido ha enseñado a la niña ante la familia, los hermanos, etc. Es muy distinto todo claro, pero bueno ante todo fuerza, voluntad y solo pido a Dios, lo dejo en la mano del Señor.

P: ¿Cómo pensaste que sería dar a luz en esta situación?

Claro, yo ya me hacía mis pensamientos, cogí una pequeña depresión porque yo le decía a mi marido “no vas a estar conmigo, no vas a conocer a mi niña”, no iba a poder tenerlo a mi lado. Él me daba mucha fuerza, que no me preocupara, que todo iba a pasar, que pronto íbamos a estar juntos, con él y con los críos. Poquito a poco me iba dando fuerza, por un lado, mi hija me iba dando fuerza, porque yo la tenía a mi cargo, y cuando yo la abrazo a ella pienso en todos. Ella cuando me ve un poco mal ya me dice “no mama no mama”, cuando me ve un poco mal ella ya intenta hacer cosas para que yo me ría, que intente estar con ella. La tengo a ella, la abrazo, y siento que abrazo a todos. Se me hace la condena larga, pero no tan larga porque sé que tengo algo de ellos.

P: ¿Cuánto tiempo de condena te queda ahora?

Me quedan dos años, el uno de abril hago la mitad de condena cumplida, por eso te digo, porque yo tengo a esta conmigo, pero la otra también me necesita mucho en casa.

P: ¿Qué pasará cuando la pequeña cumpla tres años?

Ella tiene dos años y medio, cuando cumpla tres años ella saldrá del departamento de madres y yo subiré a preventiva y eso va a ser un destrozo, de que me la entren y ahora esté ella conmigo, pase toda la pena, todo el sufrimiento conmigo, y ahora cuando ella haga los tres añitos arrancarla de mí otra vez eso va a ser muy fuerte, para ella y más bien para mí porque voy a decir “por qué la tenéis que arrancar de mis brazos”.

P: ¿Cómo está la pequeña?

Por ahora no va a la guardería porque como hace solo 3 días que ha entrado y llevaba 10 días sin verla intentan tenerla lo más cerca de mí posible. Ella está muy contenta, intento jugar con ella, comprarle cositas, para que coma. Pero cuando vino ahora tenía la cara de tristeza, los ojos llorosos, venía que necesitaba el calor mío. Ella en casa solo estuvo 10 días, pero ha sido una niña que desde que ha nacido no se ha apartado de mí para nada.

Ahora ya por último hará cuestión de 3 meses dormía ella, la de 3 añitos, y la de 5, y mi marido cuando venía de ver la televisión o algo decía “¿bueno y donde me echo yo?”. A lo mejor se le iba cogía la manta y se iba al sillón por no molestarlas. Por eso te digo que estos dos meses es como que las niñas se ubicaban de que me iba a pasar algo, se presentían algo, que estuvieron estos dos meses que dormían conmigo. La pequeña dice que hay veces la de 3 añitos, la que tengo en casa, dice que momentos de que por la noche se levanta llorando, se pone en la puerta de la cama del pasillo en mi habitación y empezar “la mamá, la mamá, la mamá nena, la mamá nena”. Mi marido la intenta coger, mi hija de 9 años añitos la intenta coger, se la lleva con ella a la cama, empiezan a enseñarle fotos y que no, que quiere la mamá, que quiera la mamá, que quiera la mamá... Mañana es el primer día que lo voy a ver después de 13 días.

P: ¿Te dejan hacer una visita con ella?

Sí, un vis a vis. Que mañana tengo familiar que viene mi marido con los dos, bueno con los cuatro más pequeños, con los más pequeñitos y a ver cómo será la situación

porque claro ella verá que esa hora y media está conmigo, cuando acabe la hora y media que vea que cojo yo a ella (la pequeña) me voy yo para un lado y ella se vuelve a ir con el padre, dirá “¿por qué se lleva ella y a mí no?”.

P: ¿Y cómo se plantea esto, cómo se gestiona en el sentido de explicarle que tú te tienes que quedar aquí y que ella tiene que volver a casa?

Pues muy fuerte porque a ver que le puedo decir a una niña de 3 años. No va a entender, por qué cuando ella me vea dirá , pues, yo me voy con la mamá porque ya antes, cuando estaba aquí con las dos, yo bajaba con las dos y subía los dos. Ahora cuando ya vengas, sí estará el ratito que esté conmigo, cuando ella ve que ya se acaba la visita, que me vean de qué me meten a mí, por un lado, y ella se va con los hermanos y el padre, dirá: “¿por qué la mamá ella si a mí no, si yo soy pequeña como ella?” Pues es el miedo que estoy teniendo y el miedo que estoy sintiendo. Mañana, claro, después de 12 días, verla y luego que se vuelva a ir, no lo sé cómo va a ser mañana.

P: ¿Cuánto rato podréis estar?

Hora y media, bueno, todos no, los cuatro más pequeños a mi marido.

P: ¿Y has pensado en algún momento que quizá tampoco son en este sentimiento de que va a pasar mañana crees que sería mejor que tu hija más pequeña no viniera?

En el sentido le dije a mi marido que si yo podía aguantar sin verla, que sería mucho mejor, sería mucho más llevadero para mí, mucho más llevadero para ella, notando que me está entrando bajones muy grandes, pero lo que él me dijo: “tiene que afrontarlo”. Bueno, yo no he dicho nada, pero se echa mucho en falta, ya no por mí, sino por ella. Intento llevarlo lo mejor que puedo por ella, porque no me vea mal y todo pero...

P: ¿En quién te apoyas aquí?

En mi prima, ella hizo el ingreso voluntario claro, yo tampoco me esperaba encontrármela aquí. Yo lo único que me apoyo es en mi hija, si me veo un poquito

mal me meto en la habitación, estoy con ella, intento no o pensar, pero es muy fuerte. Es muy fuerte porque los otros no pasan. Cuando las llamadas las hago, las niñas no quieren hablar conmigo, como que están resentidos. De que yo me he ido de casa y no estoy con ellos porque son niños de que han visto que no me ha apartado de ellos.

P: ¿Cómo lo viven tus hijos?

Los más mayores que ya vivieron el primer, lo están pasando peor, pero ahora ellos no dicen nada. Ellos no dicen nada, pero yo el de 11 años... Ellos me dejaron una videollamada e intenté hablar con él, empiezo “qué, como estás, no sé que” y el niño me dice “bien, bien”, y “¿tú cómo estás, mamá?” “No te preocupes, estamos bien”, pero el físico de la cara se lo noto yo a mis hijos. La de 11 años no quiere hablar conmigo. Ayer mi marido le dio el teléfono para hablar conmigo, pues no, ella se fue al lavabo y empezó a llorar, llorar y llorar. A mí eso me hunde. Pero bueno. Los más grandes, el de 11, el de 5 añitos y el de 17 vinieron a la primera comunicación. Vinieron, pero cristal. La niña empezó a tener como un mareo, como que se sentía ahoga’, se sentía, se tuvo que salir de la comunicación, sentarse en el suelo y desde que se estaba poniendo la niña pálida y le digo “estás mareado, sí”. No me quería decir nada, se quedaba mirándome, y le digo yo “estás marea’, estás mareándote” porque se lo noté yo a ella en la cara. Se puso muy blanca, muy pálida. Y a través de eso, pues le dije a mi marido que se fuera porque yo veía que la niña estaba mal, me dijo “no, que ahora se siente que tome aire” y todo y nada, a los 20 minutos acabó la comunicación.

P: ¿Tu marido te apoya mucho?

Sí, la verdad que sí. Gracias a él tengo fuerza porque si yo sola ya te digo que yo me hundiría. Lo que yo lo intento llamar cuando me encuentro un poquito mal, me encuentro de bajón, lo llamo, me pongo a hablar con él, me desahogo y él me intenta, “Sandra, que no pasa nada, Sandra, tú hazte a la idea que solamente son 6 meses, que no te van a castigar más, que vamos a intentar todo lo posible por los niños, porque claro, si tú estás mal, está mal la niña”... En ese sentido, pues es la fuerza que tengo.

P: ¿Cuántos años lleváis juntos?

18 años. Nos casamos a los 15, a los 16 fui madre. Ahora tengo 33, dentro de poco los 34.

P: ¿Quién te acompañó en el momento del parto?

Nadie, estaba sola, solo con los médicos y los Mossos d'Esquadra en la puerta todo el rato. Ni una llamada me dejaron hacer, ni... Yo le decía a la enfermera una chica que viene, un montón de buena, una. Una chica que me decía "Sandra, no te preocupes de que no estás sola, aunque no esté tu familia, está con nosotras". Era jovencita, yo lo único que quería decirle por favor, siempre se lo decía "nada más que la tenga por favor, solo te pido que le haga una foto y se la envíe a mi marido" y a mí me decía "bueno, intentaremos por todos los medios de que le llegue una foto a tu marido". Solo preguntaron a los Mossos y los Mossos les dijeron que no, que eso era como anónimo y yo le dije "pero si yo le doy mi consentimiento para que mis hijos puedan conocer a su hermana". Le dijeron que no hasta que, ya te digo, hasta los 4 o 5 días que estuve en el médico, porque ella la tuvieron que tener, porque como me salió con un problema del azúcar, que estaba un poquito alta. Entonces me tuvieron dos días para por ella, a mí me quería entrar y dejarla, digo "no, yo me quedo con ella todo el tiempo que sea". Me trajeron aquí, luego de aquí a un vis a vis de esos de convivencia, que yo tenía cada semana. Y ahí fue cuando lo conocieron.

P: ¿Y en el momento del parto, parto, tampoco te acompañó, nadie estuviste sola?

Bueno, sola, pero con los médicos, con la comadrona, con la enfermera... El trato no fue muy diferente a los otros partos que había tenido. Sería por los nervios que yo tenía o no sé, pero me trataron bien, la verdad un poquito rato, que estuve porque nada fue muy rápido, todo el parto fue muy rápido. Me trataron muy bien, ya te digo, la chica jovencita que había que tenía unos 20 y pico de años, unos 24 o 25 como mucho tenía, era muy jovencita, era la que más siempre estaba siempre conmigo, porque, como vio ella de que estaba yo sola y yo estaba "¿ha venido mi marido, ha venido mi marido, ha llegado?" No, no. Las 7:00 de la mañana, no. Yo esperaba de

que iba a parir sola. Y gracias a Dios fue todo muy rápido. Ya te digo que fue ponerme la epidural, me pasaron al paritorio cuando yo le dije a los Mossos que me sentía una presión, porque el dolor no tenía, parí sin dolor. Me noté una presión, avisé al Mossos d'Esquadra, le dije "señor, que me noto que una presión", porque claro, yo ya estaba dormida de cintura para abajo y el timbre, pues, me quedaba un poquito lejos. Vino la comadrona, no me dio tiempo ni prepararme, me dijo "Sandra, no hagas ningún esfuerzo que la niña no se cae", porque se ve que ya tenía la cabeza colgando. Nada, fue de un minuto, dos chichones y ya está.

P: ¿Tenías total libertad?

Sí. Los Mossos d'Esquadra quisieron ponerme las esposas, lo que la comadrona dijo que en ningún momento que a ver, yo estaba dando a luz, que era una cosa muy fuerte. Una situación muy fuerte. Estaba sola, a lo mejor hubiese estado mi marido o algo, ellos le dijeron que si venía el familiar, que sí, que me tienen que esposar aunque fuera una. Pero no, porque claro, aquí tenía una vía, aquí tenía lo de la tensión, aquí tenía todo, tenía muchos aparatos y luego para empujar me dijeron que no y la comadrona fue la que se opuso y la enfermera le dijo que no, que yo estoy constantemente con ella.

Había dos puertas, que se ve que la otra puerta era de entrada y salida, que no podía salir a algún lado. Echaron la llave, yo sola en el paritorio. Los Mossos estuvieron en la puerta todo el rato. Ellos estaban en la puerta, con la puerta abierta. La puerta no me la cerraron hasta a la hora de que yo empecé a empujar y a la hora que me pusieron lo de la epidural, claro, que me tienen que girar... Y es lo único momento que yo tuve así, privado. Luego todo el rato, ya te digo, yo aquí en la camilla y lo Mossos ahí enfrente. Y así estuve.

P: ¿Te la pusieron en el pecho como los otros partos?

Sí, la tuve una hora y media, la dejaron conmigo porque claro, como no estaba el papá para ponérsela con él. Esa hora y media me la dejaron conmigo y al rato ya me quedé dormida, porque ya me quedé descansa'. Y cuando a la hora y media de estar abajo ya, que me se pasó la anestesia, me dijeron si estaba bien, si me

mareaba o algo. Le dije que no, que estaba todo bien, me cogieron y me pasaron para el cuarto.

P: ¿En el mes previo donde estabas, sola en una habitación?

Sí, estaba sola. Como aquí, hacían el recuento a las nueve, me parece. A las nueve o nueve y media me cerraban una puerta que había como de hierro, pero un cachito de cristal. Yo tenía mi telefonillo afuera por cualquier cosa que las pudiera avisar, que ellas (las enfermeras) podían hablar conmigo. A las once me parece que pasaban la enfermera. Me traían un vasito de zumo o un vasito de leche. Y pues hasta las 6 o las 7 de la mañana que me abrían la puerta para el desayuno. Ya desde las 7:00h de la mañana ya me dejaban la puerta abierta todo el santo día hasta la hora de dormir.

P: ¿Entonces, la diferencia principal con tus otros partos fue que no pudo estar tu marido contigo, verdad?

Sí, porque no llegó, pero por lo otro todo normal. Como aquí, como una prisión, yo ya lo dije, estoy presa, ya sé que estoy presa. No había ninguna compañera, no había nadie de aquí, porque normalmente, eso es como un centro penitenciario pero de hospital. Venían las chicas de aquí a sus visitas y me decían “¿todavía no has parido?”, y yo “no, aquí estoy esperando, estoy haciendo gimnasia, estoy haciendo de todo, estoy loca ya por salir de aquí”. Porque claro, era un agobio, era un cachito de pasillo con una ventanita así grande, pero que estaba cerrada, no tenía aire, no sentía oxígeno, no sentía nada. Solamente era todo el santo día ver tele.

P: ¿Cómo gestionaste el agobio durante el mes que estuviste ingresada?

Me entraban ataques de ansiedad, que yo me veía y decía no dios mío aguántame que no me entre. Porque claro, a mí cuando me entran los ataques de ansiedad me empieza a coger algo en el pecho que me falta la respiración, además ahí no sentía aire, no sentía nada.

P: ¿Tenías a alguien que te apoyara en esos momentos, aparte de tu marido?

Sí, cuando venían las enfermeras por la mañana a cambiarme la cama o a traerme el desayuno, me preguntaban “¿Cómo te encuentras? ¿Estás más animada?” y yo les decía “Bueno porque hoy tengo la llamada con los niños y podré hablar con ellos” y me contestaban “va mujer que todo pasa”. Me apoyaban en ese sentido. Claro fue un mes y medio que estuve ahí y ya me conocían las chicas, me traían revistas, sopas de letras, cosas para pintar...

P: ¿Cómo era tu régimen de llamadas desde el hospital?

Podía llamar en el horario que yo quisiera.

P: ¿Tenías más libertad que ahora?

Bueno no, igual. Sí, porque aquí en el departamento de madres, menos a las dos que es cuando se hace el relevo, hasta las tres y cuarto ya no podemos. Menos ese ratito de descanso. Yo allí como estaba sola, pero claro, también lo malo que me pasó, que también fue lo bueno, que la cabina cuando yo estuve, estaba rota. Entonces yo tenía que pedirles a los funcionarios una llamada o dos al día que me dejaban hacer y me traían un teléfono de ahí del centro. Me dejaban llamar media hora, una hora, depende de que funcionario pillara y que compañero pillara había veces que me dejaban una hora u hora y media. Me dejaban el teléfono y me decían “cuando tú cuelgues, llama y devuelve el teléfono” y si no , pues, si me lo dejaban a las cinco o a las seis , pues, ya me lo quitaban cuando me traían la cena a las siete y cuarto. Bien, en ese sentido se portaron muy bien.

P: Antes de tenerla a ella, has dicho que entraste embarazada...

De un mes y medio.

P: ¿De cuántos años fue tu primera condena?

La primera condena se me quedó en cinco años, todas las que tenía yo que me fueron poniendo hasta 40 meses, cinco años.

P: ¿Cuánto tiempo estuviste en Wad-Ras?

Pues un año y medio que estuve aquí en el departamento de madres y otro año y medio que estuve en casa con la pulsera telemática. Y un año que llevaba escondida de la policía. Desde que me quité la pulsera ha pasado, pues, un año.

P: Si no te importa decirlo ¿Cuál fue el motivo por el cual acabaste aquí?

Yo no lo sé aún el motivo por el que estoy, todavía no me ha visto el jurista, no me ha visto nadie. Claro, porque yo estoy en preventiva, estaba esperando que me trajeran a la otra niña y, claro, arriba (en el departamento común) son unas personas y aquí (departamento de madres) son otros equipos. Estaban esperando a que yo tuviera la niña para ya situarse en el sentido de quien me puede ver y quien puede coger mi tema y todo esto. El lunes ya he quedado con mi tutora para que venga a verme, porque quiero saber mi situación penal, el tiempo que me queda y todo eso.

La primera vez que entré fue por conducir sin carnet, nunca he tenido carnet y siempre he conducido sin carnet y me iban parando, me iban poniendo multas y claro, cuando son a partir de tres ya te ponen en prisión. Y la mayoría son de carnet de conducir y las demás, pues, hurtos de comida. Sumando unos seis meses, otros seis meses... del carnet de conducir han sido cerca de tres años, y las otras han sido de catorce días, un mes, de multas no pagadas, porque claro, ya estando aquí le dije a mi marido: “para qué las voy a pagar, si son diez días, pues, diez días más que me apliquen y ya está, son dos o tres días que tengo que esperar más para la primera cuarta parte, pues me espero y ya está”. Ese dinero a él le hacía falta para mantener a mis hijos en casa.

P: Después de un año y medio en casa con la pulsera, decides quitártela, ¿por qué?

Sí. Fue la locura que me entró, me quité la pulsera porque, claro, yo me hice el macuto para venirme y vi el percal mirando a mis hijos, el grande me decía “mamá por favor no te vayas, que lo vamos a pasar muy mal sin ti porque tú eres el pie de la casa” y los más mayores ya empezaron “no te vayas, no te vayas”... fue entre la espada y la pared y ya no supe que hacer y dije mira hasta aquí he llegado. Me la

quité porque me llamaron para volver aquí a Wad-Ras. Me la quité en casa y se la di a mi marido, que yo no la he roto. Que hay muchas internas de aquí que se la han quitado y la han roto y la han tirado o la han hecho algo.

Yo, en ese sentido, supe que estaba mal lo que estaba haciendo, pero yo por dentro sabía que esa telemática, por lo que me he enterado, vale mucho dinero. La verdad es que estoy muy arrepentida de lo que he hecho, porque a lo mejor hubiera tenido un mes de castigo y me hubieran vuelto a dejar salir, no lo sé. En mi calentamiento de cabeza yo le pido perdón, ya se lo dije a señorita Marta (educadora social) y a la señorita Soledad que es la directora. Estoy muy arrepentida de lo que he hecho y pido perdón a todos los servicios técnicos, pero fue mayor a mis fuerzas: “mis hijos o la cárcel”, y la verdad que yo me puse en ellos.

P: ¿Cuánto tiempo pasó desde que te quitaste la pulsera hasta que volviste a entrar?

Un año o año y algo. Estuve escondida con un familiar. Estuve los primeros meses yo sola, claro me tuve que ir y después de tres o cuatro meses ya volví con ellos y he estado con ellos permanente en casa con ellos. No volví a casa, me dejaron una vivienda para poder estar con mis hijos y en esa vivienda estuve hasta ahora. Yo sabía que en cualquier momento podía venir la policía a casa y yo abriera pensando que era alguno de los críos o algo y me encontrara con la policía. Eso ya lo sabíamos en casa , pero no esperábamos que fuera a ser así, pero bueno, ha tenido que pasar, por algún propuesto o por algo será que me ha tenido que pasar esto. Eso ya lo sabíamos nosotros permanente que un día u otro me iba a pasar.

Nada, solo le pido a Dios, lo dejo en manos del Señor que él haga la propuesta que él quiera para mí. Que mire lo que tengo fuera, que les dé fuerza y les dé salud para que ellos puedan venir a verme, porque ya te digo, estoy supernerviosa para mañana porque no sé como va a ser el reencuentro. Vendrá mi marido con las dos pequeñas porque a los grandes ya les he visto, pero con los dos pequeños no lo sé. Estaré de tres y cuarto a cuatro y cuarto con ellas. Podré hacer esto cada semana, que tengo el vis a vis de convivencia.

P: ¿Cómo es la relación con tu marido?

Estuvimos un tiempo que vivíamos en el mismo sitio en X, empezamos a jugar a la pelota como críos y nos hicimos novios. A los 15 años nos casamos. Mi familia no lo quería y yo al ser gitana me escapé con él, me sacaron mi pañuelo y me casé con él y ya hasta el día de hoy. Mi marido trabaja de venta ambulante y de alguna chapucilla. A los 16 tenemos el primer hijo, yo no puse medio y aparte de eso, los gitanos suelen tener hijos muy jóvenes y la casa siempre llena de hijos. Pero yo ya he cumplido con siete, cuatro niñas y tres niños, que dios me los guarde, pero ya no quiero más. Ara para echarlos para arriba a ellos y luego ellos que me cuiden.

P: ¿Te planteaste en algún momento no tener a tu última hija al ver que entrabas en prisión?

No, en casa sí que me lo planteé porque la situación era complicada, yo tenía una niña de tres meses cuando me quedé embarazada de ella. Me hice la prueba, lo hice a escondidas, mi marido no lo sabía y cuando vi que salía positivo la cogí y la tiré a la basura. Pero luego pensé a ver, se lo tengo que decir. Me volví a comprar otra prueba y se la enseñé. Me dijo y ahora que hacemos y yo no la quería, porque con la pequeña de tres meses... cogí como una pequeña depresión todos los días llorando, aquí en Wad-Ras me lo propusieron dos o tres veces que si yo quería abortarla y yo ante todo dije que no. Para los gitanos eso está muy feo que si te quedas embarazada pararlo, eso es como un pecado para nosotros. Entonces decidí que quería tirar para adelante con mi hija y me preguntaban si estaba segura y yo decía que sí. La enfermera y la doctora me propusieron el aborto porque veían que tenía una hija aun muy chiquitita y que iba a estar yo con las dos, y les dije que me daba igual.

P: ¿Cómo es estar aquí dentro con dos niñas?

A la vez bien y a la vez bueno, se te hace muy duro. Bien porque te entretienes, te pasa el tiempo volando, porque no te enteras de la condena. A la misma vez te agobias un poquito porque es la misma situación que en casa, pero claro, allí tengo a mi marido, a mi hijo que sé que si no me coge a una me coge a la otra y aquí estoy

yo sola. Cuando ya nació la pequeña y volvimos del hospital me entraron a la otra y cuando yo le daba el pecho a esta me las ponía a las dos juntas y la otra la apartaba y me decía “no, mamá no, no”. Tuve muy buenas compañeras y entonces cuando veían que le tocaba el pecho a la pequeña se llevaban a la otra a jugar y cuando ya acababa le cambiaba el pañal, le ponía el pijama y la dejaba ya limpia. Era el día ella cogirla, darle de comer, cambiarle el pañal y poquito más, para que la otra no se sintiera desplazada.

P: ¿Cómo vive esta situación tu marido desde fuera?

Él a mí me dice que están todos bien, que ellos comen y viven, bailan y cantan como se suele decir. Lo único que sí me dice en la casa está todo bien, como tú la dejaste o está mucho mejor. Claro él que me va a decir. Aunque yo sepa que los niños están bien, por qué es verdad que es un padre muy responsable, le doy gracias a Dios que es muy pocos gitanos que se hagan cargo así de los hijos. Mi marido siempre ha cumplido con ellos, la trabajadora social lo sabe, las entrevistas que ella ha tenido con él siempre ha venido. Si a lo mejor la niña se ha puesto mala, él ha venido, la ha sacado. Con eso yo no tengo preocupación ningún porque sé que mis hijos están bien o mejor que estando conmigo. La que más me preocupa es la pequeña, porque los mayores salen y hacen cosas , pero ella está todo el día en casa con mi marido porque tiene tres años. Aunque yo le pregunte a mi marido como está la niña y él me diga que está bien, yo sé que me echa de menos.

12.1.11. Interna 6: Carmen

P: Explícanos un poco tu situación.

Me entregué voluntaria el miércoles, por una condena que tuve del 2016. Estuve aquí 8 meses y una semana en preventivas. A los 8 meses y una semana me dieron la libertad. Me fui a la calle a esperar el juicio, quedé condenada en un año y cuatro meses. Lo mandé a recurrir y otra vez la misma condena. Lo volví a recurrir y ahora me vine otra vez.

El jueves me avisó mi abogado que estaba en busca y captura para ingreso a prisión y dije vale, pues nada, voy a hablar con Wad-Ras para entrar con el niño, que él solo no puede estar fuera. El lunes llamé y me lo tramitaron todo para el miércoles y el miércoles vine y me entregué voluntaria. Y nada, pues a pagar los 8 meses que me quedan.

P: ¿Qué edad tiene?

Él tiene 16 meses y no anda eh. Se mueve por todos los sitios, se aguanta de pie y poco más. Pero no anda. Yo creo que ya, a partir del lunes, empezaran hablar conmigo (la junta). Aquí no me voy a quedar los ocho meses, porque yo ya tengo mi cuarta parte cumplida. Como les dije, ya llevo ocho meses pagaos y me quedan otros ocho meses.

P: ¿Es corta la condena, no?

Sí... por eso me he entregado. Digo, “¿qué hago en busca y captura por ahí? Acabo mi condena y ya me puedo ir con mi hijo por todos los sitios, sin miedo ninguno de que me paren”.

P: ¿Estás sola con él? ¿Trabajas?

Estoy sola con él. Trabajo, pero sin contrato. Trabajo limpiando casas, haciendo escaleras... poco más. Vivir con ese sueldo me cuesta, pero lo intento como puedo. Cuando me veo muy apurada, voy a mi madre para que me eche una mano y me quedo con ella unos días. Antes de entrar, vivía sola.

Vivía sola con él. Por una casita, pago 200€ al mes. No tengo contrato, es de palabra. Es un primo mío. No pago agua, no pago la luz, él se encarga. Solo pago 200 €.

P: ¿Por qué zona vives?

Por el Baix Llobregat. ¿Sabes que zona es?

P: ¿Está un poco lejos no?

Bueno, un poco bastante

P: ¿Aquí, cómo estás? ¿El trato?

Bien. De verdad, superbien. Te atienden bien, están todos pendientes de ti, de verdad, si les pides cualquier cosa de inmediato acuden. Pero estoy un poco agobiada, ¿te digo por qué? Porque ingresé el miércoles, he estado hasta ayer confinada y estoy un poco agobiada. Hasta que no me haga, que lleve unos días, no podré. Porque él ha estado conmigo en la habitación, él ha estado confinado también. Y él necesita salir. Yo entiendo, yo vale, ¿pero un bebé que esté tres días ahí metido? He estado superagobiada. Pero bueno, poco a poco. De todo se sale.

P: ¿Va a ir a la guardería?

No me han dicho nada. Pero ya te digo, como mi condena es tan corta... Entre que piden plaza y no piden plaza, yo me he ido de aquí. Porque yo antes de entrar hablé con la asistente de aquí, por teléfono. Le expliqué mi caso, le envié mis papeles, se lo dije todo y me dijo: "un tercer grado inicial" porque llevo la cuarta parte de mi condena pagada, ¿Vale? Lo cual a mí se me pasó decirle que estaba ya en busca y captura, porque antes de entrar a ti te dan 10 días para que escojas una prisión para entrar. A mí nunca me llegó ese papel. Directamente, me pusieron en busca y captura. Luego cuando volví a hablar con la asistente, le dije: "¿usted sabe que yo estoy en busca y captura? Porque a mí nunca me llegó un papel de esos de 10 días para entrar"

P: Entonces no te dieron la posibilidad de entrar, directamente te pusieron en busca y captura

Si me la darían, pero mi abogado me avisó tarde. Es culpa del abogado. Porque si él me lo dice, yo me hubiera entregado antes y me quedaba con el tercer grado como me lo daban y no hubiera que haber pasado yo ni por aquí, ¿vale? Pero al estar en busca y captura, entonces, el protocolo ya cambia: "tendrás que pasar por aquí, estar unos días, luego te miraremos tu situación" (tono de repetición, como si

repitiera el mismo discurso). “Seguramente te daremos algo”, me dijo, “pero hay que mirarlo”. (El bebé se queja con unos ruiditos).

P: ¿Por qué era esta condena?

La salud pública.

P: Al entrar, ¿siempre pensaste en entrar con él?

Sí, sí, sí. No quería dejárselo a nadie. No. Si me entrego, me entrego con mi hijo, si no, no me entrego.

P: ¿Te pusieron alguna complicación para esto?

Para nada. Expliqué mi caso y me dijeron, “vale, ¿cuando te quieres entregar?”, y yo dije “pues mañana, martes”, y me dijeron “martes no, tiene que ser el miércoles”. Pues el miércoles. “¿A qué hora?” A la hora que usted me diga. “A las cuatro”, pues vale, a las cuatro”.

P: Como si pidieras cita en el médico

(Riu). Te tienes que tomar la vida así. Yo sé que es duro, entregarte sola, hacer tu maleta, coger a tu hijo y venga, que nos vamos a Marina D’or a pasar unos días (riures). Claro. Y verte aquí. Se me vino el mundo en los pies. Cuando me vi en la puerta. Yo digo, que hago, entro, no entro, entro, no entro. Entré por él.

P: Cuando salgas, ¿qué esperas hacer?

¿Qué espero hacer en la calle? Pues lo que estaba haciendo. Intentar trabajar, darle mejor vida a mi hijo, no robar más. Porque esto de la salud pública... yo iba a robar la verdad, para darle de comer. Intentar buscar un trabajo o una paga, lo que sea. Estar en mi casa con mi hijo. Y vivir la vida. Ahora me voy aquí, le doy un McDonald’s o me voy al parque, lo llevo a la piscina o le doy un regalo, a la playa... en fin.

P: ¿Te daba miedo entrar con él, o sabías que lo iban a tratar bien?

En ningún momento (por). Yo antes había estado aquí en preventivas y en madres estuvo mi sobrina, estuvo mi hermana... No fueron madres aquí, entraron con el niño. Y yo sabía el funcionamiento de aquí. Sabía lo que era Wad-Ras. Por eso dije, yo me entrego aquí con el niño y ya está. Mi hermana me dijo, te tratan mu bien, te atienden mu bien, y sobre todo para el niño. Te dan pañales, te dan champús, menos las toallitas, te dan la leche. O sea, en fin, te lo dan todo aquí. Simplemente, llevo unos paquetes de toallitas y andando.

P: Antes estuviste en preventivas. ¿Cómo ves el cambio?

Uf. No tiene nada que ver. Preventivas... es una locura. Es una pasada estar arriba.

P: ¿Sois muchas no?

Muchísimas. Es que en un cuarto somos 6, ¿sabes? 6 personas en un cuarto tan pequeño. 6 camas. 6 a la hora de todo. De dormir, de ducharnos, no descansas (el nen plora). A mí no me gusta preventivas.

P: ¿Ahora en la habitación estás tú sola no?

Claro. Tú piensa que aquí estás sola, te lo acomodas todo a tus gustos, tu niño lo tienes más libre, lo puedes dejar suelto por ahí. Estás mejor. Como en tu casa. Bueno, no como en tu casa, pero bueno, para que nos entendamos. Estás en el cuarto de tu casa.

P: ¿Con las compañeras qué tal?

Bien. Me llevo bien con todas las chicas. Y los niños bien también. Nomás hay dos chicas, que son más grandes que él, las demás son bebitas. Todo lo que hay son bebés. Está la Mimi también, pero la niña no juega. Está mi prima, que es la que ha salido de ahí.

(Ens quedem sorpreses) Pero es que yo ni lo sabía. Cuando entré aquí no sabía que estaba ella. Ella me vio de espaldas y me llama "Carmen" y le digo: "¿en serio tú estás aquí?" Me quedé muerta de verla. Muerta. Cuando la vi la verdad, como que

respiré un poquito más. No me alegro de que esté aquí, pero bueno, me alegro un poquito. (con voz alegre y nos reímos todas). Y bueno, aquí estamos.

P: ¿Cuándo salgas te ayudan a encontrar trabajo o algo?

No lo sé. Es que todavía no he hablado con nadie, desde el miércoles. Entre que he estado confinada y es el fin de semana... Ya hasta el lunes o el martes no me empieza a ver nadie.

P: ¿Aquí tenéis un montón de actividades para hacer con el niño y todo no?

Yo no hago. Yo de momento no hago nada con el niño. En ese pasillo o en el cuarto. Ahora se lo estaba diciendo a mis compañeras, estoy súper agobia'. El pasillo a veces se me hace muy grande, muy pequeño. Me ahogo. Me falta el aire.

P: ¿Y al patio no podéis salir?

Sí, cuando queramos. Pero es que paso con estos fríos, mi niño que no anda tiene que estar por los suelos tirado, se me resfría. Si andara, pues aún, pero...

(El nen pren el biberó)

P: ¡Como come!

Se puede tirar una hora comiendo así. Es una pasada. Tiene el galillo pequeño. Le doy cualquier cosa y empieza a toser, a vomitar... te lo juro, una pasada. Pero el bibi bien, está enganchado al biberón.

P: ¿Siempre le has dado biberón?

Y pecho. Las dos cosas.

P: Tuviste el hijo entre medio. ¿Pensaste en la condena?

En todo momento yo tenía claro que esta condena la tenía que cumplir. Yo lo sabía. Y siempre lo decía: "cuando pase, me hago mi maleta con mi hijo y me voy para Wad-Ras". Siempre lo he tenido claro. Efectivamente lo he hecho. Después de 5 años, de seis. Lo he hecho.

P: ¿Eres madre soltera?

Sí.

P: ¿Recibes visitas?

De momento no he visto a nadie, he echado un vis a vis con mi madre y mi hermano y no sé, cuando me venga el vis a vis, pues, lo tendré (xiuxiueja). Mis padres viven cerca de la playa, están aquí cerquita. No es que vengan cada semana (fa referència a l'últim cop en preventives). Pero yo ya les dije, “venid solo a los vis a vis” y ya está (amb la veu apagada, resignant-se), si son dos al mes, pues dos al mes. Son muy viejos también, a donde van.

Mira todos los pelos, está acostumbrado a tirarme de los pelos (el nen està estirat sobre la mare, com si rellisqués). ¿Por qué crees que llevo los pelos así? Por él, porque no para. Y bueno a pagar la condena y si dios quiere... ya me quiero ir a mi casa.

P: Los primeros días son más difíciles

Eso se lo estaba diciendo a una compañera. Los primeros días... es muy complicado, se te hace un mundo. Luego cuando ya llevas un mes, dos meses... ya lo llevas más llevadero, ¿sabes? Y te pasa el tiempo más rápido pero los primeros días...

P: ¿En el módulo de madres os apoyáis mucho entre vosotras?

Un montón. Las chicas han estado un montón pendiente de mí. Todo el día abriéndome la puerta. Necesitas esto, toma esto, salte un poco aquí que no pasa nada... Lo bueno es que son buenas compañeras, de momento. Yo me llevo bien con todas, no tengo problema, no he venido a buscar problemas. He venido a pagar mi condena e irme para mi casa. Y poquito más.

P: Y que pase lo más rápido posible, ¿no?

Pfff. Madre mía. Y acabo de empezar (riu). Pero lo que ya he dicho, los primeros días se hacen más duros, pero al mes y medio o así, ya se pasa más rápido. Y él me

da mucha fuerza. Muchísima más fuerza. Es como mamá, que somos fuertes. Venga tira palante.

P: ¿Se lo explicarás cuando sea grande?

Claro. (silenci). Él lo tiene que saber. Ahora no se va a enterar, pero cuando vaya creciendo, yo le iré metiendo las cosas.

P: ¿Has dicho que tu hermana y tu sobrina estuvieron aquí no?

Sí, está presa mi hermana ahora, en Tarragona.

P: ¿Su hijo está con la familia?

El niño ya está casado, tiene 20 años. Te estoy hablando de mi hermana de hace un porrón de años. El niño ya está casado. De mi sobrina no hace tanto, hará como 5 años. Entró con el bebé y estuvo como un año y medio.

12.1.12. Marta Moreno

Marta Moreno, treballadora social del departament de mares de Wad-Ras

P: Primer de tot, et podries presentar i dir quin és el teu càrrec?

Em dic Marta Moreno i soc la treballadora social de base i referent del departament de mares del Centre Penitenciari de Dones de Barcelona.

P: Com vas arribar fins aquí?

Doncs mira, vaig arribar fins aquí perquè van tancar la Model, sinó, no hagués arribat fins aquí. Quan es va tancar la Model, als interins ens van recol·locar i a mi em va tocar, afortunadament, poder venir a aquest centre. Jo no havia tingut mai l'oportunitat de treballar amb dones, ni amb mares i llavors va ser un canvi molt important.

P: Quan vas arribar aquí, vas haver de fer algun tipus de formació especial per dones, per mares...?

No. No ho vaig fer, no sé si havia de fer-lo o no, però no el vaig fer perquè ja venia formada de moltes coses, tenia una edat i feia anys que treballava en situacions que són límits, com són el fet d'estar a la presó, les problemàtiques que hi ha a la presó, les que generen dintre de la presó, les que hi ha fora, les "pilotes" que es fan entre unes coses i les altres... Però la veritat és que no. No em vaig formar especialment per treballar amb dones, però em vaig adonar que era molt diferent treballar amb dones que amb homes.

P: Ja entenc, i a més, el fet de ser dona també ajuda al fet que...

Sí, sí, però qualsevol professional, encara que sigui un home, s'adona que és diferent treballar amb homes que amb dones. A nivell de complexitat a la feina, no té res a veure treballar amb homes, que és una cosa més... dintre dels problemes que poden haver-hi, més planera, que treballar amb dones.

Treballar amb homes és molt més senzill des de la perspectiva, que els homes habitualment mai estan sols. Sempre hi ha una dona al darrere, que és o su madre o su abuela o su hermana o su hija o su mujer o la novia que se ha echado en un vis a vis en Brians 1... Però les dones estan soles, perquè moltes de les dones arriben aquí soles. És cert que hi ha dones que tenen una mare, és cert que algunes d'elles tenen una parella responsable que es fa càrrec dels fills, però, en realitat, les dones sempre estan soles.

P: Sí, perquè també llegíem que la majoria de dones que entraven amb parelles, només ajudava econòmicament per mantenir el fill, sense cap implicació emocional...

Sí, i això és molt elàstic també. Pensem que els fills són de les dones. Hi ha una tendència generalitzada, no només a presó, sinó també socialment parlant, i és que: "¿Por qué tu hijo esto, por qué tu hijo lo otro?"... Vale, això està molt bé quan parles del fill discutint amb l'altre: pues es que tu hijo ha llegado tarde... Pues el tuyo también porque es el mismo... Hi ha una tendència important dels homes a creure

que els fills són de les mares, la qual cosa és rigorosament exacte perquè són de la mare, però la responsabilitat ha de ser compartida, perquè el fill és d'aquell senyor i d'aquella senyora. La mare és la que sempre porta la motxilla al damunt, perquè el pare es pot perfectament desentendre en moltes ocasions que els seus fills, són seus.

No estic parlant només econòmicament, sinó també a nivell de referents, perquè tothom, quan creixem, necessitem tenir un model masculí i femení per poder-nos organitzar mentalment, per poder créixer, per poder-nos identificar i per poder oposar un a l'altre per poder madurar. En moltes ocasions, aquest rol ho fa el pare, un avi, un oncle o un veí...

P: En el cas que fora tinguessin una persona que les recolzés, voldrien seguir tenint el seu fill dins de la presó?

Hi ha moltes mares que no tenen a ningú fora o tenen les famílies a països estrangers, o bé, consideren que són molt petits i han d'entrar amb elles els menors. I això ho fan, perquè els hi resulta completament impossible, biològicament parlant, separar-se dels menors. És a dir, un nen molt petit és molt difícil que una mare, normalment constituïda a nivell de cervell, es pugui separar del seu fill. Hi ha unes fases que no es poden saltar durant la cria d'un nadó.

L'altra opció és no tenir fills, però és un procés natural, i quan dic natural em refereixo cultural, també pel fet d'estar tan arrelat a la nostra tradició. Tenim comportaments que diem: "no, si esto es instintivo..." No és instintiu, és cultural, però hem arribat a interioritzar-los tant que és com si fos instintiu.

Doncs sí, les mares en general volen tenir els fills aquí. També pel fet que pensen que és una facilitat pel seu compliment de condemna. És cert que ho és, estan en un espai més preservat. Té un aforament limitat, viuen 10-12 mares màxim, hem arribat a tenir 14. Amb el seu llit de barana, amb nevera, una calaixera, armari... Hi ha molta gent que això fora no ho poden tenir.

P: És cert, perquè parlant amb algunes mares ens explicaven de manera agraïda que aquestes comoditats no les haguessin tingut als seus països de residència.

És per agrair i agraïment no és al Centre Penitenciari per tenir-te aquí, és per aprofitar el temps que estàs aquí per fer coses que no podries fer estant fora o si estiguessis ficat en l'embolat en el qual s'han ficat. No es tracta que estiguin aquí complint una pena, que sí perquè és la part retributiva de la pena que és retribuir amb temps de la vida que no retornarà mai, sinó aprofitar que això és inevitable, perquè hi ha una llei que així ho diu.

Doncs que puguis fer servir aquest temps amb el teu fill, perquè hi hagi una relació mare-fill important, perquè després no trontolli, per inculcar principis morals, d'amor, educació, urbanitat... És un moment privilegiat, perquè els nens estan en modo 0. Estan aquí, han nascut i ja està. És a dir, tot el que a ells els hi puguis donar, van rebent, va quedant a la seva memòria encara que no sapiguem a on és, però sí que ho sabem perquè quan no hi és es nota. És a dir, és una oportunitat única? Jo penso que sí.

Què hi ha persones que tiraran endavant? Sense cap dubte. Què hi ha d'altres que no tiraran endavant? Això també està clar, perquè es va veient a mida que vas tractant amb la mare i amb la resta d'internes i ja vas veient que hi ha algunes que no tiraran endavant, perquè hi ha uns trets de personalitat, un caràcter d'enfrontar-se a la situació, a la realitat, a deixar-se ajudar perquè ho necessiten... Jo els hi dic "tots necessitem ajuda", perquè tothom que vulgui sortir-se d'una situació difícilíssima com és aquesta, ningú se'n surt sol.

A nosaltres ens és igual que hi hagi 50 internes que 150. En quin sentit? Pues que no cobramos por interna. Em refereixo que si poden sortir i refer el projecte que tenien i incorporar-se a la llei normalitzada, per nosaltres és millor, perquè els nens durant aquest temps poden gaudir amb més normalitat i perquè elles la forma de normalitat és sortir al carrer.

Això és una bombolla molt gran i aquí estan hiperateses, totes, les mares i les que no són mares. El metge el tenen al moment, la dentista ve un cop a la setmana, l'oculista ve un cop al mes... Tenim un cap aquí dintre. Jo quan vull anar al metge, he de demanar una cita pel mòbil. Aquí s'aixequen al matí i ja el tenen. Totes aquestes coses que són un confort per la vida de les persones, es pot convertir en un boicot i les persones no entenen que això és una situació transitòria i que quan surtin hauran d'anar al cap a demanar hora porque la niña tiene 39 de fiebre, porque la vida es así... Aquest temps ha de servir per..."lo quiero, lo tengo"... No, això serveix quan estan aquí, però no a la vida real. Aquestes exigències al carrer les podran seguir tenint, però es trobaran amb el que es trobin. Evidentment, no funciona així.

El punt està en què han d'entendre que estan aquí perquè alguna cosa no ha funcionat i potser és perquè "no he tenido la contención suficiente para, me espero 6 meses a hacer esto, o nos tenemos que poner todos a trabajar en la familia, aunque trabajemos en la miseria, para ahorrar y poder operar a la abuela de cataratas o dejar a la abuela con cataratas", perquè si no hi ha diners i, en aquests països, l'accés a la sanitat no és universal. És a dir, no es tracta de dir: "Ah como somos pobres, no podemos" No, porque si uno no puede, no puede. Per això estem aquí!

Estem en l'estat del benestar, que està tan en dubte... Només ho posen en dubte les persones que no el necessiten. L'estat del benestar és per tots, però s'ha convertit com si fos pels pobres, pero es para todos. És una concepció de la vida i del món diferents, de la qual es parla de persones amb drets, o sigui, no és aquella cosa de..."El ciudadano es el habitante de la polis"... No, estem parlant de drets humans i si tens la documentación, la tienes y si no la tienes, no la tienes...Pero todos somos personas. Ara bé, que hi ha una llei que diu que això no és així? Doncs no és així... Què volem que canviï? La cambiamos... Pero si no cambia, es así.

Està en les mans de nosaltres de fer pinya i fer la nostra manifestació verbal, sempre conciliadors i no violents, de demanar que això canviï. Però si hi ha una llei vigent, no queda derogada fins que no hi ha una altra que quedi per sobre. El que han de fer és aclarir-se, no nosaltres, sinó el legislador. Si han decidit deixar aquestes persones aquí, perquè els hi han anul·lat l'expulsió, vale, però si se tienen que

quedar aquí, estas personas tienen que estar documentadas, porque si no están documentadas, trabajarán en la economía sumergida y la economía sumergida, encara està pitjor que l'economia emergida a nivell de drets, o sigui, no té cap... Llavors, és aquesta hipocresia... ¿Se tiene que ir? ¿Lo dice la ley? Pues adiós. ¿Se tiene que quedar? Pues le ponemos la documentación como personas que son. Primer, perquè els que treballen en l'economia submergida estan en règim d'esclavitud, sense temps per a formar-se...

(Interrupció d'una noia que ve a portar xumets de format antic de color rosa, però que la resta d'ONGs i organitzacions no han volgut perquè només els interessa els diners, segons la representant de la marca...)

“¡Que viva el rosa! Tanto sexismo con los colores!” Em tenen cansada! "Pero a mi niño no le voy a poner un biberón rosa". Se trata de un biberón, que más da que sea de rayas, negro... Tu coneixes la cultura de la pobreza de Oscar Luis?, “cuanto más pobre es la gente y más necesitada está, menos conciente es de su situación”.

P: Quan parlàvem de què no tenien papers, de si la millor opció era que tornessin al seu país natiu o no... Realment, quan surten d'aquí quines possibilitats tenen?

Realment no tenen possibilitats. Pues entonces el legislador que lo mueva, las vamos a documentar, bien. ¿Que usted vuelve a cometer un delito? Le montamos en una cigüeña y le soltamos en medio del mar y usted se apaña y se va a nado a Perú. Però si aquestes persones volen intentar tenir un futur, les has de documentar! Porque no puedes pretender decir que se queden, si luego no van a poder trabajar, no podran llogar a un pis... Matricular els nens a l'escola, se'ls pot matricular, inclús, en absència de papers, perquè els nens estan sempre per sobre de tot. Però, vamos a ver, quien puede tener un niño en la escuela con DNI español, perquè aquí preval el dret del nadó on neix, del suelo... Y los padres sin documentar años y años. A més a més, la gent que ha estat a la presó ha de cancel·lar els antecedents penals. Per tant, són uns anys més a afegir perquè no et pots documentar.

P: Aquestes mares s'han de quedar aquí sense cap tipus de...

Mentre les mares estan aquí estan cobertes per un paraigua, on poden treballar amb alta de la seguretat social, cobrant un sou, en diverses feines. Quan el paraigua de protecció del servei penitenciari desapareix, es queden en la calle, con lo puesto, con lo que se lleven de aquí... Pues el cochecito, que si la ropa de las camas... Se pueden llevar lo que les de la gana, pero se encuentran sin nada. I dius: bueno, esta señora está aquí ¿pa que?...

P: Clar, vosaltres heu fet un treball, li doneu una educació...

Què passa després? Llavors aquesta persona quines opcions té? Doncs aquí estem. Estaremos hasta un tiempo, pero y ¿luego? ¿qué va a pasar? Perquè ja hi ha que treballen, però sense cobertura, perquè l'acord amb la seguretat social s'extingeix quan estan en llibertat definitiva. Tenen un document que és 'L'autorització de treball per a presos' (ATP) i amb això estan coberts. Però quan surten al carrer, ciao ciao. Nosaltres no tenim cap capacitat jurídica per fer res. Això és una qüestió de l'Estat, on és el legislador qui diu si s'ha d'expulsar o no. És una llei que emana de l'Estat.

P: Que complicat haver de fer tot el recorregut perquè després es trobin amb aquesta situació al carrer...

O se aclaran con la ley y el día antes las lleváis al aeropuerto o si s'han de quedar, han de complir unes condicions que no li podem donar nosaltres.

P: Psicològicament, com treballeu amb les mares...

Elles venen de situacions psicològiques molt deprimides. Estar aquí és un avançament, una millora a la seva vida. Ellas saben desde el minuto uno que cuando salgan, van a pasar muchas cosas. Tot i això, elles quan surten, volen provar de quedar-se aquí, sobretot si s'ha pogut anul·lar l'expulsió, sinó, ve la policia i se les emporta i adió.

Normalment, quan hi ha un menor nascut aquí, això és molt difícil, perquè les expulsions, clar, stricto sensu, hauria de ser de la persona que no està documentada, però no del menor que és espanyol. Una cosa és el que digui la

sentència i l'altre la realitat. Doncs bé, nosaltres fem un pas intermedi entre aquestes mares que estaven a la unitat de mares i el fet de sortir al carrer, que és passar a una unitat dependent, on les mares comencen a fer recerca de feina sota el paraigua de l'ATP i poden anar fent cursos i feines i fer una xarxa, on les necessitats bàsiques, humanament imprescindibles, estan cobertes per nosaltres. Però això, el dia que surten, s'ha acabat. En aquest temps en el qual estan en la unitat dependent, elles van establir xarxa, encara que no sigui administrativament correcte.

No hi ha persones il·legals, sinó persones indocumentades. Un acte és il·legal, però no una persona. Entre elles fan xarxa, totes les persones fan contactes i es busquen la vida. Moltes d'elles tiren endavant. Ara quan alguna cosa no funciona al departament de mares, es fa un seguiment molt acurat de tot el que passa a dintre del departament, tant a nivell de feina com en la cura del menor i a nivell d'estímul del menor... Es fan seguiments, es fan controls, a més a més, tenen els serveis mèdics constantment, jo entro, la directora entra constantment, el gerent igual, ara fem una reunió... És constant el contacte que hi ha amb les mares i els més petits. No ho fem com a mecanisme de control, que ho som, sinó que estem per treballar amb elles, per apoderar-les. És un procés molt llarg, on la majoria d'elles venen de països molt deprimits en els quals el rol de la dona és molt secundari...

Doncs això, hi ha molta formació, molts cursos, persones que ens venen a fer conferències, hi ha tallers d'autoajuda, hi ha educadores que fan programes especialment per treballar la vàlua de la persona i de la dona, per intentar facilitar eines d'autoconeixement, d'autoimatge, de percepció, de l'important que és que tu tinguis el teu fill en el teu país i que tu tinguis un pla d'estalvi per poder-li enviar diners cada mes, encara que sigui poquet... Són moltes coses les que es treballen, però una de les més importants és que intentem que s'adonin del valor que tenen com a persones individuals i com a dones.

Les grans festes, les celebracions, no només el dia dona, que aquest ja és de traca... Totes les celebracions d'aquesta casa tenen aquest punt on la dona és protagonista, no perquè sigui un centre només de dones, sinó perquè la mirada que

tenim l'equip tècnic i directiu és que aquestes dones són responsables de la seva vida i d'altres vides. Llavors, primer han de saber com són elles per poder tenir cura dels altres, del valor que tenen com a persones.

La nostra intervenció està impregnada del tema de la mirada de la dona. ¿Por qué mujer y hombre? Joder, porque somos mujeres y somos hombres, ya sabemos que somos personas, pero vamos a ver, ¿somos iguales mujeres y hombres? En derechos y obligaciones sí, hasta aquí puedo leer. Ni fisiològicament, ni biològicament, ni de pensament, ni a nivell cognitiu, ni a nivell de guardar els records... I la forma en la qual estem enculturades les dones no és la mateixa que la dels homes, perquè clar, vivim en un patriarcado que viene de no sé cuando y, claro, si puedo voy y te pego el bombazo y la única mujer que ha montado una guerra ha sido la Dama de Hierro y aquello no era una mujer, era un monstruo. lo que pasa que llevaba faldas y una mujer no puede montar nunca una guerra porque tiene hijos y piensa en los hijos de las demás y punto y aquesta és la meva visió.

No tenim res a veure, tenim el mateix cervell i de la mateixa mida? Claro, però els processos cognitius són diferents. Si això no ho tens clar, no es pot treballar. Tu vens a treballar amb homes i és tot molt lineal, amb algun pic... Però és tremendo, esto es minuto zero el follón padre. Un món és una persona, però mira, perquè maltractaments i vexacions personals arriben a un percentatge brutal, que no te'l sabria donar perquè no l'he estudiat, però és brutal. De su padre, de su tío, de su abuelo... Era de la persona que menos podría esperarselo...

Que vol dir, que hem de ser desconfiadas? No, que a tots aquests haurien d'operar-li les mans a les butxaques amb un grillete, que se metan el dedo en el ojo... Aquesta visió tan desvaloritzada i tan deprimida de les dones que venen, la tenen i es palese des del primer moment. Estan avergonyides que les hi hagin pegat, violat, abusat, que les hagin menystingut. No, això no va així, l'agressor sempre es culpable porque la otra opción es "ahí te quedas, adiós!". "No la maté porque se iba con otros" Pues haberle dicho "Adiós Mari Carmen hasta otro día" o "era mía". No, ni els fills són nostres. Són persones fora de nosaltres, que estimem amb bogeria, però que són persones diferents i lo sa és que puguin volar i quan ho fa et preguntes "Y este es mi

hijo? Yo no sabía que era así. Y esto le gusta? Pues antes no hacía estas cosas...”
No son un apéndice tuyo.

El que passa amb les dones és que si que podem unificar a les dones com a personas sufrientes, valientes i aguantantes, que ja sé que no existeix però yo me lo invento porque si Felipe González lo haci yo también, doncs amb un patiment, molte svegadas, que no es nota, que aguanten i aguanten i aquí tenim l'oportunitat de treure el tap, obrir aquest meló i treballar amb temps, perquè si una senyora ve per tres mesos no obrim cap meló, perquè si l'obres has de poder contenir el que hi ha. En quatre mesos no pots obrir res, ni entrar res, perquè aquesta dona t'està oferint el seu dolor, que es tan profundo como su corazón.

P: Una afirmació que hem llegit és que les presons estan fetes per homes i per a homes...

No, fijate lo que te digo, que ni eso. “¿Se hace una cárcel? Pues se hace una cárcel”
A ningú l'importava, perquè quan va fer la Model, van fer el model panòptic perquè no hi havia un altre, però les d'ara són un bodrio, quadrades, en bloques, de hormigón, absolutament antinaturals, que veten els espais comuns de relació... Una burrada, una cosa fora de mida per aïllar... El model panòptic permet la vigilància absoluta, però permet la relació entre els interns i els cuidadors i els tècnics. Permet una interrelació de moviment físic constant. Y se acabó, no se piensa en una cárcel para hombres, no no no, una prisión es una prisión. ¿Qué pasa? Que com el vuit i pico és home i l'u com a algo és dona, doncs en el mismo edificio, por el mismo precio, pues tiene para los dos.

Les presons són una merda per com estan dissenyades, perquè trenquen l'esperit, no permeten la sociabilitat entre els interns que pot ser molt bona per molts moments. Però de veritat que per les dones no és res. Igual que la model era algo extraordinari a nivell d'espai, ara fan presons y punto i fiquen el que els hi dona la gana. Meten como a ganado con comederos para pollos...Nadie piensa que una mujer va a ir a prisión. I encara que tinguis un percentatge baix de dones que van, a nadie se le ocurre que si hay que ir, se va però, coño, ¡en unas condiciones!

El patriarcat és tal, que no tolera que la dona transgredeixi. Culturalment nacemos así y no transgreden las mujeres. Si la dona transgredeix, hi ha doble marginació, doble estigma, primero porque la mujer ha transgredido y culturalmente no se acepta y segundo porque es mujer. Por lo tanto la metemos donde no se vea, donde no esté, donde no se sepa. Entonces, ¿como coño se les va a ocurrir a hacer una cárcel para mujeres?... Los estrógenos femeninos, las oxitocinas de cuando estás embarazada, quan tenen la regla, el mal humor por los nervios, per l'esgotament, per la fibromialgia, que és pràcticament femenina, tot el dolor d'ossos, pel tema del microporo de l'ós... Que el nostre cervell rega d'una manera diferent...

Ningú s'ha parat a pensar que una dona a presó, és una dona de género femenino que té unes necessitats fisiològiques ja diferents i tiene derecho a mantener su intimidad y no tiene por qué cambiarse la compresa delante de seis personas y ese día puede tener estreñimiento, como un señor, pero además con la regla está jodidísima, no es lo mismo que se le caiga el pelo a una mujer que a un hombre... O sigui, ningú s'ha parat a pensar això. "No, es que esto es sexista" ¡Y una mierda! Está claro que no somos lo mismo, somos personas, és veritat, però funcionem diferent.

P: Sí, això també ho veiem en el tema de les activitats i oficis, ja que la dels homes estan més orientades a carpinteria, albanyil... Mentre que les dones són més tasques com estética...

Sí, també aprenen a cosir, que surten amb moltes possibilitats de feina, aprenen a cuinar... Que no es fa aquí dintre, que aquí oferim un curs, però és la Fundació Aret la que ofereix aquests cursos professionals reconeguts per tothom que ha de dir "esto vale" i acaben treballant en un forn, despatxant, servint taules... ¿Tu ves algun tio en la cárcel haciendo yoga? Aquí ha vingut el director del Dier a fer yoga per les mares. ¿Por qué? Porque seguramente este señor pensó que las mujeres algun dia podían llegar a necesitar un momento de paz o de poder respirar, que els hi podia anar bé.

Un altre exemple. Venia un grup de mestres jubilades i les ensenyaven, fins i tot, agafar els nens i els hi llegien contes, se'ls posaven a les faldilles... Luego vino el

covid y se jodió todo. Però aquelles senyores li ensenyaven amb cura. Luego venian los burros. Uns ases i els petitons els anaven tocant, aprendre a relacionar-se amb els animals, el pèl, el contacte, la sensibilitat... S'han fet coses tan interessants i tan importants, que veritablement és un espai de treball impressionant.

Després té a veure amb la documentació, que et permet estar legal o il·legalitzat administrativament, i després està en què cada persona és diferent y oye hay gente que pasa por aquí y no aprende nada... Però és que això ens passa a tots, que per exemple acabes la carrera i no saps res o que un dia passes del teu amic perquè no tens ganes de sentir els seus problemes. No es tracta que són persones que estan a la presó, sinó que són persones y por lo tanto, imperfectas, igual que nosotras.

Si que és veritat que aquesta perspectiva de gènere que tenim aquí, ens permet treballar molt amb elles, ja que és l'única presó de Catalunya que té cura de tot això. És un tresor i a vegades les mares no fan una pensada realment de lo afortunades que són d'estar amb els seus petits, perquè desprende't...

P: Quan hi ha situacions on el nen té tres anys i s'ha de separar de la mare, com ho porteu...?

Doncs això es comença a treballar un any abans. Parlar amb la mare, amb el nen no es pot fer res, perquè no tenen una concepció del temps com nosaltres. Ellos viven en otra dimensión i tampoc podem pretendre que ens entengui. ¿Quién sabe lo que piensa un niño? Però realment amb les mares sha de treballar molt.

Comencem amb mirar opcions. Si la família és òptima, es comença a treballar amb la família de la mare, però no amb qualsevol, perquè a vegades val més tenir a la família a 5.000 km . Les famílies d'acollida són més difícils, perquè les mares tenen por que els nens s'encariyin... No me voy a pronunciar sobre este tema... Pero los humanos somos egoístas y no podemos entender ciertas cosas però...

Després estan els TAES, els centres que es queden encarregats dels nens. Llavors les mares ja no poden seguir aquí, han de pujar a dalt. Se'ls hi porta des del centre un o dos cops al mes, o quan elles poden anar amb força a veure el nen i poden fer visites supervisades. Això ho demana la DGAIA i d'ella surten els equips tècnics que

s'encarreguen de dir: "pues esta si, esta no"... Però nosaltres aquí no tenim ni veu ni vot, ho mana la dgaia. El centre el busquen ells, les cites les concerten ells... S'intenta que no es perdi el contacte. A més, es van fent videotrucades contínuament. Amb la covid es va augmentar una barbaritat la comunicació telefònica i per videoconferència.

P: El fet de ser mares, les ajuda a acceptar la situació d'una manera més optimista perquè no només estan a càrrec d'elles mateixes, sinó que una altra persona depèn d'elles...

Aquesta és una de les perspectives. És la que nosaltres ens plantejaríem perquè per nosaltres el primer són els nostres fills. ¿Como puede ser que teniendo un hijo a su cargo líen las que lían o se peleen por un melocotón?, és un exemple, cuando arriba hay comida para aburrir... Llencem menjar a tones i jo em moro de vergonya. "Ay esto me gusta, esto no se come en mi pueblo" Veste'n a cagar home, potser el primer dia no t'agrada, però ja després t'acabarà agradant. Doncs no, hi ha una altra versió. "Yo estoy aquí con mi hijo y yo me tengo que ir" "Claro señora, pero esto lo debería haber pensado antes de venir aquí, porque el niño ha venido, porque lo ha traído usted, yo no he tenido a nadie. Vamos a ver, las culpas las que me tocan".

Tenim les mares que se senten culpables, que es tanquen a l'habitació i ploren quan el nen està a l'escola i tenemos a las otras, que no aprenden nada y, claro, diuen "que tienen una situación muy complicada", pero es la que se han buscado. Reclamen que porque no las clasificamos en tercer grado para que salgan..."El hijo es como un accesorio, usted podría haber entrado sin su hijo y haber cumplido la pena normal, pero si ha elegido entrar con su hijo, está permitido hasta los tres años, que es cuando el niño no se da cuenta. Para el niño es su casa, su habitación , su parque, el patio donde ponemos los toboganes..."

P: Com a treballadora social, quin vincle estableixes amb elles? Se us fa difícil no afezionar-vos...?

A veure, fácil no és. No ho és perquè tractar amb persones i dones a la presó no és senzill, perquè porten la seva motxilla que són els nens. Se senten culpables, estan

cabrejades... Una sèrie de sentiments molt forts... A més, hi ha algunes que es dediquen a fer la punyeta a les altres y el clima a veces no es el más agradable. Tu penses “Debería ser un remanso de paz y sosiego” Pues no. Uno desea que les cosas vagin lo más planeras posibles, però joder, poseu de la vostra part.

Jo els hi he dit moltes vegades “Yo no soy la que va a cumplir la condena por vosotras. Debéis llegar a algún tipo de acuerdo” No están aquí por hobby, tienen que vivir obligatoriamente. Han d'arribar a pactes de no agressió, perquè sabem que la convivència és difícil, però l'altre opció és anar i viure amb 50 internes. És durillo, t'esgoten i els nens els adores, perquè són els més guapos de tot el barri... Divertits, graciosos, boníssims... I els miro i penses “le voy a decir dos cositas a tu madre”, perquè clar, lo principal són els nens i per això tenim a les mares marcadíssimes. En general són molt passives.

P: Vam parlar amb la Soledad Prieto i el Xavier Arnada i ens comentaven sobre el PIT, tu com incideixes en aquest?

EL PIT és el Programa Individualitzat de Tractament. El confeccionen els educadors i marquen els certs objectius. Doncs parlem del tipus de via més adient per aquella mare individualitzada, quin tipus de trajectòria, formació, quin tipus de feina hauria de desenvolupar, si els nens haurien de fer el casal... Individualitzem la interacció. Moltes vegades el treball és constant i ens ho anem comentant constantment a mesura que les vas tractant. El PIT de les mares jo no el confecciono, però cada dia valorem coses i anem fent.